

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
імені О. М. БЕКЕТОВА**

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

**O. M. BEKETOV NATIONAL UNIVERSITY OF URBAN ECONOMY IN KHARKIV,
UKRAINE**

**ХІІ МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**"ФІНАНСОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ "**

**XII INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE**

**"FINANCIAL AND INFORMATIONAL AND ANALYTICAL SUPPORT
OF BUSINESS SECURITY IN CONDITIONS OF THE MILITARY ECONOMY
AND POST-WAR RECONSTRUCTION"**

МАТЕРІАЛИ / BOOK OF ABSTRACTS

22-23 листопада 2023 року, м. Харків / 22-23 November 2023, Kharkiv

УДК 336-049.5:351.863:338.246.8](477)(06)
Ф59

Фінансове та інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки
Ф59 бізнесу в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення :
матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 22–23 листопада
2023 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова [та ін. ;
редкол.: Н. Є. Лелюк, І. А. Краївська]. – Харків : ХНУМГ
ім. О. М. Бекетова, 2023. – 324 с.

УДК 336-049.5:351.863:338.246.8](477)(06)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету:

Бабасв Володимир Миколайович

ректор Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, доктор наук з державного управління, професор

Заступники голови організаційного комітету:

Сухонос Марія Костянтинівна – проректор з наукової роботи Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, д-р техн. наук, професор;

Старостіна Альона Юріївна, канд. техн. наук, доцент, начальник науково-дослідної частини Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Момот Тетяна Валеріївна – д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та безпеки бізнесу Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

Члени організаційного комітету:

Рассел Тріплетт – доктор філософії з економіки, доцент Університету Північної Флориди, США;

Андрес Галло – доктор філософії з економіки, професор, Університет Північної Флориди, США;

Даніеле Тумієтто - Корпоративний консультант із цифрового управління процесами та документами для компаній і державних адміністрацій, експерт із законодавчих і технічних стандартів органів у національних (UNI / UNINFO), європейських (CE, CEN, CEF) і в усьому світі (UN / CEFACT, UNECE, ITU) Стандартні організації, ад'юнкт-професор університету Link Campus у Римі, Мілан, Італія);

Лелюк Наталія Євгенівна – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та безпеки бізнесу Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

Крайвська Інна Анатоліївна – канд. екон. наук, старший викладач кафедри фінансів, обліку та безпеки бізнесу Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

UKRAINE'S EURO-INTEGRATION AMID CONFLICT: EMBRACING A VISION OF PEACE, COLLECTIVE PROGRESS, AND SUSTAINABLE VALUES

Daniele Tumietto, Corporate Consultant in the Digital Management of Processes and Documents for Companies and Public Administrations, Expert with the Legislative and Technical Standards Bodies in the National (UNI / UNINFO), European (CE, CEN, CEF) and Worldwide (UN / CEFAC, UNECE, ITU) Standard Organizations, Adjunct Professor at the Link Campus University in Rome, Milan, Italy

Your reflection on Ukraine's Euro-integration prospects amid the ongoing conflict is insightful and optimistic. Emphasizing the importance of a long-term vision and acknowledging the Ukrainian people's deep desire for closer ties with the European Union is crucial. The recognition of Ukraine's contribution to European security and shared values highlights the interconnectedness of nations.

The call for peace as a prerequisite for sustainable development resonates well, and your emphasis on democratic values, human rights, and the rule of law as beacons of hope reinforces the principles that guide the European Union.

The idea of rebuilding trust and emphasizing fairness and humanity in social and economic development is fundamental. Your call for leadership and business ethics that prioritize collective progress over individual success aligns with a sustainable approach to life and business.

The commitment to community progress over immediate profit, the value of a long-term vision, and the focus on sustainability in decision-making are all key elements for building a more promising future. The concept of coming together for collective well-being and the offer of support from Italy and Italians demonstrate a spirit of solidarity and cooperation.

In challenging times, such perspectives are essential for fostering resilience, unity, and a path toward a stable and prosperous future.

STRATEGIC INVESTMENTS AND REFORMS: PAVING THE WAY FOR UKRAINE'S ECONOMIC RESILIENCE AND GROWTH

Russell Triplett, Ph. D., University of North Florida, Tetiana Momot, D. Sc., O. M. Beketov National University of Urban Economy

Ukraine's economy, currently reliant on aid amidst ongoing war, needs to transition towards attracting investment to unlock its vast potential. Despite the challenges posed by the war, Ukraine has ample opportunities, particularly in sectors

like arms manufacturing and agricultural processing. The goal is to boost both local and foreign investment while encouraging Ukrainians, especially those in safer western regions, to contribute to economic rebuilding.

Enhancing security is crucial for this transition. Strengthening Ukraine's air defenses will reduce the risk of new industrial investments, making the business environment more appealing. Additionally, pushing back the Russian navy to ensure safer passage through Ukraine's Black Sea ports will significantly boost export capabilities.

However, economic reforms are equally vital. Tackling long-standing issues of corruption is paramount, with a focus on creating a clean and impartial judiciary system. Such reforms will foster a more transparent and trustworthy business environment, essential for attracting investment.

Moreover, easing business operations is key. This includes recognizing qualifications refugees have obtained abroad, which can help reintegrate them into the workforce, and providing war insurance for businesses. These measures will not only facilitate smoother business operations but also signal to investors that Ukraine is adapting to current challenges and is committed to creating a conducive environment for economic growth.

Economic restructuring is also essential. It's imperative to intensify efforts to address the entrenched corruption in Ukraine, focusing especially on establishing a judiciary that is both transparent and unbiased. Additionally, measures should be taken to simplify the process of doing business, which includes acknowledging the credentials that refugees have obtained in foreign countries.

Offering Ukraine a clear, decade-spanning roadmap to EU membership, marked by specific and achievable goals, could inspire resilience and expedite reforms. This approach echoes the transformative impact of EU expansion that energized much of Eastern Europe in the 1990s, and it holds the promise of a similar revival for Ukraine. Last year, the EU awarded Ukraine conditional candidate status, and the Commission has now reported that Ukraine has achieved 90 percent of the necessary reforms to move towards more comprehensive negotiations.

The next crucial phase for Ukraine is the implementation of reforms. International experts, well-versed with donor countries, are notably impressed with Ukraine's achievements amidst conflict. The nation has not only successfully adhered to an IMF program but has also progressed with initiatives to enhance the transparency of land transactions and public procurement. This progress allows for the use of Ukraine's acclaimed ProZorro platform by international donors, which ensures public and digital transparency of information. In addition, Ukraine has made

strides by implementing two of the seven judicial and anti-corruption reforms necessary for initiating formal EU accession talks.

The recent integration of the Ukrainian and EU electricity markets exemplifies the benefits of advancement, accelerated in response to Russian aggression. This integration required Ukraine to make technical adaptations and implement challenging market reforms to establish a competitive, open wholesale market. Maxim Timchenko, the CEO of DTEK, Ukraine's leading energy company, commended the EU politicians for their bold decision to expedite this integration. The move has proven fruitful, enabling energy trade between Ukraine and the EU and opening up opportunities for investment in Ukraine's extensive green energy potential. The current dilemma is whether such investments will materialize, especially under the shadow of war. Typically, investors seek some form of public assurance before committing funds in such scenarios. A proposal discussed in London suggests that donors could extend beyond providing war insurance or guarantees to support the establishment of a reinsurance market.

With the potential for such assurances to be established, the final stride involves capitalizing on the abundant opportunities arising from the aid influx and Ukraine's inherent economic promise. Some experts believe that private investments could even exceed the \$411 billion projected for Ukraine's comprehensive reconstruction, provided reforms continue as planned. Both Ukrainian reformers and foreign investors may well draw inspiration from the valiant spirit displayed by Ukrainians in their military efforts.

In conclusion, Ukraine stands at a pivotal juncture where the necessity for economic independence through investment is as crucial as ever. Amidst the turmoil of war, the nation has demonstrated remarkable resilience and potential, particularly in key sectors poised for growth and innovation. The path forward involves a multifaceted approach that includes bolstering security to attract new investments and pushing forward with judicial and anti-corruption reforms to ensure a stable and transparent business environment. Looking ahead, Ukraine's journey towards EU accession remains a beacon of hope, promising not just economic revival but also a reinvigorated sense of belonging to the European community. As the country meets the challenges of reform and reconstruction, it does so with the courage and tenacity that have become hallmarks of the Ukrainian spirit. The future, while contingent on many factors, is ripe with opportunity, and with continued support and strategic investment, Ukraine is poised to emerge stronger and more integrated into the global economy.

LEVERAGING FINANCIAL TECHNOLOGY (FINTECH) FOR A MORE INCLUSIVE GLOBAL BANKING SYSTEM

Tetiana Momot, D. Sc., O. M. Beketov National University of Urban Economy, Angelo Azueta, University of North Florida, Bogdan Chalyy, University of North Florida

The evolving financial landscape presents significant challenges for traditional banking systems, particularly in terms of accessibility and efficiency for underrepresented individuals. Conventional banking barriers, such as high fees and outdated systems, exacerbate the divide between those with seamless access to banking services and those without. In an increasingly interconnected global community, the demand for an inclusive, efficient, and revolutionary financial system is growing. Financial Technology (FinTech) emerges as a potent solution, blending the sophistication of modern technology with the intricacies of financial services to address and overcome these longstanding challenges.

This research paper explores the transformative role of Financial Technology (FinTech) in redefining the banking industry, with a focus on enhancing inclusivity and efficiency. It highlights the innovative contributions of key FinTech players, such as Chime, Ripple, and Betterment, and showcases how their approaches are pivotal in revolutionizing banking systems. By leveraging cutting-edge technologies and innovative business models, FinTech companies are disrupting traditional banking practices and creating new opportunities for financial services delivery. The paper concludes that the adoption of FinTech solutions by traditional banks is crucial in staying competitive and meeting the evolving demands of customers.

Chime, a pioneering neobank, employs cutting-edge digital strategies to significantly lower operational expenses, making banking services more affordable and accessible, especially for underserved communities. Through innovative approaches to creditworthiness evaluation and a strong emphasis on customer-centric solutions like the Secured Chime Credit Builder Visa® Credit Card, Chime serves as a prime example of how financial technology can promote financial inclusion and help bridge the gap between traditional banking and the underbanked population.

In the world of FinTech, Ripple has emerged as a game-changing technology, especially in the domain of cross-border transactions. By harnessing the power of blockchain, Ripple's digital payment protocol has revolutionized the way international financial transfers are conducted. With its innovative approach, Ripple has significantly reduced transaction fees and timelines, making it a highly efficient and cost-effective solution for global money transfers. This remarkable achievement underscores the immense potential of FinTech in modernizing the financial services industry and promoting financial inclusion across the world.

Betterment is a leading FinTech company that has revolutionized the way people access financial advice. Its AI-powered platform has made it possible for personalized investment strategies to reach a wider audience, breaking down the traditional barriers of wealth management. By providing sophisticated investment

tools to everyone, not just the affluent, Betterment has made financial planning more accessible and inclusive.

The world of finance is undergoing a significant transformation with the emergence of FinTech companies like Chime, Ripple, and Betterment. These entities have taken up the mantle of driving a financial revolution that promises inclusivity and accessibility for all. By revolutionizing the traditional banking system and pushing boundaries, these companies are paving the way for a future where anyone can access financial services effortlessly. Their unwavering commitment to innovation and disruption is setting the stage for a future where banking is more inclusive, global, and accessible. The impact of FinTech on the financial landscape cannot be understated, and it is poised to deliver a more inclusive financial future for all.

PROBLEMATIC MATTERS RELATED TO PROVISIONS ACCOUNTING FOR DOUBTFUL DEBTS

Nederița A., Professor, PhD in Economics (Dr.Hab.), Grabarovschi L., Associate Professor, PhD in Economics, Academy of Economic Studies of Moldova

Receivables can arise in an economic entity activity due to various reasons depending on the nature of its contractual relations with counterparts. The size of receivables is influenced by both external factors, such as the general state of the economy, the level of inflation, the structure, dynamics, capacity and degree of market saturation, etc. and internal factors, i.e. the level of professionalism in managing the receivables, including the keeping of accounting records and organization of internal control. The need to be aware of the risks the entity may face and to estimate the eventual losses generated by past or current events has imposed the creation of provisions – an accounting instrument that, in fact, helps keeping track of doubtful receivables in terms of their maturity date or value.

In the Republic of Moldova, the main accounting rules to set up provisions for doubtful debts are generally governed by the National Accounting Standard (NAS) “Receivables and financial investments” [1] and by the General Chart of Accounts [2]. IFRS 9 “Financial instruments” [3] is usually applied in the international practice.

According to the national accounting regulations, provisions for doubtful debts (hereinafter referred to as provisions) are established only for the settlement of trade receivables. According to the NAS “Receivables and financial investments”, receivables are considered as compromised in cases where the limitation period laid down by the legislation in force has expired or the buyer (customer) finds himself in an unfavourable financial situation [1 point 36].

Each entity sets up and measures the provisions independently, reflecting them in its accounting policies.

The problems of accounting and taxation of provisions are tackled in a series of works developed by domestic and foreign scientists and practitioners [4;5;6;7]. The

mentioned authors tend to investigate only some matters related to accounting and taxation of provisions. They neither identify improvements nor propose concrete solutions to the existing problems through the lens of international requirements and practices. Moreover, the NAS and Tax Code amendments and addenda on accounting and taxation of provisions have not been taken into account. Therefore, there are problematic matters that require further investigation, such as:

- recognition and measurement of provisions depending on the entity work specificity and its informational and decisional needs;
- documentary confirmation of doubtful receivables that can be settled against provisions;
- reflecting the provision formation, use and settlement operations in the accounts;
- identification of information on provisions to be disclosed in financial statements;
- assessment of fiscal consequences related to the formation, use, settlement and cancellation of provisions.

This study has been carried out through a systemic approach based on the dialectical method with its basic elements: analysis, synthesis, deduction, as well as on methods inherent to economic subjects: observation, selection, grouping, comparison, etc.

The recognition of provisions means defining the period in which they can be reflected in accounting and financial statements. According to the NAS “Receivables and financial investments”, provisions are recognized as soon as goods are sold or services are delivered in line with the terms laid down in the accounting policies (monthly, quarterly, annually) [1, point 40]. We agree that this way of provisions recognition is justified from the methodological point of view, as it ensures compliance with the basic principles of accounting as well as with the veracity of indicators comprised by financial statements.

The measurement involves calculating the size of provisions to be used for settling the doubtful receivables. The risks and uncertainties related to receivables shall be taken into account while calculating the amount of provisions, as well as the conclusions drawn by independent experts, the opinion expressed by the entity Management, the entity experience in this area and future events (if any) that may influence the amount of provisions. Various methods are applied in the national and international practice to this end, the main ones being presented in the table below [1;3].

The creation of provisions must be completed with an accounting note, and their use – with the following documents: an inventory list of receivables and liabilities; the minutes taken by the Inventory Committee; the information memos; the relevant court’s or bailiff’s act (decision, conclusion or another document stipulated by the legislation in force) according to which the collection of receivables is not possible; the written order (disposition) of the entity Manager. The mentioned documents must contain the mandatory elements referred to in the Law on Accounting and Financial Reporting [8, art. 11 par. (7)].

Table 1. Provisions measurement methods

Provisions calculation object	Description	Comments
Method 1: Each receivable, depending on the absolute size of doubtful receivables	It envisages a solvency analysis of each debtor and their possibility to fulfil the financial liabilities in full or in part.	The method ensures an accurate estimation of provision amounts.
Method 2: Groups of receivables depending on their expired payment deadline	It foresees grouping the receivables according to their due payment term. The share of doubtful receivables is established for each group, taking into consideration the state of receivables during the past years and the probability of their collection. Provisions are calculated as the product of the share of doubtful receivables multiplied by the amount of receivables from the respective group.	The method takes into account the maturity of receivables (for example, 1–3 months, 3–9 months, 9–12 months, etc.). If the entity applies Method 1 and/or 2 to set up the provisions, the unused balance of previously created provisions shall be taken into account. Thus, according to point 44 of NAS “Receivables and financial investments”, the provisions calculated for “each receivable” and for “groups of receivables” shall be adjusted against the difference between the size of calculated provisions and their unused balance according to the accounting data.
Method 3: All receivables, based on the net sales volume during the reporting period and the share of losses pertaining to doubtful receivables	It requires calculations based on the volume of net sales during the current reporting period and the share of losses related to doubtful receivables during the previous periods. The amount of provisions is calculated as the product of the share of losses related to doubtful receivables multiplied by the volume of net sales.	The volume of net sales includes the proceeds derived from the goods sold on credit terms (with subsequent payment) adjusted against the value of returned goods and/or the amount of price reductions related to sales. The share of losses incurred due to doubtful receivables is calculated as the ratio between the effective amount of losses incurred during the previous reporting periods (for example, over a 3-5-year period) and the volume of net sales during the same period. The unused balance of provisions is not taken into account.

The information comprised by primary documents related to the creation, use and cancellation of provisions is to be generalized in the accounts. The creation of provisions is accounted for as an increase in the distribution expenses and provisions [1, point 40]. We believe this approach is neither sufficiently reasoned nor matches the international practices in full. The experience of some countries, Romania, for example, shows that provisions can be set up for other types of receivables, such as those related to advances granted, settlements with staff, proceeds derived from the use of entity assets by third parties, etc. It is worth mentioning that in such situations the provisions can be set up against other operating expenses with detailed information displayed in provisions subaccounts.

If the size of provisions used to settle the doubtful receivables is lower than the sum of the latter, the difference must be settled against current expenses. The provisions can be cancelled through the settlement against current proceeds in case of switching from the method of provisions to the direct method of accounting for doubtful receivables.

The information regarding the provisions is reflected in the financial statements as follows:

- in the balance sheet – as an adjustment of trade receivables in the amount of unused provisions balance;
- in the profit and loss statement – as current/ordinary expenses and proceeds in the amount of established and cancelled provisions;
- in the explanatory note – as detailed information regarding the amount of established, used and cancelled provisions.

In terms of taxation of provisions, two main problems arise, namely the recognition of provisions as deductions for tax purposes and the adjustment of tax liabilities on VAT related to doubtful receivables settled against the provisions.

According to the Tax Code, the established provisions are not recognized as deductions for tax purposes [9, art. 31 par. (2)]. At the same time, it is allowed to deduct the provisions used for the settlement of doubtful receivables if they meet the recognition criteria laid down in the tax legislation [9, art. 31 par. (1)]. We consider that the practical use of tax rules to deduct the provisions used for settling the doubtful receivables is cumbersome; quite often, it is not doable at all due to rigorous fiscal requirements towards the documentary confirmation of those receivables, a fact that ultimately has a negative impact on the financial situation of entities.

The way of applying VAT related to the settled doubtful receivables depends on whether these receivables are recognized or not as deductions for tax purposes. In accordance with the tax rules, if the whole amount of receivable or part of it is considered doubtful, the entity has the right to adjust the amount of VAT calculated starting from the tax period in which the doubtful receivable occurred. The amount of VAT to be adjusted is similar to the amount of VAT calculated for the delivery corresponding to the amount of settled doubtful receivables [9, art. 116 par. (1)].

Conclusions. Most domestic entities settle their doubtful receivables directly without setting up any provisions. This settlement method is neither substantiated methodologically and nor ensures compliance with the basic accounting principles and accurate calculation of financial statement indicators.

In the international practice, the provisions regarding doubtful debts are considered as a depreciation of receivables value. Upon measuring the provisions, IFRS 9 does not require using specific approaches for the measurement of the expected credit losses, but emphasizes that an entity must measure the expected credit losses in a way that reflects [3]:

- an unbiased and probability-weighted amount that is determined by evaluating a range of possible outcomes;
- the time value of money; and

- reasonable and supportable information that is available without undue cost or effort at the reporting date about past events, current conditions and forecasts of future economic conditions.

It would be advisable for the Moldovan entities to combine national and international approaches, in particular, to use up-to-date information for provision measurement.

The rules regarding the taxation of provisions referred to in the national tax legislation are cumbersome and hard to apply in practice. In our opinion, it is reasonable to use the experience of countries where the established provisions are deductible for tax purposes. Such an approach would ensure accurate information to be used for devising both financial statements and tax returns. The tax legislation allows VAT adjustment only in the amount of doubtful receivables recognized as deductions upon calculating the taxable income. We consider that the amount of VAT should be adjusted based on the overall value of settled doubtful receivables, because the tax liabilities were calculated based on the size of those receivables.

The practical implementation of recommendations aimed at improving the accounting and taxation of provisions will ensure truthful, transparent and comparable financial information, as well as accurate calculation of taxable income.

References:

1. National Accounting Standard “Receivables and financial investments”, approved by OMF no. 118/ 2013. Available at: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131868&lang=ro
Date of access: 10.11.2023 [in Romanian].
2. The general chart of accounts, approved by OMF no. 119/2013. Available at: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=81622&lang=ro
Date of access: 10.11.2023 [in Romanian].
3. International Financial Reporting Standard 9 “Financial instruments”. Available at: <https://mf.gov.md/ro/lex/contabilitate-%C8%99i-audit> Date of access: 11.11.2023.
4. Nederița, A., Grabarovschi, L. Practical recommendations regarding the accounting and taxation of doubtful receivables. In: *Contabilitate si audit*, 2015, no. 3 [in Romanian].
5. Slobodeanu, S. Doubtful receivables deduction - a time-limited right? In: *Contabilitate si audit*, 2020, no.7 [in Romanian].
6. Stănciulescu, E. Provisions and adjustments for depreciation – essential elements for presenting the fair view of the financial statements. In: *CECCAR business review*, 2020, no.3. Available at: <https://www.ceccarbusinessreview.ro/public/store/documente/articole/2020/3/19.pdf>
Date of access: 11.11.2023 [in Romanian].
7. Țiriulnicova, N., Dima, M. The particularities of the new way of calculating the depreciation of receivables according to IFRS. In: *Fiscal monitor FISC.md*, 2020 no.3 [in Romanian].
8. Law on Accounting and Financial Reporting no.287/2017. Available at: <https://mf.gov.md/sites/default/files/legislatie/Law%20no%20287%20on%20accounting%20and%20financial%20reporting%20-EN.pdf> Date of access: 10.11.2023
9. Tax Code of the Republic of Moldova no.1163/1997. Available at: <https://sfs.md/uploads/files/Docs/tax-code/Tax%20Code%202022.pdf> Date of access: 10.11.2023

OPTIMIZATION OF THE COMPANY'S BUSINESS PROCESSES AND ECONOMIC INDICATORS USING CLOUD COMPUTING

K. Semashko, PhD in Economics, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Modern enterprises are in a state of constant change and adaptation to new technological and market challenges. To function successfully in this dynamic environment, companies need to use technologies that provide them with competitive advantages and business efficiency.

Cloud computing is quickly becoming one of the most important technologies in business today, and researchers have been saying for years that the transition to cloud computing is inevitable. Based on the principles of flexibility, scalability and availability, cloud technologies play a significant role in providing enterprises with the means to manage resources, increase efficiency and facilitate the adoption of innovative decisions. Most organizations have already started using cloud solutions in their operations because they allow storing and processing large amounts of data, which is important in the age of digital technologies.

- The National Institute of Standards and Technology (NIST) defines cloud computing as a model that provides broad, convenient, and continuous access to a shared pool of configurable computing resources such as networks, servers, storage, applications, and services. These resources can be quickly provisioned and released with minimal administrator effort or service provider interaction. Cloud computing architecture consists of four key layers. The first is structural, including physical hardware, computing devices, and hardware resources such as network bandwidth and storage systems.

- The second level - unified resources, uses virtualization to combine resources.

- The third level - the platform, contains new resources, including specialized tools and middleware. Its main goal is to reduce the load on the deployment of applications in virtual machines.

- The upper layer is applications that run and run in the cloud, allowing users to use the services of cloud providers without special knowledge or equipment.

One of the key advantages of cloud computing is the ability to reduce costs for IT infrastructure and its support, which stimulates the optimization of capital investments (CAPEX) and operational costs (OPEX) of enterprises. According to studies, switching to cloud services allows companies to optimize financial resources by switching to paying only for services actually used, which contributes to effective cash flow management and lower overall costs. For example, in the past, companies were required to invest significant amounts of money in purchasing hardware, software, and maintaining their own IT systems. Cloud computing also reduces costs by achieving faster computing for the same price. This means that the cost can be more efficient, for example using 1000 computers for one year can cost the same as using one computer for 1000 hours. This model allows organizations to optimize their resources and obtain a more cost-effective increase.

Cloud computing tools also increase the efficiency of business processes. One of the models for providing cloud computing Platform as a Service (PaaS) allows you to speed up the execution of technical operations, reduce the time of system deployment, and implement the automation of business processes. One consequence of this is that the focus is shifting from operational service to improving service delivery. It also allows businesses to respond quickly to market changes and introduce new products or services more quickly. For example, cloud computing in healthcare can significantly reduce data processing time and streamline healthcare delivery processes.

In addition to the already mentioned advantages, there is one that can undoubtedly be called one of the most important in recent years in Ukraine. It is that the integration of cloud computing allows companies to ensure the flexibility of the work process. Employees get access to the necessary information from any device with an Internet connection, which ensures work outside the office. This helps to increase the productivity of employees, quick data exchange and allows for faster decision-making, which contributes to increasing the efficiency of business processes. At the same time, it is extremely easy to use, meaning employees can use cloud services without having any operational knowledge. Users do not need any special requirements or devices to access these services. And the services provided by the cloud work around the clock.

The integration of cloud computing is not just a technological movement, it is a new business management paradigm that can become a driver of significant positive changes in the functioning of the company and the achievement of strategic goals. Smart use of this technology can open up new opportunities, allowing businesses to move beyond traditional business models and gain a true innovation edge.

References:

1. Xue C. T. S., Xin F. T. W. Benefits and Challenges of the Adoption of Cloud Computing in Business. International Journal on Cloud Computing: Services and Architecture (IJCCSA) Vol. 6, No. 6, December 2016, pp. 01–15. DOI:10.5121/ijccsa.2016.6601
2. Müller S. D., Holm S. R., Sondergaard J. Benefits of Cloud Computing: Literature Review in a Maturity Model Perspective. Communications of the Association for Information Systems Vol. 37, Art. 42. November 2015. pp. 851 – 878.
3. DOI:10.17705/1CAIS.03742

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

*Андренко О. А., канд. екон. наук, Мордовцев С. М., канд. техн. наук,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Ефективне управління фінансово-економічної безпекою суб'єктів господарювання цілком залежить від розумної стратегії розвитку, яка, у том числі, формується на основі комплексу порівняльних інтегральних оцінок

основних напрямків діяльності підприємств певної галузі. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій дозволяє ефективно використовувати економіко-математичні моделі, що базуються на методах прогнозування, багатовимірною статистичного та інтелектуального аналізу даних у сукупності із сучасним програмним забезпеченням.

Проблемам інтегральної оцінки економічного потенціалу, фінансового стану, кредитоспроможності промислових та комунальних підприємств присвячено досить велику кількість досліджень українських та зарубіжних науковців [1-5]. Узагальнення теоретичних та методичних розробок стосовно інтегральної оцінки фінансово-господарської діяльності підприємств свідчить про відсутність єдиного методологічного підходу до розробки універсальної моделі та системи показників-індикаторів, які в повній мірі характеризують рівень розвитку підприємств.

Мета дослідження полягає в розробці науково-методичного підходу до інтегральної оцінки фінансового стану підприємств з використанням ітераційного методу головних компонент.

Авторами запропоновано методичний підхід інтегральної оцінки фінансового стану підприємств, структурна схема якого надана на рисунку 1. Серед основних завдань необхідно виділити розробку моделі інтегрального індексу фінансового стану підприємства, впровадження та удосконалення інформаційної системи моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємства; організацію безперервної комплексної оцінки основних показників, що характеризують фінансовий потенціал підприємства.

Економіко-математична модель базується на ітераційного методу головних компонент i , відмінно від класичного методу, може бути легко реалізована в MS Excel. Умова мінімізації цільової функції

$$F(w, f) = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^k (\tilde{x}_{ij} - w_j^{(1)} f_{i1})^2 \rightarrow \min, \quad (1)$$

($w_j^{(1)}$ – власні вектори; \tilde{x}_{kj} – центровані частинні індикатори; k – кількість індикаторів для оцінки n підприємств) дозволяє після необхідної кількості ітерацій визначити першу головну компоненту f_{i1} .

Для побудови інтегрального індексу обрано наступні показники: коефіцієнти покриття, фінансової незалежності, рентабельності оборотного капіталу, чистої рентабельності, оборотності оборотних активів.

Частинні індикатори перетворюються на безрозмірний вигляд за формулою

$$x_{ij} = \frac{\Pi_{ij} - \bar{\Pi}_i}{\sigma_i} \quad (2)$$

де $\bar{\Pi}_i$ – середнє значення статистичного показника k -го показника для i -го підприємства, σ_i – середнє квадратичне відхилення k -го показника.

У більшості випадків першу головну компоненту

$$f_{i1} = \sum_{j=1}^k \tilde{x}_{ij} \alpha_j^{(1)} \quad (3)$$

можна розглядати як інтегральний показник фінансового стану підприємств.

Рисунок 1 – Методичний підхід до інтегральної оцінки фінансового стану підприємств галузі

Джерело: розроблено авторами

Для побудови інтегрального показника обрано наступні показники: коефіцієнти покриття, фінансової незалежності, рентабельності оборотних активів, чистої рентабельності, оборотності оборотних активів.

Використання моделі дозволило визначити позицію кожного комунального підприємства теплопостачання за рівнем фінансового стану у галузевому рейтингу (рис. 2).

Інтерпретація результатів розрахунку нормованого інтегрального показника за рівнем фінансового стану: $[0,65 \div 1]$ – достатній рівень; $[0,4 \div 0,65]$ – задовільний рівень; $[0 \div 0,4]$ – низький рівень.

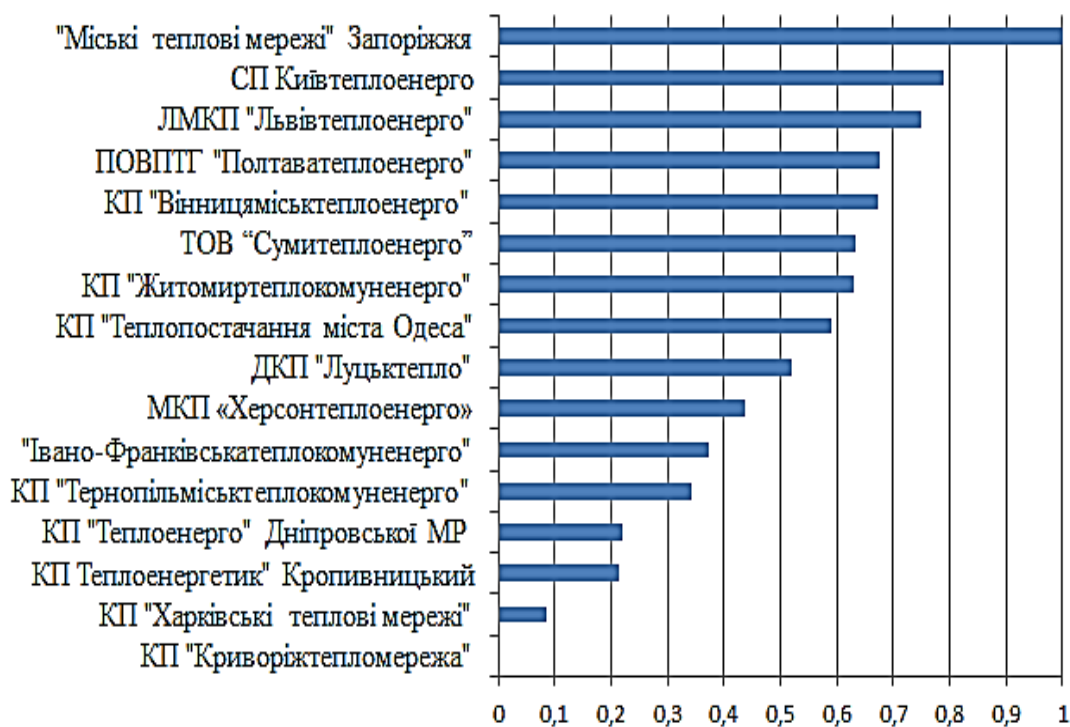

Рисунок 2 – Галузевий рейтинг підприємств теплопостачання за рівнем фінансового стану

Джерело: розраховано авторами

П'ять підприємств теплопостачання Запоріжжя, Києва, Львова, Полтави, Вінниці зайняли перші рядки рейтингу. Серед аутсайдерів слід зазначити підприємства Дніпра, Кропивницького, Харкова та Кривого Рогу, які мають значні чисті збитки та негативний показник власного капіталу.

Рекомендації, розроблені за результатами оцінки, дозволяють корегувати планові заходи щодо підвищення ефективності управління фінансовим потенціалом підприємства.

Список використаних джерел:

1 Наумова М. Модельовання як інструмент соціально-економічного управління в умовах нестабільності. *Evropsky casopis ekonomiky a managementu*. 2020. Vol. 6. С. 20-28. DOI: 10.46340/eujem.2020.6.4.3

2 Андренко О. А., Мордовцев О. С., Мордовцев С. М. Інтегральний індекс фінансового стану підприємств водопровідно-каналізаційного господарства України. *Комунальне господарство міст*. 2019. Т. 7 (153). С. 18-23. URL: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/5473/5396>

3 Yakovlev V., Druhova O. (2021). Analysis of management of production potential of machine-building enterprises of Kharkiv region. *Three Seas Economic Journal*, vol. 2, no. 3, pp. 124–129. DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2021-3-16>

4 Михайлик О. М. Застосування економіко-математичного моделювання для діагностики фінансового стану підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-87>

5 Tomczak S. (2020). Multi-class Models for Assessing the Financial Condition of Manufacturing Enterprises *Contemporary economics*, 14, 219-235. URL: <https://www.researchgate.net/publication/342411400>

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ

Андренко О. А., канд. екон. наук, Петухова А. О., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Податкова безпека є важливою складовою фінансово-економічної безпеки, яка, у свою чергу, є підсистемою національної безпеки держави. Податкова система, що влаштовує платників податків, сприяє стійкому соціально-економічному розвитку, забезпечуючи необхідне фінансування пріоритетних завдань держави, спрямованих на підвищення якості життя населення. Тим часом, незважаючи на наявність обсягового документа – податкового кодексу України, більшість вчених і економістів-практиків прийшли до висновку про недосконалість вітчизняної податкової системи. За їхньою думкою, оптимальна система оподаткування повинна характеризуватися низьким рівнем граничної ставки податку на прибуток, використанням прогресивної шкали в залежності від доходів фізичних осіб, включаючи приватних підприємців; наявністю пільгових умов оподаткування для різних категорій платників податків; варіюванням ставки ПДВ, оптимізацією ставок оподаткування зовнішньоекономічної діяльності підприємств України.

У повоєнний час, у процесі євроінтеграції України, напевно, позначиться проблема вдосконалення вітчизняної системи оподаткування на користь її спрощення та підвищення ефективності. На думку Савченко М. В. [1], «урахування особливостей та основних тенденцій функціонування податкових систем провідних країн світу в національному законодавстві, що надають відповідні переваги або створюють перешкоди для економічного обороту країни з міжнародними партнерами, – серйозний фактор підвищення ефективності зовнішньоекономічних зв'язків між країнами».

Мета дослідження – рейтинговий аналіз податкових систем провідних країн світу за індексом міжнародної конкурентоспроможності податкової системи.

Індекс міжнародної податкової конкурентоспроможності (далі ІТСІ) має визначити ступінь відповідності податкової системи країни двом важливим аспектам податкової політики: конкурентоспроможності та нейтральності.

У конкурентоспроможному податковому кодексі зберігаються низькі граничні податкові ставки. Нейтральний податковий кодекс сприяє отриманню найбільших доходів за найменших економічних спотворень. Це означає, що в ньому не надається перевага споживанню перед заощадженням, як це відбувається у разі податків на інвестиції та на багатство. Це також означає відсутність чи незначну кількість цільових податкових пільг для конкретних видів діяльності підприємств чи фізичних осіб.

Таким чином, інтегральний індекс ІТСІ визначає позиціонування кожної з 38 країн ОЕСР за рівнем конкурентоспроможності та нейтральності системи оподаткування на основі 41 показника, згрупованих у п'яти категоріях (рис. 1):

- корпоративний рейтинг (оподаткування підприємств);
- оподаткування доходів фізичних осіб;
- оподаткування споживання;
- оподаткування власності;
- міжнародне оподаткування.

Рисунок 1 – Формування інтегрального індексу міжнародної податкової конкурентоспроможності ІТСІ

Джерело: розраховано авторами з [3]

При оцінюванні міжнародної податкової конкурентоспроможності країн ОЕСР експерти Податкової фундації беруть до уваги різні аспекти оподаткування прибутку підприємств, зокрема [2]:

- ставки податку на прибуток підприємств;
- умови для відшкодування понесених підприємствами витрат (як-то перенесення збитків; методи оцінки вибуття товарно-матеріальних запасів; умови амортизації капітальних інвестицій, а також особливості оподаткування нерозподіленого прибутку підприємств);
- податкові преференції для підприємств, що займаються певними видами економічної діяльності;
- сприятливість податкового законодавства для ведення бізнесу.

Результати розрахунку індексу ІТСІ дозволяють визначити країни, які забезпечують оптимальну податкові умови для розвитку малого та середнього бізнесу та припливу інвестицій.

Україна (як і більшість країн з економіками, що розвиваються) поки не входить до складу 38 країн і тому офіційно індекс ІТСІ для неї може бути підрахований неофіційно, як це зроблено в роботі [2].

На рисунку 2 наведено результати розрахунку інтегрального індексу країн Європи за 2023 р.

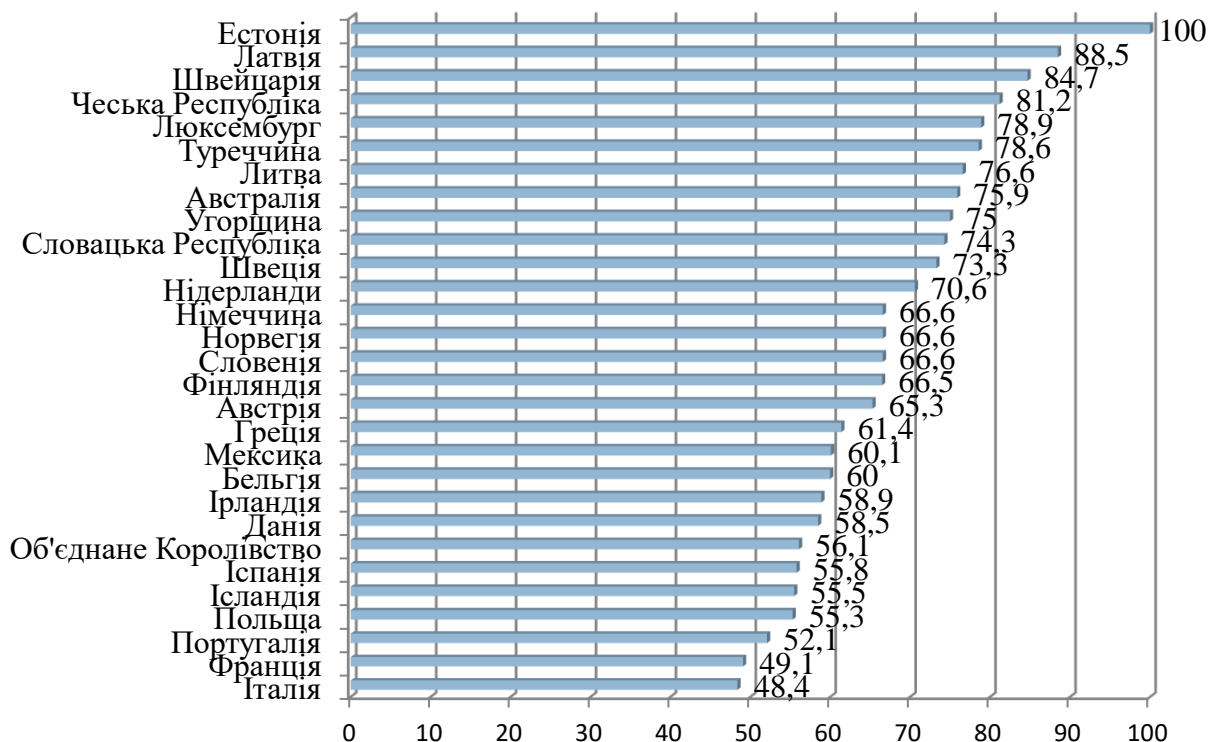

Рисунок 2 – Рейтинг країн Європи за Міжнародним індексом податкової конкурентоспроможності у 2023 р.

Естонія протягом 10 років очолює рейтинг за рахунок позитивних показників, що характеризують її податкову систему [3]:

- на підприємствах оподатковуються лише розподілений прибуток, що дозволяє компаніям реінвестувати свій прибуток без сплати податків;
- плоска шкала податку на доходи фізичних осіб 20 %, причому податок не сплачується з дивідендів;
- ставка ПДВ варіюється від 0 до 20 % залежно від бази оподаткування;
- податок на майно застосовується лише до вартості землі, причому ставка податку залежить до 2,5% від кадастрової вартості від регіону;
- прибуток, який отриманий національним бізнесом за кордоном, не оподатковується.

Але це не означає, що Естонія має найвищий рейтинг у всіх п'яти категоріях (таблиця 1). Крім того, територіальну податкову систему Естонії обмежено європейськими країнами.

Таблиця 1 – Позиція Естонії у п'яти категоріях, що формують індекс

Корпоративний рейтинг	Оподаткування доходів фізичних осіб	Оподаткування споживання	Оподаткування власності	Міжнародне оподаткування
2	1	15	1	11

Латвія, яка нещодавно прийняла естонську систему корпоративного оподаткування, також має відносно ефективну систему оподаткування трудових доходів. У Швейцарії низька ставка корпоративного податку (19,7%), ПДВ – на рівні 8%, а на низку товарів діють пільгові тарифи (наприклад, ставка ПДВ для ліків – 2,5%).

Країни, які займають низькі позиції у рейтингу ІТСІ, часто мають відносно високі граничні ставки податку на прибуток корпорацій або мають багаторівневі податкові правила, що призводить до ускладнення системи. У п'яти країнах, що займають нижні рядки рейтингу, сукупні ставки корпоративного податку вищі середнього рівня.

З метою удосконалення податкової системи України необхідно врахувати позитивний та негативний досвід зарубіжних країн, виявити фактори, що впливають на позицію країни у рейтингу міжнародної податкової конкурентоспроможності.

Система оподаткування України характеризується досить позитивними показниками: ставка податку на прибуток – 18%, що значно нижче середнього показника більшості країн ОЕСР; підприємства України можуть зазнавати збитків на майбутні періоди; обмежена кількість податкових відрахувань (податок на прибуток, ЄСВ, плата за землю, плата за забруднення навколишнього природного середовища та ПДВ).

До недоліків системи оподаткування слід віднести її громіздкість, особливо при оподаткуванні приватних підприємців та ФОП. Ставку ПДВ зафіксовано на рівні 20% для різної номенклатури товарів та послуг за відсутності пільгових умов оподаткування. Певна незручність завдає облік першої та другої події при розрахунку податкового кредиту та податкового зобов'язання з ПДВ. Вітчизняні підприємства, на відміну від іноземних, мають менші можливості для відшкодування своїх втрат.

Таким чином, незважаючи на наявність позитивних моментів, необхідно на основі вивчення досвіду сусідніх країн розробити оптимальне податкове законодавство, спрямоване на зниження податкового навантаження для підприємств та фізичних осіб, а також спростити процеси розрахунку та сплати податків.

Список використаних джерел:

1 Савченко М. В., Клещенко Б. С., Шейгець А. М. Міжнародне оподаткування й особливості функціонування податкових систем у провідних країнах світу // Бізнес Інформ. – 2022. – № 1. – С. 82-88. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-82-88>

2 Фролова Н. Оцінка міжнародної конкурентоспроможності системи оподаткування прибутку підприємств України // Економіка і прогнозування. – 2021. – № 1. – С. 145-159. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2021.01.145>

3 International tax competitiveness index / Center for Global Tax Policy. 2021–2023. URL: https://taxfoundation.org/all-research-data/?post_types=all-research#results

КОНЦЕПЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ ВОЄННОГО СТАНУ

Андрушкевич Н. В., канд. екон. наук, Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»

Економічну безпеку підприємства в умовах кризи військового стану можна охарактеризувати як якісну характеристику економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови життєвого циклу підприємства.

Економічна безпека є найважливішою складовою структури кожного підприємства, оскільки без достатнього визначення економічного потенціалу неможливо говорити про безпеку підприємства у загальному масштабі.

При процесному підході економічна безпека забезпечується за допомогою правильної організації, управління та вдосконалення фінансово-господарських процесів, що відбуваються на підприємстві. Системний підхід передбачає відношення до економічної безпеки підприємства як до його стану, що визначається переважно впливом зовнішнього середовища.

Останнім часом більшого поширення набув ситуаційний підхід як до управління підприємством, так і до поняття економічної безпеки [2].

Також у процесі ведення фінансово-господарської діяльності на підприємстві може виникнути необхідність застосування вузько функціональних підходів до трактування економічної безпеки, коли потрібно розглянути питання економічної безпеки підприємства з боку окремого аспекту його діяльності.

Економічна безпека підприємства є станом захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних комерційних інтересів та цілей статутної діяльності. При цьому важливо пам'ятати, що для кожного підприємства «зовнішні» та «внутрішні» загрози є суто індивідуальними. Водночас зазначені категорії включають окремі елементи, які є прийнятними практично до будь-якого суб'єкта господарської діяльності.

Так, до зовнішніх загроз економічній безпеці підприємства належать втрата своєї ніші на ринку товару (послуг), зміна фінансової ситуації в країні, умови кредитування, платоспроможність покупця та інші. На відміну від зовнішніх, головними та найімовірнішими для підприємства є внутрішні загрози. Здебільшого це загрози фінансової, а виробничої сфер: втрата виробничого потенціалу у зв'язку з масовим вибуттям застарілих елементів основного капіталу, загроза високих витрат виробництва, відставання техніки і технологій, рейдерство тощо.

Результатом забезпечення економічної безпеки в широкому сенсі, слід вважати створення, підтримку та збільшення потоку матеріальних, фінансових, інформаційних та інших ресурсів підприємства, тобто, відтворення підприємства.

Економічна безпека підприємства в умовах кризи має бути спрямована на недопущення прояву найменших ознак ризику і може бути забезпечена в

належному обсязі тільки у разі, якщо будуть визначені найважливіші стратегічні напрями забезпечення безпеки бізнесу та побудована чітка логічна схема своєчасного виявлення та ліквідації можливих небезпек та загроз, і навіть зменшення наслідків ризику. Тому для створення надійної системи безпеки підприємства необхідно провести комплекс підготовчих заходів. Від важливості заходів, що проводяться, багато в чому залежать рішення, які прийняті в цьому напрямку. Для цього необхідно сформулювати ресурси підприємства, як трудові і матеріальні, що у підсумку представляється як ефективність забезпечення безпеки бізнесу.

Однією з головних цілей економічної безпеки є забезпечення та створення ефективної, безперервної та злагодженої діяльності підприємства без негативного впливу як ззовні, так і зсередини. Завдання спрямовані на досягнення поставленої мети, тобто вони будуть перетинатися. До найважливіших та об'ємних завдань слід віднести: дослідження поточної ситуації, тобто прогнозування економічних загроз щодо підприємства, оцінка можливої шкоди, розробка методів запобігання даному впливу або мінімізація завданої шкоди, розробка інструментів для підтримки стабільного розвитку суб'єкта господарювання та забезпечення безперервного процесу модернізації та стабілізації системи [3].

Об'єкти системи забезпечення економічної безпеки можна поділити на три категорії:

- 1) матеріальне та нематеріальне майно підприємства, сюди можна віднести інтелектуальні, інформаційні та фінансові ресурси;
- 2) напрями діяльності підприємства, наприклад, управлінська чи виробнича діяльності;
- 3) кадри, структурні підрозділи (залежно від розмірів суб'єкта господарювання) [1].

До суб'єктів аналізованої системи належать організації чи особи, у повноваження яких входить забезпечення економічної безпеки. До їх обов'язків також відноситься застосування методологічних прийомів, таких як оцінка ризиків та загроз економічній безпеці. Для того щоб визначити можливість негативного впливу на розвиток компанії, застосовують так звані індикатори економічної безпеки (тобто показники, що характеризують стан факторів економічної безпеки господарюючого суб'єкта). Враховуючи той факт, що загрози поділяються на макроекономічні та мікроекономічні, то логічним є поділ індикаторів на внутрішні (показники інноваційної діяльності, фінансові, виробничо-збутові показники) та зовнішні (характеристика території, характеристика сфери діяльності). До характеристики території належать напрями реалізації продукції, загальний рівень життя населення, платоспроможність громадян, а до характеристики сфери діяльності - становище на ринку, кількість конкурентів, конкурентна перевага, надійність інвесторів.

Дані методи та індикатори застосовуються у механізмі забезпечення економічної безпеки підприємства, що реалізується поетапно у п'ять кроків.

По-перше, необхідно сформулювати основні складові системи забезпечення економічної безпеки, а саме, механізм управління, цілі та завдання, позначити суб'єкти та об'єкти.

По-друге, виявлення ризиків та загроз для даного господарюючого суб'єкта. Даний етап передбачає якісний та кількісний аналіз факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

По-третє, відбувається безпосередньо оцінка ризиків та оцінка їхнього впливу на динамічний економічний розвиток підприємства. Передбачається визначення можливих загроз, тобто, аналізується потенціал економічної безпеки.

На четвертому етапі підбиваються підсумки щодо поточної ситуації щодо конкретного обсягу показників. Таким чином, на цьому кроці слід використовувати індикатори як зовнішні, так і внутрішні для точного аналізу ситуації.

І нарешті, на останньому п'ятому етапі необхідно розробити план заходів для виходу з критичного становища та внести зміни до системи, які дозволять надалі не лише мінімізувати втрати, а й повністю запобігти негативному впливу з будь-якої сторони.

Важливою складовою системи забезпечення безпеки підприємства буде розроблена концепція. При розробці концепції необхідно об'єктивно оцінити ситуацію, в якій перебуває на даний момент підприємство. Для цього необхідно намітити та проаналізувати такі заходи, які допоможуть розробити систему комплексної безпеки в умовах кризи:

- вивчити навколишнє середовище на макро- та мікро-рівнях;
- вивчити партнерів по ділових зв'язках, їх платоспроможність, ділову репутацію та оцінити її;
- вивчити фінансове становище підприємства.

На основі отриманої інформації розробляється концепція економічної безпеки підприємства. Така концепція це офіційно затверджений документ, що включає наступні аспекти:

- опис проблемної ситуації в галузі безпеки підприємства;
- визначення цільової функції забезпечення безпеки;
- побудова системи економічної безпеки підприємства;
- розробка методології оцінки стану економічної безпеки підприємства;
- розрахунок вартості заходів, необхідних для забезпечення безпеки;
- планування дій;
- аналіз ефективності впровадження концепції безпеки [4].

В умовах воєнного стану при плануванні необхідно врахувати фактори, що впливають на економічну безпеку підприємства, а саме, рейдерство, розкрадання інформації, що представляє комерційну таємницю, загроза вибухів, захоплення заручників, здирництво, впровадження шпигунів, припинення потоків надходження фінансових коштів від контрагентів, банкрутство обслуговуючих банків та зависання грошей на їхніх рахунках.

Одним з найважливіших стратегічних напрямків забезпечення економічної безпеки є виявлення, запобігання, нейтралізація, припинення, локалізація

небезпек і загроз, а у разі потреби відшкодування шкоди при відновленні об'єктів захисту, які постраждали внаслідок протиправних дій, недбалості та форс-мажорних обставин. Реалізація цього стратегічного напрямку потребує високої майстерності співробітників підприємства, значних витрат корпоративних ресурсів, доброї організації, чіткості та дисциплінованості. Для реалізації такого важливого напрямку безпеки для кожного об'єкта має бути розроблено принципову, концептуальну модель економічної безпеки. Дані моделі можуть мати як загальні елементи, так і свою специфіку, яка впливає з особливостей та властивостей об'єкта безпеки. Кожне підприємство може мати свій підхід, свої джерела загроз, а звідси й свої засоби забезпечення безпеки. В такому випадку важливий сам принциповий підхід, який є методологічною основою деталізації конкретних заходів захисту того чи іншої об'єкта економічної безпеки за умов кризи та воєнного стану.

Отже, істотна роль у забезпеченні економічної безпеки підприємства відводиться потенціалу персоналу підприємства як основного ресурсу розвитку економічного суб'єкта. Тільки він може забезпечити зростання доходів і як результат збільшення прибутку, але водночас персонал може бути джерелом внутрішніх загроз економічній безпеці.

Список використаних джерел:

1. Варналій З. С. Економічна безпекологія в умовах глобалізаційних викликів і загроз. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 21 грудня 2020 р. - 21 січня 2021 р. Полтава: НУПП, 2021. С. 34-39.
2. Кургузенкова Л. А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Випуск 2. С. 29–33.
3. Ляшенко О. М. Управління економічною безпекою підприємств в умовах гібридної війни. Управление проектами и развитие производства. 2015. № 3 (55). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/upravlinnya-ekonomichnoyubezpekoyu-pidpriemstv-v-umovah-gibridnoyi-viyni>.
4. Поляков П. А. Забезпечення економічної безпеки підприємства в сучасних умовах господарювання. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2018. Випуск 32. С. 49–53.

ПОДАТКОВА ГАРМОНІЗАЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ

Бондарук Т. Г., д-р екон. наук, професор, провідний науковий співробітник відділу державних фінансів Державної установи «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України», Степаненко Ю. Ю., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

Під податковою гармонізацією розуміють процес вирівнювання податкової політики між різними юрисдикціями або країнами з метою

зменшення податкових розбіжностей і створення більш однакового податкового середовища. Основною метою податкової гармонізації воєнної економіки та повоєнного відновлення є сприяння спрощенню міжнародної торгівлі, зменшенню податкових перешкод і уникненню подвійного оподаткування.

Основні аспекти податкової гармонізації в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення включають:

- стандартизацію ставок податків (узгодження рівнів оподаткування на різних рівнях уряду (наприклад, податок на прибуток, ПДВ, акцизи тощо));
- узгодження правил і положень (зближення правил визначення об'єктів оподаткування, методів обчислення податків і звітності);
- боротьба з уникненням податків (податкова гармонізація може включати в себе заходи для запобігання податковим ухиленням і уникненню податків через використання податкових розбіжностей між різними країнами);
- збільшення прозорості і обмін інформацією (різні країни можуть укладати міжнародні угоди про обмін податковою інформацією, щоб боротися з ухиленнями від сплати податків і відмиванням грошей).

Податкова гармонізація в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення може бути важливою для розвитку міжнародних бізнес-відносин і зменшення конфліктів, пов'язаних з оподаткуванням між країнами. Однак вона також може стикається з великими труднощами і опозицією з боку країн, які можуть втратити свій фінансовий суверенітет або конкурентні переваги [1].

Гармонізація, особливо в контексті податкової гармонізації в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення або гармонізації економічної політики, може мати кілька економічних переваг. Зменшення податкових бар'єрів: гармонізація податкової політики може сприяти зменшенню податкових перешкод у міжнародній торгівлі та інвестиціях. Це робить економічні відносини між країнами більш прозорими і передбачуваними для бізнесу, що може стимулювати зростання міжнародної торгівлі та залучення інвестицій. Зменшення податкового обмеження: гармонізація може допомогти уникнути подвійного оподаткування та зменшити неодноразові оподаткування, які можуть виникнути при міжнародних операціях. Це може покращити конкурентоспроможність підприємств і стимулювати інвестиції. Спрощення дотримання: гармонізація податкових правил і процедур може спростити дотримання податкових обов'язків для підприємств і громадян. Це може зменшити витрати на адміністрування податків і підвищити ефективність системи оподаткування. Збільшення привабливості для інвестицій: коли податкова політика гармонізована та передбачувана, країна може стати більш привабливою для іноземних інвесторів. Це може призвести до збільшення іноземних інвестицій, створення нових робочих місць і сприяти економічному розвитку територій. Зменшення податкових ухилень і уникнення сплати податків [2]: гармонізація може допомогти боротися з податковими ухиленнями і уникненням податків, оскільки важче використовувати податкові розбіжності між країнами для цих цілей. Зменшення податкового шахрайства: гармонізація

може зробити більше засобів доступними для боротьби з податковим шахрайством, таким як виведення капіталу або фінансовий обмін [3].

Гармонізація податкових правил і ставок між різними юрисдикціями спрощує порівняння і відображення податкових обов'язків. Це робить важчим для платників податків знаходити різниці в оподаткуванні і використовувати їх для ухилення від сплати податків.

Відбувається збільшення прозорості у системі оподаткування, оскільки правила стають більш зрозумілими та передбачуваними як для платників податків, так і для податкових адміністрацій [4]. Це робить податкові схеми ухилення від оподаткування менш ефективними, оскільки важче приховати доходи та активи.

Це допомагає закрити податкові лазівки та роз'яснити неоднозначності в податковому законодавстві, що часто використовуються для податкового ухилення. Зменшення податкових ставок може зменшити стимули для ухилення від сплати податків, оскільки вищі ставки можуть стимулювати бізнес та фізичних осіб шукати способи зменшення своїх податкових зобов'язань.

Гармонізація податкової системи в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення включають може бути дуже складним завданням через різні фактори і виклики, що виникають у процесі спроби зведення до однакових норм і стандартів.

Серед основних викликів при гармонізації податкової системи в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення можна виокремити наступні.

Різні податкові традиції (різні країни мають свої власні податкові традиції і підходи до оподаткування, що може ускладнювати процес гармонізації. Ці традиції можуть включати в себе різні види податків, ставки оподаткування та методи врахування податків).

Різниця в економічних обставинах (різні країни мають різні рівні економічного розвитку і структуру господарства, що може призводити до різниці в тому, які види податків є найбільш відповідними для певної країни і які ставки оподаткування є найбільш прийнятними).

Політичні інтереси (політичні фактори можуть впливати на гармонізацію податкової системи, оскільки різні політичні групи можуть мати різні погляди на те, які податкові політики є найбільш прийнятними. Це може включати в себе боротьбу за збереження певних податкових переваг або захист інтересів певних груп населення).

Адміністративні обмеження (гармонізація податкової системи також може вимагати змін в адміністративних процедурах та системах збору податків, що може бути великим завданням для державних органів і податкових адміністрацій).

Вплив міжнародних факторів (у регіональних або міжнародних ініціативах з гармонізації податкової системи можуть бути важливими внутрішні та зовнішні фактори, такі як міжнародні угоди, торговельні угоди і вплив міжнародних організацій).

Усі ці фактори можуть ускладнювати процес гармонізації податкової системи і вимагати великих зусиль для досягнення спільної угоди. Однак, при належному плануванні та співпраці, гармонізація може мати важливі переваги для регіонального або міжнародного співтовариства, сприяючи створенню стабільної та справедливої системи оподаткування [5].

Гармонізація податкової системи в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення не завжди передбачає повну уніфікацію. Багато країн обирають податковий конкурентний підхід, щоб зберегти гнучкість і збалансувати міжнародну конкурентоспроможність свого бізнес-середовища. Цей підхід передбачає гармонізацію певних аспектів податкової системи, але залишає простір для індивідуальних адаптацій та впливу на внутрішню економіку.

Перелічимо ключові аспекти податкового конкурентного підходу в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення. Часто використовують гнучкі ставки податків, що дозволяє зберігати гнучкість у встановленні ставок податків на різні види доходів, такі як прибутковий податок, податок на дивіденди, ПДВ, акцизи тощо. Це дозволяє їм пристосовувати свою податкову політику до конкретних потреб своєї економіки і конкурувати з іншими країнами для привернення інвестицій та підтримки підприємств. Застосовують податкові для підтримки певних галузей чи видів бізнесу. Це може включати в себе знижені ставки оподаткування для інноваційних підприємств, податкові кредити для досліджень і розробок, або податкові стимули для екологічно чистих технологій. Використовуючи податковий розподіл між різними рівнями уряду країни можуть залишати рівень гнучкості в розподілі податків між центральним і місцевими урядами. Це дозволяє місцевим урядам конкурувати за інвестиції і створення робочих місць, залежно від своїх власних потреб і можливостей. Застосовуючи податкові процедури країни можуть залишати простір для адаптації податкових процедур і адміністративних політик національного рівня для забезпечення конкурентоспроможності свого бізнес-середовища.

Цей підхід дозволяє країнам спільно працювати над гармонізацією певних аспектів своїх податкових систем, зберігаючи при цьому свободу впливу на розвиток власної економіки. Важливо збалансувати конкурентоспроможність з потребами у доходах для забезпечення стійкості фінансів держави.

Слід зауважити, що гармонізація податкової системи може бути важливим інструментом для створення спільних податкових стимулів для підтримки певних секторів економіки або досягнення конкретних цілей, таких як захист навколишнього середовища, інновації або розвиток технологій.

Основні висновки щодо податкової гармонізації в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення можуть бути наступними. Переваги гармонізації полягають в тому, що гармонізація податкової системи може сприяти зменшенню податкових перешкод, підвищенню прозорості та спрощенню податкового вирішення міжнародних питань. Вона може

підтримати інтеграцію різних ринків, сприяти зростанню торгівлі та обміну між країнами та стимулювати інвестиції та економічний розвиток.

Викликами гармонізації – гармонізація може бути складною через різні податкові традиції, економічні обставини, політичні інтереси та адміністративні обмеження країн чи регіонів. Зберігання гнучкості для збереження конкурентоспроможності і відповідності внутрішнім потребам може бути важливим завданням.

Податковий конкурентний підхід – країни часто вибирають податковий конкурентний підхід, зберігаючи деяку гнучкість для збереження конкурентоспроможності свого бізнес-середовища. Цей підхід дозволяє балансувати гармонізацію з індивідуальними потребами країн. Податкові стимули – гармонізація податкової системи може бути використана для створення спільних податкових стимулів для підтримки певних секторів економіки або цілей, таких як захист навколишнього середовища, інновації або соціальні програми.

Загалом, податкова гармонізація може мати важливий вплив на економічний розвиток, торгівлю, фінансову стабільність держав та окремих територій. Однак її успіх залежить від спільної волі країн і територій для співпраці та вирішення складних питань, пов'язаних із гармонізацією податкової системи.

Список використаних джерел:

1. Юрченко В. Сучасні тенденції розвитку та гармонізації податкових систем країн Європейського союзу. *Вектори для України. Ефективна економіка*. 2013. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2651>
2. Бондарук Т. Г. Реформування місцевого оподаткування в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 6. С. 213–221.
3. Державна податкова служба України. Гармонізація бухгалтерського та податкового обліку і визначення об'єкту оподаткування податком на прибуток підприємств. 2022 рік. URL: <https://tax.gov.ua/baneryi/arhiv/podatkovy-zmini-2015/garmonizatsiya/>
4. Бондарук Т. Г., Мельничук І. О. Місцеві податки та збори в Україні: суперечності та перспективи розвитку. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. Збірник наукових праць. К.: Типографія «Інтердрук», 2014. С. 17–24.
5. Шинкаренко І. В. Податкова гармонізація як процес формування спільної податкової політики інтеграційних об'єднань з урахуванням досвіду Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 100(1). С. 247-254. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_100%281%29__39

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Буденна В. М., бакалавр, Обуховська З. О., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Грамотно побудована облікова політика є одними з найважливіших інструментів в управлінні підприємством. Як і раніше дослідження проблем в

складанні облікової політики були актуальні, так і зараз це залишається дуже важливою темою особливо в період військового стану. Не залежно від розміру та виду діяльності підприємства, наявність облікової політики обов'язкова, у разі її відсутності постає питання щодо її достовірності.

З цього, можемо зазначити, що метою дослідження є висвітлення загальних відомостей про облікову політику, а також важливістю її правильного формування, виходячи з тісного зв'язку з діяльністю підприємства, враховуючи ситуацію в країні.

Спираючись на ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [1]. Її використовують як зовнішні так і внутрішні користувачі. Для внутрішніх користувачів вона виступає регламентом, в якому зазначають порядок ведення бухгалтерського обліку, а для зовнішніх – як інструмент для контролю діяльності та для надання впевненості в достовірності інформації. А також правильність вибору методів обліку та елементів облікової політики відіграє важливу роль в успішному веденні підприємницької діяльності.

Основною метою облікової політики є формування методів та принципів обліку для забезпечення складання прозорої та достовірної фінансової звітності, яка б відповідала вимогам і нормам законодавства (рис. 1).

Рис. 1 – Структура облікової політики підприємства

Джерело: сформульовано авторами з [4]

Облікову політику підприємства зазвичай складають у формі наказу. Він визначає, зокрема:

- методи оцінки вибуття запасів;
- періодичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів;
- метод визнання доходів та витрат (метод нарахування, касовий метод);
- метод нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів (лінійний, виробний, кумулятивний та ін.);
- перелік та способи формування резервів (резерв сумнівних боргів, резерв на оплату відпусток та винагород, резерв на ремонт основних засобів) та інше [2].

В умовах військового стану в Україні, облікова політика підприємств піддається суттєвим змінам через переформатування підприємницької діяльності [3]. Негативний вплив на господарську сферу зумовлений зовнішніми та внутрішніми чинниками середовища, що вимагає врахування нових умов у бухгалтерському обліку та плануванні фінансових показників.

Поява нових операцій та ризиків під час воєнного стану вплинула на формування облікової політики підприємств. В багатьох випадках ця політика не відповідає вимогам НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», не надаючи можливості створити цілісне уявлення про методiku та організацію обліку конкретного підприємства в умовах війни. Є необхідність переглянути та адаптувати облікову політику для врахування нових обставин та забезпечення відповідності стандартам бухгалтерського обліку.

Відмітимо складові облікової політики, які можуть потребувати змін:

- відображення у фінансовій звітності обмежень в безперервній діяльності (облік та документальне оформлення вимушеної консервації активів; забезпечення гарантійних зобов'язань у разі неможливості виконання зобов'язань перед клієнтами в умовах воєнного стану);
- методика обліку виробництва та бізнес-процесів (облік витрат на організацію виробництва на новому місці, тощо; облік та документальне оформлення вимушеної консервації активів; забезпечення гарантійних зобов'язань у разі неможливості виконання зобов'язань перед клієнтами в умовах воєнного стану);
- методологія розрахунку резерву під очікувані кредитні збитки, резерву сумнівних боргів (облік розрахунків з контрагентами; курсові різниці);
- застосування облікових підходів щодо втрат та знецінення активів, що були знищені або пошкоджені внаслідок війни (облік та документальне оформлення збору коштів, безкоштовної передачі товарів та коштів; реалізації товарів із відрахуванням частини виручки на потреби оборони);
- застосування електронного документообігу. Розробка методики до обліку та документального оформлення витрат, розрахунків, інших операцій у разі відсутності оригіналів первинних документів;

– застосування облікового підходу щодо оплати за час простою, нарахування відпускних та лікарняних, надання фінансової допомоги працівникам;

– проведення інвентаризації в умовах воєнного стану, фіксація втрат або пошкодження активів та їх документальне оформлення [5].

Цей перелік обставин та можливих подій не є вичерпним. Зміни облікової політики є індивідуальними для кожного підприємства, враховуючи його унікальність, специфіку діяльності та особливості обліку. Адаптація облікової політики до конкретних умов допоможе краще відповідати вимогам та забезпечить ефективне ведення обліку в умовах війни.

Отже, виходячи з вище зазначеного, суб'єкти господарювання повинні самі вносити зміни до облікової політики, виходячи зі своєї діяльності, обирати ті методи та процедури обліку, які будуть більш доречні для їх ефективного облікового процесу та відображення реальних подій.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV : станом на 10 серп. 2022 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

2. Godniuk I., Shevchuk N. ACCOUNTING POLICY AND ITS INFLUENCE ON THE ACTIVITIES OF ENTERPRISES IN WARTIME CONDITIONS. *Economies' Horizons*. 2023. No. 2(24). P. 110–119. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(24\).2023.281235](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.281235)

3. Югас Е. Ф., Лалакулич М. Ю., Рибаківа Л. П. Облікова політика підприємства в умовах війни. *Бізнес Інформ*. 2023. № 5. С. 147–152. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-147-152>

4. Шевців Л. Ю., Мосолова Ю. О. Облікова політика в управлінні діяльністю підприємств за умов гармонізації обліку та звітності. *Бізнес Інформ*. 2020. №3. С. 260–269. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-260-269>

5. *Oblikova polityka v umovakh voyennoho stanu* [Accounting policy in wartime conditions] URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2022/12/oblikova-polityka-v-umovakh-voyennoho-stanu.html>

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вітюк А. В., канд. екон. наук, Вінницький національний технічний університет

Розвиток підприємств, незалежно від форми власності, розміру, сфери діяльності завжди потребує фінансового забезпечення. Українське законодавство дозволяє використовувати різні джерела ресурсів з метою заснування, розвитку та забезпечення передумов тривалого ефективного функціонування всіх напрямків діяльності суб'єктів господарювання. Однак з початком повномасштабного вторгнення діяльність підприємств зазнала кардинальних змін, однією з них є недостатність фінансових ресурсів, грамотне та вчасне використання яких може зберегти та примножити розвиток бізнесу з часом.

Протягом двох років війни українськими підприємствами було засвідчено їх швидку здатність адаптації до непередбачуваних умов. Можливості українських підприємців приймати нетипові рішення дозволили їм перепрофілюватися, зокрема змінити напрямок діяльності, здійснити релокацію та забезпечити подальший розвиток [1, с. 134-135]. Проте, більшість підприємств не володіють необхідними для цього власними фінансовими ресурсами, відповідно вкрай необхідною є зовнішня фінансова підтримка.

За умов високої зовнішньої нестабільності банки, як правило, не охоче кредитують підприємства через високу ризикованість проєктів і неспроможність підприємств, особливо малих фірм і стартапів, надати надійні гарантії повернення позики. У розвинених країнах нестача фінансових ресурсів на реалізацію інноваційних проєктів компенсується коштами венчурних інвесторів, втім розвиток венчурного інвестування в Україні перебуває лише на початкових стадіях. В цій ситуації єдиним стабільним джерелом фінансового забезпечення бізнесу за умов війни виступає держава.

Найбільш відомим кроком у напрямі фінансування розвитку бізнесу від початку війни стала Державна програма "Доступні кредити 5-7-9%". Цю програму реалізує Фонд розвитку підприємництва (ФРП). Єдиним учасником ФРП є Уряд України в особі Міністерства фінансів, що координує всі аспекти діяльності Фонду. На сьогодні за Державною програмою "Доступні кредити 5-7-9%" Фонд розвитку підприємництва залучив до співпраці 45 із 65 банків України. Найбільшими реципієнтами стали сільське господарство, торгівля та промисловість. Успіх зазначеної програми є достатньо суперечливим з огляду на результати її впровадження, оприлюднені Національним банком України, результати моніторингу якого відобразили велику частку відмов стосовно бажаючих отримати таке фінансування (рис. 1).

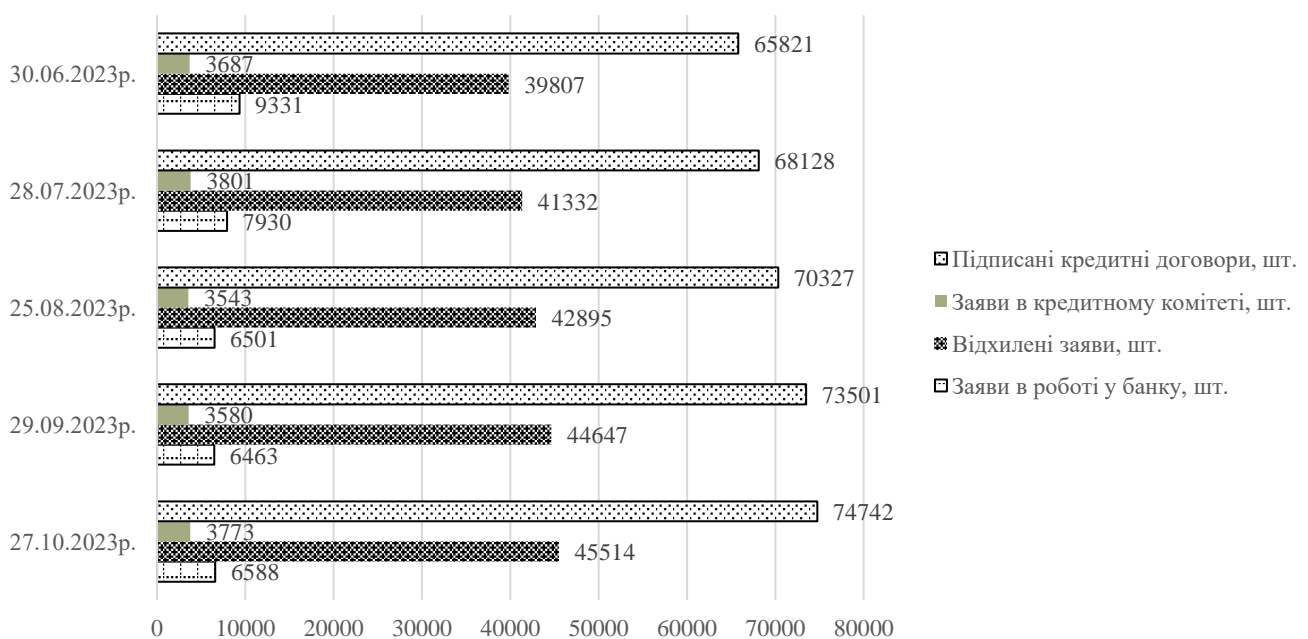

Рис.1 – Динаміка розгляду заяв на отримання кредиту на 30.10. 2023р. [2]

Аналіз інформації Фонду розвитку підприємництва стосовно кількості заяв на отримання кредиту засвідчив стабільне зменшення їх кількості, що звичайно потребує виявлення таких причин – це зменшення попиту, ускладнення вимог, доступність інших джерел фінансування тощо. Втім, попри зазначені результати в проекті бюджету на 2024 рік на цю програму закладено 18 млрд гривень.

Пріоритетними напрямками стануть переробна галузь, підтримка бізнесу на найбільш зруйнованих територіях та енергоефективні заходи. Ліміт кредиту за програмою підвищено до 150 млн грн, а термін кредитування збільшено до 10 років [3].

Поряд із динамікою скорочення державного кредитування більшість комерційних банків де-факто не фінансують бізнесу, при чому частиною фінансових інструментів ці банки все ж володіють – кредит під заставу, овердрафт, цільові кредити тощо. Найбезпечніший варіант для банку – це кредит під заставу депозиту. Сьогодні цей продукт є найменш логічним для бізнесу та найбільш оптимальним для банку. Овердрафт – це також безумовна альтернатива, яка має бути в постійному доступі в обслуговуючому банку. Тобто чудовий формат фінансування, зрозумілий для банку та майже зручний для бізнесу. Майже, адже банки зазвичай вимагають обнулити ліміт (тобто повністю його закрити) кожні 30 днів, що наразі важко реалізувати. Цільові кредити від банків за програмами на придбання техніки, транспорту, для рішень в сфері енергоефективності тощо є зручними та вигідними, з погляду швидкості прийняття рішення та вартості. Слід враховувати таке: для юридичної особи як клієнта отримання цільового кредитування супроводжується додатковими витратами. По-перше, це згаяний час - зазвичай необхідно від кількох днів у разі автоматизації процесів або коли ви є клієнтом цього банку та від 20–30 днів, якщо запит є дещо «нестандартним» для банку. По-друге, варто очікувати додаткових зобов'язань у вигляді переведення оборотів, зарплатних проектів, валютних контрактів (у разі зовнішньоекономічної діяльності) та різноманітних додаткових комісійних витрат, які банк висуватиме як умову отримання фінансування (чим підвищуватиме для клієнта витрати та маскуватиме їх за вартістю обслуговування) [4]. Підкреслимо, що така політика кредитування в умовах військового стану є неприйнятною і має певним чином розглядатися уповноваженими органами.

Новим для українського ринку фінансових продуктів став досвід приходу низки міжнародних, національних і регіональних донорів, які розробили та представили велику кількість грантових програм, у межах яких можна отримати суттєву грошову допомогу на проекти, які прямо чи опосередковано працюють на відновлення України. Згідно з аналізом моніторингу проектів міжнародної технічної допомоги за 2022 рік Міністерство фінансів України протягом 2022 року брало участь у реалізації 9 таких проектів. Вони реалізовувалися за фінансової підтримки Уряду Федеративної Республіки Німеччини, Японії, США, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського Союзу. Основними напрямками надання допомоги, окрім

фінансування державної інституційної спроможності, була підтримка малого та середнього підприємництва [5]. Також варто відзначити, наявність можливостей українських підприємців отримати гранти від таких країн, як Канада, ФРН, Нідерланди, Швеція, Швейцарія, Японія, Данія, Значними є грантові інструменти походження Європейської комісії, зокрема програми: Creative Europe Programme (CREA), Erasmus+ (ERASMUS+), EU4Health Programme (EU4H), Horizon Europe (HORIZON), Programme for the Environment and Climate Action (LIFE), Single Market Programme (SMP). Значно збільшилося фінансування США, зокрема Програми USAID [6, с. 36].

Оскільки Україна тотально страждає від непрогнозованості розвитку ситуації, а грантові кошти, як і програми фінансування можуть в певний момент часу закінчитися, логічним є крок держави в напрямі регулятивних перетворень економічного життя. Зокрема, до пакету рішень, запропонований Урядом варто віднести:

1. Звільнення фізичних осіб-підприємці I та II групи на час воєнного стану та протягом року після його завершення від сплати єдиного соціального внеску;

2. Звільнення підприємств та фізичних осіб-підприємців III групи від сплати єдиного соціального внеску за найманих працівників, які були призвані до лав ЗСУ, інших збройних формувань (в тому числі територіальної оборони). Збір буде сплачено за рахунок держави;

3. Відтермінування сплати податків для всіх підприємств, які не спроможні їх заплатити;

4. Відкладення впровадження РРО для всіх фізичних осіб-підприємців;

5. Скасування всіх заходів ринкового та споживчого нагляду у всіх питаннях, крім регулювання цін та контролю за ціноутворенням. Також вже встановлено мораторій на проведення перевірок всіх видів для бізнесу [7].

Сукупність зазначених заходів з боку держави та активна позиція бізнесу формують базові передумови для майбутнього післявоєнного розвитку. Фінансове забезпечення українських підприємств зростатиме як з приватних джерел, так і з державних. В свою чергу іноземний капітал, ґрунтуючись на успішному досвіді місцевих інвесторів також надходитиме, втім за таких умов важливим є правильне збалансування державою напрямів його вкладання на користь високотехнологічних галузей з високою мультиплікатором зростання.

Список використаних джерел:

1. Васюта В., Чорновол Н., Горбунова М. Роль підприємницької діяльності в розвитку національної економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 5-6 (78–79). С. 130-137.

2. Інформація про результати державної програми доступні кредити 5-7-9. URL: <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/>

3. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL:

<https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analytika/>

4. Де знайти кошти, коли ніхто не кредитує. URL: <https://zn.ua/ukr/finances/malij-i-serednij-biznes-pid-chas-vijni-jak-otrimati-finansuvannja.html>

5. Міністерство фінансів України. Моніторинг проєктів міжнародної технічної допомоги. URL: https://mof.gov.ua/uk/monitoring_of_international_technical_assistance_projects-422.

6. Кобеля-Звір М.Я. Фандрейзинг, грантрайтинг як особливий інструмент відновлення України у воєнний та післявоєнний час. Приазовський економічний вісник. 2023. Вип. 3(35). С. 34-39.

7. Державна підтримка бізнесу під час війни: що треба знати. URL: <https://eba.com.ua/derzhavna-pidtrymka-biznesu-pid-chas-vijny-shho-treba-znaty/>

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСЮ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Гавриличенко Є. В., канд. екон. наук, доцент, Світлична А. О., магістр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Проблемі управління дебіторською заборгованістю у контексті розвинених ринкових відносин на сучасному етапі приділяється велика увага. Однією з ключових труднощів у господарюванні зараз є невчасне та неповне виконання суб'єктами своїх зобов'язань, особливо щодо термінів оплати товарів, робіт та послуг. Операції розрахункового характеру є основою фінансово-господарської діяльності підприємства і призводять до виникнення дебіторської заборгованості, що, в свою чергу, негативно впливає на функціонування господарського суб'єкта. В умовах ринкових відносин важливо, щоб суб'єкти активно управляли дебіторською заборгованістю, сприяючи постійному її зменшенню. Дебіторська заборгованість становить важливу частину бухгалтерського балансу підприємства і є одним із індикаторів фінансового стану протягом звітного періоду.

В умовах сучасного функціонування підприємств житлово-комунальної сфери необхідно ефективно керувати дебіторською заборгованістю з метою своєчасного отримання фінансових ресурсів та загального підвищення ефективності використання коштів. Суттєво важливим стає управління заборгованістю як на етапі її формування, так і під час інкасації. У зв'язку з цим стає необхідним аспектом розробка комплексного механізму контролю за дебіторською заборгованістю на підприємствах даної галузі.

Усе вищеописане підкреслює актуальність обраної теми для подальших досліджень.

Метою роботи є визначення шляхів удосконалення системи управління дебіторською заборгованістю комунального підприємства, що надає житлово-комунальні послуги, для вирішення ключових аспектів, пов'язаних із забезпеченням безпеки діяльності підприємства.

Вирішення теоретичних і практичних завдань у сфері управління дебіторською заборгованістю підприємств вже було значно розглянуто видатними вітчизняними науковцями, такими як І. Бланк, Т. Бутинець,

Н. Власова, С. Ковтун, Т. Лівощко, Л. Носач, С. Савлук, Н. Ткачук, М. Чорнобривець, А. Ходус та інші. Проте, з урахуванням багатогранності цієї проблеми, дослідження теоретико-методологічних основ формування та оптимізації ефективної системи управління дебіторською заборгованістю комунальних підприємств залишається актуальною та вимагає подальших наукових досліджень.

Організація та методика обліку на житлово-комунальних підприємств в значній мірі визначаються специфікою цієї економічної сфери, що включає [1, с. 137]:

- високий соціальний важіль, що призводить до державного контролю та регулювання;
- складність та різноманітність видів робіт;
- неможливість відмови від житлово-комунальних послуг;
- специфіка розрахунків з користувачами послуг.

Діяльність таких підприємств характеризується значними обсягами простроченої дебіторської заборгованості споживачів послуг, які включають населення та юридичних осіб. Особливість діяльності підприємств водопостачання полягає в тому, що надання послуг споживачам є першою подією, тобто реалізацією послуг на в кредит. Таким чином, поточна дебіторська заборгованість підприємства, яке надає житлово-комунальні послуги, представляє собою обсяг реалізованих послуг на кредит, з відстроченням платежу, і визнається одночасно з визнанням доходів від реалізації послуг. Зрозуміло, що в таких обставинах існують ризики невідшкодування дебіторської заборгованості.

У сучасний період фактично на всіх підприємствах проводиться автоматизований облік. Для удосконалення обліку дебіторської заборгованості під час його автоматизації можна вжити наступні заходи:

- розробити базу даних щодо зобов'язань та вимог учасників розрахунків;
- перевірити електронно взаємні вимоги та зобов'язання, знаходячи оптимальні методи погашення взаємної заборгованості;
- здійснювати взаємозаліки з послідовним зменшенням обсягів заборгованості;
- вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків.

Для забезпечення ефективної діяльності підприємства необхідно сформулювати результативну систему управління дебіторською заборгованістю. Така система повинна складатись з декількох послідовних етапів. На першому етапі передбачається проведення комплексного аналізу дебіторської заборгованості. Основними параметрами, які характеризують стан дебіторської заборгованості, є її середньорічний розмір, середній термін погашення та частка в структурі доходу від операційної діяльності. Слід провести аналіз кількісного та якісного складу заборгованостей, розрахувати коефіцієнти оборотності, співвідношення заборгованостей за сумами та строках оплати, їх вплив на фінансові результати підприємства.

Управління дебіторською заборгованістю на підприємстві пов'язано, передусім, з оптимізацією розміру та забезпеченням інкасації заборгованості

покупців за розрахунками за реалізовану продукцію. З метою ефективного керування цією дебіторською заборгованістю на підприємстві слід розробляти та впроваджувати кредитну політику щодо покупців продукції. З цією метою проводиться створення ефективних систем контролю за рухом та своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості. Такий контроль впорядковується в межах розроблення загальної системи фінансового контролю на підприємстві, яка є самостійним блоком.

Розрізняють три типи кредитної політики підприємства по відношенню до покупців продукції: консервативний (мінімізація кредитного ризику), помірний (орієнтований на середній рівень кредитного ризику при продажу продукції з відстроченням платежу) і агресивний (збільшення додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції в кредит, незважаючи на високий рівень кредитного ризику). Згідно з обраним типом кредитної політики формуються відповідні параметри: рівень кредитного ліміту як гранична межа рівня дебіторської заборгованості; ліміт строку інкасації дебіторської заборгованості; шкала нормативної рентабельності для формування договірної ціни за товари та послуги; шкала знижок для розрахунків із замовниками на умовах попередньої оплати та у випадку скорочення строку інкасації дебіторської заборгованості. Ліміти обмежують обсяги та строки кредитування, тобто опосередковано характеризують рівень ризику втрати підприємством ліквідності, який відповідає обраному типу кредитної політики. Шкали визначають рівень прибутковості, досягнутого в процесі реалізації політики.

Яскравим прикладом загальної системи фінансового контролю є "Система ABC" стосовно портфеля дебіторської заборгованості підприємства. При цьому в категорію "А" включаються найбільш обширні та спірні види дебіторської заборгованості (відомі як "проблемні кредити"); в категорію "В" - кредити середніх розмірів; в категорію "С" - інші види дебіторської заборгованості, які не мають суттєвого впливу на результати фінансової діяльності підприємства [6].

Цей етап також включає створення стандартів оцінки покупців та розрізнення умов надання кредиту. Цей процес ґрунтується на вивченні кредитоспроможності покупців. Утворення системи стандартів оцінки покупців включає такі компоненти: визначення системи характеристик, які оцінюють кредитоздатність окремих груп покупців; формування експертизи інформаційної бази для проведення оцінки кредитоздатності покупців; вибір методів оцінки окремих характеристик кредитоздатності покупців; групування покупців за рівнем кредитоздатності; розрізнення кредитних умов відповідно до рівня кредитоздатності. Надання знижок за швидку оплату продукції є найгнучкішим засобом впливу на швидкість повернення коштів в обіг підприємства. Негайне погашення дебіторської заборгованості скоротить суму заборгованості дебіторів.

Третій етап передбачає розробку низки заходів щодо погашення дебіторської заборгованості, терміни сплати якої вже минули. Передбачається забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування

дебіторської заборгованості, які прискорюють її переведення в грошову форму оборотних активів: факторинг; облік векселів, виданих покупцями продукції; форфейтинг.

Побудова ефективних систем контролю за своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості здійснюється з метою забезпечення надходження інформації не лише про те, що відбулося, але й про відхилення, які можуть виникнути. Це необхідно для того, щоб регулювання могло здійснюватися в превентивному порядку. Найбільше значення набуває здійснення контролю, який дозволяє з'ясувати, наскільки ефективно та своєчасно відбувається погашення дебіторської заборгованості, наскільки запропонована відстрочка платежу відповідає вимогам ринку та стану на ньому підприємства [7].

Введення ефективної системи управління дебіторською заборгованістю повинно призвести до забезпечення безперервної роботи підприємства; зниження обсягів вільних поточних активів та, відповідно, зниження витрат на їх фінансування; прискорення обігу оборотних активів; максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності; підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Отже, ефективне управління заборгованістю підприємства в умовах нестачі оборотних коштів, з урахуванням аспектів стратегічного розвитку суб'єкта господарювання та конкретних тактичних цілей, представляє собою цілісний процес. Цей процес передбачає модифікацію та застосування альтернативних концепцій управління капіталом підприємства в цілому, а також методів оцінки ефективності його функціонування, що відповідають умовам трансформації економіки України. Наступна послідовність дій може дати поштовх підприємствам до ефективного управління дебіторською заборгованістю:

- ужиття заходів для підвищення контролю за нею через утворення спеціалізованих структур на підприємстві;
- проведення аналізу стану вексельної заборгованості;
- розробка ефективних стратегій проведення розрахунків зі споживачами;
- впровадження методів погашення вексельної заборгованості;
- посилення дисципліни оплати на підприємстві та запобігання утворенню вексельної заборгованості в майбутньому;
- розробка та впровадження плану заходів з реструктуризації вексельної заборгованості та координація у цьому напрямі.

Список використаних джерел:

1. Архипенко С. В. Житлово-комунальне господарство як об'єкт обліку. Необхідність та особливості обліку витрат та калькулювання собівартості в сфері ЖКГ / С. В. Архипенко // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Випуск 13-1. – С. 136-139.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.99 № 237. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 20.10.19).
3. Гнатенко Є.П., Погріщук Б.В. Вдосконалення обліку і аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві. Економічні науки. 2014. № 5.3(112). С. 15–18.

4. Дубровська Є.В. Класифікація факторів впливу на рівень дебіторської заборгованості підприємств житлово- комунального сектору господарювання / Є. В. Дубровська // Комунальне господарство міст. Серія «Економічні науки». – 2016. – № 85. – С. 202–207.

5. Єдинак Т.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи / Т.С. Єдинак // Держава та регіони. Економіка та підприємництво. – 2017. – № 3. – С. 54-57.

6. Косата І. А. Деякі проблеми обліку дебіторської заборгованості в Україні / І. А. Косата // Бізнес Інформ. - 2012. - № 12.

7. Лівощко Т.В. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю промислового підприємства / Т. В. Лівощко, Ю. Сезоненко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії / ред. А. М. Ткаченко. – Запоріжжя, 2013. – Вип. № 4. – С. 88 – 93.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ

Гайко Ю. І., канд. техн. наук, доцент, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Будівельна галузь має важливий вплив на розвиток економіки. Будівельні підприємства взаємопов'язані з іншими галузями та сферами діяльності. Переважним завданнями будівельної галузі виступає збільшення обсягів і покращення якості будівельних робіт завдяки застосуванню інноваційних технологій, реконструкції та модернізації, інтенсифікації будівельних робіт.

Як відомо, економічна безпека будівельного підприємства – це комплексна характеристика, під якою розуміють рівень захищеності специфічних ресурсів будівельного підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стабільні результати діяльності в процесі адаптації до різноманітних змін.

До функціональних складових економічної безпеки будівельного підприємства належать: інформаційна складова (здійснення ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення господарської діяльності підприємства, захищеність від посягань на комерційну таємницю підприємства), ринкова складова (ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем, захист від зовнішніх та внутрішніх загроз ринковій позиції підприємства: недобросовісної конкуренції, іміджу фірми, торговій марці, будь-яких дій, що можуть призвести до зниження частки підприємства на ринку) [1].

Будівельні підприємства працюють у швидко змінюваному зовнішньому та внутрішньому середовищі, яке відрізняється нестабільністю та динамічним розвитком. Мінливі умови діяльності будівельних підприємств змушують керівництво швидко адаптуватися, потребують визначення шляхів розвитку в

ситуації зміни зовнішнього середовища. Фактори впливу по-різному впливають на економічну безпеку будівельних підприємств та її функціональні складники.

Отже, одним із важливих завдань управління економічною безпекою будівельного підприємства є збір, аналіз, оцінка інформації щодо розвитку ситуації на будівельному та суміжних ринках, визначення механізмів адаптації підприємства на виникнення зовнішніх загроз та забезпечення ефективного його функціонування.

Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки формується на відповідних методиках і засобах збору, обробки та передачі інформації, методиках розрахунків показників, індикаторів тощо з урахуванням змін та впливів зовнішнього середовища, у тому числі розвитком інноваційних інформаційних технологій [2].

Інформаційно-ринкова складова забезпечення економічної безпеки будівельного бізнесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення міст відіграє визначальну роль. Від кількості, достатності та релевантності ринкової інформації істотно залежать результати прогнозування, визначеність та достовірність прогнозів і якість планів девелопменту. Відтак до інформаційно-аналітичного забезпечення процесів прогнозування і планування висувається ряд вимог, до основних з яких слід віднести такі: точність, вимірність, достовірність, релевантність, достатність, повнота, часова визначеність тощо.

Інформаційно-аналітичне дослідження ринку нерухомості, як елемент забезпечення економічної безпеки будівельного бізнесу – це сукупність даних правового, політичного, економічного, комерційного, науково-технічного, зовнішньоекономічного та соціального характеру. Підприємницька ідея, втілена в будівельній продукції, є успішною лише тоді, коли ця продукція знайде споживача. В умовах вільного ринку споживачам складно продати товар, який вони не бажають купувати і очевидним є протилежне – легко продати те, що люди хочуть і можуть купити. Саме для цього збирають ринкову інформацію про: потенційних споживачів продукції майбутнього бізнесу, їх запити та незадоволені потреби; технічні, експлуатаційні та споживчі якості аналогічних видів продукції, ціни на них; особливості просування цієї групи продукції на ринок, інші відомості, що характеризують ринок майбутнього бізнесу. Інформація про ринок нерухомості характеризується великими обсягами, циклічністю отримання і обробки, взаємозалежністю окремих складових. Враховуючи цей факт, потрібно будувати такі системи інформаційного забезпечення, планування та прогнозування, які сприятимуть виявленню усіх недоліків та переваг як регіонального так і галузевого розвитку.

Ринок нерухомості являє собою досить складну і розгалужену систему, що відрізняється різноманіттям операцій, їх складністю, переплетенням різноманітних ризиків. У зв'язку з цим різноманіттям і складністю на ринку нерухомості діє цілий ряд професійних учасників, основні з яких: девелопери (замовники та забудовники), будівельні підприємства (підрядники та субпідрядники), підприємства з виробництва будівельних матеріалів, проєктні фірми, фінансово-кредитні установи, страхові компанії, агентства нерухомості,

суб'єкти оціночної діяльності, земельні фонди, керуючі компанії, учасники фондового ринку, консалтингові агентства, маркетингові агентства, рекламні агентства, тощо.

Однією з особливостей функціонування сучасного будівельного ринку в Україні є поява нової системи управління інвестиційно-будівельними проектами, відомої як девелопмент. Девелопмент можна розглядати як своєрідну комплексну підприємницьку діяльність (бізнес) в сферах інвестування, будівництва та нерухомості, яка об'єднує наступні бізнес-процеси: дослідження ринку, маркетинг, проектування, будівництво, фінансування, бухгалтерський облік, ріелторську діяльність, управління нерухомим майном.

Після повномасштабного вторгнення практично всі забудовники призупинили роботу на будівельних майданчиках: деякі – на кілька тижнів, а деякі не відновили будівельні роботи й досі. Як результат, у 2022 році загальна площа введеного в експлуатацію житла становила 7,1 млн м² (18 300 приватних будинків і 74 300 квартир), що на 38% менше, ніж у 2021 році.

Скорочення обсягів нової пропозиції відбувалося практично по всій території України, за винятком кількох областей. Найбільшого спаду в будівництві зазнали східні та південні області: там обсяги введення в експлуатацію нового житла впали на 70–90% порівняно з попереднім роком.

Наразі наявний попит на ринку нерухомості розподілений нерівномірно: понад 70% покупців цікавлять квартири в уже зведених будинках, або в ЖК на завершальних стадіях будівництва (з рівнем готовності від 70% та очікуваним введенням в експлуатацію до кінця першого півріччя 2024 року). На рівень попиту на житлову нерухомість в умовах воєнного стану впливають наступні фактори: локація з максимальною захищеністю від можливих ракетних обстрілів; якість об'єкта будівництва; ціна та площа квартир; способи придбання; реноме девелопера.

Війна здорожчала будівництво, яке потребує великої кількості енергії на всіх своїх етапах: від виготовлення та перевезення будівельної продукції до безпосереднього виконання робіт. Загалом така тенденція триватиме до завершення війни.

Україна прагне подолати кризові явища, які у тому числі спричинені війною. Системне планування відбудови та подальшого розвитку країни дає унікальну можливість переосмислити, перепроєктувати та модернізувати будівлі та системи життєзабезпечення, забезпечити всеохоплюючу трансформацію територіальних громад та регіонів. Ринок будівництва має великі перспективи та чекає оптимальних умов для реалізації відкладеного попиту.

Таким чином, для прийняття управлінських рішень в сфері безпеки і розвитку будівельного бізнесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення міст необхідно володіти достовірною інформацією та мати репрезентативні інформаційно-аналітичні дослідження ринку нерухомості.

Список використаних джерел:

1. Пархоменко Н. О. Особливості управління економічною безпекою будівельного підприємства [Електронний ресурс] / Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання, 2020, №5. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7877> (дата звернення: 15.10.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.5.61.
2. Стечишин Ю. Визначення ролі та місця інформаційно-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки [Електронний ресурс] / Вчені записки Університету «КРОК» №1 (69), 2023. – С.110-119. – Режим доступу: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/570>. (дата звернення: 15.10.2023). DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-69-110-119>.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Гордієнко Н. І., канд. екон. наук, проф., Нікітін С., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

В сучасному розвитку України міжнародні економічні відносини та уніфікація економічного простору між державами стають все більш важливими. Оскільки вітчизняні підприємства домагаються міжнародної співпраці, стандартизації виробництва відповідно до міжнародних норм і залучення іноземних інвестицій, обліково-аналітичне забезпечення також повинно відповідати загальноприйнятим міжнародним стандартам. Це в подальшому сприятиме зрозумілості, прозорості та порівнянності усіх фінансових показників діяльності підприємств.

Важливим аспектом забезпечення інформацією для керівництва та іноземних інвесторів є бухгалтерський облік. Інформація, яку надає облік, може бути використана для аналізу стану активів, зобов'язань та власного капіталу підприємства, а також для аналізу доходів і витрат за певний звітний період.

У процесі міжнародної уніфікації бухгалтерського обліку перевага надається Міжнародним стандартам фінансової звітності (МСФЗ), які стають важливими для стабільних відносин між окремими підприємствами, так і на міжнародному рівні.

Реформування бухгалтерського обліку відповідно до МСФЗ має вплив на всі об'єкти бухгалтерського обліку. Основними об'єктами, які характеризують фінансовий стан підприємства, є активи, зобов'язання і власний капітал. Особливу увагу слід приділити зобов'язанням з оплати праці, оскільки вони враховують інтереси підприємства, працівників і держави.

Під час впровадження МСФЗ в Україні необхідно дотримуватися всіх аспектів обліку відповідно до міжнародних стандартів за кожним об'єктом бухгалтерського обліку, зокрема, стосовно зобов'язань підприємств, пов'язаних з оплатою праці та інших виплат працівникам. Також слід розуміти спільні та відмінні риси між Положеннями (стандартами) ведення бухгалтерського обліку в Україні та МСФЗ, які регламентують питання оплати праці

На даний момент багато вітчизняних вчених досліджують питання переходу від національного обліку до міжнародних стандартів, включаючи питання обліку оплати праці відповідно до МСФЗ, це зокрема: С. М. Галузіна, С. Ф. Голов, Т. Ю. Дружилівська, В. М. Костюченко, Т. В. Сковрунська, Т. В. Черкашина, Я. В. Соколова, С. В. Тиворчук, Б. Хілл та інші. Однак, на даний час, попри зрозумілість мети переходу до застосування міжнародних стандартів, особливо серед практикуючих бухгалтерів залишається багато нез'ясованих положень, частково через не досконалий переклад, у міжнародних стандартах і аналогій між існуючою практикою та вимогами трансформації стосовно тих чи інших зобов'язань з оплати праці.

Визивають інтерес дослідження ефективності системи організації облікових процесів у країні відповідно до національної нормативної бази, а також для визначення ступеня близькості між національними та міжнародними стандартами ведення обліку розрахунків з оплати праці. Окрім цього, важливо проаналізувати доцільність переходу на міжнародні стандарти в цій сфері та запропонувати подальші шляхи гармонізації обліку розрахунків з оплати праці.

Слідуючи інтеграційним процесам, які завзято підтримує наша країна, ми можемо спостерігати зміни у веденні бухгалтерського обліку. Намагання уряду наблизити вітчизняну методологію бухгалтерського обліку та фінансову звітність до міжнародної повинно гармонізувати нинішню систему та позитивно сприяти підвищенню рівня інвестиційної привабливості нашої країни.

Однак між МСФЗ та Національними П(С)БО існують значні відмінності, що призводить до певних розходжень між фінансовими звітами, складеними за міжнародними і національними стандартами. Теоретично, МСФЗ та НП(С)БО мають бути тотожними. Однак, до українського законодавства не були включені повні формулювання стандартів МСФЗ. Чинне українське законодавство ґрунтується на МСФЗ, однак воно не містить прямого перекладу відповідних стандартів МСФЗ. У визначеннях цих стандартів є багато пропусків, змін і доповнень, яких немає в МСФЗ, однак які, після їх ухвалення, стали частиною Національних П(С)БО. Якщо звітність ґрунтується на національних стандартах, які суттєво відрізняються від міжнародних, це незмінно призводитиме до розбіжності результатів, що унеможливило адекватне співставлення показників українських підприємств з показниками їх іноземних конкурентів без трансформування їх фінансової звітності [1, с. 4].

У Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, зазначено, що "на даний час сформовано систему бухгалтерського обліку, яка відповідає міжнародним стандартам, враховує правові норми провадження підприємницької діяльності, методологічно і методично забезпечує збирання та накопичення інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання в Україні, що сприяло створенню умов для складення достовірної фінансової звітності, яка використовується власниками (засновниками), інвесторами, банківськими установами, працівниками. для визначення рівня прибутковості, конкурентоспроможності, економічного потенціалу та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання. Зіставлення показників фінансової звітності сприяє формуванню бази

інформації з економічних питань для аналізу ефективності функціонування суб'єктів господарської діяльності, виконання фінансових планів, розрахунку прогностичних показників розвитку суб'єктів господарювання та відповідних макроекономічних показників"[2].

Що стосується конкретно розрахунків з оплати праці, в Україні ці зобов'язання регулюються національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 26 «Виплати працівникам», а також Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку (МСБО) 19 «Виплати працівникам». Порівняльний аналіз НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» та МСБО 19 «Виплати працівникам» наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 Порівняльна характеристика П(С)БО 26 «Виплати працівникам» та МСФЗ 19 «Виплати працівникам»

Ознака	НП(С)БО 26 «Виплати працівникам»	МСБО 19 «Виплати працівникам»
Мета	Визначення бухгалтерського обліку та розкриття інформації про виплати працівникам	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про виплати (у грошовій і не грошовій формах) за роботи, виконані працівниками, та її розкриття у фінансовій звітності
Сфера застосування	Застосовуються роботодавцями – підприємствами, організаціями, іншими юридичними особами незалежно від форм власності (окрім бюджетних установ та підприємств, які складають фінансову звітність за МСФЗ)	Застосовується працедавцями при обліку всіх виплат працівникам, за винятком тих, до яких застосовується МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій»
Кількість підпунктів	161	34
Визначення виплат працівникам	Не зазначено	Це всі форми компенсації, що їх надає суб'єкт господарювання в обмін на послуги, надані працівниками
Склад виплат працівникам	Короткострокові виплати, виплати при звільненні, виплати по закінченні трудової діяльності, виплати інструментами власного капіталу підприємства, інші довгострокові виплати	Короткострокові виплати працівникам, виплати по закінченні трудової діяльності, інші довгострокові виплати працівникам, виплати при звільненні

Джерело: розроблено на основі [3]

Порівняльний аналіз відзначив наявність поверхневих відмінностей між національними та міжнародними стандартами обліку розрахунків з оплати праці. Ці різниці включають в себе більшу змістовність, кращу структуру та детальне розкриття ключових аспектів в МСБО 19 "Виплати працівникам". Також відмінності в основному обумовлені жорстким регулюванням розрахунків з оплати праці у нашій країні, яке регламентується не лише НП(С)БО 26 "Виплати працівникам", а також іншими нормативно-правовими актами.

Аналізуючи відмінності більш детально, у відповідності до законодавств, між НП(С)БО 26 "Виплати працівникам" та МСБО 19 "Виплати працівникам", ми можемо виділити наступні аспекти:

1. У НП(С)БО 26 відсутнє чітке визначення поняття "виплати працівникам", на відміну від МСБО 19, яке визначає, виплати працівникам – це всі форми компенсації, що їх надає суб'єкт господарювання в обмін на послуги, надані працівниками [4].

2. НП(С)БО 26 не має належної деталізації щодо регулювання таких складників, як визнання, оцінка, облікове відображення та відображення у фінансовій звітності всіх можливих виплат працівникам, яку можна спостерігати в МСБО 19. Проте НП(С)БО 26 деталізує, які виплати до якої групи включаються, та дає визначення окремих термінів. Через розширену нормативно-правову базу обліку оплати праці, не існує чіткої систематизованої основи, яка б була б рекомендована для єдиного загальнодержавного рівня використання в системі бухгалтерського обліку оплати праці.

3. НП(С)БО 26 подає інформацію щодо ключових аспектів менш деталізовано та обмежено в порівнянні з МСБО 19, що обумовлено розгалуженою системою обліку і нарахування заробітної плати в Україні, яка регулюється, окрім НП(С)БО 26, багатьма нормативно-правовими актами.

4. У МСБО 19 ґрунтовніше розглянуті аспекти обліку розрахунків за виплатами працівникам. На відміну від НП(С)БО 26, який включає тільки заробітну плату, премії та виплати за невідпрацьований час [6, с. 208], МСБО 19 також включає у даний аспект компенсації за відсутність працівників, виплати пов'язані з участю працівників у прибутку підприємства та негрошові пільги у формі надання житла, автомобілів, безплатних та субсидованих товарів, медичного обслуговування.

5. Стосовно структури виплат працівникам, П(С)БО 26 визначає їх як поточні виплати, виплати по закінченні трудової діяльності, виплати інструментами власного капіталу підприємства, виплати при звільненні та інші довгострокові виплати. Згідно МСБО 19 структура виплат працівникам має такий вигляд: короткострокові виплати працівникам, виплати по закінченні трудової діяльності, виплати при звільненні та інші довгострокові виплати працівникам. Наочно структуру виплат працівникам підприємств відповідно до МСБО 19 «Виплати працівникам» та НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» можемо спостерігати на таблиці 2.

Таблиця 2 Структура виплат працівникам підприємств відповідно до МСБО 19 «Виплати працівникам» та П(С)БО 26 «Виплати працівникам»

За МСБО 19 “Виплати працівникам”				
Короткострокові виплати працівникам	Виплати по закінченні трудової діяльності	Виплати при звільненні	Інші довгострокові виплати працівникам	
За П(С)БО 26 “Виплати працівникам”				
Поточні виплати працівникам	Інші довгострокові виплати	Виплати по закінченні трудової діяльності	Виплати при звільненні	Виплати інструментами власного капіталу підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі [4–5]

Більш детальна класифікація цих витрат відповідно до МСБО 19 «Виплати працівникам» та П(С)БО 26 «Виплати працівникам» наведена у таблиці 3.

Таблиця 3 Класифікація витрат, пов'язаних із виплатами працівникам відповідно до МСБО 19 «Виплати працівникам» та П(С)БО 26 «Виплати працівникам»

Структура виплат працівникам	
За МСБО 19 «Виплати працівникам»	За ПСБО 26 «Виплати працівникам»
1. Короткострокові виплати працівникам, якщо очікується, що вони будуть повністю сплачені в повному обсязі протягом 12 місяців після закінчення річного звітного періоду, в якому працівники надавали відповідні послуги:	1. Поточні виплати працівникам – виплати, що підлягають сплаті протягом дванадцяти місяців:
1.1. Заробітна плата працівникам та внески на соціальне забезпечення 1.2. Короткострокові компенсації за відсутність (оплачені щорічні відпустки та тимчасова непрацездатність) 1.3. Участь у прибутку та преміюванні 1.4. Негрошові пільги теперішнім працівникам: <ul style="list-style-type: none"> - медичне обслуговування; - надання житла; - надання автомобілів; - надання безкоштовних чи субсидованих товарів або послуг 	1.1. Заробітна плата за окладами і тарифами 1.2. Інші нарахування з оплати праці 1.3. Виплати за невідпрацьований час: <ul style="list-style-type: none"> - щорічні відпустки, - інший оплачуваний невідпрацьований час 1.4. Премії та інші заохочувальні виплати
2. Виплати після закінчення трудової діяльності	2. Виплати після закінчення трудової діяльності
2.1. Пенсії (наприклад, пенсії та разові виплати при виході на пенсію); 2.2. Інші виплати після закінчення трудової діяльності: <ul style="list-style-type: none"> - страхування життя після закінчення трудової діяльності; - медичне обслуговування після закінчення трудової діяльності. 	Здійснюються за кожною програмою виплат після закінчення трудової діяльності
3. Інші довгострокові виплати працівникам	3. Інші довгострокові виплати працівникам
3.1. Додаткові оплачувані періоди відсутності на роботі: довгострокові відпустки за вислугу років; оплачувані академічні відпустки. 3.2. Виплати з нагоди ювілеїв чи інші виплати за вислугу років 3.3. Виплати за тривалою непрацездатністю	3.1. Інші довгострокові виплати працівникам.
4. Виплати у разі звільнення	4. Виплати у разі звільнення
	5. Виплати інструментами власного капіталу підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі [4–5]

Розглядаючи деталізовано елемент структури під назвою. Згідно з МСБО 19, до категорії "Короткострокові виплати працівникам" відносяться премії та участь у прибутках підприємства. При цьому, працівники можуть отримувати додаткову винагороду до своєї основної заробітної плати через премії та інші заохочувальні виплати, які є складовими НП(С)БО 26.

Зауважимо, що участь у прибутках підприємства є особливістю, яка виділяється у міжнародних та національних стандартах. Проте в Україні програми участі у прибутках підприємства ще не є широко поширеними або визнаними. Однак, такий підхід сприяє високому рівню прибутку, що обов'язково вплине на обсяг сплати податків до бюджету. Ця ситуація вимагає перегляду вітчизняного законодавства, враховуючи позитивний досвід європейських країн у впровадженні систем податкових пільг.

6. П(С)БО 26 визначає методологію формування інформації, пов'язаної з виплатами працівникам, за виконані роботи, як в грошовій, так і не грошовій формах, та її доцільне розкриття у фінансовій звітності. Що стосується МСБО 19, на відміну від національного стандарту, його основною метою є визначення бухгалтерського обліку та розкриття інформації про виплати працівникам, через це необхідність повного розкриття інформації про виплати працівникам у примітках до фінансової звітності є недоцільною [7, с. 118]

Аналізуючи П(С)БО 26 та МСБО 19, можемо сказати, що цілком очевидно, що норми національних стандартів розроблені на основі міжнародних. Необхідність адаптації обліку є цілком виправданою, адже зближення національної і міжнародної облікових систем за допомогою доповнення національних стандартів обліку та узгодження їх з міжнародними стандартами, зробить фінансову звітність вітчизняних суб'єктів господарювання більш прозорою та надійною, в першу чергу для інвесторів, відкриє та збільшить можливості залучення Україною додаткового капіталу та виходу на міжнародні ринки капіталу.

Як підсумок проведеного дослідження, виділимо деякі шляхи адаптації обліку в частині оплати праці:

- ✓ доповнити НП(С)БО 26 визначенням поняття «виплати працівникам» аналогічно до п.7 МСБО 19, для більшої деталізації та безпосереднього тлумачення назви даного положення [4];

- ✓ з огляду на міжнародний досвід ведення бухгалтерського обліку у сфері розрахунків з оплати праці спростити та впроваджувати у вітчизняну облікову практику, яка розглядає зобов'язання з виплат працівникам та соціальне страхування як окремі статті виплат, об'єднавши їх у одну згідно з короткостроковими виплатами МСБО 19 (див. табл. 3);

- ✓ відповідно до МСБО 19 докладніше розкрити аспекти обліку розрахунків за виплатами працівникам у НП(С)БО 26, доповнивши підпункти щодо застосування пільг у формі надання житла, автомобілів, безоплатних або субсидованих товарів (послуг) та медичного обслуговування, надання можливості участі працівників у прибутках підприємства

- ✓ для адаптації національних стандартів обліку з міжнародними пропонуємо доповнити НП(С)БО 26 ілюстративними прикладами, щодо виплат

працівникам за наявними категоріями відповідно до МСБО 19, які б сприяли більшій зрозумілості та прозорості цього положення.

Список використаних джерел:

1. Хілл. Б. Порівняння національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку [Текст] : програма фінансового навчання: проект USAID «Розвиток ринків капіталу» / Б. Хілл. Київ, 2010.- 37 с.
2. Стратегія застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні від 24 жовтня 2007 р. №911-р [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80#Text>
3. Тивончук С.В. Гармонізація національної системи розрахунків з оплати праці за міжнародними стандартами. Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2013. Вип. 10(4). С. 229–236.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011#Text (дата звернення: 01.10.2023).
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text>
6. Гордієнко Н. І. Фінансовий облік : навч. посіб.; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – 3-тє вид., перероб. і допов.– Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. – 290 с
7. Черкашина Т.В., Бірук А.С. Гармонізація обліку заробітної плати на підприємствах за міжнародними стандартами. Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія: зб. матеріалів IV міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 28 грудня 2018 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 117-120. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/33086> (дата звернення: 01.10.2023).

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Дубина М. В., д-р екон. наук, професор, Тарасенко А. В., канд. екон. наук, доцент, докторант, Національний університет «Чернігівська політехніка»

Особливу роль у розвитку ринку фінансових послуг відіграють домогосподарства, які виступають споживачами фінансових послуг і надають можливість фінансовим установам формувати доходи від такої діяльності та розвиватися. Надання фінансових послуг цим суб'єктам господарювання є важливою умовою розвитку загалом ринку фінансових послуг, невід'ємною його частиною. Саме тому фінансові установи постійно шукають способи розширення власних послуг домогосподарствам, використовуючи в сучасних умовах потенціал інформаційно-комунікаційних технологій. При цьому важливу роль у наданні саме цих фінансових послуг відіграють не лише економічні, фінансові чинники, але і значний спектр неекономічних факторів (психологічні, організаційні, інформаційні), які мають здатність впливати на рішення домогосподарств щодо використання фінансових послуг. Важливу роль серед таких чинників також відіграє фінансова грамотність, рівень якої в суспільстві формує досить потужний вплив на розвиток національного ринку

фінансових послуг. Фінансова грамотність є особливо важливим фактором у прийнятті фінансових рішень економічними суб'єктами, включаючи домогосподарства, оскільки її забезпечення в суспільстві вимагає координованої співпраці між всіма учасниками зазначеного ринку й підвищити її рівень виключно заходами економічного впливу на поведінку споживачів фінансових послуг не можливо. Також забезпечення фінансової грамотності в суспільстві є необхідною передумовою формування належного рівня фінансової безпеки держави, формування стабільної основи для розвитку не лише ринку фінансових послуг, але й загалом фінансової системи країни.

Розглянемо детальніше сутність фінансової грамотності як фінансової категорії. Зауважимо, що в сучасних умовах ця категорія відображає не лише онтологічні процеси та явища в діяльності та знаннях домогосподарств, взагалі населення, але й характеризує наявність відповідних компетенцій у всіх суб'єктів господарювання, особливо малих, середніх підприємців, де прийняття рішень здійснюється їх власниками на основі власних знань, доступної інформації та інших, у більшості випадків, індивідуальних рис.

Представимо декілька наукових підходів до розгляду сутності категорії «фінансова грамотність», а саме:

1) фінансова грамотність – «певний обсяг знань, що дозволяє усім без винятку членам суспільства (навіть без спеціальної освіти) правильно розуміти зміст фінансових відносин, роль фінансів у суспільстві, особисте місце в цій фінансовій системі та доцільність участі у відновленні країни (наприклад, через заощадження у формі банківських депозитів, сплату податків, користування кредитними коштами, сплату комунальних платежів, індивідуальні інвестиції тощо)» [1, с. 12];

2) фінансова грамотність – «сукупність знань та навичок, що формують вміння розпоряджатися своїми власними коштами з мінімальними ризиками та максимальною ефективністю» [2];

3) фінансова грамотність – «сукупність теоретичних знань, а також здатність населення використовувати свої знання на практиці. Це сукупність знань про фінансові ринки, особливості їх функціонування та регулювання, професійних учасників і пропоновані ними фінансові інструменти, продукти і послуги, уміння їх використовувати з повним усвідомленням наслідків своїх дій і готовність перейняти на себе відповідальність за прийняті рішення» [3, с. 431];

4) фінансова грамотність – це «сукупність світоглядних позицій, знань і навичок громадян щодо ефективного управління особистими фінансами та здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень» [4, с. 19];

Отже, аналізуючи фінансову грамотність як окремий об'єкт досліджень і враховуючи представлені концепції розгляду його сутності можна виокремити змістовні риси такого об'єкта. До їх числа насамперед, на нашу думку, належать такі:

– являє собою певний обсяг знань про фінансові послуги, що свідчить про нематеріальність об'єкта дослідження;

– є результатом світоглядних принципів особи, результатів її навчання та пізнання навколишнього середовища;

– початковий рівень знань формується у громадян неусвідомлено, але більш глибокі та специфічні знання у сфері фінансових послуг вимагають навчання;

– не повинна вимагати спеціальної професійної освіти для використання фінансових знань у повсякденному житті;

– є важливою з позиції забезпечення стабільності функціонування ринку фінансових послуг та загалом фінансової системи;

В Україні сьогодні питання фінансової грамотності залишається досить складним для вирішення, враховуючи як сучасний макроекономічний розвиток країни, війну, складні соціальні умови для життя громадян. Однак при цьому ринок фінансових послуг повністю виконує покладені на нього функції. Органи державної влади, насамперед Національний банк України, намагається впроваджувати політику підвищення фінансової грамотності населення, розробляючи відповідні матеріали, співпрацюючи із закладами вищої освіти. У Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 р., яка розроблялася до початку війни, виокремлено наступний компонент забезпечення такого розвитку, як Фінансова інклюзія, у межах якого виокремлено базові заходи підвищення її рівня в країні. До них належать такі: підвищення доступності та рівня користування фінансовими установами; посилення захисту прав споживачів фінансових послуг; підвищення рівня фінансової грамотності населення [5, с. 15]. Однак воєнна агресія негативно вплинула як на спроможність НБУ впроваджувати у життя визначені у Стратегії заходи, так і на ставлення громадян до питань навчання фінансової грамотності, враховуючи наявність більш актуальних для життєдіяльності питань. Проте НБУ поступово впроваджує в життя окремі заходи з метою формування умов для подальшого залучення громадян до відповідного навчання. Так, регулятором був запущений відповідний сайт із фінансової грамотності, який отримав назву «Гаразд», на якому надається інформація про основні фінансові послуги, які найбільш поширені в Україні [6].

Отже, в умовах швидкого розвитку технологій та диджиталізації фінансових послуг, підвищення рівня фінансової грамотності домогосподарств стає необхідною умовою для забезпечення фінансової стабільності країни, забезпечення ефективної роботи банківських і небанківських установ. Залучення домогосподарств саме до цифрового фінансового середовища вимагає від них більшої обізнаності про ризики та переваги цифрових технологій, а також навички ефективного користування цифровими інструментами.

Список використаних джерел:

1. Тимків А. О., Сидор Г. В. Фінансова інклюзія як складова відновлення економіки України. *Інклюзія і суспільство*. 2022. Вип. 1. С. 5-14. UDC: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/2/1>.

2. Романів В. В. Фінансова грамотність населення України. *Ефективна економіка*. 2018. № 22. UDC: <http://surl.li/mwwnb>

3. Латковська Т. А. Підвищення рівня фінансової грамотності та фінансової освіти – виклик сучасності. *Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2013. Т. 13. С. 429-438. URL: <http://surl.li/mwwii>

4. Юрій С. І., Кізіма Т. О. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 16-25. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_12_02_016_uk.pdf.

5. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. UDC: <http://surl.li/cvpla>

6. Гапард. UDC: <https://harazd.bank.gov.ua>.

ПОРЯДОК ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ЗБИТКІВ І ВТРАТ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ У РЕЗУЛЬТАТІ БОЙОВИХ ДІЙ

Єремян О. М., канд. екон. наук, доцент, Уманський І. В., магістр, Херсонський національний технічний університет (м. Хмельницький)

Торговельне підприємство самостійно визначає перелік статей витрат, яку варто використовувати для формування інформаційної бази з метою прийняття ефективних управлінських рішень. Наразі можлива така категорія додаткових витрат вітчизняних підприємств, як пошкодження або втрати майна у результаті бойових дій. Заходи, облік і документальне оформлення таких втрат представлені у таблицях 1, 2.

Таблиця 1 – Відображення в обліку збитків і втрат торговельних підприємств, у зв'язку з пошкодженням або знищенням майна у результаті бойових дій

Збитки і витрати	Заходи	Облік, документальне оформлення, відображення у звітності
1	2	3
Втрата або пошкодження: основних засобів, нематеріальних активів, запасів, товарів	Проведення інвентаризації: при можливості - одразу, якщо ведуться бойові дії, – коли буде безпечний і безперешкодний доступ уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів обліку, в яких відображено активи, зобов'язання та власний капітал підприємства чи його відокремленого підрозділу.	Формування: інвентаризаційного опису, порівняльних відомостей, протокол інвентаризаційної комісії. Фіксація на фото і відео заподіяних збитків, залучення оцінщика. Оформлення списання або оприбуткування активів документально звичайними документами. Якщо знищені або пошкоджені, припинення визнання як активу. Якщо активи на невідконтрольних територіях, припинення визнання як активу або нарахування знецінення.

Документальне оформлення таких операцій є важливим не тільки з точки зору формування достовірної звітності, а й можливих відшкодувань у майбутньому.

Таблиця 2 – Документи, на підставі яких відбувається списання активів, що були зіпсовані, знищені внаслідок бойових дій

Документ	Призначення
1	2
Сертифікат торгово-промислової палати України	під кожен окрему подію (якщо можливо)
Акти ДСНС/органів місцевої влади	підтвердження про руйнування/знищення
Акти інвентаризації основних засобів/запасів	підтвердження руйнування/знищення
Інші документи	що можуть підтвердити факт знищення, неможливість використання товарів/основних засобів/запасів

Достовірність руйнувань або знищення майна суб'єкта господарювання підтверджується проведенням інвентаризації. Якщо ж можливості провести інвентаризацію немає, згідно з п. 8 розд. I Положення № 879 підприємства, що розміщені на тимчасово окупованій території та/або на території проведення антитерористичної операції (або їх структурні підрозділи (відокремлене майно) перебувають на зазначених територіях), проводять інвентаризацію, тоді, коли стане можливим забезпечити безпечний та безперешкодний доступ уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, в яких відображені зобов'язання та власний капітал цих підприємств [1].

Згідно з Законом 671/97-ВР форс-мажорні обставини, до яких належить і збройна агресія росії, повинна затверджуватися відповідним сертифікатом, який видається Торгово-промисловою палатою [2]. Але відносно сертифікату про форс-мажор, то Торгово-промислова палата ще на початку війни наголосила про спрощений порядок засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили). А саме – видала загальний лист, у якому визнавала цю війну форс-мажором [3]. Тому, у разі необхідності або бажання можна отримати такий сертифікат.

Отже, на нашу думку, у разі неможливості проведення інвентаризації через бойові дії, списання або несписання активів, контроль яких підприємство фактично втратило, зараз належить до компетенції його керівника. Врешті-решт, саме він підписує фінансову звітність та разом із головним бухгалтером відповідає за достовірність зазначених у балансі даних і приймає рішення щодо відповідності того чи іншого об'єкту критеріям визнання активом.

Список використаних джерел:

1. Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. Дата оновлення: 29.07.2022. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 14.11.2023).
2. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 № 671/97-ВР. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf> (дата звернення 14.11.2023).
3. Лист торгово-промислової палати України від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf> (дата звернення 14.11.2023).

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ НА ЕКОНОМІЧНУ ТА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА

Єрмоленко О. А., канд. екон. наук, доцент, Пешкова О. С., магістр, Український державний університет залізничного транспорту

Економічна безпека країни визначається шляхом аналізу рівня розвитку національної економіки та її конкурентоспроможності на світових ринках. Прагнення до безпеки так само природно, як і боротьба за виживання.

Безумовно, однією з основних потреб підприємства є його потреба у безпеці. Маслоу зазначає, що потреба визначається, як стан людської особистості, соціальної групи чи суспільства загалом, яке висловлює потребу у чомусь і залежить від об'єктивних умов життя. Потреби є рушійною силою діяльності людей. При порівнянні людей і підприємств відповідно до ранжування потреб Маслоу можна стверджувати, що потреба у безпеці підприємства також знаходиться на другому рівні ієрархії потреб Маслоу і є основою для реалізації потреб вищого рівня [1].

Стан показників економічної безпеки підприємства перебуває у прямій залежності від здатності керівництва та фахівців підприємства уникати та заздалегідь запобігати можливим небезпекам та загрозам, а також справлятися та усувати негативні наслідки від можливих загроз. Всі чинники, що впливають на стан економічної безпеки підприємства діляться на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх чинників відносяться: загальноекономічні (зростання інфляції та безробіття, зниження обсягу національного доходу та рівня доходів населення, нестабільність законодавства та податкової системи), ринкові (зниження обсягу внутрішнього ринку та активності фондового ринку, посилення монополізації ринку, нестабільність валютного ринку) та інші (політична нестабільність, стихійні лиха, негативні демографічні тенденції).

Зовнішнє середовище зумовлює виникнення небезпек, які впливають на стан економічної безпеки підприємства. Слід зазначити, що їхня дія може як погіршувати стан показників економічної безпеки суб'єкта господарювання, так і навпаки позначатися сприятливим чином.

По-перше значний вплив зовнішніх факторів має ситуація, у якій на даний момент перебуває економіка країни. У період кризи: відбувається зменшення обсягів реалізації продукції; знижуються вкладення коштів у товарні запаси, через що ще більше падає обсяг продажів; з економічною безпекою підприємства тісно пов'язаний обсяг платоспроможного попиту населення, оскільки зростання обсягу попиту є стимулом до збільшення обсягів та отримання більших прибутків.

Перелічені обставини призводять до погіршення фінансової стійкості підприємства, яка проявляється у зниженні платоспроможності, і ліквідності підприємства, і негативно позначається лише на рівні економічної безпеки підприємства.

По-друге різні законодавчо-правові акти в галузі оподаткування, зокрема щодо зниження податкових ставок, застосування податкових канікул та

спеціальних податкових режимів, сприяють розвитку як економіки країни в цілому, так і окремих підприємств і показники економічної безпеки зростають. Протилежна тенденція, як правило, спостерігається при посиленні податкових умов, які накладають обмеження на виробничу діяльність підприємств.

Крім того, істотний вплив на фінансову безпеку має інфляція, яка знецінює активи підприємства та майбутні надходження коштів, і при цьому виникає неможливість зберегти капітал та примножити його для подальших інвестицій, і це все це тягне до зниження економічної безпеки [2].

До внутрішніх чинників відносяться: операційні (неефективна структура поточних витрат, недостатній рівень використання основних засобів, недиверсифікований асортимент продукції), інвестиційні (неефективний фондовий портфель та інвестиційний менеджмент, невиконання запланованих обсягів прибутку за реалізованими проектами).

Щодо впливу внутрішніх факторів на стан показників економічної безпеки відбувається, то тут треба зазначити що по-перше рівень оснащеності обладнання, а також застосування новітніх технологій і матеріалів дозволяють скоротити собівартість виробленого продукту і забезпечити зростання показників прибутку, внаслідок цього рівень фінансової стійкості підвищується, а використання застарілих технологій, навпаки, знижують рентабельність виробництва і негативно відбивають на економічну безпеку.

По-друге організація виробничого процесу, зокрема, на виробничий процес може вплинути некоректний вибір постачальників: встановлення ділових зв'язків з недобросовісними контрагентами через порушення ними договірних зобов'язань може привести до зриву виробничого процесу, через завдання суттєвих економічних збитків, що, негативно позначиться на рівні безпеки.

Очевидно, що успіх підприємства залежить від ступеня захищеності її фінансів. До чинників від яких залежить якість діяльності підприємства виступають фінансові кризи на мікрорівні або макрорівні, ситуація у певному сегменті ринку, ступінь сумлінності партнерів. Управління фінансовими ресурсами в сучасних умовах набуває все більшої значущості для підприємств, тому що від правильного управління фінансовими ресурсами, тобто забезпечення належного рівня фінансової безпеки, залежить ступінь її економічної безпеки.

Кожне підприємство повинно діяти на ринку так, щоб забезпечити стійке зростання, стабільність результатів, запобігти перевитраті коштів, правильно оцінити загрози, вчасно скоригувати план та досягти поставлених цілей відповідно до стратегії підприємства. Наявність правильної стратегії та коректна діяльність відповідно до цієї стратегії ведуть підприємство до стійкості та фінансової безпеки.

В сучасному світі фінанси виступають найважливішим елементом економічних процесів, і вже є не посередником у розширеному відтворенні, а виступають вже в його основну ланку. При цьому сутність фінансової безпеки у цьому визначається як частина системи економічної безпеки.

В цих умовах, для забезпечення та підтримки сталого зростання підприємства, а також для формування позитивних результатів фінансової діяльності на підприємстві повинна бути ефективна система фінансової безпеки, яка забезпечує захист підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Таким чином, фінансову безпеку можна охарактеризувати, як певний фінансовий стан підприємства, який уможливує протистояння існуючим і новим загрозам, за рахунок безперервного моніторингу і діагностики небезпек, а також комплексу превентивних і контрольних заходів [3].

При цьому, головною метою фінансової безпеки підприємства виступає управління сукупністю фінансових ризиків з метою їх ліквідації та згладжування несприятливих результатів. Досягнення цієї мети забезпечується за рахунок створення умов для: цілеспрямованого розвитку підприємства; підтримки темпів зростання операційної діяльності; підтримки стабільної конкурентоспроможності підприємства; впровадження інноваційних оновлень основних виробничих фондів; підтримки платоспроможності та фінансової стійкості; ведення ефективної діяльності.

Слід також зазначити, що виступає об'єктом та суб'єктом фінансової безпеки, які тісно взаємопов'язані між собою. Об'єктом системи виступає стабільний фінансовий стан підприємства у поточній та довгостроковій перспективі. При цьому об'єктами захисту в системі забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання виступають фінансові ресурси, а саме власні, залучені та позикові.

Суб'єкти системи фінансової безпеки має більш складний характер і поділяються на зовнішні та внутрішні. Зовнішні суб'єкти (органи судової, законодавчої та виконавчої влади) створюють законодавчу основу функціонування, контролюють її виконання та забезпечують фінансову безпеку всіх учасників підприємницької діяльності. Внутрішні суб'єкти (працівники служби безпеки підприємства, запрошені працівники зі спеціальних фірм) провадять діяльність із захисту фінансової безпеки конкретного підприємства або надають послуги із захисту підприємницької діяльності.

Крім того, для успішної діяльності на підприємстві повинен бути відділ фінансової чи економічної безпеки, який зобов'язаний захищати та підтримувати фінансову діяльність підприємства та уникати різних загроз від зовнішнього та внутрішнього середовища. Коло завдань даного відділу: діагностика зовнішніх та внутрішніх загроз та нейтралізація цих загроз; захист підприємства в умовах кризи; захист інформації та збереження комерційної таємниці; пошук ефективних методів найму, контролю діяльності та звільнення персоналу; створення системи управління та мінімізації економічних ризиків; перевірка благонадійності компанії-контрагента тощо.

В цих умовах на вибір стратегії фінансової безпеки впливає ряд факторів і стратегія фінансової безпеки підприємства визначається цілями та завданнями загальної стратегії розвитку. Якщо підприємство націлене на інноваційний розвиток, то воно буде займатися залученням інвестицій, прагнути до максимальної прозорості фінансової звітності та дотримання фінансової

дисципліни. Якщо цілі лежать у площині тіньової економіки, то фінансова стратегія буде протилежною.

Таким чином, роль стратегії забезпечення фінансової безпеки у системі економічної безпеки підприємства полягає у забезпеченні безперервності господарської діяльності за рахунок запобігання неплатоспроможності та кризового фінансового стану впродовж періоду функціонування підприємства.

Стратегія фінансової безпеки підприємства, як невід'ємна частина стратегії його розвитку, виступає механізмом вирішення двох основних проблем, з якими стикається будь-яке підприємство, а саме: пошук оптимальної структури капіталу та побудова системи фінансового менеджменту. Значення оптимальної структури капіталу підприємства, що утворюється як збалансований грошовий потік від усіх видів діяльності, полягає у можливостях мінімізації ризиків фінансової незалежності.

При цьому слід зазначити, що складні умови розвитку фінансової сфери та забезпечення фінансової безпеки, зумовлені війною, спонукали керівництво багатьох підприємств до більш ґрунтовного аналізу можливих шляхів удосконалення системи фінансової безпеки: процес розробки напрямів удосконалення системи фінансової безпеки підприємства дозволяє максимально використовувати фінансові ресурси; необхідність внесення коригувань до системи забезпечення фінансової безпеки потребує комплексного аналізу недоліків у діяльності підприємств.

До напрямів підвищення фінансової безпеки можна запропонувати такі дії: провести коригування структури джерел фінансування у бік збільшення більш стабільних та скорочення найбільш короткострокових пасивів, а саме кредиторської заборгованості; зниження потреби у фінансових джерелах за рахунок позбавлення від незадіяних активів.

Список використаних джерел:

1 Піраміда потреб Абрагама Маслоу URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Піраміда_потреб (Дата звернення 02.11.2023).

2 Лисьонкова Н.М., Коковіхіна О.О., Бойко Д.І. Грошово-кредитна безпека як складова фінансової безпеки держави. Економіка і фінанси. №2. 2017 С. 11-18.

3 Єрмоленко О.А., Гречихін В.Р. Аналіз впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на фінансову безпеку підприємства. Приазовський економічний вісник. Електронний науковий журнал. Запоріжжя. Класичний приватний університет. №5(10). 2018. 450 с. – С. 200-203.

ВАЖЛИВІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Єрмоленко О. К., викладач вищої категорії Харківський фаховий коледж технологій та дизайну

Основою інформаційно-аналітичного забезпечення в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення є інформація, тобто сукупність

відомостей про внутрішнє і зовнішнє середовище підприємства, яку використовують для оцінки й аналізу економічних явищ та процесів для розроблення і прийняття управлінських рішень.

Для прийняття зважених і вигідних управлінських рішень в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення керівникам і менеджерам підприємства необхідно володіти правдивою, неупередженою та достовірною інформацією про господарську діяльність підприємства. Прийняття рішень, які впливають на поточну діяльність підприємства, в кінцевому підсумку визначає результати діяльності в кінці звітного періоду, визначені за даними бухгалтерського обліку і відображені в фінансовій звітності. Тому обліково-аналітична система на підприємстві є важливим організаційним етапом роботи господарюючого суб'єкта в сучасних умовах воєнної економіки.

Не менш важливим залишається питання забезпечення аналітичної служби правдивою інформацією, так як від цього залежить достовірність аналітичних розрахунків. При аналізі результатів діяльності аналітиками використовується інформація уже зведеного характеру, тому дотримання основних вимог відображення в обліку первинної інформації є дуже важливим етапом організації обліку на підприємстві в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення.

Сучасна система управління підприємством прямо залежить від інформаційного забезпечення про його фінансовий стан та діяльність.

Користувачі фінансових звітів зацікавлені в трьох типах інформації:

1) Інформація про діяльність в минулому дає змогу оцінити успішність діяльності підприємства та ефективність управління в умовах воєнної економіки.

2) Інформація про поточний стан підприємства дозволяє оцінити успіхи і невдачі, але найважливішим є те, що користувачі забезпечуються необхідною інформацією для оцінки переміщення грошових коштів і потенційного прибутку підприємства в умовах війни.

3) Інформація про діяльність підприємства в майбутньому в умовах повоєнного відновлення .

Показники результатів діяльності формуються за даними фінансового та управлінського обліку, які об'єднуються в обліково-аналітичній системі підприємства і являються обліково-аналітичною інформацією.

Обліково-аналітична інформація формується в обліково-аналітичній системі, яка об'єднує роботу бухгалтерії та економічної служби підприємства. В умовах в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення така система повинна забезпечувати користувачів всією необхідною інформацією, що міститься в облікових регістрах та внутрігосподарській звітності, і тим самим створювати умови управлінському персоналу для комплексного оцінювання діяльності підприємства та прийняття обґрунтованих рішень.

Вважаємо, що обліково-аналітична система являє собою збір, реєстрацію, опрацювання облікової інформації на етапі бухгалтерського обліку, контроль і перевірку на етапі аудиту та аналіз, планування, прогнозування на етапі

аналітичної роботи, з метою надання користувачам достовірної і неупередженої інформації.

Необхідно відмітити, що система інформаційно-аналітичного забезпечення є складовою загальної системи управління та фінансово-економічної безпеки, вона базується тільки на даних бухгалтерського обліку і здійснюється працівниками бухгалтерії. Її суть в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення полягає в об'єднанні облікових та аналітичних операцій в один процес, проведення оперативного мікроаналізу, забезпеченні безперервності даного процесу і використанні його результатів при формуванні рекомендацій для прийняття управлінських рішень. При цьому загальна методологія і нормативні положення обліку і аналізу удосконалюються для раціонального використання в єдиній інформаційно-аналітичній системі.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закону України : № 996-ХІУ від 16.07.99 р. зі змінами та доповненнями
2. Безродна Т. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття [Електронний ресурс] / Т. М. Безродна // Вісн. Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля. — 2019. — № 10 (128). — Ч. 2.
3. Гудзинський О. Д. Теоретичні аспекти формування обліково-аналітичного механізму менеджменту / О. Д. Гудзинський, Г. Г. Кірейцев, Т. М. Пахомова // Облік і фінанси АПК. — 2018. — № 3. — С. 89–93.
4. Камінська Т. Г. Обліково-аналітичний процес: його зміст стадії / Т. Г. Камінська // Наук. вісн. НАУ. — 2019. — Вип. 50. — С. 313–318.

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ОПТИМІЗАЦІЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Жосан Г. В., канд. екон. наук, доцент, Бондар Б. А., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня на здобуття ступеня доктора філософії Херсонський державний аграрно-економічний університет

Вплив технологій штучного інтелекту на оптимізацію бізнес-процесів умовах цифровізації організацій є значущим та багатограним. Штучний інтелект сприяє автоматизації та ефективності через роботизацію рутинних завдань, прогнозування ринку, аналіз даних для прийняття рішень, підтримки клієнтського сервісу та оптимізації ланцюга постачання. Також, вона відкриває можливості для персоналізації послуг та підвищення кібербезпеки. Загалом, використання штучного інтелекту призводить до покращення продуктивності та конкурентоспроможності організацій у цифровому середовищі. Важливо враховувати етичні та правові аспекти впровадження таких технологій.

Ці технології сприяють трансформації традиційних бізнес-моделей, надаючи організаціям можливість адаптуватися до змін в швидкозмінному

середовищі. Роботизація та автоматизація бізнес-процесів зменшують ризик помилок, підвищуючи точність та швидкість виконання завдань.

Застосування штучного інтелекту в сфері аналітики дозволяє отримувати глибокі інсайти з великих обсягів даних, що полегшує прийняття стратегічних рішень та визначення оптимальних шляхів розвитку. Крім того, персоналізація послуг на основі аналізу користувацьких даних сприяє покращенню взаємодії з клієнтами та збільшенню їхньої задоволеності.

Важливо зазначити, що разом із всією своєю корисністю, використання штучного інтелекту породжує питання етики та конфіденційності даних. Необхідно враховувати ризики, пов'язані із зберіганням та обробкою великих обсягів інформації, а також забезпечувати високий рівень кібербезпеки.

У кінці кінців, впровадження технологій штучного інтелекту в бізнес-процеси є важливим стратегічним кроком, який може суттєво покращити конкурентоспроможність організації та забезпечити її успішність у цифровому світі.

Таблиця 1 Основні аспекти впливу штучного інтелекту на бізнес-процеси

Аспект впливу ШІ	Характеристика	Сфера застосування
Автоматизація та оптимізація операцій	Обробка великих обсягів даних; Використання роботів-ботів	Управління даними, рутинні операції, оптимізація процесів
Прогнозування і аналітика	Прогнозування ринку, аналіз даних для прийняття рішень	Маркетинг, стратегічне управління, бізнес-аналітика
Підтримка прийняття рішень	Використання експертних систем для стратегічних вирішень	Управління проектами, стратегічне планування
Клієнтський сервіс	Використання чат-ботів, персоналізація послуг	Обслуговування клієнтів, CRM системи
Кібербезпека	Використання машинного навчання для виявлення кіберзагроз	Захист від кібератак, виявлення аномалій в мережах
Оптимізація ланцюга постачання	Прогнозування попиту, управління запасами та постачанням	Логістика, управління ланцюгом постачання
Роботизація бізнес-процесів	Створення роботів для автоматизації різних завдань	Фінанси, бухгалтерія, операційні процеси

Технології штучного інтелекту значно впливають на різні аспекти та сфери бізнес-процесів. Оптимізація операцій шляхом автоматизації та роботизації, прогнозування ринку та аналітика даних для стратегічного прийняття рішень, а також підтримка клієнтів через чат-ботів та персоналізацію послуг — це лише кілька напрямків, де штучний інтелект виявляє свій вплив.

Застосування експертних систем для підтримки прийняття рішень та використання машинного навчання в області кібербезпеки свідчать про важливість штучного інтелекту в забезпеченні високого рівня безпеки та ефективності.

Також, штучний інтелект виявляється корисним і в сфері логістики та управління ланцюгом постачання, де використання його для прогнозування попиту допомагає оптимізувати процеси та управління запасами.

Загалом, штучний інтелект виступає як ключовий фактор у покращенні продуктивності, точності та ефективності бізнес-процесів, роблячи їх більш гнучкими та готовими адаптуватися до змін в сучасному цифровому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Shankar, K., Lakshmanaprabu, S.K., Gupta, D., Maselena, A., & Koh, L.S. (2022). Optimal AI-based business process optimization architecture using meta-heuristic hybrid Dragonfly algorithm. *Computers & Electrical Engineering*, 102, 108250. <https://doi.org/10.1016/j.compeleceng.2022.108250>
2. Susha, I., Čudanov, M., Jevtić, M., & Minovski, R. (2022). Business process optimization using artificial intelligence: A systematic literature review. *Applied Sciences*, 12(9), 4483. <https://doi.org/10.3390/app12094483>
3. Sabanovic, A., & Sørensen, C. (2022). Change management strategies for successful business process optimization using RPA and AI. *Procedia Computer Science*, 196, 115-124. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.11.015>
4. Ponomarev, A., Klyuev, V., & Shuvalov, S. (2022). Implementation of artificial intelligence technologies in business process optimization. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 1177(1), 012009. <https://doi.org/10.1088/1757-899X/1177/1/012009>
5. Singh, P., Dwivedi, A. D., Ojha, A., & Srivastava, S. C. (2022). Artificial intelligence based techniques for business process optimization: State-of-the-art literature review and future research directions. *Computers & Industrial Engineering*, 168, 108173. <https://doi.org/10.1016/j.cie.2022.108173>
6. Givi BEDIANASHVILI, Hanna ZHOSAN, Sergiy LAVRENKO Modern digitalization trends of Georgia and Ukraine. Published in *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development"*, Vol. 22 ISSUE 3, 2022 <https://managementjournal.usamv.ro/index.php/scientific-papers/curren>

ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Жосан Г. В., канд. екон. наук, доцент, Карова А. С., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Херсонський державний аграрно-економічний університет

Розвиток туризму є одним з пріоритетних напрямків для багатьох країн та регіонів. Водночас, туристична галузь характеризується високим рівнем конкуренції як на національному, так і на міжнародному рівні. Тому підприємства туристичного бізнесу потребують ефективних інструментів підвищення своєї конкурентоспроможності. Одним з таких інструментів є формування туристичних кластерів.

Формування туристичних кластерів виступає ефективним засобом підвищення конкурентоспроможності підприємств у туристичному секторі. Це сприяє спільному маркетингу, підвищенню якості послуг, оптимізації виробничих процесів і розвитку нових продуктів. Співпраця в межах кластера стимулює конкурентні переваги, сприяє залученню інвестицій та сприяє

загальному економічному розвитку регіону. Важливо сприяти співпраці, створювати сприятливу інфраструктуру, розробляти спільні стратегії і підтримувати інновації, отримуючи підтримку від місцевої влади та громадськості.

Формування туристичних кластерів не лише покращує ефективність окремих підприємств, але й створює сприятливий екосистемний підхід до розвитку галузі. Кластери стимулюють обмін знаннями та досвідом, сприяючи інноваціям і розвитку креативних рішень. Це особливо важливо в умовах швидкого розвитку технологій та зміни попиту споживачів.

Крім того, туристичні кластери можуть виконувати важливу роль у збалансованому розвитку регіонів, залучаючи увагу до менше відомих або екологічно чистих місць. Це сприяє різноманітності туристичних пропозицій і зменшує концентрацію туризму в обмежених областях.

Однак для успішного впровадження концепції кластерів важливо також враховувати індивідуальні особливості регіону, розуміти потреби місцевих громад та забезпечувати участь всіх зацікавлених сторін у формуванні стратегії розвитку.

Основні переваги формування туристичних кластерів включають:

1. Спільний маркетинг та реклама: Кластер може спільно просувати свої послуги, що дозволяє зменшити витрати на рекламу та збільшити видимість всього регіону.

2. Підвищення якості послуг: Взаємодія між підприємствами у кластері сприяє обміну досвідом та найкращими практиками, що може призвести до підвищення якості надання послуг.

3. Оптимізація виробничих процесів: Спільне використання ресурсів та інфраструктури може призвести до оптимізації виробничих процесів і зменшення витрат.

4. Розвиток нових продуктів і послуг: Кластери створюють сприятливе середовище для інновацій і розвитку нових продуктів, які можуть привертати нових туристів.

5. Підвищення конкурентоспроможності: Загальний розвиток туристичного сектору в регіоні призводить до підвищення конкурентоспроможності всіх учасників кластера на ринку туризму.

6. Залучення інвестицій: Кластери можуть бути привабливими для інвесторів, які бачать потенціал у розвитку туристичного напрямку в конкретному регіоні.

Для ефективного формування туристичних кластерів важливо:

1. Сприяти співпраці: Створення механізмів для стимулювання співпраці між підприємствами і організаціями в туристичному секторі.

2. Створювати інфраструктуру: Забезпечення належної інфраструктури для спільного використання, такої як транспорт, інформаційні технології тощо.

3. Формувати спільні стратегії: Розробка спільних стратегій та планів розвитку, які враховують інтереси всіх учасників кластера.

4. Підтримувати інновації: Сприяти створенню інноваційних продуктів та послуг для привертання уваги туристів.

5. Залучати підтримку влади: Важлива підтримка від місцевої влади і громадськості для створення сприятливого середовища для розвитку туристичного бізнесу.

За правильної реалізації таких стратегій туристичні кластери можуть значно покращити конкурентоспроможність підприємств туристичного сектору та сприяти економічному розвитку регіону в цілому.

Формування туристичних кластерів є ефективним інструментом підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств. Кластерний підхід дозволяє оптимізувати маркетинг, підвищити якість послуг, зменшити витрати, стимулювати інновації. Для успішного функціонування кластерів потрібна підтримка з боку влади, розвиток інфраструктури, формування спільної стратегії розвитку. Кластери сприяють збалансованому регіональному розвитку туризму та диверсифікації туристичних пропозицій. Подальші дослідження можуть бути присвячені розробці моделей формування туристичних кластерів з урахуванням регіональних особливостей.

Список використаних джерел:

1. Ye, S., Xiang, Y., & Yuan, J. (2022). Towards building a tourism cluster competitiveness evaluation index system: The case of Guizhou, China. *Tourism Management Perspectives*, 43, 100958. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2022.100958>
2. Sigala, M., & Kyriakou, A. (2022). Tourism innovation ecosystems and networking in sustainability via smartness: The case of hospitality. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*. <https://doi.org/10.1108/JHTT-04-2022-0079>
3. Kylvšnen, M., & Rusko, R. (2022). Tourism coepetition-the case of national parks. *Current Issues in Tourism*, 1-21. <https://doi.org/10.1080/13683500.2022.2129397>
4. Sigala, M. (2022). Tourism policy and planning for the future: building competitiveness and sustainability. *Current Issues in Tourism*, 1-7. <https://doi.org/10.1080/13683500.2022.2142733>
5. Sainaghi, R., Phillips, P., Corti, V., & d'Angella, F. (2022). Bouncing forward with resilience: Strategic agility and dynamic capabilities in tourism firms. *Tourism Management Perspectives*, 43, 100997. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2022.100997>
6. Olha Garafonova, Hanna Zhosan, Viktoriia Marhasova, Nataliia Tkalenko, Kateryna Trukhachova MATRIX METHOD OF COMPETITIVE ANALYSIS OF THE RESULTS OF ECONOMIC ACTIVITY OF HOSPITALITY ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF STRATEGIZATION AND DIGITAL TRANSFORMATION. "MANAGEMENT THEORY AND STUDIES FOR RURAL BUSINESS AND INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT Volume43 Issue2 Page237-248" 2021 <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/2355>

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Згадова Н. С., канд. екон. наук, доцент, Клентак М. В., бакалвар, Одеський національний технологічний університет

Фінансово-економічна безпека підприємства – це стан, який сприяє забезпеченню захищеності його інтересів від негативних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища та створення необхідних умов для безперервної успішної діяльності.

Вона є однією із важливих характеристик забезпечення захисту діяльності підприємства від впливу негативних факторів оточення і відображає рівень ефективності та стабільності функціонування суб'єкта господарювання в поточній та довгостроковий період.

Метою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є досягнення найвищої ефективності та стабільності його функціонування і створення передумов для подальшого розвитку шляхом своєчасного виявлення та запобігання зовнішніх і внутрішніх небезпек та загроз.

Головними функціями управління фінансово-економічною безпекою підприємства як управлінської є: організація, аналіз, планування, мотивація та контроль.

Організація: необхідність формування організаційної схеми управління фінансово-економічною безпекою, визначення прав, організація постійного моніторингу рівня безпеки і тд.

Аналіз: виявлення загроз його інтересів, оцінку загроз та їх можливих наслідків для підприємства, розрахунок та оцінка основних показників рівня безпеки господарювання.

На основі аналізу здійснюється стратегічне, поточне, оперативне планування фінансово-економічної безпеки підприємства.

Мотивація: прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства та їх належної реалізації пов'язана із побудовою системи стимулювання та штрафних санкцій для управління підприємства, а також окремих виконавців прийнятих рішень за досягнення чи недосягнення відповідних цілей управління, нормативних показників, виконання чи не виконання планових завдань.

Контроль: здійснюється за реалізацією прийнятих управлінських рішень, передбачає здійснення попереднього та підсумкового контролю за ходом реалізації, і включає виявлення розмірів відхилень по кожному з них та встановлення їх причин.

Ринкова трансформація економіки - це процес переходу від централізованої планової економіки до ринкової економіки. Це означає, що рішення про виробництво, розподіл ресурсів і ціну товарів і послуг більшою мірою здійснюються на ринкових принципах попиту і пропозиції, а не за директивами центрального органу управління.

Ринкова трансформація економіки включає такі елементи:

1. Приватизація - перехід власності з державного сектору до приватного. Це може включати продаж акцій державних підприємств, передачу власності через аукціони або інші методи.

2. Дерегуляція - зменшення обсягу регулювання державою і зниження бюрократичних перешкод для бізнесу. Це може включати скасування ліцензування, спрощення процедур реєстрації підприємств, зниження податкового тягаря тощо.

3. Лібералізація зовнішньої торгівлі - зниження митних бар'єрів і інших обмежень для зовнішньої торгівлі. Це дозволяє підприємствам вільно ввозити і

вивозити товари і послуги, залучати іноземні інвестиції і брати участь у міжнародній конкуренції.

4. Фінансова реформа - розширення фінансового сектору, створення конкуренції між банками і фінансовими установами, розвиток ринку цінних паперів і інвестиційних фондів. Це створює умови для залучення капіталу для розвитку підприємництва і фінансової підтримки нових проектів.

Ринкова трансформація економіки може бути складним процесом, який вимагає політичної волі, ефективного управління, а також соціального захисту для тих, хто може постраждати внаслідок змін. Проте, вона може принести багато переваг, таких як зростання економіки, підвищення ефективності виробництва і покращення життя населення.

Фінансово-економічна безпека ринкової трансформації економіки відноситься до заходів, які приймаються для забезпечення стійкості та сталого розвитку економічної системи під час перехідного періоду від планової економіки до ринкової.

Основні складові фінансово-економічної безпеки ринкової трансформації економіки включають:

1. Фінансову стабільність: це забезпечення стійкості фінансової системи та уникнення фінансових криз. Для цього потрібно розробляти та впроваджувати ефективні механізми регулювання та нагляду за фінансовими установами, контролювати ризики та забезпечувати належний рівень капіталізації банків.

2. Економічну стабільність: це забезпечення сталого розвитку економіки та уникнення рецесій. Для цього необхідно реалізовувати ефективну монетарну політику, контролювати інфляцію, сприяти розвитку підприємництва та інвестиційної активності.

3. Соціальну стабільність: це забезпечення соціальної справедливості та зменшення соціальних розбіжностей. Для цього потрібно здійснювати соціальну політику, спрямовану на підтримку найбільш вразливих груп населення, розвивати соціальну інфраструктуру та забезпечувати доступ до освіти та медичних послуг.

4. Забезпечення правової безпеки: це створення сприятливого правового середовища для бізнесу та інвестицій. Для цього потрібно реформувати законодавство, спростити процедури реєстрації бізнесу, забезпечити додержання прав власності та контрактних зобов'язань.

Всі ці складові взаємопов'язані і вимагають комплексного підходу до забезпечення фінансово-економічної безпеки ринкової трансформації економіки.

Список використаних джерел

1. Згадова Н.С., Атамась Г.П., Губко В.І. Аналітична оцінка фінансових результатів діяльності підприємств Одеської області. «Бізнес-навігатор». 2020. Випуск 4 (60). С 47-52.
2. Кондратьєв О.В. Фактори забезпечення фінансової стійкості підприємства. Фінанси України. № 9. 1997. С. 73-76.

3. Лагодієнко В. В., Лагодієнко Н. В. Моделювання оцінки інноваційної спроможності промислових підприємств. Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». – Web of Science. №1 (28), 2019. С. 280-289.

4. Морозюк Н. С., Голубков Е. В., Губко В. І. Сутність та оцінка фінансового стану діяльності підприємств. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2015. Вип. 5(64). С. 105-108.

УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Івченко В. Л., аспірант, Купріянова В. С., канд. екон. наук, доцент, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського “Харківський авіаційний інститут”

Військова агресія Російської Федерації призвела до прямих економічних втрат, окупації українських територій, втрати контролю над великими об'єктами промисловості, руйнації інфраструктури, збільшення бюджетних видатків на оборону та соціальну підтримку біженців.

Актуальність дослідження. Сьогодні ключовою умовою сталого економічного розвитку України є забезпечення безпеки національного господарства в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення [1].

Інформаційно-аналітичне забезпечення стає ключовим фактором для ефективного вирішення цих завдань. Реформи, спрямовані на поліпшення управлінських процесів, впровадження сучасних інформаційно-аналітичних технологій та аналіз великих обсягів даних, грають важливу роль у підвищенні ефективності державних установ. Збір, обробка та аналіз даних щодо економічної ситуації, виробництва, торгівлі та інших аспектів господарської діяльності надають можливість приймати обґрунтовані рішення та визначати стратегії розвитку [2].

Ефективне управління національним господарством вимагає усвідомлення ситуації та здатність отримувати зворотний зв'язок. Методи великих даних стають невід'ємною частиною цього процесу, дозволяючи державним органам в реальному часі або з мінімальною затримкою відслідковувати стан підпорядкованої території.

Ця практика базується на зборі значущої інформації якнайшвидше. Накопичена база даних стає основою для прийняття обґрунтованих рішень, спрямованих на досягнення регуляторних цілей. Використовуючи цей підхід, органи управління можуть ефективно аналізувати ситуацію у сфері своєї компетенції та приймати належні регулюючі рішення.

На жаль, більшість існуючих підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення управління національним господарством базується на формалізованому підході до обробки стандартизованої інформації. Проведений системний аналіз підкреслює цю тенденцію, що вказує на важливість систематизації та стандартизації даних у контексті управлінських процесів [2].

В Україні інформаційно-аналітична підтримка в сфері публічного управління поступово впроваджується на різних рівнях влади. Наприклад, в місцевих органах влади створюються аналітичні центри, які забезпечують збір та аналіз даних про соціально-економічний розвиток регіону [3, 4, 5].

На мою думку, інформаційно-аналітичне забезпечення в публічному управлінні має базуватися на таких принципах:

1) *систематичність*: інформація збирається та аналізується регулярно, що дозволяє виявляти тенденції та проблеми. Впровадження чітких термінів звітності за місяць, квартал, рік, тощо;

2) *актуальність*: дані та аналітичні звіти повинні бути своєчасними та відображати поточну ситуацію;

3) *об'єктивність*: інформація повинна бути нейтральною та об'єктивною, щоб уникнути спотворення фактів та хибних висновків при аналізі;

4) *доступність*: забезпечення доступу до інформації та аналітичних звітів для всіх зацікавлених сторін;

5) *конфіденційність*: забезпечення захисту конфіденційної інформації та дотримання вимог до обробки персональних даних, деперсоналізація та узагальнення статистичних даних.

Базуючись на проведеному аналізі наукових робіт у сфері публічного управління та адміністрування на мою думку найбільш перспективними сферами застосування інформаційно-аналітичного забезпечення публічного управління в Україні є:

1) *соціальні послуги*: допомога із визначення потреби населення у соціальних послугах та розробка ефективних програм з їх надання;

2) *сталій економічний розвиток*: аналіз економічних показників та ринкових тенденцій, що допоможе управлінцям приймати обґрунтовані рішення щодо залучення інвестицій та розвитку галузей економіки.

3) *охорона здоров'я*: визначення пріоритетів у галузі охорони здоров'я та розробка ефективних стратегій лікування та профілактики захворювань.

Ці принципи та застосування інформаційно-аналітичного забезпечення сприяють покращенню публічного управління в Україні, забезпечуючи ефективність та обґрунтованість прийнятих урядових рішень [2].

Незважаючи на вище перерахований потенціал та користь від всебічного впровадження інформаційно-аналітичного забезпечення у всі сфери життєдіяльності країни, її практичне використання може зіткнутися із значними викликами. Серед яких: недостатня кількість кваліфікованих кадрів та складність забезпечення конфіденційності інформації, низька медіа та комп'ютерна грамотність серед представників старшої вікової групи можуть стати серйозними перешкодами на шляху всеохоплюючого забезпечення населення якісними та доступними державними послугами шляхом діджиталізації. Також, важливим критерієм є встановлення єдиних стандартів та протоколів обміну даними між державними установами [6].

Впровадження інформаційно-аналітичного забезпечення допомагає виявляти проблеми, покращує якість прийнятих рішень та сприяє більш

комплексному оцінюванню економічних загроз, передбачає важливі завдання, які дозволять пришвидшити розвиток економіки та забезпечити макроекономічну стійкість і гнучкість відповідей при фінансово-економічних шоках для країни в умовах воєнного стану. В контексті державного управління це є ключовим чинником, де швидкість та якість прийняття рішень мають визначальне значення.

Список використаних джерел:

1. Чеберяко О. В. Система забезпечення інформаційної безпеки як інструмент протидії гібридній війні. // Економічна безпека: держава, регіон, підприємство : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет конференції з міжнародною участю, (м. Полтава 20 грудня 2018 р. – 20 січня 2019 р) / ПолНТУ, 2019. С. 11-16.
2. Скорик О. О., Рябоконт Н. П. Цифрова трансформація моделі публічного управління: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 7.
3. Ганцюк Т. Д. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів публічної влади в Україні: джерелознавчий аналіз дискурсного поля // *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 8.
4. Ганцюк Т. Д. Система інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління: елементний склад та етапи здійснення // *Державне управління* 2018. № 2. С. 63–67.
5. Малий І. Й., Цедік М. Г. Інституційний вимір цифровізації державного управління в Україні *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 2.
6. Яненко І.Г. Чинники і шляхи розвитку цифровізації в Україні // *Економіка України*. 2022. № 3. – С. 04-22.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ РИЗИКОВИХ ПОДІЙ В ОБЛІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Карпушенко М. Ю., д-р екон. наук, доц., Карпушенко О. О., аспірант,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

В умовах воєнного стану зростає вплив системи бухгалтерського обліку на прийняття управлінських рішень та оцінювання будь-яких подій. У фінансовій звітності відображається не тільки інформації про ризики, а й про їх вплив на фінансовий стан підприємства і розмір можливих збитків.

Врахування в обліку ризикових подій регулюється МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [1], згідно з яким їх можна відобразити одним з наступних підходів- або створення певних резервів, забезпечень, фондів або відображення в примітках до фінансової звітності.

Перший підхід пов'язаний із бухгалтерськими методами страхування ризиків і передбачає створення резервів та забезпечень, певних фондів, які в подальшому будуть використовуватися задля погашення можливих витрат. Створення резервів або забезпечень призводить, з одного боку, до збільшення витрат у періоді їх створення, з іншого- до уникнення таких витрат у періоді,

коли реально виникають події, під які вони були передбачені. Тобто витрати відображаються заздалегідь, забезпечуючи цим рівномірне їх розподілення, а користувачі фінансової звітності отримують інформацію з більш реальними цифрами.

Забезпечення слід визнавати, якщо:

а) суб'єкт господарювання має існуюче зобов'язання (юридичне чи конструктивне) внаслідок минулої події;

б) ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для виконання зобов'язання;

в) можна достовірно оцінити суму зобов'язання.

У разі невиконання зазначених умов забезпечення не визнається.

Найсложнішим етапом є визначення розміру можливих збитків за ризиковими подіями та обрання певного методу оцінки. Для забезпечення достовірності порівняння використовують як власний, так і зовнішній досвід здійснення таких операцій. Для передбачення ризикових ситуацій і розрахунку певних сум забезпечень або резервів підприємство повинно усвідомлювати, які витрати слід очікувати в майбутньому. Для такої оцінки можливо використати показники минулих періодів- вони допоможуть встановити реальну ситуацію, оскільки зазвичай події мають властивості повторюватися періодично.

Розглядаючи ризики, слід відзначити, що їх слід поділити на три групи:

- фактори ризику, що піддаються повному контролю та впливу;
- фактори ризику, що піддаються частковому контролю та впливу;
- фактори ризику, що не піддаються контролю та впливу.

Щодо перших двох груп підприємство може провести розрахунок та створити певні види резервів та забезпечень, оскільки в бухгалтерському обліку діють певні правила та стандарти, які дозволяють заздалегідь проводити оцінку підприємницьких ризиків. Третя група ризиків може бути оцінена на підставі даних інших підприємств, міст, регіонів, які раніше зіштовхувалися із такими ж самими ризиками.

На підставі аналізу норм міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку були класифіковані резерви, забезпечення, фонди в залежності від інформації, на підставі якої вони створюються (рис. 1).

До першої групи відносяться резерви, фонди та забезпечення, які можуть бути розраховані на підставі бухгалтерських даних минулих періодів із застосуванням розрахунково-аналітичних методів. Вважаємо, що розмір витрат, який понесло підприємство у разі виникнення ризикової події в минулих періодах, буде приблизно дорівнювати розміру витрат у майбутніх періодах.

До другої групи відносяться резерви, фонди, забезпечення, які створюються на підставі інформації про витрати в майбутньому, які можна приблизно оцінити на підставі наявних документів-розрахунків, кошторисів, рахунків та інше. Це, наприклад, забезпечення під реструктуризацію, резерв майбутніх виплат та платежів та інші.

До третьої групи відносяться резерви, фонди, забезпечення, які створюються на підставі приблизних оцінок фахівців-експертів. Вказані резерви не можуть бути оцінені на підставі показників минулих періодів чи

наявних документів. Визначення таких резервів (забезпечень, фондів) є проблемою, яку слід вирішувати експертам- власникам, головному бухгалтеру, фінансовому директору, керівнику підприємства та іншим фахівцям, приймаючи на увагу події майбутніх періодів. Наприклад, ризики, пов'язані із військовими діями, не можуть бути оцінені ні на підставі показників минулих періодів, ні на підставі документів про майбутні події. При їх оцінці слід враховувати загальний стан військових дій в регіоні та оцінки експертів.

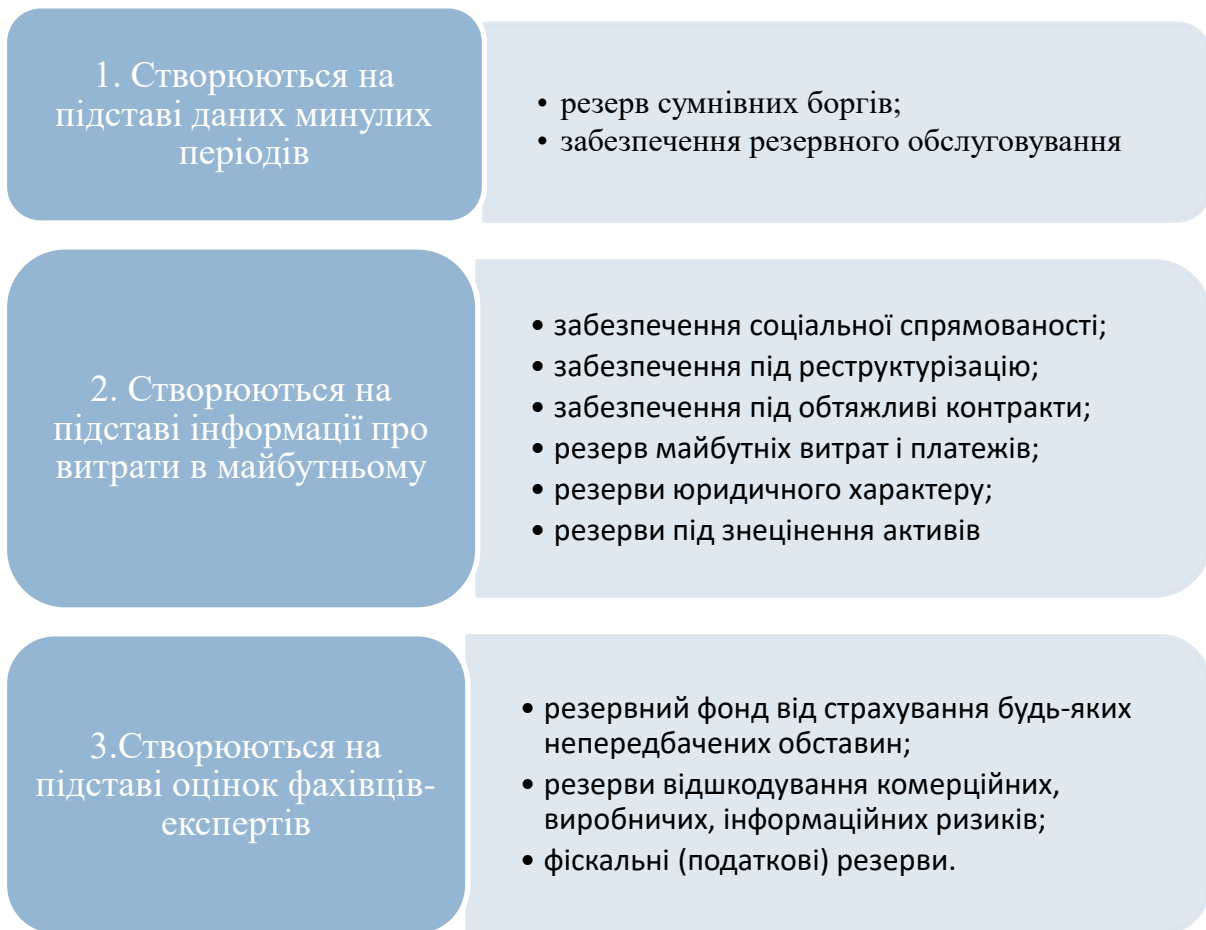

Рис. 1- Види резервів та забезпечень для врахування ризиків [1]

Особливості створення резервів, забезпечень, фондів обумовлюються в обліковій політиці підприємства. Задля цього підприємство повинно усвідомити, які саме резерви, забезпечення або фонди йому необхідні для страхування від виникнення ризикових ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» URL.: [http://www.minfin.gov.ua/file/link/320282/file/IAS% 2001.pdf](http://www.minfin.gov.ua/file/link/320282/file/IAS%2001.pdf).

2. Карпушенко М., Момот Т., Шаповал Г., Мізік Ю., Карпушенко О. Accounting and analytical provision of enterprise risk management in the conditions of the state of war: identification, assessment, measurement and display of risks. Eastern-European journal of enterprise technologies. 2023. №3(123). с.42-53

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЗБЕРІГАННЯ, ТРАНСПОРТУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ЛОГІСТИКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Клена В. В., ад'юнкт, Національний університет оборони України

Україна, як суверенна країна, зобов'язана забезпечити надійний захист своєї території та національної безпеки. З урахуванням нинішнього геополітичного контексту та повномасштабної російсько-української війни, важливо постійно розвивати і удосконалювати технічні засоби для зберігання та транспортування матеріально-технічних засобів в системі логістики Збройних Сил України.

Логістична система повинна бути адаптованою до змінних умов на полі бою, здатною оперативно реагувати на потреби та забезпечувати безперебійне постачання. Україна після повномасштабного нападу росії виявилася в складному становищі, що вимагає постійного забезпечення військової технікою, зброєю та іншими ресурсами.

Сучасний стан логістики Збройних Сил України визначається багатьма викликами, включаючи:

– постійну потребу у забезпеченні ракетами та боєприпасами: сили оборони України постійно потребують поставки матеріально-технічних засобів, щоб підтримувати високу бойову готовність;

– необхідність адаптації до змінних умов: Умови на війні постійно змінюються, і логістика повинна бути здатною швидко адаптуватися до нових викликів;

– безпека та захист: Умови воєнної діяльності вимагають високого рівня захисту від ворожих атак та саботажу.

Проте, стан справ у військовій логістиці не завжди відповідає сучасним вимогам. Певна легковажність (низька адаптивність) та неефективність в системах зберігання та транспортування може призвести до непотрібних витрат ресурсів та втрати часу в екстремальних (критичних) ситуаціях. Великі запаси та пасивна система управління можуть призвести до неефективного використання ресурсів.

З урахуванням вищезазначених проблем, розробники технічних засобів для логістики Збройних Сил України в сучасних умовах має кілька ключових напрямків:

розробка та впровадження сучасних інформаційних систем: це допоможе оптимізувати відстеження руху і стану матеріальних ресурсів, а також покращити планування та управління постачанням;

використання дронів та беспілотників: такі літальні апарати можуть бути використані для доставки важливих ресурсів на передову лінію без високого ризику для військовослужбовців під час транспортування;

розвиток автоматизованих систем: використання автоматизованих систем керування та моніторингу дозволить оптимізувати процеси зберігання

та транспортування, а також полегшить відстеження руху та стану матеріально-технічних засобів;

використання сучасних транспортних засобів: військова техніка повинна бути маневреним та здатним швидко реагувати на змінні умови. Розробка та використання транспортних засобів, які відповідають таким вимогам, є важливою;

ефективний захист: забезпечення безпеки для матеріальних ресурсів має важливе значення. Розробка захисних систем та технічних засобів для зберігання та транспортування є вкрай необхідною;

розробка більш маневрених та адаптивних транспортних засобів: Важливо розробити транспортні засоби, які можуть швидко пристосовуватися до змінних умов, включаючи рух по важкодоступних дорогах та умови бойових дій;

енергоефективні рішення (економічна ефективність): в умовах повномасштабної війни важливо мінімізувати витрати та ефективно використовувати ресурси. Розробка та впровадження технічних засобів, які знижують витрати, є важливим завданням. Розробка енергоефективних технічних засобів дозволить зменшити витрати на паливо і знизити вплив на навколишнє середовище.

Україна зустрілася з серйозними викликами у забезпеченні логістики Збройних сил в умовах воєнної економіки. Умови воєнної економіки ставлять високі вимоги до технічних засобів для зберігання, транспортування та управління матеріально-технічними засобами логістики. Дослідження стану та перспектив розроблення цих засобів є важливим завданням для забезпечення військових потреб і забезпечення безперебійного постачання в умовах воєнної діяльності. Інновації та розвиток нових технологій грають важливу роль у вдосконаленні систем логістики для армії та забезпеченні національної безпеки. Розробка і впровадження сучасних інформаційних систем, транспортних засобів та захисних систем, які відповідають вимогам сучасних умов, є критично важливими завданнями для забезпечення національної безпеки та військової готовності України.

ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Козловський А. В., аспірант, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Питання управління оборотними коштами досліджується в рамках теоретико-методичних засад корпоративних фінансів. Забезпечення даного процесу пов'язане із розвитком менеджменту в площині інвестиційних рішень та короткострокового фінансування підприємств. Розвиток наукової думки в сфері корпоративних фінансів періоду кінця ХХ-початку ХХІ ст. був орієнтований на оцінку довгострокових фінансових рішень, а саме, на аналіз

загального обсягу, структури капіталу, оцінку інвестицій. При цьому, на нинішньому етапі увага науковців звертається до особливостей управління оборотними коштами, ефективність формування і використання яких є передумовою забезпечення ліквідності підприємств, яка необхідна для безперервного функціонування останніх. Забезпечення ефективності управління оборотними коштами виступає важливим для будівельних підприємств, так як з огляду на галузеві особливості їм належить 50% обсягу в структурі загального капіталу.

Безгосподарне управління в даному напрямку може вплинути на розвиток кризових фінансово-економічних явищ, зокрема, скорочення прибутковості, ліквідності, банкрутство та закриття підприємств ринку будівельної галузі. Вибір способу (або підходу) щодо формування механізму управління зазначеними складовими активів є ключовим чинником прибутковості, відповідно, його здійснення та концептуальне забезпечення через констатацію певного механізму виступає передумовою подальшого розвитку підприємств, які мають високу залежність від оборотних активів (зазначене також стосується будівельних підприємств). З огляду на вказане, визначення підходів стосовно формування вказаного механізму є актуальним напрямком дослідження в площині становлення сучасної науки.

Можна відмітити положення ризик-орієнтованого підходу, заснованого на врахуванні ступеню ризикованості досліджуваного процесу, який передбачає акцент на типах управління з огляду на позиції орієнтиру на рівень ризиків.

В контексті даного підходу можемо відмітити погляди З. Філатової, А. Ротанової [3] щодо виокремлення складових підходу залежно від врахування рівня ризику:

- консервативний підхід, пов'язаний із скороченням фінансово-операційних ризиків, який передбачає ймовірність виникнення негативної дії на ефективність використання оборотних активів, зокрема, показники рентабельності, оборотності даних складових;

- помірний підхід, націлений на підтримання оптимального співвідношення на рівні показника ступеню ризику використання фінансових коштів та показника ефективності використання оборотних коштів для досягнення рівня оптимальності їх забезпечення. Слід зазначити, що застосування акценту на вказаному підході прийнятне для ситуацій, пов'язаних із орієнтиром на середню ефективність використання оборотних активів, може бути доцільним на стадії стабілізації розвитку підприємств будівельної галузі, але не дасть ефекту на стадії росту, коли потрібно максимізувати показники;

- агресивний підхід, орієнтований на скорочення забезпечення ризиків (зниження використання страхових резервів) стосовно певних структурних складових оборотних коштів. Застосування зазначеного підходу пов'язане із високою ефективністю використання вказаної категорії активів, хоча супроводжується високими ризиками.

На наш погляд, в рамках дослідження З. Філатової, А. Ротанової здійснено акцент як на положеннях ризик-орієнтованого підходу, але і на підході, пов'язаному із врахуванням такого показника як ефективності

використання оборотних активів (згадування результативного підходу). Також слід відмітити, що визначення кожного із підходів передбачає встановлення критеріїв результатів, стан яких дозволяє віднести даний процес (формування механізму управління оборотними коштами підприємств) до того або іншого із них. Констатуємо, що позиції авторів можна визначити, як такі, які передбачають визначення зазначеного процесу в контексті ризик-орієнтованого підходу, аде також з огляду на виділені особливості результативності та критеріальності їх позиції можна розглядати в рамках критеріального результативного ризик-орієнтованого підходу.

Слід виокремити позиції Дж. Зімона, Д. Зімона [9] стосовно актуальності використання компонентів критеріального результативного ризик-орієнтованого підходу в рамках реалізації досліджуваного процесу. За твердженням авторів, у випадку існування ідеальних ситуацій компанії повинні мати високий ступінь захищеності оборотних коштів, які що виступають у якості буфера, який забезпечує захист від зниження показника фінансової ліквідності (вразування консервативного підходу). При цьому, у разі, формування високого ступеню захисту є ймовірність виникнення необґрунтованої акумуляції елементу грошові кошти в складі оборотних коштів. Дослідники вказують, що у випадку низького захисту, обумовленого акумуляцією коштів для забезпечення збільшення обсягів (етап росту) є загроза ризику появи проблем щодо покриття короткострокових зобов'язань (використання агресивного, високоризикованого підходу). Через вказане виникає потреба оцінки оптимального ступеню захищеності оборотних коштів (акцент на лояльному, оптимального підході). Згідно із позицією Дж. Зімона, Д. Зімона, для забезпечення оптимальності можна застосовувати окремі заходи, що націлені на співставлення показника захисту оборотних коштів із показником попиту на оборотні кошти в розрізі певного періоду, хоча слід враховувати, що зміна частки оборотних коштів в складі капіталу стосується рішень, що переважно приймають в сфері, яка пов'язана із управлінням такими елементами як дебіторська заборгованість покупців, запаси, зобов'язання перед постачальниками. Відповідно, заходи, які можуть бути здійснені підприємствами можуть забезпечити оптимальний рівень оборотних коштів, хоча є загроза виникнення невинуватених витрат. А саме, у випадку скорочення періоду обігу дебіторської заборгованості може бути знижено попит через відмову покупців співпрацювати на умовах низького строку погашення зобов'язань, що обумовить скорочення обсягів збуту та зниження прибутку. У випадку збільшення термінів погашення комерційних кредитів підприємства можуть опинитись перед ситуацією відсутності коштів для фінансування власної діяльності через лояльність до партнерів, або отримати втрати у разі звернення до кредитування за високими ставками за кредитами. Загрозливою є ситуація, коли для підтримання лояльного ставлення покупців відбувається пролонгація строків сплати за комерційними кредитами, яка може обумовити подальше виникнення несплати.

Відповідно до змісту досліджуваного підходу можна відзначити положення роботи Н. Ахамеда [4]. А саме, за твердженням автора,

підприємства при формуванні механізму управління оборотними коштами можуть використовувати:

- консервативний підхід, націлений на те, щоб не допустити виникнення ризиків в рамках реалізації зазначеного процесу. Дослідник зазначає, що орієнтир на вказаний підхід передбачає виключення можливості прогнозування збуту без врахування забезпеченості гарантій, що особливо актуально для економік, в яких немає ефективного захисту інвестицій, відсутній прозорий механізм повернення комерційних кредитів. Варто зазначити, що акцент на такому підході є актуальним для будівельних підприємств країн, які мають визначений вище стан економіки та правового регулювання;

- лояльний підхід, орієнтований на розумні ризики, врахування яких може сприяти досягненню прийнятого рівня ефективності оборотних коштів, зокрема, оборотності та прибутковості. Автор справедливо зазначає, що орієнтир на занадто ліберальну політику в даній сфері може вплинути на погіршення фінансового благополуччя підприємств, оскільки ресурси можуть стати акумульованими на тривалий час, що вплине на зниження прибутковості, уповільнення їх обігу;

- лояльний підхід, скоригований на специфіку галузевого розвитку і показники корпоративних прогнозів. Як зазначає Н. Ахамед, на рівні кожної із галузей спостерігається відповідна специфіка ефективності використання оборотних активів, і для забезпечення лояльного відношення покупців потрібно враховувати зазначені особливості, але і дотримуватись власних цільових орієнтирів (оборотності, прибутковості).

Н. Хамір та співавтори [6], як і попередні дослідники, пропонують розглядати формування механізму зазначеного процесу через призму критеріального результативного ризик-орієнтованого підходу. Зокрема, здійснено виокремлення його складових підходів:

- результативного підходу, який використовується малими та середніми підприємствами, задіяними у виробничому секторі, які реалізують даний процес формування зважаючи на відповідний рівень управління витратами, прибутковості та оборотності, забезпечуючи відповідний рівень страхування фінансових інвестицій, що використовуються для фінансування оборотних активів. За даним напрямком застосовується орієнтир на: низьку ефективність, обумовлену високим рівнем захисту фінансових інвестицій, використовуваних для забезпечення оборотних активів; середню ефективність, в рамках якої передбачено помірний захист зазначеної категорії; високу ефективність, пов'язану із низьким ступенем захисту;

- ризик-орієнтованого підходу, який, переважно використовується підприємствами, які функціонують в фінансовому секторі. Зазначено, що дані підприємства реалізують вказаний процес з огляду на забезпечення захисту від впливу фінансових ризиків при управлінні фінансовими інвестиціями, необхідними для залучення оборотних коштів.

Слід виокремити факторний підхід, пов'язаний із врахуванням прямого зв'язку на рівні окремих чинників впливу та стану оборотних коштів підприємства. Формування механізму даного процесу відбувається зважаючи

на дію чинників, вплив яких враховується при плануванні стану і структури оборотних коштів.

Заслуговує уваги позиція Е. Демір, О. Ерсан [5] стосовно особливостей формування механізму досліджуваного процесу, визначена в контексті положень вказаного підходу. Як наголошують дослідники, формування механізму управління оборотними коштами підприємств засноване на пріоритетному орієнтирі на прямій залежності показника періоду обороту дебіторської заборгованості (виступає у якості складової оборотних активів), періоду обороту запасів (також відноситься до вказаної складової коштів), періоду обороту кредиторської заборгованості (є джерелом фінансового забезпечення оборотних коштів) та показника грошового циклу.

Виділення певних особливостей формування механізму зазначеного процесу з огляду на факторний підхід, а саме, фактор визначеності змін економічної політики держави, подано в дослідженні Д. Сендіп та співавторів [8]. А саме, за твердженням авторів, чинник політики фінансових обмежень економічної діяльності суб'єктів підприємництва (компонент економічної політики держави) стосовно зниження доступу до кредитних коштів, які використовуються для забезпечення оборотних активів, здійснює важливий вплив на їх управління. Дослідники зазначають, що для країн, які стрімко розвиваються, розвинених країн, є можливість достатньо точного прогнозування ступеню вагомості коливань даного чинника в короткостроковій перспективі (до 12 місяців). На підставі оцінки змісту дослідження Д. Сендіп та співавторів, емпіричними даними визначено структуру компонентів, які можуть бути віднесені до чинника політики фінансових обмежень економічної діяльності суб'єктів підприємництва будівельної галузі [авторська пропозиція], зокрема:

- рівень зміни показника облікова ставка за кредитними ресурсами (значення даного чинника є передумовою забезпеченості оборотних коштів), стан якого може прогнозуватись на короткостроковий період і може бути врахований в процесі прогнозування прибутковості використання досліджуваної категорії коштів;

- рівень доступу суб'єктів підприємництва будівельної галузі до кредитних коштів, використання яких дає змогу забезпечити формування окремих видів оборотних активів. Нові жорсткі умови кредитування обумовлюють погіршення дії зазначеного чинника, виникнення складнощів фінансового забезпечення за даним напрямком. Прогнозування негативного впливу вказаного чинника може обумовити врахування інших джерел фінансування, коригування системи формування механізму даного процесу з огляду на фінансові обмеження;

- зміни регулювання нормативних вимог щодо рівня захисту прав і інтересів інвесторів, захисту інвестицій. Вказаний чинник може передбачати погіршення інвестиційного клімату;

- зміни показника ринкові зміни цін на товари (послуги), що виникають в ринкових умовах, під дією галузевої специфіки ринку, впливом соціально-економічних, енергетичних, фінансових чинників. Врахування зазначеного

чинника в будівельній галузі є актуальним для створення адекватної системи захисту від ризиків в рамках формування механізму вказаного процесу.

Можемо виділити підхід стосовно формування механізму досліджуваного процесу, пов'язаний із врахуванням особливості масштабу придбання запасів, масштабу інтелектуалізації, масштабу інвестицій як передумови збільшення ефективності за даним напрямком (підхід масштабізації). В рамках вказаного підходу слід відмітити роботи Дж. Дж. Мардонес [7], В. Безуглого, М. Дорошенка [1], Б. Вікторова [2], в яких доведено зв'язок між даними змінними.

В дослідженні здійснено систематизацію підходів щодо формування механізму управління оборотними коштами підприємств будівельної галузі, зокрема: ризик-орієнтованого підходу (консервативний; помірний; агресивний підходи); критеріального результативного ризик-орієнтованого підходу (консервативний; лояльний підхід, орієнтований на розумні ризики, врахування яких може сприяти досягненню прийняттого рівня ефективності оборотних коштів; лояльний підхід, скоригований на специфіку галузевого розвитку і показники корпоративних прогнозів); факторного підходу; підходу масштабізації.

Список використаних джерел:

1. Безуглий В. В., Дорошенко М. В. Економічна та соціальна географія і туризм. Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки. 2018. Т. 23. Вип. 1. С. 107-118.
2. Вікторов Б. В. Інноваційний розвиток мережевих підприємств: дис. докт. філософії: 073. К.: КРОК, 2021. 326 с.
3. Філатова З. В., Ротанова А. Г. Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук. праць. Вип. 29. Київ : НАУ, 2011. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/244>
4. Ahamed N. Does working capital determine firm performance? An empirical research of the emerging economy. *Corporate Governance and Sustainability Review*. 2018. Vol. 2(1). P. 14-33.
5. Demir E., Ersan O. Economic Policy Uncertainty and Cash Holdings: Evidence from BRIC Countries. *Emerging Markets Review*. 2017. Vol. 33. P. 189-200.
6. Hameer N.A.B.A., Ramakrishnan S., Gillani S.M.A.H. The Impact of Working Capital Management on Firm Performance across Bumiputera and Non Bumiputera Manufacturing Firms in Malaysia. *Estudios de Economía Aplicada*. 2021. Vol. 39-4. DOI: <http://dx.doi.org/10.25115/eea.v39i4.4585>
7. Mardones J.G. Working capital management and business performance: evidence from Latin American companies. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*. 2022. Vol. 35:1. P. 3189-3205.
8. Sandip D., Mishra S., Pal A.M. Efficient working capital management, financial constraints and firm value: A text-based analysis. *Pacific-Basin Finance Journal*. 2019. Vol. 58: 101212. <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2019.101212>
9. Zimon G., Zimon D. Quality Management Systems and Working Capital SMEs in GPO-A Case of Poland. *Administrative Sciences*. 2020. Vol. 10(4):76. <https://doi.org/10.3390/admsci10040076>

ГАРМОНІЗАЦІЯ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

*Краївська І. А., канд. екон. наук, Таранушенко Є. В., магістр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

В умовах глобалізації бізнесу та відносин між господарюючими суб'єктами все більше посилюється увага до проблеми уніфікації бухгалтерського обліку.

Зараз відомі два основні підходи до вирішення цієї проблеми: гармонізація і стандартизація.

Гармонізація обліку передбачає певну відповідність та злагодженість, дотримання принципів ведення бухгалтерського обліку і статистики, складання звітності групою країн чи їх об'єднанням з метою нівелювання суттєвих розбіжностей між аналогічними стандартами.

Шляхом гармонізації обліку пішли країни ЄС, які опублікували низку нормативних документів, які називаються Директивами та є обов'язковими для виконання у всіх країнах, що входять до ЄС. Так, до Директив, які є фундаментальними для організації облікових процедур та встановлюють правила складання фінансової звітності, можна віднести:

– Третя Директива № 78/855 від 09.10.1978 р. «Про злиття публічних компаній із обмеженою відповідальністю», яка, зокрема, регламентує аспекти відображення фінансової інформації в звітності з метою захисту інтересів кредиторів, найманих працівників, акціонерів [1];

– Четверта Директива № 78/660 від 25.07.1978 р. «Про річну звітність певних видів компаній», яка містить положення про форму річних звітів, принципи обліку, аудиту та вимагає оприлюднення фінансової інформації [2];

– Сьома Директива № 83/349 від 13.06.1983 р. «Про консолідовану звітність» – встановлює єдині правила для складання, подання, оприлюднення та аудиту консолідованої фінансової звітності у державах-членах ЄС [3];

– Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2017/1132 від 14.06.2017 р. щодо деяких аспектів корпоративного права (кодифікація) – щодо вимагає відображення інформації про зарубіжні відділення компаній [4].

– Директива 2013/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язану звітність певних типів підприємств: Сфера застосування, визначення і категорії підприємств та груп; - Загальні положення та принципи; - Баланс та звіт про прибутки та збитки; - Примітки до фінансової звітності; - Управлінський звіт; - Консолідована фінансова звітність та звіти; - Оприлюднення; - Аудиторська перевірка; - Положення щодо звільнення від зобов'язань та обмеження, пов'язані зі звільненням від зобов'язань; - Звіт про виплати уряду [5].

Означені Директиви ЄС є «мінімальними вимогами до гармонізації», на основі яких держави-члени можуть розробляти власні додаткові вимоги та вносити зміни до національного законодавства. Наразі вони містять близько 40 варіантів на рівні держав-членів. Багато з цих варіантів спрямовані на зниження вимог до звітності для малих і середніх компаній.

Зважаючи на розширення інтеграційних процесів у розвитку світового господарства, значної популярності набуває ідея стандартизації бухгалтерського обліку.

Стандартизація обліку передбачає встановлення єдиних норм і вимог щодо бухгалтерського обліку, застосовування уніфікованого набору стандартів, що регулюють облікову подію та її відображення у звітності. Стандартизація дає змогу глобалізувати облікову політику, принципи і систему бухгалтерського обліку та звітності. Вона здійснюється в рамках уніфікації обліку на міжнародному рівні та передбачає розробку та впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО), фінансової звітності (МСФЗ) та аудиту (МСА).

Питанням розробки, впровадження та адаптації до глобальних економічних умов та чинників, займається багато глобальних та урядових організацій. Але найголовнішою з них є Рада з МСБО, яка була створена у 1973 році провідними професійними бухгалтерськими організаціями Австралії, Канади, Франції, Німеччини, Японії, Мексики, Нідерландів, Великобританії, Ірландії та США як Комітет з МСБО (IASB), а потім у травні 2000 року перейменована у Раду.

Спочатку Комітет, а потім Рада з МСБО, здійснив низку проектів, спрямованих на досягнення зіставності фінансових звітів у всьому світі, затвердив 41 стандарт, що охоплює методологію і принципи організації бухгалтерського обліку та процедури, пов'язані з поданням фінансових звітів.

Законодавча база обліку в Європі складається з різних правових актів, які регулюють бухгалтерське обліку та звітність в країнах Європейського Союзу (ЄС). Основними документами, які встановлюють стандарти обліку в ЄС, є такі:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), які визначають правила складання фінансових звітів для корпорацій та інших організацій. Більшість країн ЄС використовують МСФЗ як основу для своїх стандартів обліку.

2. Європейські стандарти фінансової звітності (ЄСФЗ) - це набір стандартів, що базуються на МСФЗ, але адаптовані до потреб європейських компаній. ЄСФЗ встановлюються Європейським комітетом з регулювання цінних паперів (ESMA) і застосовуються в усіх країнах ЄС.

3. Директиви ЄС - Європейський Союз видає директиви, які встановлюють загальні принципи та мінімальні вимоги до фінансової звітності в країнах-членах ЄС. Кожна країна має право транспонувати директиви ЄС у своє національне законодавство.

4. Національні стандарти обліку - кожна країна ЄС має свої національні стандарти обліку, які можуть доповнювати або уточнювати вимоги МСФЗ та

ЄСФЗ. Наприклад, в Німеччині використовують Німецькі стандарти обліку (HGB), у Франції - Французькі стандарти обліку (PCG) та інші.

В Україні питання гармонізації та стандартизації також стоїть досить гостро. Україна зробила багато кроків на шляху до гармонізації системи бухгалтерського обліку в умовах глобалізації, зокрема, Верховна Рада прийняла Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. № 1629-IV [6], який чітко визначає пріоритетні сфери адаптації законодавства України, зокрема бухгалтерського обліку компаній, а також Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [7], який окреслює сферу застосування МСФЗ та МСБО в Україні.

Так, відповідно до статті 12¹ Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [7]:

«2. Підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, материнські підприємства груп, у складі яких є підприємства, що становлять суспільний інтерес, материнські підприємства великої групи, які не належать до категорії великих підприємств, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами.»

«3. Підприємства, крім тих, що зазначені в частині другій цієї статті, самостійно визначають доцільність застосування міжнародних стандартів для складання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності.»

«6. Підприємства, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами, зобов'язані забезпечити ведення бухгалтерського обліку відповідно до облікової політики за міжнародними стандартами після подання першої фінансової звітності або консолідованої фінансової звітності за міжнародними стандартами, що визнається такою у порядку, визначеному міжнародними стандартами.»

Однак реалізація спільних цілей щодо гармонізації бухгалтерського обліку в країнах-членах ЄС супроводжувалася національними пріоритетами та різноманітними перешкодами з боку політичних партій, податкових органів і бізнес-структур. Тому вплив директив ЄС на розвиток систем бухгалтерського обліку та звітності був різним у країнах-членах з різним рівнем економічного та соціального розвитку, специфічними правовими та податковими системами, а також важливістю малих та середніх підприємств в економіці. Як наслідок, у багатьох європейських країнах імплементація МСФЗ (МСБО) та Директив здійснюється та впливає на національні П(С)БО по-різному. Така ж сама ситуація спостерігається й в Україні в умовах впливу, крім раніше перерахованих чинників, також ризиків, пов'язаних з воєнним станом.

Список використаних джерел:

1. Третя Директива № 78/855 від 09.10.1978 р. «Про злиття публічних компаній із обмеженою відповідальністю», яка, зокрема, регламентує аспекти відображення фінансової інформації в звітності з метою захисту інтересів кредиторів, найманих працівників, акціонерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_45877
2. Четверта Директива № 78/660 від 25.07.1978 р. «Про річну звітність певних видів компаній», яка містить положення про форму річних звітів, принципи обліку, аудиту та вимагає оприлюднення фінансової інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_45877
3. Сьома Директива № 83/349 від 13.06.1983 р. «Про консолідовану звітність» – встановлює єдині правила для складання, подання, оприлюднення та аудиту консолідованої фінансової звітності у державах-членах ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_270#Text
4. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2017/1132 від 14.06.2017 р. щодо деяких аспектів корпоративного права (кодифікація) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_014-17#Text
5. Директива 2013/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язану звітність певних типів підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/MU13169>
6. Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>
7. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ»

Крихівська Н. О., канд. екон. наук, доцент, Теленко Д. І., магістр, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

Фінансова безпека кожного банку безпосередньо пов'язана з безпекою всієї банківської системи України. Адже на виникнення системної банківської кризи впливає навіть діяльності одного із банків. Цей взаємозв'язок виникає через те, що велика частка капіталу банку є запозиченою, і як ми вже бачили на практиці більшість клієнтів у кризових ситуаціях йдуть масово знімати готівку. І коли це один з найбільших банків країни відповідно зникає довіра до всіх банківських установ.

В процесі формування фінансової безпеки банківські структури так і банківська система в цілому стикається з цілим рядом загроз, що тим чи іншим чином впливають на рівень фінансової стабільності. З розширенням видів діяльності зростає і кількість загроз, які ідентифікуються та мінімізуються в процесі роботи банків, а відповідного наукового обґрунтування в сучасній літературі не мають [1].

В умовах воєнного стану, наші банки втратили значну частину клієнтської бази, вагома частка кредиторської заборгованості була списана, ще частина заборгованості реструктуризовано на менші платежі та на більший період часу, оскільки доходи клієнтів значно скоротилися. Також слід зазначити, що в Україні негативна динаміка депозитних вкладів клієнтів, збільшення заборгованостей перед банком та високі інфляційні процеси. В наслідок цього, відбувся спад фінансово-економічної безпеки України, що відповідно вплинуло на фінансову безпеку всіх банківських установ. Враховуючи всі ці умови дана тема роботи є надзвичайно актуальною.

Незважаючи на велику кількість досліджень науковців по даній тематиці, на сьогодні так і немає єдиного підходу до визначення сутності фінансово-економічної безпеки банків.

Розглянемо найбільш поширені трактування фінансово-економічної безпеки банку, рисунок 1.

<ul style="list-style-type: none"> Комбінація елементів, пов'язаних між собою різносторонніми зв'язками, що спрямовані на захист від загроз та протидію ним по найбільш важливих напрямках діяльності банку. 	Яременко С.М.
<ul style="list-style-type: none"> Стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку. 	Спіфанов А.
<ul style="list-style-type: none"> Здатність банківської установи ідентифікувати, попереджувати та протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам шляхом створення та забезпечення ефективного функціонування системи управління фінансово-економічною безпекою. 	Тарасенко І. О., Москаленко А. А.
<ul style="list-style-type: none"> Сукупність заходів, спрямованих на запобігання збитку від негативних дій на їх економічну безпеку за різними аспектами фінансово-економічної діяльності 	Щербатих Д. В., Шпильовий Б. В.
<ul style="list-style-type: none"> Стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує. 	Барановський О.І.

Рис. 1 – Підходи до трактування поняття фінансово-економічної безпеки банків

Джерело: узагальнено авторами на основі [2-6]

Розглянувши підходи до трактування, бачимо що більшість науковців схиляються до думки про те, що фінансово-економічну безпеку розглядають як сукупність заходів; стійкість до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз; здатність

протистояти загрозам, що можуть виникнути в майбутньому, та акцентують свою увагу на організаційних аспектах у визначенні сутності фінансово-економічної безпеки комерційних банків. Однак, в даному випадку варто акцентувати увагу на проблемах з ліквідністю, прибутковістю, фінансової стійкості та управлінням банківськими ризиками.

Отже, варто зазначити, що під фінансово-економічною безпекою банку необхідно розуміти такий стан захищеності банківської установи, що уможлиблює гарантування його захисту від потенційного та наявного впливу загроз зовнішнього та внутрішнього середовища, здатності до збереження і примноження активів, стійкості та досягнення визначених цілей функціонування для підвищення ефективності діяльності банку, а відтак укріплення позицій на ринку банківських послуг. При цьому, можна стверджувати, що без якісної діагностики рівня фінансово-економічної безпеки, постійного аналізу впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, розробки відповідної стратегії неможливим є забезпечення фінансово-економічної безпеки банківських установ.

Список використаних джерел:

1. Комаров, А. С., Реформування соціально-економічної системи: реалії сьогодення. Матеріали науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 17- 18 червня 2022 р.). Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2022. 100 с.
2. Яременко С. М. Організація комплексної системи економічної безпеки банку. Формування ринкової економіки : зб. наук. пр.[редкол.: О. О. Беляєв (відп. ред.) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2011. Вип. 25. С. 429–439.
3. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова; [А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін.]. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
4. Тарасенко І. О. Москаленко А. А. Проблеми фінансово-економічної безпеки банківських установ в сучасних умовах: періодичне видання. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економіка і вища освіта». 2014. № 6 (81). С. 15–22.
5. Щербатих Д. В., Шпильовий Б. В. Підходи та загрози до формування фінансово-економічної безпеки банківських установ. Вісник Черкаського університету. Сер. Економічна. 2016. № 1. С. 141–148.
6. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру. Економічне прогнозування. 2006. № 1. С. 7–32.

АНТИКОРУПЦІЙНІ ПРОГРАМИ У ПРИВАТНОМУ СЕКТОРІ

Круглякова В. В., канд. екон. наук, Тараненко Г. Д., здобувач першого (бакалаврського) рівня освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів

Важливість боротьби з корупцією на приватному рівні широко визнається в сучасному суспільстві. Для ефективного вирішення цієї проблеми приватним компаніям необхідно впроваджувати антикорупційні програми як частину своїх комплаєнс-систем. Впровадження антикорупційних програм у приватних

компаніях необхідне для ефективної боротьби з корупцією та сприяння прозорості, доброчесності та етичній поведінці на фінансових ринках і в корпоративному управлінні.

Згідно з Українським антикорупційним законодавством, є певна група підприємств, які зобов'язані затверджувати антикорупційні програми. Сюди відносяться державні та комунальні підприємства, а також господарські товариства з державною/комунальною часткою понад 50%, де середня кількість працівників протягом року перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції за рік перевищує 70 млн грн. До того ж, антикорупційні програми повинні затверджувати юридичні особи, які є учасниками тендерів на Prozorro за Законом «Про публічні закупівлі», якщо вартість предмету закупівлі дорівнює чи перевищує 20 млн грн [8].

Структура антикорупційної програми українських компаній повинна базуватися на принципах, викладених у Законі України «Про запобігання корупції» [8], а також на Типовій антикорупційній програмі юридичної особи [9] та рекомендаціях, запропонованих Національним агентством з питань запобігання корупції [6].

Основна частина антикорупційної програми повинна включати кроки, спрямовані на зниження ризиків корупції в операціях компанії. Це включає щорічну оцінку корупційних ризиків, впровадження перевірок ділових партнерів, встановлення механізму погодження великих транзакцій, створення можливості анонімного повідомлення про корупцію, заборону впливу близьких осіб, впровадження прозорості системи преміювання та інші аналогічні процедури. У рамках програми також слід призначити Уповноваженого, тобто посадову особу, відповідальну за реалізацію антикорупційної стратегії в компанії. У випадку порушень обмежень, програма повинна визначати заходи реагування та процедуру покарання для працівників, які порушують антикорупційні стандарти [9].

До того ж, кілька міжнародних організацій розробили антикорупційні ініціативи, які слугують керівництвом для приватних фірм.

До прикладу, у 1996 році Організація Об'єднаних Націй оприлюднила Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб як інструмент «м'якого права», спрямований на боротьбу з корупцією. Цей кодекс слугує орієнтиром для приватних фірм при формулюванні власних етичних кодексів [1, с. 31].

Transparency International – це всесвітня неурядова організація, яка займається боротьбою з корупцією через освіту, поширення інформації та сприяння доброчесності в управлінні. Приватні фірми можуть використовувати ресурси, надані Transparency International, для розробки ефективних антикорупційних стратегій [1, с. 31].

Організація економічного співробітництва та розвитку стоїть на чолі боротьби за впровадження належного врядування в усьому світі. Вона відіграла вирішальну роль у просуванні Конвенції по боротьбі з хабарництвом 1997 року, першого універсального інструменту для боротьби з корупційними діями в транскордонних ділових операціях. Приватні фірми можуть черпати натхнення

з пропозицій Організації економічного співробітництва та розвитку щодо просування етичної поведінки та інтегрувати їх у власні антикорупційні програми [1, с. 32].

Щодо досвіду європейських країн, то в Чехії дослідником Томашем Крістеком було проаналізовано звіти зі сталого розвитку, опубліковані чеськими компаніями, зареєстрованими в Асоціації соціальної стійкості Чеської Республіки. Результати показали, що компанії, які працюють у сферах з високим рівнем ризику, таких як енергетика, матеріали та фінансові послуги, як правило, розкривають більше антикорупційної інформації [5, с. 9].

Впровадження антикорупційних програм у приватних компаніях має низку переваг, які сприяють створенню більш прозорого бізнес-середовища:

1) Підвищення прозорості та доброчесності на фінансових ринках, адже, відповідно до Антикорупційного інструментарію Управління ООН з наркотиків і злочинності, такі програми допомагають виявляти та стримувати корупційні практики, таким чином сприяючи справедливості та довірі між учасниками ринку [5, с. 19].

2) Сприяння корпоративному управлінню та етичній поведінці: впроваджуючи подібні принципи, адаптовані до своїх конкретних умов, приватні фірми можуть встановити етичні настанови, які керуватимуть поведінкою їхніх працівників, директорів та менеджерів [7, с. 2].

3) Зменшення ризику юридичної та репутаційної шкоди: фірми, які вживають комплексних антикорупційних заходів, з меншою ймовірністю будуть залучені до корупційної діяльності або будуть пов'язані з хабарництвом чи неетичною поведінкою, що у свою чергу знижує ризик юридичних санкцій та репутаційних втрат, які можуть мати серйозні наслідки для бізнесу [4, с. 738].

4) Розбудова довіри зі стейкхолдерами та інвесторами, адже впроваджуючи антикорупційні програми, приватні фірми демонструють свою відданість етичній поведінці, що в кінцевому підсумку сприяє зміцненню довіри стейкхолдерів та залученню відповідальних інвесторів [1, с. 38].

Варто зазначити, що впровадження антикорупційних програм разом із однозначними перевагами, веде за собою низку викликів для фірм.

По-перше, впровадження ефективних антикорупційних програм вимагає сильної прихильності керівництва на всіх рівнях приватної компанії. Керівники повинні подавати приклад, дотримуючись етичних стандартів особисто та забезпечуючи, щоб ці стандарти були впроваджені в культуру організації [2, с. 6].

По-друге, приватні компанії повинні виділяти достатні ресурси, як фінансові, так і людські, для успішного впровадження та забезпечення дотримання антикорупційних програм. Це включає в себе інвестиції в навчальні програми, створення механізмів звітності та проведення регулярних аудитів [2, с. 12].

По-третє, успішне впровадження антикорупційних програм вимагає подолання культурних і поведінкових бар'єрів в організації. Це може включати просування культури доброчесності, проведення тренінгів з етики та створення

середовища, в якому працівники відчують себе комфортно, говорячи про неетичні практики [2, с. 8].

По-четверте, постійний моніторинг та оцінка мають важливе значення для забезпечення того, щоб антикорупційні програми залишалися ефективними протягом тривалого часу. Приватні компанії повинні створити механізми для оцінки впливу своїх ініціатив, визначення сфер, що потребують вдосконалення, та відповідної адаптації своїх стратегій [2, с. 11].

Отже, впровадження антикорупційних програм у приватних підприємствах має велике значення з кількох причин. По-перше, це сприяє створенню чесного та прозорого бізнес-середовища, що сприяє розвитку довіри як серед співробітників, так і серед клієнтів та інших стейкхолдерів.

По-друге, боротьба з корупцією в приватному секторі сприяє створенню конкурентоспроможних компаній, які успішно функціонують на ринку. Корупція може спотворювати конкуренцію, обтяжувати бізнес-процеси та створювати неприйнятні умови для чесних підприємств.

Також, антикорупційні заходи в приватному секторі можуть відігравати важливу роль у забезпеченні етичної поведінки бізнесу, що є особливо важливим в сучасному світі, де суспільство стає все більше обізнаним та вимогливим до етичності підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Arafa M. Legitimacy versus illegitimacy — transparency, integrity of financial markets and corporate governance: Whither corruption? *Revista do Direito. Santa Cruz do Sul*, 2018, Vol. 2, № 55, P. 31-47. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/12581-Texto%20do%20Artigo-53606-1-10-20181126.pdf> (Дата звернення 08.11.2023)

2. Elliot J. The corporate legal profession's role in global corruption: obligations and opportunities for contributing to collective action. *Crime, Law and Social Change* (2023). URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10611-023-10119-5.pdf>

3. Kristek T. Corruption fight in the Czech Republic: sustainability reports evidence. *Journal of Financial Crime* (2023). URL: <https://doi.org/10.1108/JFC-06-2023-0143>

4. Sartor M., Beamish P. Private Sector Corruption, Public Sector Corruption and the Organizational Structure of Foreign Subsidiaries. *Journal of Business Ethics*. №167, 2020. P. 725-744. URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10551-019-04148-1.pdf> (Дата звернення 08.11.2023)

5. Антикорупційний інструментарій: Управління Організації об'єднаних націй з наркотиків і злочинності. URL: https://www.unodc.org/documents/treaties/corruption/toolkit/toolkitv5_foreword.pdf (Дата звернення 08.11.2023)

6. Методичні рекомендації щодо підготовки та реалізації антикорупційних програм: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 22.09.2017 р. №734. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-pidgotovky-ta-realizatsiyi-antukoruptsijnyh-program-yurydychnyh-osib/> (Дата звернення 09.11.2023)

7. Принципи управління етикою на державній службі: Організація економічного співробітництва і розвитку. URL: <https://www.oecd.org/corruption/ethics/Principles-on-Managing-Ethics-in-the-Public-Service.pdf> (Дата звернення 08.11.2023)

8. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. №1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (Дата звернення 08.11.2023)

9. Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.12.2021 р. № 794/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1702-21#Text> (Дата звернення 09.11.2023)

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ РИНКУ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

*Ксензов Д. Є., магістр, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київ*

Формування системи управління ризиками інвестиційної діяльності у харчовій промисловості України, особливо в молочній галузі, в умовах воєнної економіки, має критичне значення для забезпечення стабільності та прогресу цього сектору. Військовий конфлікт, що розпочався у 2022 році, суттєво вплинув на всі сфери економічного життя країни, включаючи харчову промисловість, яка відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та економічного добробуту України.

Харчова промисловість є однією з ключових галузей економіки України, відіграючи важливу роль у забезпеченні внутрішніх та зовнішніх потреб країни у продовольстві. Згідно з даними Міністерства економіки України, у 2021 році харчова промисловість становила близько 15% валового внутрішнього продукту (ВВП) країни [1]. Крім того, вона є суттєвим джерелом зайнятості, надаючи роботу більш ніж 1,5 мільйонам людей в Україні. Щодо експортних доходів, згідно з даними Державної служби статистики України, у 2020 році експорт продукції харчової промисловості становив близько 20 мільярдів доларів США, що становило значну частку загального експорту країни [2].

Молочна галузь в Україні відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та економічному розвитку країни. Цей сектор характеризується значними обсягами виробництва та експорту, задовольняючи не тільки внутрішні потреби у молочній продукції, але й вносячи вагомий внесок у економіку через зовнішню торгівлю. В 2022 році виробництво молока в Україні скоротилося на 12,1%, становлячи 7,6 млн тонн, з найбільшим падінням у господарствах населення. Проте, попри це, експорт молочної продукції зріс на 20% порівняно з 2021 роком, досягнувши 99 тис. тонн [3].

Співвідношення виробництва молока між сільськогосподарськими підприємствами та господарствами населення у 2021 році склало 33/67, що свідчить про домінування останніх у загальному обсязі виробництва молока. Втім, обсяги надходження молока на промислову переробку знизилися на 12%, з 1,83 млн тонн у першому півріччі 2020 року до 1,61 млн тонн у 2021 році [3].

Значне зниження частки господарств населення в обсягах постачання молока на промислову переробку було відмічено, зменшення склало майже на 5%. Ціни на молоко та молочні продукти зростали в цей період, причому ціни на молоко незбиране класу «екстра» зросли більш як на 20% [4].

Характерною тенденцією було погіршення сальдо експорту-імпорту молокопродуктів, збільшення негативного значення до 69,3 млн доларів у першому півріччі 2021 року. Україна стала нетто-імпортером молока, із

збільшенням імпорту молокопродуктів, в той час як обсяги експорту продовжували знижуватися [3].

Ці зміни відображають гнучкість галузі та її здатність адаптуватися до нових умов. Однак галузь стикається з низкою проблем, які включають труднощі збуту молока через складнощі логістики, нестачу кормів, дефіцит ветеринарних препаратів, руйнування інфраструктури та загибель тварин [5]. Все це підкреслює необхідність розробки ефективної системи управління ризиками, спрямованої на мінімізацію збитків та підвищення стійкості галузі.

У контексті інвестиційної діяльності, така система повинна включати ідентифікацію, аналіз та оцінку потенційних ризиків, а також розробку стратегій для їх управління чи запобігання. Це означає врахування політичних та економічних ризиків, адаптацію до змінюваних умов ринку та пошук можливостей для диверсифікації та розвитку. Особлива увага повинна бути приділена розробці механізмів стимулювання виробництва, підвищення ефективності та залучення інвестицій, а також розширенню ринків збуту. Значну роль у цьому процесі відіграє державна підтримка, яка може включати фінансові субсидії, програми компенсації збитків та розвиток інфраструктури [5].

Потреба у розробці системи управління ризиками інвестиційної діяльності підприємства молочної галузі України обумовлена низкою ключових факторів, що впливають на ефективність та стабільність фінансової діяльності підприємств цього сектору. Перш за все, молочна галузь є сезонною, що вносить значні коливання у виробництво та попит на молочну продукцію. Велика частина інвестицій спрямована на розвиток і модернізацію обладнання, яке має довгий цикл окупності та може бути піддане технологічному застарінню [6]. По-друге, молочна галузь підлягає впливу різних зовнішніх факторів, таких як зміни на ринку молочної продукції, коливання цін на сировину, та регуляторна політика держави щодо підтримки аграрного сектору. Ці фактори можуть мати значний вплив на прибутковість та стабільність фінансового стану підприємств. По-третє, молочна галузь підвищує конкурентний тиск, інвестори повинні враховувати потребу в постійному покращенні якості продукції та впровадженні інноваційних технологій для виживання та збереження ринкової позиції [7].

Ось чому розробка системи управління ризиками є важливою для інвестиційної діяльності в молочній галузі України. Вона дозволяє знизити вплив негативних факторів, забезпечити стабільність прибутків та зберегти інвестиції в цьому важливому секторі економіки.

Структура та функції системи управління ризиками інвестиційної діяльності в галузі харчової промисловості визначаються специфічними особливостями цього сектору та потребами компаній. Наприклад, аналіз ринкових ризиків є важливою складовою системи управління. Компанії в галузі харчової промисловості здійснюють ретельний аналіз ринку, включаючи дослідження попиту на продукцію, цінову конкуренцію та тенденції споживчих уподобань. Це допомагає визначити ризики, пов'язані зі змінами в ринкових умовах [8].

Управління ціновими ризиками є ще однією важливою функцією. Компанії можуть використовувати різні інструменти для управління ціновими ризиками, такі як форвардні та ф'ючерсні контракти на сировину. Це дозволяє захистити себе від коливань цін на сировину, які можуть впливати на виробничі витрати. Також, управління ланцюгом постачання має важливе значення, оскільки компанії в харчовій промисловості активно взаємодіють з постачальниками сировини та матеріалів. Управління ризиками в цьому контексті включає в себе впровадження стандартів якості, контроль якості виробництва та реагування на можливі випадки продуктових криз [9].

Крім того, компанії повинні приділяти велику увагу забезпеченню якості та безпеки своєї продукції. Управління ризиками в цьому аспекті означає вчасну реакцію на можливі скандали або проблеми, пов'язані з продукцією, та розвиток стратегій комунікації з громадськістю. Фінансовий аналіз та управління фінансовими ризиками також мають важливе місце. Компанії повинні стежити за фінансовими показниками, включаючи ліквідність та платоспроможність. Управління ризиками фінансової стійкості може включати в себе залучення капіталу, оптимізацію фінансової структури та управління валютними ризиками. Компанії також повинні дотримуватися законодавства та нормативів, що стосуються харчової промисловості, і мати систему контролю та внутрішніх аудитів для забезпечення відповідності стандартам та правилам [10].

Система управління ризиками інвестиційної діяльності для підприємства молочної галузі в Україні, особливо в умовах повномасштабного російського вторгнення, є критично важливою для забезпечення стійкості та життєздатності бізнесу. Ця система вимагає комплексного та детального підходу для виявлення, оцінки та управління ризиками. Основні елементи цієї системи включають стратегічне планування і розробку сценаріїв, управління ланцюгом постачання і диверсифікацію джерел постачання, резервування сировини та матеріалів, управління фінансовими ризиками, моніторинг і реагування, кризовий план, залучення експертів, співпрацю з державними органами та постійне оновлення системи [11].

Управління ланцюгом постачання і диверсифікація джерел постачання: Підприємство повинно розглянути можливість розширення мережі постачальників сировини та інших ресурсів. Диверсифікація джерел постачання допомагає зменшити залежність від одного постачальника і забезпечує надійність ланцюга постачання. Для забезпечення неперервного виробництва підприємство може створити стратегічні запаси сировини та матеріалів, які можна буде використовувати в умовах обмежень на постачання. У контексті конфлікту, підприємство повинно зосередитися на управлінні фінансовою стійкістю. Це може включати в себе залучення додаткового фінансування, оптимізацію фінансової структури та управління валютними ризиками [12]. Підприємство повинно створити систему моніторингу подій та оцінки ризиків. Реагування на зміни в ситуації та вчасне сповіщення про потенційні загрози дозволяє підприємству швидко реагувати та впроваджувати заходи для захисту. Розробка детального кризового плану є невід'ємною частиною системи

управління ризиками. Він повинен містити процедури евакуації, комунікації зі співробітниками та стейкхолдерами, інструкції щодо збереження активів та документів. Підприємство може залучити експертів та консультантів з досвідом управління ризиками в умовах військового конфлікту. Їхні поради та ресурси можуть бути надзвичайно корисними для захисту бізнесу [13]. Систему управління ризиками також слід регулярно оновлювати та адаптувати до змінних умов. Вивчення досвіду та аналіз реакції на події допоможе покращити ефективність системи та забезпечити її актуальність.

У контексті вже сталого повномасштабного російського вторгнення в Україну, система управління ризиками інвестиційної діяльності для підприємства молочної галузі набуває ще більшої актуальності та важливості. Вона стає визначальним фактором для забезпечення стійкості та виживання бізнесу в умовах геополітичного конфлікту.

Ця система має на меті зменшити можливі ризики та захистити інвестиції, зберігаючи функціональність підприємства. Вона включає в себе ретельне стратегічне планування, управління ланцюгом постачання, резервування сировини, управління фінансовими ризиками, моніторинг і реагування, кризовий план, залучення експертів, співпрацю з державними органами та постійне оновлення системи.

Важливо зауважити, що успішність цієї системи вимагає постійного аналізу та адаптації до змінних умов. Вона служить не лише захистом інвестицій, але й важливим інструментом для збереження стабільності та надійності підприємства молочної галузі в умовах складного геополітичного середовища.

Список використаних джерел:

1. Харчова і переробна промисловість. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=40a91455-ab2b-479d-b52d-11ba5fef6784>
2. Державна служба статистики України. Режим доступу: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/2-3-2/>
3. Молочна галузь: труднощі, перемоги та прогноз на 2023 рік – Режим доступу: <https://agroportal.ua/ua/publishing/infographics/molokhna-galuz-trudnoshchi-peremohi-ta-prognoz-na-2023-rik/>
4. Зміни у молочній галузі за рік війни: результати першої експертної зустрічі – Режим доступу: https://export.gov.ua/news/4644-zmini_u_molochnii_galuzi_za_rik_viini_rezultati_pershoi_ekspertnoi_zustrichi#:~:text=
5. Як війна-2022 змінює ринок молока в Україні – Режим доступу: <https://www.avm-ua.org/uk/post/ak-vijna-2022-zminue-rinokmoloka-v-ukraini> (дата звернення 30.05.2023)
6. Мадар М.Р., Лозовська Г.М., Памбук С.А., Гожелова К.Г. Основні тенденції розвитку ринку молочної продукції і методи її просування. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2019. № 4. С. 12–20. URL: [https://doi.org/10.31521/2313-092X/2019-4\(104\)-2](https://doi.org/10.31521/2313-092X/2019-4(104)-2) (дата звернення 15.10.2023)
7. Ринок молочної продукції в Україні: краще менше, та краще. Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-molochnoj-produkciiv-ukraine-luchshe-menshe-da-luchshe> (дата звернення 30.05.2023)

8. Deloitte. Food Safety Programs and Operational Risk Management. Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/consumer-business/articles/food-safety-programs-and-operational-risk-management.html>
9. NSF. Risk Management in Food Safety. Режим доступу: <https://www.nsf.org/knowledge-library/risk-management-food-safety>
10. PwC. Risk in review: Going the distance. Режим доступу: <https://www.pwc.com/us/en/services/risk-assurance/library/risk-in-review-study.html> (дата
11. Аналіз ризиків в інвестиційній діяльності підприємства. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/339164337.pdf>
12. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=77059300-efc0-4c61-8a67-3974e0cd27a5&title=PrognozEkonomichnogoISotsialnogoRozvitkuUkraini>
13. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств молочної галузі. Режим доступу: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6113&i=1>

АУДИТ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ: МЕТОДИ ТА ПРОЦЕДУРИ

Кузуб М. В., ст. викладач, Бендяк С. О., бакалавр, Державний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

Розвиток України на сучасному етапі характеризується становленням ринкової економіки, її інтеграції в систему міжнародних економічних відносин, виникненням акціонерних компаній, товариств, різних фондів. До розвитку економіки залучаються зовнішні й внутрішні інвестиції, кредити, проводяться емісії цінних паперів тощо. Перехід України до ринкових відносин виявив необхідність створення нових економічних інститутів, що регулюють взаємини різних суб'єктів підприємницької діяльності, серед яких значне місце повинен займати інститут аудиторства. [1] У сучасних умовах особливе значення при прийнятті ефективних управлінських рішень відіграє фінансова звітність, саме вона є основним джерелом інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання. Проте, постійні зміни податкового та бухгалтерського законодавства, призводять до помилок, що в свою чергу сприяють підвищенню ролі аудиту фінансової звітності, як гаранта достовірності показників фінансової звітності.

Серед вітчизняних вчених, які зробили вагомий внесок у аудит фінансових звітів можна виділити : М. Т. Білуха, А. В. Бодюк, Я. А. Гончарук, Г. М. Давидов, Н. І. Дорош, О. А. Петрик, В. С. Рудницький, В. В. Сопко [2], М. В. Кузуб [7].

Важливим етапом аудиту є розробка аудиторської стратегії. Важливою передумовою загальної стратегії аудиту є досягнення домовленості щодо умов аудиту. У Міжнародному стандарті аудиту 210 “Узгодження умов виконання завдань з аудиту” вказано, що аудитор і замовник повинні погодити умови завдання та задокументувати їх у листі - зобов'язанні про проведення аудиторської перевірки або в будь-якій іншій прийнятній формі контракту [3].

Важливість розробки аудиторської стратегії, на думку Г.І. Алфімової, Л.О. Сухаревої [4], пояснюється тим, що вона допомагає аудитору встановити

характер, час та обсяг ресурсів необхідних для виконання завдань за умови завершення аудиторських процедур з оцінки ризиків; а також дозволяє визначитися з необхідністю ресурсів для конкретних аспектів аудиту. В аудиті важливо не лише визначити стратегічні цілі і завдання, але й формалізувати параметри майбутнього бажаного стану взаємодії аудиторського підприємства та замовника [5].

Фінансова звітність повинна бути достовірною. Інформація, наведена у фінансовій звітності, є достовірною, якщо вона не містить помилок та перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності. Фінансова звітність має надавати можливість користувачам порівнювати: – фінансові звіти підприємства за різні періоди; – фінансові звіти різних підприємств. Передумовою зі ставності є наведення відповідної інформації попереднього періоду та розкриття інформації про облікову політику та її зміни. Установлення і зміни облікової політики підприємства здійснюються підприємством, яке визначає її за погодженням із власником (власниками) або уповноваженим органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів [1].

На жаль, в Україні аудит фінансових звітів не користується належною популярністю через низку факторів : відсутність контролю, культурні чинники та відсутність свідомості, недостатнє навчання та професійність аудиторів.

Проведення аудиту фінансових звітів складається з певних пунктів, серед яких можна виділити :

- Підготовчий етап. Перед початком аудиторської перевірки фінансової звітності аудитору необхідно визначити нормативну базу, відповідно якої складається фінансова звітність і відповідно якої проводиться перевірка. Нормативна база аудиту фінансової звітності складається із зовнішньої та внутрішньої нормативної бази [6]. Також, на підготовчому етапі аудитор знайомиться з бізнесом, вивчає основні напрямки та специфіку.

- Проміжний етап. На проміжному етапі аудитор повинен провести детальний аналіз, оцінку надійності та ефективності функціонування систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю [8].

- Основний етап передбачає фізичну перевірку активів підприємства, документальну перевірку рахунків бухгалтерського обліку та фінансової звітності [8]. Фізична перевірка активів підприємства передбачає оцінку результатів інвентаризації. Документальна перевірка ресурсів здійснюється відповідно до загального плану аудиту. Аудитор, на основі проведених раніше процедур, складає програми контролю та статей фінансової звітності, враховуючи при цьому оцінку систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю підприємства-клієнта.

- Заключний етап передбачає складання звіту про проведену аудиторську перевірку та аудиторського висновку про достовірність проведеної перевірки [8].

Аудитор на основі попередньо отриманих аудиторських доказів формулює думку про фінансову звітність підприємства. Аудиторський висновок формується з урахуванням подальших дій, які сталися після дати

складання звітності, але до дати закінчення аудиторської перевірки. Звіт і висновок передаються замовникові.

Список використаних джерел:

1. Гордієнко Н.І., Харламова О.В., Мізік Ю.І., Конопліна О.О. Аудит: методика та організація. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2016. 319 с.
2. Дорош Н.І. Аудит : методологія і організація : монографія / Н.І. Дорош. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2001. – 402 с.
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Ч. 1: Пер. з англ. / Наук. ред. Н. І. Гаєвська. – К. : Міжнародна федерація бухгалтерів; Аудиторська палата України, 2013. – С. 271.
4. Алфімова Г. І. Сухарева Л. О. Формалізація розробки стратегії аудиту. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2014/Economics/7_155726.doc.htm
5. Макеєва О. Стратегічне планування в аудиті. Аудитор України. 2014.№12(229). URL: <http://www.apcenter.com/ua/strategicheskoeplanirovanie-v-audite-elena-makeeva-dlya-zhurnalauditor-ukrainy-2/>
6. Мета, завдання та об'єкти аудиту фінансової звітності. URL:[https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/366945/mod_resource/content/0/7.pdf].
7. Ільченко О.О., Кузуб М.В. Якість аудиторських послуг: проблеми та перспективи. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. 2016. № 2. С. 42–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boaa_2016_1_12.
8. Немченко В.В., Редько О.Ю., Редько К.О., Кононенко В.,А., Іванченкова Л.В., Скляр Л.Б., Ткачук Г.О., Хомутенко А.В., Хомутенко В.П. Аудит (Навчальний підручник), Київ, 2011, - 536 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ОПЕРАЦІЙ

Кузуб М. В., ст. викладач, Вдовиченко К. О., бакалавр, Державний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

На підприємствах торгівлі основними господарськими процесами є придбання товарів, їх зберігання, рух та подальша реалізація, ці процеси й є товарними операціями. Облік товарних операцій на підприємствах роздрібною торгівлі забезпечує збір та систематизацію інформації про товарні залишки на початок і кінець звітного періоду, їх надходження та витрачання.

Ведення торговельної діяльності регламентується Порядком провадження торговельної діяльності та правилами торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів від 15.06.2006 р. № 833, відповідно до якого торговельна діяльність провадиться суб'єктами господарювання у сфері роздрібною та оптовою торгівлі, а також ресторанного господарства [1]. Враховуючи те, що торгівля має свої особливості, це стосується й організації та ведення обліку. Облікова політика – це певна сукупність методів, принципів та процедур, які підприємство використовує для формування і подання звітності. Облікова політика, прийнята підприємством роздрібною торгівлі, підлягає належному оформленню відповідним розпорядчим документом, яким, як правило, є наказ. До основного недоліку наказів про облікову політику підприємства можна

віднести те, що опис принципів, методів і процедур подається суцільним текстом із пронумерованими позиціями, що ускладнює його опрацювання.

Наказ починається з преамбули, де спочатку робляться посилання на нормативно-правову базу, котра дає право вибору форм і методів обліку. Найчастіше підприємства обмежуються посиланням лише на Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, однак міжнародні стандарти, на жаль, залишаються поза увагою, у той час як сучасні умови розвитку вітчизняної економіки вимагають уніфікованого підходу до ведення обліку, особливо це стосується підприємств, які зобов'язані формувати фінансову звітність за міжнародними стандартами або в процесі своєї діяльності здійснюють операції експорту або імпорту. В обліковій політиці обов'язково зазначаються методи оцінки вибуття запасів, в роздрібній торгівлі, як правило, обирається метод за цінами продажу, оскільки його можуть застосовувати підприємства, що мають значну і змінну номенклатуру товарів із приблизно однаковим рівнем торговельної націнки. Собівартість реалізованих товарів визначається як різниця між продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і сумою торговельної націнки на реалізовані товари. Сума торговельної націнки на товари визначається як добуток продажною (роздрібною) вартості реалізованих товарів і середнього відсотка торговельної націнки [2]. З огляду на вищезазначене, можна відмітити, що наказ про облікову політику доцільно формувати з двох частин або розділів: 1) організаційно-технічні питання, які стосуватимуться загальних положень організації обліку на підприємстві, нормативного підґрунтя наказу, форми організації бухгалтерського обліку, відповідальності за належну організацію, ведення обліку, за зберігання документації, недопущення несанкціонованого доступу до облікової інформації, порядку та строків проведення інвентаризацій, форми обліку; 2) безпосередньо методика обліку.

Як відомо, головними нормативними документами, якими керуються бухгалтери українських підприємств, є Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). Стосовно запасів торговельних підприємств використовується НП(С)БО «Запаси», крім того, при визнанні доходу від реалізації основним документом виступає НП(С)БО «Дохід». У зарубіжній практиці, згідно з МСБО 18 «Дохід», дохід від продажу товарів має визнаватися в разі задоволення всіх наведених далі умов: а) суб'єкт господарювання передав покупцеві суттєві ризики і винагороди, пов'язані з власністю на товар; б) за суб'єктом господарювання не залишається ані подальша участь управлінського персоналу у формі, яка, як правило, пов'язана з володінням, ані ефективний контроль проданих товарів; в) суму доходу можна достовірно оцінити; г) імовірно, що до суб'єкта господарювання надійдуть економічні вигоди, пов'язані з операцією; ґ) витрати, які були або будуть понесені у зв'язку з операцією, можна достовірно оцінити [3].

Якість товарів є необхідною умовою діяльності підприємства на всіх життєвих циклах товарів. Основне завдання виробляючих, посередницьких і торгуючих організацій – доведення до споживача товарів належного рівня

якості, створеного на стадіях проектування (моделювання та конструювання) і безпосереднього виготовлення. Рішення її залежить від організації та ефективності контролю якості, як у ході операції виробничого циклу, так і у сфері торгівлі [3]. Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань оцінки майна» від 07.12.2011 р. № 1253 суттєво змінено Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, знищення, нестачі (псування) матеріальних цінностей, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. № 116 [4]. Передусім це стосується вилучення значної кількості положень щодо самостійного розрахунку підприємством розмірів таких збитків. Із дня затвердження нового Порядку розмір збитків, завданих суб'єкту господарювання, якщо у його майні немає державної частки та якщо він не користується майном, що перебуває у державній чи комунальній власності, визначається шляхом проведення незалежної оцінки відповідно до Національних стандартів оцінки. У випадку завдання майнової шкоди державі, територіальній громаді чи суб'єкту господарювання з державною (комунальною) часткою в статутному (складеному) капіталі, розмір збитків визначається відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження методики оцінки майна» від 10.12.2003 р. № 1891.

Важливим чинником, що впливає на функціонування кожного підприємства, установи чи організації є документообіг. Ефективність прийнятих рішень керівними особами на будь-якому підприємстві знаходиться у прямій залежності від якості організованого документообороту. Саме тому для отримання своєчасної інформації необхідно організувати таку систему збору, обробки та передачі документів, яка б забезпечила прискорення документообігу [6].

Основним документом, який регламентує питання вартісної оцінки товарів і порядок проведення їх оцінки, є П(С)БО «Запаси». Запаси слід відображати за чистою вартістю реалізації, якщо на дату балансу їх ціна знизилась або вони зіпсовані, застаріли, або іншим чином втратили первісно очікувану економічну вигоду. Чиста вартість реалізації запасів визначається за кожною одиницею запасів вирахуванням із очікуваної ціни продажу очікуваних витрат на збут [2]. Для проведення переоцінки товарів підприємству доцільно створити комісію для проведення переоцінок, проводити постійний моніторинг вартості товарів, затвердити періодичність проведення переоцінок, у наказі про облікову політику прописати відображення в обліку результатів переоцінок. Основним результатом переоцінки товарів є їх оцінка, яка проводиться за даними інвентаризації та оформлюється відповідним обліковим документом.

Список використаних джерел:

1. Порядок провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів від 15.06.2006 р. № 833. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF#Text>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.1999 р. № 246 - URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18) «Дохід». – URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_025.

4. Байдакова Л.І. Особливості управління якістю товарів у торгівлі / Л. І. Байдакова, І.М. Байдакова. –URL: file:///C:/Users/AL/Downloads/Tvis_2014_7_5.pdf.

5. Кузуб МВ, Синюк АВ. Проблеми регулювання бухгалтерського обліку в сучасних умовах. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=qeRxSQwAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=qeRxSQwAAAAJ:ISLTfruPkqC

6. Радченко Д. В., Кузуб М. В. Документація як складовий елемент методу бухгалтерського обліку. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – с. 218–221. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/53582/1/%D0%86%D0%B2%D0%BE-%D0%B0%D0%B7%D1%82%D1%83%D1%84-%D0%B5%D0%B1%D0%B4%D1%80%D1%81%D0%B3-%D0%BC%D0%BF2018-218-221.pdf>

7.Павлик С., Кузуб М. Облік запасів в умовах воєнного стану. Матеріали конференцій МНЛ, (7 жовтня 2022 р., м. Біла Церква), 34– 36. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conferenceproceedings/article/view/122>

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ПРИЙНЯТТІ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ

Кузуб М. В., ст. викладач, Карпенко О. О., бакалавр, Державний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

Бухгалтерський облік є невід'ємною частиною кожної компанії і відіграє важливу роль у прийнятті стратегічних рішень. У даних тезах буде розглянуто, як він впливає на процес прийняття стратегічних рішень у компаніях і як він приносить їм користь.

Бухгалтерський облік надає цінну інформацію про фінансовий стан та результати діяльності компанії. Ця інформація є основою для прийняття стратегічних рішень, таких як розширення бізнесу, інвестиції та скорочення витрат. Це допомагає оцінити ефективність поточних стратегій і визначити напрямок майбутніх дій. [1, ст. 266]

Основними функціями бухгалтерського обліку в процесі прийняття стратегічних рішень є :

1. Підготовка фінансової звітності: Ця функція бухгалтерського обліку має важливе значення для процесу прийняття стратегічних рішень на підприємстві. Підготовка фінансової звітності включає підготовку балансів, звітів про прибутки та збитки та звітів про рух грошових коштів. Ці звіти надають об'єктивну інформацію про фінансовий стан підприємства на певний момент часу та результати його фінансової діяльності.

Важливість цієї функції полягає в тому, щоб дати можливість керівництву та інвесторам зрозуміти фінансовий стан компанії. Ці звіти можуть показати фінансові проблеми або успіхи, виявити тенденції та спрогнозувати майбутні показники. Іншими словами, фінансова звітність створює важливий контекст для прийняття стратегічних рішень. Керівництво може використовувати ці звіти для оцінки фінансових ризиків і можливостей та визначення стабільності

компанії. Це допомагає приймати рішення щодо розподілу ресурсів, розробки стратегій зростання, максимізації прибутку та мінімізації витрат. Без надійної фінансової інформації стратегічні рішення можуть прийматися наосліп, що може призвести до помилкових або ризикованих рішень.

Крім того, інвестори, банки, потенційні партнери та інші зацікавлені сторони також використовують фінансову звітність для оцінки фінансової стійкості компаній та їхньої привабливості для інвестицій і співпраці. Тому підготовка достовірної фінансової звітності є життєво важливою для компаній, які хочуть приймати обґрунтовані стратегічні рішення.

2. Аналіз фінансових показників, є одним з найважливіших аспектів бухгалтерського обліку для прийняття стратегічних рішень є аналіз фінансових результатів діяльності компанії. Різні методи аналізу, такі як горизонтальний аналіз (порівняння фінансової звітності за різні періоди), вертикальний аналіз (визначення відсоткового співвідношення певних статей фінансової звітності) та коефіцієнтний аналіз (використання різних фінансових показників для оцінки продуктивності та ефективності компанії) допомагають виявити тенденції та закономірності у фінансових даних.

Аналіз фінансових показників може допомогти визначити сильні та слабкі сторони компанії. Наприклад, якщо аналіз показує зростання чистого прибутку протягом кількох років, це може свідчити про успішність стратегії, тоді як збільшення витрат може вказувати на проблему, яка потребує уваги. Такий аналіз може допомогти прийняти обґрунтовані стратегічні рішення, що базуються на фактах.[3, ст. 412]

3. Прогнозування фінансових показників: бухгалтерський облік також може допомогти спрогнозувати фінансові показники компанії. На основі аналізу минулих фінансових даних можна зробити прогнози щодо майбутніх доходів, витрат і прибутків. Цей аспект бухгалтерського обліку особливо важливий при плануванні бюджету та визначенні стратегічних цілей. Прогнозування дозволяє компаніям підготуватися до майбутніх фінансових викликів і можливостей.

Якщо прогнози показують збільшення попиту на продукцію або послуги компанії, це може виявити необхідність розширення виробництва або найму додаткового персоналу. З іншого боку, якщо прогнозується зниження прибутку, може знадобитися оптимізація витрат або заходи з управління ризиками. Загалом, бухгалтерський облік допомагає компаніям планувати свою фінансову діяльність і приймати стратегічні рішення на основі аналізу об'єктивних даних і фінансових показників. Це робить процеси управління компанією більш ефективними та сприяє досягненню її цілей.

4. Визначення собівартості продукції та послуг Бухгалтерський облік відіграє важливу роль у визначенні собівартості продукції та послуг компанії. Собівартість - це сума всіх витрат, пов'язаних з виробництвом товарів або наданням послуг, включаючи прямі матеріальні витрати, витрати на оплату праці, енергію, адміністративні витрати та операційні витрати. Знання собівартості товарів дозволяє компаніям визначити, скільки коштує виробництво однієї одиниці товару або надання однієї одиниці послуги.

Ця інформація важлива для прийняття стратегічних цінових рішень. Наприклад, компанії можуть визначити оптимальну ціну продукту, яка не буде занадто дорогою для споживачів, але при цьому принесе прибуток. Це також може допомогти в розробці стратегій зниження витрат шляхом оптимізації виробничих процесів і контролю накладних витрат. Калькуляція собівартості також дозволяє компаніям контролювати ефективність виробництва та розробляти стратегії для підвищення продуктивності. Можна виявити надмірні витрати та надмірне використання ресурсів і вжити заходів для покращення ситуації в цих сферах.

Ці фактори роблять облік важливою функцією для прийняття стратегічних рішень у виробництві та наданні послуг. Облік витрат надає компаніям об'єктивну основу для контролю витрат, планування цін і прийняття стратегічних рішень для досягнення фінансових цілей.

5. **Управління та аналіз витрат** Ще однією важливою функцією бухгалтерського обліку є управління та аналіз витрат підприємства. Це означає систематичний моніторинг та оцінку всіх видів витрат, понесених бізнесом. Ця інформація дозволяє керівництву приймати стратегічні рішення для оптимізації витрат і ресурсів.

Управління витратами допомагає визначити, куди витрачаються кошти і чи дійсно витрати необхідні для досягнення стратегічних цілей. Наприклад, може виявитися, що певні витрати не приносять очікуваних результатів або не відповідають бізнес-стратегії компанії. У таких випадках керівництво може прийняти рішення про скорочення витрат або переоцінку пріоритетів. Аналіз витрат може допомогти виявити можливості для оптимізації.

Управління та аналіз витрат за допомогою бухгалтерського обліку може допомогти компаніям підвищити продуктивність, зменшити надмірні витрати та приймати обґрунтовані стратегічні рішення. Ця здатність створює можливості для постійного покращення фінансової дисципліни та оптимізації внутрішнього контролю..[5, ст. 10] .

6. **Оцінка інвестиційних проектів** Бухгалтерський облік дозволяє компанії оцінювати інвестиційні проекти. Аналіз фінансових показників та прогнозування фінансових результатів допомагає визначити потенціал інвестиційного проекту та рентабельність інвестицій. Бухгалтерія також може відстежувати наслідки вже здійснених інвестицій та приймати рішення щодо подальшого розвитку.

Бухгалтерський облік відіграє важливу роль у процесах прийняття стратегічних рішень компаній. Він надає необхідну інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та ефективність компанії. З його допомогою, компанії можуть приймати зважені та обґрунтовані стратегічні рішення, оптимізувати витрати, аналізувати інвестиційні проекти та досягати поставлених цілей, а отже бухгалтерський облік є важливим інструментом для успішного розвитку та зростання компаній.

Список використаних джерел:

1. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку: підручник/за ред. М. В. Кужельного. 6-те вид. Київ: А. С. К., 2005. 266 с.
2. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: КНЕУ, 2018. 412 с.
3. Кузуб М.В. Розвиток «хмарних» технологій у бухгалтерському обліку. Розвиток бухгалтерського обліку, оподаткування і контролю в умовах інтеграційних процесів. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція. 22-23 жовтня 2020 рік – Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2020. 371 с.
4. Kuzub, M. V. *Problems of development modern science: theory and practice, EDEX, Madrid, Spain*. ISBN 978-617-7214-33-4, p. 210-214.
5. Атамас П.Й., Атамас О.П., Крамаренко Г.О. Роль бухгалтерського обліку в управлінні ризиками підприємництва / П.Й. Атамас // ISSN 2074-5354. Академічний огляд. – 2016. – № 1 (44). – С. 10.
6. Кузуб М.В., Клеомітес В.Ю. Вплив інфляції та інфляційних процесів на фінансовий стан підприємства. Інтернет-конференції ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2019. <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2316>

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Кузуб М. В., ст. викладач, Ліштаба С. Я., бакалавр, Державний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

Бухгалтерський облік – об'єктивна необхідність кожного підприємства, організації та установи. Як зазначено в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], бухгалтерський облік ведеться на підприємстві з моменту його створення і до моменту його ліквідації і не залежить від організаційної форми та форми власності. Бухгалтерський облік підприємницької діяльності забезпечує власника інформацією про наявність та рух активів підприємства, про зміни у власному капіталі, наявність довгострокових і поточних зобов'язань, надає дані для проведення економічного, фінансового та стратегічного аналізу з метою прийняття відповідних управлінських рішень.

Підкреслюючи значення бухгалтерського обліку в управлінні господарською діяльністю, німецький вчений-економіст І. Ф. Шерр ще наприкінці ХІХ століття писав, що «бухгалтерський облік – непогрішний суддя минулого, необхідний керівник сучасного і надійний консультант майбутнього кожного підприємства» [5, с. 8].

На сьогодні питанням визначення ролі та місця бухгалтерського обліку на підприємстві займаються багато українських і зарубіжних учених, зокрема слід згадати: О. Бородкіна, Ф. Бутинця, А. Герасимовича, Л. Кіндрацьку, Н. Грабову, М. Кужельного, А. Кузьмінського, Ю. Кузьмінського, В. Линника, Н. Малюгу, Є. Мниха, М. Огійчука, О. Пироженко, В. Понікарова, Т. Серікову, М. Чумаченка, В. Швеця, І. Косату та інших. Проте питання бухгалтерського обліку як професійної діяльності не втрачають своєї актуальності, адже нові економічні відносини, що склалися в Україні, потребують реформування

бухгалтерського обліку відповідно до потреб сьогодення, а обізнаність у цих аспектах вимагає від майбутніх фахівців у галузі підприємництва високого рівня професійної підготовки, оскільки вони повинні бути ознайомлені з нормативно-правовими актами і міжнародними стандартами, що регулюють певну сферу діяльності.

Важливість бухгалтерського обліку як професійної діяльності зумовлена тим, що він забезпечує достовірну і об'єктивну інформацію для прийняття рішень власниками і керівниками підприємства, контролюючими органами, інвесторами та іншими зацікавленими сторонами.

З одного боку, бухгалтерський облік – це система знань, в основі якої закладено економіку, право та математику. А з іншого боку, це практична робота, що включає спостереження, сприйняття, вимірювання і реєстрацію всіх об'єктів і суб'єктів ринку у відповідності до вимог суспільних відносин.

У практичному аспекті бухгалтерський облік є основою інформаційної системи, яка дає змогу користувачам отримувати та використовувати дані, що необхідні для аналізу, оцінювання і змінювання стану будь-якого суб'єкта ринку в часі та просторі.

До основних завдань бухгалтерського обліку, на думку І. А. Косатої, «слід віднести: збір, обробку і відображення первинних даних про господарську діяльність підприємства; систематизацію даних з метою узагальнення і одержання підсумкової інформації про господарську діяльність; забезпечення необхідними даними зацікавлених осіб з метою здійснення контролю за виконанням планів (прогнозів) діяльності, режимом економії» [2, с. 8].

Інтеграція економіки України у світову економічну систему з глобальним обігом капіталу вимагає необхідності побудови системи бухгалтерського обліку із врахуванням міжнародних стандартів обліку, що удосконалюючись, постійно змінюються. Бухгалтерський облік має вагоме значення для зовнішніх користувачів облікової інформації щодо прийняття рішень про партнерські зв'язки з підприємством, інвестування в його розвиток капіталу, банківського кредитування. Отримана з бухгалтерського обліку інформація аналізуються для прийняття оперативних, тактичних та стратегічних цілей, а тому неналежна якість бухгалтерської інформації може призвести до неправдивих висновків і як наслідок неправильно прийнятих рішень.

Правильно організований на підприємстві облік є основою реалізації його основних функцій контролю та аналізу господарської діяльності. Він повинен забезпечити щоденний контроль за цільовим та правильним використанням коштів, матеріальних та трудових ресурсів, їхнього збереження, та на основі аналізу, сприяти покращенню фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Заслуговує на увагу той факт, що студенти Державного торговельно-економічного університету спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» мають можливість у межах учбового процесу вивчати дисципліну «Бухгалтерський облік», яка спрямована на формування в студентів теоретичних знань та вироблення практичних навичок з методології та методики ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, відображення на

рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій, заповнення облікових реєстрів та форм звітності, набуття навичок опрацювання і використання облікової інформації в управлінні ресторанним і готельним бізнесом, а також оволодіння вміннями складання первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку, засад і норм складання та подання фінансової звітності підприємства, узагальнення результатів облікового процесу, можливостей розуміти, читати та сприймати облікову інформацію для прийняття управлінських рішень. Це дасть можливість майбутнім підприємцям застосовувати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності.

Таким чином, можна зазначити, що бухгалтерський облік посідає одне з провідних місць у системі управління підприємством. Він віддзеркалює реальні процеси виробництва, обігу, розподілу і споживання та становить інформаційну базу для характеристики фінансового стану й планування діяльності підприємства. За допомогою інформації, яку надає бухгалтерський облік, можна виробити стратегію функціонування підприємства, що включає: 1) найефективніше використання наявних ресурсів; 2) контроль поточної діяльності підприємства; 3) планування його стратегії й тактики; 4) усунення суб'єктивності під час прийняття управлінських рішень; 5) прогнозування показників розвитку підприємства; 6) знаходження резервів щодо підвищення ефективності його роботи.

Система бухгалтерського обліку має неабияке значення для роботи будь-якого підприємства, оскільки покликана надавати повну, точну й достовірну інформацію для прийняття виважених управлінських рішень. А саме такими мають бути рішення успішного фахівця галузі підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-14 (у редакції від 25.06.2016 р.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Косата І. А. Роль та місце бухгалтерського обліку на підприємстві. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2016. № 11. С. 320-324.
3. Кузуб М.В, Клеомітес В.Ю. Вплив інфляції та інфляційних процесів на фінансовий стан підприємства. Інтернет–конференції ХНУМГ ім. ОМ Бекетова, 2019. <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2316>
4. Кузуб М.В. Інструменти стандартизації фінансових даних. Обліковоаналітичне забезпечення антикризового управління підприємством/ М.В. Кузуб Збірник матеріалів науковопрактичної конференції.- К.: КНТЕУ, 04/2016, с.13 – 17.
5. Пасько Т. О. Історія бухгалтерського обліку : посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2009. 141 с.

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кузуб М. В., ст. викладач, Лисенко К. С., бакалавр, Державний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

Війна створила нові умови для існування підприємств та призвела до порушення ланцюгів постачання, порушення логістики, значного зменшення товарної пропозиції, збільшення витрат на бізнес. Значний удар по інфраструктурі та окупація окремих територій призвела до банкрутства та знизила рентабельність підприємств. Додаткові витрати, які пов'язані з перебоями в електропостачанні та водопостачанні позначилися на витратах майже кожного суб'єкта господарювання та збільшили їх вдвічі.

Економічна ситуація в Україні протягом 2022 року характеризується розгортанням наслідків воєнного стану, що перш за все виявляється в зростанні інфляційних процесів, падінні ВВП, тиску на валютний ринок. [4, ст.1].

Інфляція є одним з найпростіших економічних явищ, тому її помічає абсолютно кожен – від звичайного споживача до керівника підприємства. Інфляція належить до основних індикаторів, що характеризують макроекономічну нестабільність.

Війна росії проти України зумовила стрімке посилення інфляційного тиску, оскільки внаслідок війни у державному бюджеті нестача грошей на необхідні витрати через що починає друкуватися більше грошей, а чим більше їх в обороті стає, тим меншу вони мають цінність. Зниження курсу національної валюти, скорочення обсягу виробництва на основних підприємствах, різке зростання акцизів і податків, масове кредитування, при якому гроші беруться від емісії незабезпеченої валюти – є причинами стрімкого збільшення інфляції [2].

Перш за все, варто пам'ятати, що вплив інфляції значною мірою залежить від її рівня. В умовах воєнного стану інфляція у червні 2022 року сягнула 21.5% р/р. [3, ст.4].

Вплив інфляційних процесів на підприємства здійснюється через фінансову звітність та може нести як загрозу для діяльності підприємства, так і прибуток :

1) Зростання доходів – коли компанія підвищує ціни на продукти чи послуги, її доходи збільшуються, хоча їхня купівельна спроможність зменшується.

2) Збільшення рентабельності продукції, виробленої з існуючих запасів. Якщо підприємство має високий рівень запасів на початку інфляційного періоду, продукція, яка буде виготовлена з цих запасів, продаватиметься за вищими цінами, ніж планувалося раніше. Це позитивно позначиться на прибутковості.

3) В умовах інфляції «старий» борг дешевшає, оскільки інфляція знижує купівельну спроможність грошей. Відповідно до цього зменшується кредиторська заборгованість.

В умовах сьогодення гостро постало питання наближення системи бухгалтерського обліку та фінансового звітування. Тому широко досліджуються проблеми стандартизації, гармонізації обліку національних облікових систем до міжнародних стандартів і норм, а також конвергенції. Проблеми є досить актуальними, оскільки на процес узгодження та гармонізації бухгалтерського обліку на вітчизняних підприємствах у відповідності до МСБО має бути максимально пришвидшеним через посилення євроінтеграційних прагнень [8].

Але при високому рівні інфляції зберігається негативний вплив на фінансовий стан підприємства, що характеризується такими факторами, як :

1) Збільшення витрат на виробництво продукції та надання послуг. Коли є інфляція, ціни зростають на все – оренда офісних приміщень, електроенергія, зарплата та матеріали. Через це підприємствам, особливо тим, які мають низьку маржинальність, важко отримати прибуток.

2) Ерозія капіталу, внаслідок неможливості значного нагромадження підприємством грошових коштів для оновлення своїх основних фондів. [1].

3) Коли інфляція зростає, процентні ставки також зростають, оскільки вони є одним із найважливіших інструментів центральних банків для боротьби з інфляцією. [6]. Вищі відсоткові ставки роблять кредит менш доступним.

4) Під час інфляції відбувається обезцінення доходів підприємства і неможливість оплати праці.

5) Через підвищення цін на сировину, енергію та заробітну плату багато підприємств змушені підвищувати ціни на свої послуги чи продукцію.

Отже, інфляція дійсно впливає на підприємство, питання лише в тому, чи може підприємство адаптуватися до неї в умовах воєнного стану.

У більшості випадків вплив незначних інфляційних процесів на фінансовий стан підприємства є непомітним та незначна інфляція є допустимою, але високі темпи інфляції значно впливають на баланс підприємства, що як наслідок спричиняє відхилення його активів та пасивів.

Адаптуватися підприємству до інфляції не тільки можна, але і необхідно, як користуватися її позитивними аспектами, так і пристосовуватися до негативних. Шляхом аналізу та оптимізації витрат, пристосуванню до зміни у ринкових цінах, автоматизації виробництва, якісному моніторингу та управління активами, дотримання фінансової політик та уникнення довготривалих інвестицій та проектів – дозволить підприємству зберегти баланс та рентабельність, навіть за умов війни.

Варто зазначити, що не врахування рівня інфляції у фінансовій звітності підприємства може призвести до необ'єктивної оцінки реального фінансового стану, що суперечить одному з головних принципів бухгалтерського обліку, а саме – повного висвітлення.

Список використаних джерел:

1. Багінська Н. М. Вплив інфляційних процесів на фінансовий стан підприємства в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс] / Н. М. Багінська // Матеріали XLVIII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 13-15 березня 2019 р. – Електрон.

текст. дані. – 2019. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2019/paper/view/6841>

2. Інфляція: причини, види, наслідки для економіки і простих людей. Fibi - пошук і підбір фінансових продуктів в Україні, кредити, депозити, карти. URL: <https://fibi.tech/wiki/inflyaciya-prichini-vidi-naslidki> (дата звернення: 03.11.2023).

3. Інфляційний звіт Національного банку України на липень 2022 року URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2022-Q3.pdf?v=5 (дата звернення : 03. 11. 2023)

4. Річний звіт АТ КБ «ПриватБанк» 31 грудня 2022 року. URL:https://static.privatbank.ua/files/dod1_01052023_2022.pdf?_gl=1*14o0e0j*_ga*NTE1NTc4OTQyLjE2OTYyNzQ0OTc.*_ga_C7N2L9YU9*MTY5NjI3NjQ3NC4yLjEuMTY5NjI3Njg4NC42MC4wLjA (дата звернення : 03. 11. 2023)

5. Кузуб М.В, Клеомітес В.Ю. Вплив інфляції та інфляційних процесів на фінансовий стан підприємства. Інтернет–конференції ХНУМГ ім. ОМ Бекетова, 2019.

6. Як Національний банк може впливати на інфляцію, використовуючи облікову ставку. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/about/keyrate-inflat> (дата звернення: 04.11.2023).

7. Кузуб М.В. Інструменти стандартизації фінансових даних. Обліково аналітичне забезпечення антикризового управління підприємством/ М.В. Кузуб Збірник матеріалів науково-практичної конференції.- К.: КНТЕУ, 04/2016, с.13 – 17.

8. Шушакова І.К., Зябченкова Г.В., Кузуб М.В. Концепції зближення систем бухгалтерського обліку та фінансового звітування. економіка та суспільство. Випуск # 30 / 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/610/584/>

ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Кузуб М. В., ст. викладач, Шефкіна М. Л., бакалавр, Державний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

Цифровізація невід'ємно вплинула на всі аспекти нашого життя, включаючи сферу бізнесу, бухгалтерії та фінансів. Технологія блокчейну та поява криптовалют кардинально змінили наш світ. Однак разом із цими змінами виникли нові виклики, такі як питання стосовно контролю та регулювання цих нових фінансових інструментів. Ці нові фінансові інструменти відкривають широкі можливості для інвесторів та користувачів, але також створюють потребу в правильному юридичному та податковому регулюванні.

Криптовалюта — це децентралізована цифрова валюта, яка використовує криптографію для безпеки. Може працювати незалежно від банків та інших платіжних систем. Bitcoin, ether, BNB і USDT є яскравими прикладами найбільших криптовалют за ринковою капіталізацією [1]. Власник віртуальних грошей може торгувати ними, переказувати між електронними гаманцями, інвестувати, та іноді оплачувати покупки. Завдяки їхній безпечовій та децентралізованій природі, криптовалюти надають індивідуалам більший контроль над власними фінансами і можливість легко виконувати глобальні фінансові операції. Крім того, варто розуміти, що електронні та віртуальні гроші – це два різних поняття. Електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої та на відміну від криптовалюти мають

правовий статус законодавчо визначеного емітента, тобто вони є відповідниками паперовим грошам та мають точно таку ж цінність. Віртуальна валюта, своєю чергою, не має законно визначеного емітента, правовий статус є невизначеним у багатьох державах, окрім того, її використання несе в собі безліч ризиків та переваг [2]. Ця різниця між електронними та віртуальними грошима створює потребу у визначенні правового статусу та регулюванні кожного типу фінансових інструментів відповідно до потреб користувачів та інвесторів. Наприклад, така криптовалюта як Bitcoin має такі переваги: відкритий код, як наслідок вся інформація про транзакції є у відкритому доступі; відсутність інфляції; необмежені можливості транзакцій; анонімність. Однак є і вагомі недоліки: волатильність, тобто залежність від будь-яких подій у світі на його ціну; інвестиції пов'язані з великими ризиками [5].

Кількість операцій з віртуальними активами росте з кожним роком, тому таке їхнє активне розповсюдження змушує державу приймати правила, щоб впорядкувати нові правовідносини. Згідно з Законом України «Про віртуальні активи», підписаного Президентом України 15 березня 2022 року, віртуальний актив визначений нематеріальним благом, що є об'єктом цивільних відносин має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі [3]. Проте даний Закон набере чинності тільки з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами». Але це не єдина проблема, оскільки Закон не регулює оподаткування операцій з віртуальними активами і їхній правовий статус досі не визначений. Тому юридичним особам варто обережно та уважно підійти до бухгалтерського та податкового обліку криптовалюти. Однозначно дохід отриманий від операцій з віртуальними активами треба декларувати та включати до інших доходів. На даний момент в Україні жоден з законодавчих актів, які могли б чітко регулювати оподаткування віртуальних активів, не набув чинності. Проте купівля-продаж криптовалюти класифікується як операція, що має на меті прибуток, тому є підприємницькою діяльністю та оподатковується [2]. Міністерство фінансів та зовнішньоекономічних зв'язків рекомендує вносити криптовалюту в бухгалтерському обліку у нематеріальні активи або запаси. Стаття запаси використовується у випадку, коли мета утримання криптовалюти – це отримання інвестиційного прибутку при перепродажу [4]. Зважаючи на той факт, що ціна на «криптомонети» є волатильною, тобто такою, яка швидко змінюється, єдиний метод їх обліку після визнання – це облік по переоціненій вартості. Згідно з п. 19 до ПСБО 8 «Нематеріальні активи» підприємство може здійснювати переоцінку нематеріального цифрового активу за справедливою вартістю на дату балансу тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок. Тому, в даному випадку, рекомендовано на кожен звітний період здійснювати переоцінку такого активу, сформувавши бухгалтерську довідку, що повинна містити посилання на ціну такого активу з офіційної біржі по обміну криптовалюти [6]. Цей підхід створює стандартизований спосіб обліку та забезпечує додатковий рівень прозорості та відповідності звітності, що важливо для фірм та інвесторів, які працюють з криптовалютами.

Щоби краще зрозуміти те, яким чином краще модифікувати фінансову систему в Україні, варто взяти до уваги різноманітні підходи до регулювання криптовалют та оподаткування операцій з ними, які діють у різних країнах світу. У Сполучених Штатах, наприклад, відсутня єдина думка щодо правового статусу віртуальних активів, вони розглядаються одночасно як аналог грошей, біржові товари та власність. Проте у цілях оподаткування вони розглядаються як майно; базою для цього є прибуток, який є різницею між ціною продажу та витратами на придбання. У Німеччині Bitcoin визнано фінансовим інструментом та він має правовий статус приватних грошей, а комерційне використання потребує ліцензування. В Австрії криптовалюта розглядається як нематеріальний актив та оподатковується податком на прибуток [2].

За аналогією зі світовими практиками, Україна може розглядати віртуальні активи як майно, на яке застосовуються податки на прибуток. Важливо встановити чіткі правила щодо обчислення податку, включаючи витрати та прибуток від операцій з криптовалютами. Залучення досвіду інших країн для розробки подібної системи оподаткування може сприяти створенню прозорого та привабливого середовища для користувачів криптовалют та інвесторів.

Крім того, Україна може розглянути можливість розробки стандартів та ліцензування для комерційного використання криптовалют, наслідуючи практику Німеччини. Це допоможе забезпечити правовий захист для учасників ринку та сприяти розвитку цього нового сегмента фінансової системи.

Узявши до уваги кращі практики та досвід інших країн, Україна може розвивати свою фінансову систему так, щоб вона була стабільною, прозорою та сприяла сталому економічному росту, враховуючи сучасні технологічні досягнення та потреби користувачів криптовалют.

Будь-які інновації, у тому числі стрімкий розвиток віртуальних грошей, ставлять багато запитань перед урядом щодо їх урегулювання. У світі цифрової трансформації, де технологія блокчейну та криптовалюти стають невід'ємною частиною нашого фінансового та бізнесового середовища, важливо враховувати нові виклики, що супроводжують ці зміни. Ці інновації пропонують широкі можливості для інвесторів та користувачів, даруючи їм більший контроль над фінансами та глобальними фінансовими операціями. Однак, на тлі цих переваг, створюється потреба в належному юридичному та податковому регулюванні. Криптовалюта та віртуальні активи відкривають нові можливості для світу фінансів, проте їх правовий статус та оподаткування залишаються в сфері обговорення. Україна, розглядаючи міжнародний досвід та передові практики, може розвивати систему оподаткування криптовалют та віртуальних активів, а також встановити чіткі стандарти та ліцензію для їх комерційного використання. За умови правильного регулювання та податкового оподаткування криптовалют та віртуальних активів, Україна може створити прозоре та привабливе фінансове середовище для своїх громадян та інвесторів, що сприятиме інноваціям та сталому економічному росту в країні. Важливо враховувати потреби користувачів та навчатися на помилках інших країн, коли

створюємо ефективну систему регулювання цих нових фінансових інструментів.

Список використаних джерел:

1. Academy B. Що таке криптовалюта? | Binance Academy. Binance Academy. URL: <https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-a-cryptocurrency>.
2. Овсюк Н., Афанас'єва І., Славінський В. Проблемні питання фінансового обліку за МСФЗ та оподаткування віртуальної валюти в системі сталого розвитку національних економік. Economics, management and administration in the coordinates of sustainable development: Scientific monograph, м. Рига, 20 груд. 2021 р. Рига, 2021. С. 71–91. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-157-2>.
3. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
4. Онищенко В. Криптовалюти: правовий статус, облік і декларування 2021. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/9106-kriptovalyuti-pravoviy-status-oblk-deklaruvannya-2021>.
5. Ситник І.П., Пюро Б.І. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку криптовалюти bitcoin в умовах розвитку інформаційної економіки. Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка». 2017. № 22. Вип. 1. С. 157–160. URL: [http://liber.onu.edu.ua/pdf/vestniki/V-eco\(54\).pdf](http://liber.onu.edu.ua/pdf/vestniki/V-eco(54).pdf)
6. Як вести облік біткойнів у бухгалтерії: приклад реального бізнесу – AIN.UA. AIN.UA. URL: <https://ain.ua/ru/2018/09/05/bitkoiny-v-buxgalterii/>.
7. Кузуб М.В, Клеомітес В.Ю. Вплив інфляції та інфляційних процесів на фінансовий стан підприємства. Інтернет–конференції ХНУМГ ім. ОМ Бекетова, 2019. <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2316>

ОЦІНКА АДАПТИВНОГО РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Лелюк Н. Є., канд. екон. наук, доцент, Бабаєв Ю., магістр, Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Сучасні умови ринку та низький прогнозований рівень стабільності вимагають від нас ретельного аналізу та ефективних стратегій, спрямованих на адаптацію до змін.

Страховий сектор стикається з численними викликами - від кліматичних змін та нових технологій до глобальних пандемій. В умовах нестабільності ключове значення має здатність страхових компаній адаптуватися до нових реалій та швидко реагувати на непередбачені обставини.

Адаптивний розвиток вимагає глибокого розуміння не лише існуючих ризиків, але й потенційних можливостей. Спроможність визначати та аналізувати їх дозволяє страховим компаніям підтримувати високий рівень гнучкості.

Адаптивні моделі і методи мають в своїй структурі вбудований механізм, який реагує на зміни досліджуваного показника. Оцінка параметрів базових адаптивних моделей проводиться за декількома першими спостереженнями, на її основі складається прогноз, який порівнюється із фактичними даними. На наступному кроці модель коригується у відповідності з величиною помилки

прогнозу і далі використовується для прогнозування чергового рівня, процедура повторюється доки не вичерпаються всі спостереження. Таким чином, модель на кожному кроці враховує зміни, що відбуваються в зовнішньому та внутрішньому середовищі, пристосовується до змін та в кінці періоду відображає тенденцію, яка склалася на поточний момент. Прогноз є результатом екстраполяції останньої тенденції [1].

Використаємо стандартний алгоритм прогнозування за методом подвійного експоненційного згладжування Брауна. Базові оцінки параметрів моделі отримаємо за методом найменших квадратів. Для оцінки параметрів в моделі Брауна обраний крок прогнозування $k=1$, та параметр згладжування $\alpha=0,7$. Оптимальне значення параметра дисконтування β визначено з використанням методів чисельної оптимізації за умови, що він знаходиться в межах від 0 до 1.

Результати оцінки параметрів моделі Брауна наведені в табл. 1. Для останнього кроку отримана адаптивна модель Брауна, яка має вигляд:

$$y_p(n+k)=47503,68+3376,52 \cdot k$$

Таблиця 1

Результати оцінки параметрів моделі Брауна

t	$y(t)$	a_0	a_1	$\hat{y}_p(t)$	$\varepsilon(t)$
		13738,41	3376,53	17114,94	
1	23081,7	20157,99	6419,58	26577,57	5966,76
2	22693,5	27700,61	7542,62	35243,23	2202,03
3	21508,2	34039,73	6339,12	40378,85	-2359,8
4	28661,8	41101,66	7061,93	48163,59	1417,27
5	26767,3	46198,17	5096,51	51294,68	-3853,76
6	29736	49121,27	2923,1	52044,37	-4261,59
7	24844,2	45654,12	-3467,15	42186,97	-12529,9
8	43431,8	43554,36	-2099,76	41454,6	2681,15
9	49367,5	44127,16	572,8	44699,96	5240,32
10	53001,2	47503,68	3376,52	50880,2	5497,49

*Створено автором на основі джерел [2]

Застосування інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та аналітика даних, дозволяє швидко адаптуватися до змін у вимогах клієнтів та оптимізувати внутрішні процеси.

Визначення та моніторинг ключових показників ефективності допомагає визначити, наскільки ефективно компанія адаптується до змін та реагує на ризики.

Створення культури, що підтримує інновації та готовність до змін, є важливим аспектом. Людський капітал є ключовим фактором у забезпеченні адаптивності.

Оцінка адаптивного розвитку страхових компаній важлива як для самого сектору, так і для клієнтів. Забезпечення гнучкості та інноваційності допомагає компаніям виживати в умовах невизначеності та ефективно конкурувати в сучасному світі. Адаптивний розвиток страхових компаній є необхідним у

сучасному світі. Здатність адаптуватися до змін та ефективно використовувати нові можливості є ключем до успіху в умовах невизначеності. Шлях до адаптивного розвитку вимагає системної стратегії, інновацій та готовності до постійного вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Гуріна О.В. Адаптивні моделі прогнозування фінансового забезпечення регіонального розвитку. *Modern Economics*. 2019. № 18(2019). С. 31-35. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V18\(2019\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V18(2019)-05)
2. Статистика страхового ринку України. Національні рахунки України. URL: <https://forinsurer.com/stat>

МІСЦЕ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В ПЕНСІЙНОМ ЗАБЕЗПЕЧЕНІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Лелюк Н. Є., канд. екон. наук, доцент, Морозов І. О., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Пенсійне забезпечення займає важливе місце в соціально-економічному розвитку держави та служить індикатором рівня життя і добробуту її населення. У нашій країні система обов'язкового пенсійного страхування є багатофункціональним організмом, який працює під керівництвом Пенсійного фонду України – інституції, що є складовою частиною бюджетно-фінансової системи. Саме Пенсійний фонд України акумулює частину фінансових ресурсів держави задля здійснення пенсійних виплат.

Для непрацездатних пенсіонерів пенсія фактично стає основним джерелом їх існування. Відповідно до ст. 46 Конституції України, пенсія має забезпечувати рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом. На жаль, сьогоденні реалії такі, що ця вимога Конституції України не дотримується державою.

Сучасна пенсійна система України є результатом еволюційної трансформації інституту пенсійного забезпечення, який сформувався після здобуття незалежності на початку 90 років ХХ століття. Вона базується на солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яка в свою чергу побудована на механізмі пенсійного страхування, що передбачає персоніфікований розподіл через суспільні страхові фонди надходжень від працездатної частини населення на користь пенсіонерів. Джерелом коштів для фінансування пенсій є Пенсійний фонд, який формується на основі страхових внесків підприємств та громадян.

Починаючи з 2013 року в Україні виникла проблема в пенсійній системі, передумовами цього були: збільшення відсотків внутрішнього державного боргу, зростанням населення похилого віку, міграційними процесами, тінізації доходів, економічні проблеми в країні, через що зменшувалися обсяги

заробітної плати, і як результат надходження в державний бюджет та пенсійний фонд.

Загальна тенденція до старіння населення, зменшення народжуваності як в Україні, так і у всьому світі призводить до того, що необхідно реформувати наявні пенсійні системи. В розвинених країнах світу дана проблема вирішується вже протягом багатьох десятиліть та є досить суттєві позитивні досягнення в їх функціонуванні. Гарним прикладом можна назвати такі країни як Норвегія, Швеція, Данія, Німеччина, США. Головними складовими пенсійних систем цих країн є солідарні, накопичувальні, урядові, недержавні та страхові. В середньому розмір пенсійної виплати, яку отримує середньостатистичний пенсіонер має такий розподіл: 10-20% - це мінімальна пенсія, яка нараховується пенсіонерам, трудовий стаж яких відповідає нормам закону певної європейської країни, 30% - це умовно-накопичувальна пенсія, яка формується з заробітної плати, 50% - особисті накопичення.

В Україні пенсійна реформа проводиться з 2004 року. Проте, як і введення будь-якої реформи, вона теж проходить досить складний шлях. З одного боку, причиною гальмування є суттєвий вплив політичних ігор на рішення в просуванні. З іншого боку, неготовність населення до кардинальних змін. Опитування, проведене соціологічним центром Разумкова в рамках соціологічного дослідження щодо діючої пенсійної системи та до реформи, показало, що лише 2,8% опитаних задоволені розміром пенсії, 61% вважає, що наявної пенсії недостатньо на найнеобхідніше, а 33,5% говорить, що пенсії вистачає лише на мінімальні потреби. Проте підтримки щодо впровадження пенсійної реформи, а саме II та III рівень не знайшли підтримки. Цікавим фактом є те, що під поняттям «пенсійна реформа» громадяни вважають лише підняття пенсійного віку та скасування положення про достроковий вихід на пенсію. Про фундаментальні засади змін в системі пенсійного забезпечення загалом громадяни не знають [1].

З проблеми старіння населення виникає інша проблема – збільшення витрат з державного бюджету на пенсійний фонд. Рівень народжуваності значно менший за рівень смертності, що призводить до не відтворення населення. Збільшення тривалості життя та зменшення економічно-активного населення ускладнюють наповнення Пенсійного фонду. Хоча це не єдина причина.

На сьогодні ми маємо глибоку кризу в діючій системі пенсійного забезпечення в Україні. Кошти, які надходять на погашення дефіциту ПФУ з Державного бюджету, могли б бути використані на інші соціальні потреби. Перенаправлення фінансових вливань з виплат державних пенсій на інші соціально-економічні напрямки може безпосередньо стимулювати економічне зростання, надаючи більше коштів для інвестицій в інші соціальні та економічні сфери. Тому накопичувальні пенсії вважаються необхідними для підтримки солідарної системи пенсійного забезпечення.

Накопичувальна система дасть змогу значною мірою змінити рівень та якість життя людей пенсійного віку. Багато країн сприяє формуванню та

сприянню власних пенсійних заощаджень, якими керують в більшості випадків компанії зі страхування життя.

Ми говоримо про програми добровільного накопичувального страхування життя, які можуть стати як гарним доповненням до пенсій з солідарної системи, так і основним джерелом доходу для тих людей, які не мають постійного місця роботи, достатнього страхового стажу, або ж які не в змозі працювати до законодавчо встановленого пенсійного віку. Розмір виплат по таким програмам залежить від розміру щорічних внесків. Маючи власну накопичувальну програму кожна людина має змогу забезпечити себе соціальними гарантіями, які можуть фінансово покривати такі ризики, як смерть в результаті нещасного випадку або по хворобі, інвалідність, критичні захворювання, тощо. Умовами страхування передбачено можливість збереження вартості власних коштів за рахунок індексації, тобто покриття рівня інфляції, завдяки чому забезпечується максимальна ефективність полісу накопичувального страхування життя. Постає питання: скільки і коли потрібно заощаджувати? Головний принцип залежить від віку людини. Деякі фінансові експерти говорять про те, що по досягненню пенсійного віку чи в певні строки кожен може отримати значні кошти, якщо буде дотримуватись «головного правила». Воно полягає у тому, що щоб мати гарну фінансову підтримку в пенсійному віці людина, яка знаходиться у віці 30-40 років повинна вже мати заощадження, сума якого дорівнює 1-2 сум річного доходу. Відповідно: громадяни 40-50 років – повинні мати 3-4 суми річного доходу; 50-60 років – 6-7 сум; 60 і більше – 8-10 сум [2]. Ще існує гіпотеза, згідно якої експерти наводять "правило 80 відсотків" пенсійного планування, де зазначено, що слід планувати жити на 80 відсотках доходу до виходу на пенсію, а 20 відсотків відкладати [2], [3].

Законом України «Про страхування» передбачено особисте та корпоративне страхування життя [4]. Різниця полягає в тому, що в першому випадку кожен бажаючий самостійно робить заощадження, а в іншому – роботодавець надає цю послугу для своїх співробітників. Єдиною проблемою корпоративного страхування життя є норма закону, яка розподіляє накопичувальне страхування життя та пенсійні накопичувальні програми. Для організацій вигідно придбати страхові поліси лише в тих страхових компаніях, які в своєму переліку страхових продуктів мають пенсійні програми. Це означає, що за пенсійні програми організація не повинна сплачувати єдиний соціальний внесок, а за програми накопичувального страхування життя сплачується. Тому йде подвійне навантаження по витратам. Для уникнення непорозумінь на даному етапі потрібно звертати увагу на програмні пропозиції тих чи інших компаній зі страхування життя та обирати такі фінансові продукти, які відповідатимуть меті здійснення корпоративного пенсійного страхування.

В даний час, в Україні всього 5% населення скористались умовами III рівня пенсійного забезпечення.

Низький попит на страхові послуги в Україні зумовлений насамперед такими факторами:

- недовіра до непрозорого ринку страхування та фінансової системи загалом;
- немає дієвої системи захисту прав споживачів страхових послуг;
- фінансова необізнаність громадян у страхових продуктах;
- низька платоспроможність населення;
- неринкова поведінка страховиків щодо споживачів;
- низький рівень кваліфікації страхових посередників.

Для вирішення проблеми пенсійного забезпечення Україна та її громадяни мають дієві інструменти. Пенсійний Фонд України не в змозі самостійно забезпечувати навіть мінімальний рівень потреб громадян пенсійного віку. Але він наразі залишається єдиним джерелом доходів для нинішніх пенсіонерів. Для громадян середнього віку є фінансові установи, за допомогою яких можливо забезпечити гідне життя в поважному віці. Страхові компанії можуть бути повноправними учасниками системи недержавного пенсійного страхування, виконуючі важливу соціальну функцію стабілізації рівня життя громадян у пенсійному віці або при дожитті до похилого віку. Незважаючи на суттєві переваги програм накопичувального страхування життя, вони ще не досить поширені на теренах нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. Світовий досвід та українські реалії [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017-PENSII.pdf>
2. What's the Median Retirement Savings by Age. Synchrony: [Electronic recourse] - Access mode: <https://www.synchronybank.com/blog/median-retirement-savings-by-age/>
3. How much should you have saved by age. Forbes: [Electronic recourse] - Access mode: <https://www.forbes.com/advisor/personal-finance/how-much-should-you-have-saved-by-age/>
4. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 86/96-ВР. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

*Лисьонкова Н. М., канд. екон. наук, доцент, Васільєва К. О., магістр,
Український державний університет залізничного транспорту*

Економічна безпека підприємства є одним з ключових факторів його успішного функціонування та конкурентоспроможності на ринку. Економічна безпека підприємства визначається як стан захищеності його від негативних впливів зовнішнього та внутрішнього середовища, який забезпечує стабільний розвиток та досягнення поставлених цілей. Економічна безпека підприємства має багато складових, серед яких особливе місце займає фінансова складова [1].

Фінансова складова економічної безпеки підприємства характеризує ступінь захищеності його фінансових ресурсів, а також ефективність їх використання. Фінансова безпека підприємства залежить від багатьох факторів,

таких як рентабельність, ліквідність, платоспроможність, фінансова стабільність, фінансова незалежність, фінансовий ризик тощо. Формування фінансової безпеки підприємства потребує розробки та реалізації ефективної стратегії фінансового менеджменту, яка передбачає оптимізацію функцій планування, організації, координації, контролю та аналізу фінансової діяльності.

Формування фактори, якими можна оцінити рівень фінансові безпеки підприємства є дуже актуальною проблемою в умовах нестабільності економічного середовища. З одного боку, підприємство повинне мати достатньо фінансових ресурсів для забезпечення своєї життєдіяльності та розвитку. З іншого боку, підприємство повинне бути готовим до можливих загроз та викликів, які можуть поставити під сумнів його фінансову стабільність. Тому необхідно визначити основні критерії та показники фінансової безпеки підприємства, а також методи їх розрахунку та аналізу [2].

Одним з таких критеріїв є фінансова рівновага підприємства, яка відображає співвідношення між активами та пасивами, а також між довгостроковими та короткостроковими зобов'язаннями. Фінансова рівновага показує, наскільки підприємство може забезпечити своєї ліквідність та платоспроможність, а також наскільки воно залежить від зовнішнього фінансування. Для оцінки фінансової рівноваги підприємства можна використовувати такі показники, як коефіцієнти ліквідності, коефіцієнти фінансового левериджу, коефіцієнти фінансової незалежності тощо.

Іншим критерієм є фінансова ефективність підприємства, яка відображає ступінь досягнення його цілей та задоволення його інтересів за допомогою фінансових ресурсів. Фінансова ефективність показує, наскільки підприємство може забезпечити свою рентабельність та конкурентоспроможність, а також наскільки воно оптимально використовує свої фінансові можливості.

Фінансова безпека підприємства є ключовим показником його стійкості до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах. Вона включає в себе фінансову складову, яка визначає ефективність фінансового менеджменту та прийняття рішень. Незважаючи на численні дослідження, єдиного підходу до визначення фінансової безпеки не існує, і багато питань залишаються відкритими. Сучасна нестабільна економіка потребує глибокого аналізу цього питання, оскільки фінансова безпека пов'язана з національною та економічною безпекою країни.

Фінансова складова є багаторівневою системою з численними підсистемами, кожна з яких має свою структуру та напрямки розвитку. Вона впливає на всі процеси на підприємстві та дозволяє оцінити інші елементи системи забезпечення економічної безпеки. Зміни у зовнішньоекономічних взаємодіях спричинили новий етап розвитку української економіки, акцентуючи увагу на фінансову безпеку як основний критерій стабільності.

Механізм забезпечення фінансової безпеки полягає у реалізації заходів для досягнення максимально можливого рівня платоспроможності та ліквідності активів. Це передбачає формування оптимальної структури капіталу, поліпшення планування та прогнозування діяльності. Негативний

вплив на фінансову безпеку можуть мати як зовнішньо- так і внутрішнє середовище, а також непередбачені обставини.

Формування нової системи управління фінансами є основною стратегією для поліпшення фінансового стану та забезпечення фінансової безпеки. Фінансова безпека може бути визначена як захист діяльності підприємства від негативних зовнішніх і внутрішніх факторів, що дозволяє своєчасно реагувати на загрози і адаптуватися до несприятливих умов.

Список використаних джерел:

1 Єрмоленко О.А., Гречихін В.Р. Аналіз впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на фінансову безпеку підприємства. *Приазовський економічний вісник. Електронний науковий журнал*. Запоріжжя. Класичний приватний університет. №5(10). 2018. 450 с. С.200-203

2 Лисьонкова Н.М., Коковіхіна О.О., Бойко Д.І. Грошово-кредитна безпека як складова фінансової безпеки держави. *Економіка і фінанси*. №2. 2017 С. 11-18

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Литовченко О. Ю., канд. екон. наук, доцент, Буревич С., здобувачка передвищої освіти, ВСП «Житлово-комунального фахового коледжу Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова»

Сучасний розвиток економічних процесів в Україні відбувається в умовах високого ступеню різноманітних загроз. До вже давно існуючих економічних та соціальних проблем, фінансових криз та ризиків, пов'язаних з невизначеністю розвитку, додалася війна. Вона внесла свої деструктивні корективи: деякі підприємства вщент зруйновані, а решта не має змоги нормально функціонувати або працюють збитково, а деякі, навіть, вимушені призупинити виробництво чи взагалі припинити діяльність. Подібні ситуації наносять відчутний удар по економіці держави, підриваючи можливість створення національного доходу та формування запасу фінансової міцності країни, що дуже важливо під час воєнного стану, коли кошти потрібні як ніколи. Тож означені проблеми потребують сучасного вирішення, адже, як відомо, в екстремальних умовах виживає той, хто вміє швидко пристосуватися до ситуації. Саме тому першочерговою задачею менеджменту на рівні підприємств є пошук альтернативних, а головне дієвих шляхів покращення їх фінансового стану, що у свою чергу сприятиме покращенню економічного стану держави [1].

У сучасних економічних умовах діяльність кожного, навіть невеликого за обсягами діяльності підприємства, відіграє свою значиму роль у відновленні та покращенні стану важкої економічної ситуації, що склалася. У вирішенні подібних питань зацікавлене широке коло учасників ринкових відносин, адже всі країни взаємопов'язані та взаємозалежні. До прикладу, це складна ситуація з імпортом українського зерна та інших продовольчих товарів, що несе загрозу

голоду країн Азії та Африки. Економіка нашої країни традиційно є експортно орієнтованою, тож, аби уникнути подібних ситуацій та конфліктів у майбутньому, а також зберегти конкурентну спроможність на світовому ринку, Україна має шукати альтернативні шляхи регулювання. Наразі постачання відбувається через кордони країн-партнерів, зокрема Польщі та Румунії.

Щодо вітчизняних підприємств, то за допомогою економічного аналізу можна об'єктивно оцінювати внутрішні, зовнішні відносини економічних суб'єктів, характеризувати їхню платоспроможність, ефективність і прибутковість діяльності, визначати перспективи розвитку й на базі цього розробляти організаційні плани підвищення показників фінансового стану.

Кожну негативну ситуацію можна використати на свою користь і воєнний стан не є виключенням. Наприклад, бізнес на окупованих територіях, щоб не втрачати час і клієнтів намагається релокувати підприємства у безпечні регіони, тим самим створюються нові робочі місця або працівники, що вже працевлаштовані на фірмі, мають змогу виїхати з небезпечних територій при цьому не втрачаючи робочих місць. Нині в Україні переміщено близько 800 підприємств. Найбільше – до Львівської (28,6%), Закарпатської (17,9%), Чернівецької (12,2%), Івано-Франківської (8,3%), Тернопільської (7,5%) та Хмельницької (7,5%) областей. У вирішенні фінансових питань при переїзді допомагають банківські установи, зокрема Ощадбанк надає спеціальні кредити на релокацію бізнесу [2].

Для підприємств, котрі знаходяться на підконтрольних Україні територіях й мають змогу нормально функціонувати, найкращім варіантом є зміна спеціалізації та диверсифікація виробництва. Йдеться про розширення географії продажів та випуск більш диверсифікованого продуктового ряду. У більшості компаній із цим усе гаразд (хоча загалом український експорт у 2022р. скоротився на 35%). Асортимент продукції постійно розширюється, зростає частка продажів за кордон. При цьому співпрацювати з іноземними замовниками ці підприємці почали задовго до війни, а зараз лише поширюють свою експансію в інші країни, насамперед до Європейського Союзу, користуючись спеціальними привілеями для українського бізнесу. Цифри продажів продукції суттєво зросли під час війни. Де можливо, підприємці відкривають свої представництва в інших країнах, щоб бути ближчими до закордонного споживача [2].

В свою чергу держава сприяє відкриттю нових компаній. З цією метою запроваджуються комплексні зміни до законодавства та державних програм, спрямованих на підтримку економіки України. Зрозуміло, що в тяжких обставинах єдиним способом підтримки є тотальна дерегуляція, лібералізація та посилення державної підтримки, наприклад, скасування вимог щодо отримання ліцензій та дозволів на більшість видів діяльності, внесення до Трудового кодексу змін, спрямованих на лібералізацію трудових відносин під час воєнного стану, скасування перевірок, податкові новації і таке інше. Подібний варіант дасть змогу вирішити не одне питання: покращення особистого фінансового становища підприємця та фірми в цілому, а також економіки країни, надання робочих місць [3].

Із початком повномасштабного вторгнення зріс попит на товари військового призначення – це і зброя, і боєприпаси, і військова амуніція та інші. Як відомо, де попит – там і пропозиція, таким чином з'являється потреба у розширенні виробництва, а отже потрібні нові кадри, отже відбувається навчання та перекваліфікація. Також вітчизняна продукція є дешевшою, ніж закордонна, бо її не потрібно далеко транспортувати, що дає змогу державі заощаджувати певні кошти. Подібний підхід до вирішення ситуації дає змогу розв'язати одразу декілька питань, що стосуються як фінансової міцності підприємств, що виробляють означену продукцію, так й зміцнення оборонного та економічного потенціалу держави.

Отже, виходячи з вищезазначеного та розуміючи актуальність поставлених питань, саме зараз, в умовах воєнної економіки необхідно знаходити оптимальні шляхи покращення фінансового становища, як реальної, так й потенційної спроможності підприємства, аби забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед власними контрагентами й державою. Зокрема, шляхи покращення фінансових результатів на підприємстві складаються із вивчення ситуації на ринку, попиту на продукцію, з метою зміни спеціалізації та перекваліфікації робітників, розширення виробництва; дослідження руху грошових коштів та розгляду можливостей заощаджувати аби якнайшвидше адаптуватися та утриматися на плаву; розгляду альтернативних шляхів збуту продукції. Успіх фінансової стратегії гарантується за умов, коли теоретичні цілі відповідають реальним можливостям, управління фінансами централізовано, а методи є гнучкими та доцільними по відношенню до обставин, що склалися.

Список використаних джерел:

1. Рудницька О.М., Біленька Я.Р. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств [Електронний ресурс] URL: <https://vlp.com.ua/files/special/19.pdf>
2. Наумов С. Як український бізнес виживає під час війни // Економічна правда. Березень 2023р. [Електронний ресурс] URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697711/>
3. Кузьменко А. Бізнес у воєнний час: як змінилось законодавство // Економічна правда. Березень 2022р. [Електронний ресурс] URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/28/684801/>

АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАХОДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Литовченко О. Ю., канд. екон. наук, доцент, Ганічева Д. О., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

В кризових умовах, в умовах повномасштабної війни в Україні, коли стрімко перерозподіляється ресурсна база та змінюється ціна факторів виробництва, метою побудови та функціонування системи фінансової безпеки є

захищеність «життєвого простору» суб'єкта від дестабілізуючих факторів, внутрішніх і зовнішніх загроз, без нейтралізації яких унеможлиблюється його функціонування або відбувається погіршення значень основних функціональних параметрів.

Здатність підприємства стабільно розвиватися та здійснювати ефективну господарську діяльність визначається стійкістю його фінансового стану, ефективністю фінансової діяльності, а також здатністю протистояти внутрішнім та зовнішнім негативним факторам, що у цілому характеризують рівень його фінансової захищеності. Для забезпечення стійкого та ефективного економічного розвитку, примноження потенціалу, а також досягнення бажаних результатів фінансово-господарської діяльності підприємству необхідно дбати про належний рівень своєї безпеки, особливо фінансової.

У наукових працях фінансову безпеку розглядають з різних боків, спираючись на такі фактори:

рівень фінансової незалежності (при цьому велике значення має розмір зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку);

характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава;

політичний клімат у країні;

рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери.

Підсумовуючи визначення, що містяться у працях учених, слід зазначити, що універсальне визначення сутності фінансової безпеки охоплює дві позиції:

по-перше, стан захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин;

по-друге, здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування в умовах впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Однією з найбільш вразливих загроз для економічної, політичної та соціальної сфер діяльності нашої держави на міжнародному рівні визнано корупцію. Натомість, європейські стандарти та вимоги передбачають високий рівень прозорості, ефективного управління та боротьби з корупцією. Саме тому антикорупційний менеджмент в системі безпеко-орієнтованого управління стає дуже важливим у контексті євроінтеграції.

Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що корупційні явища в більшій чи меншій мірі притаманні майже всім країнам ЄС. Однак, спільним для всіх країн з точки зору формування та реалізації антикорупційної політики є те, що вона спрямована на мінімізацію можливостей для здійснення корупційних правопорушень.

Корупція як системна проблема фінансової безпеки чинить негативний вплив на функціонування суб'єктів господарювання та економіку держави у цілому, оскільки пронизує всі ланки фінансової системи та зумовлює значні соціально-економічні, морально-етичні та політико-правові проблеми. Вона гальмує економічний розвиток держави, знижує інвестиційну привабливість суб'єктів господарювання, підвищує рівень фінансової злочинності в

суспільстві. На рівні суб'єктів господарювання корупція знижує рівень ділової репутації підприємств та довіру до державних інститутів, спричиняє зростання підприємницьких витрат у зв'язку з хабарництвом тощо. Окрім того, корупція є однією з ключових загроз фінансовій безпеці України та інструментом у гібридній війні.

Всеукраїнською мережею доброчесності та комплаєнсу (UNIC) досліджено особливості взаємодії держави та бізнесу «Корупційні ризики у діяльності органів влади: погляд бізнесу». Так, дві третини респондентів ідентифікують корупцію як чинник, що перешкоджає веденню бізнесу; 82% представників підприємств вважають, що корупція в Україні є поширеним явищем, 61% – дуже поширеним; 40% респондентів зазначають про наявність підприємств, які знаходяться під патронажем державних службовців та політиків [2]. Отже, дослідження засвідчує глибинний взаємозв'язок між корупцією та поширенням недобросовісної конкуренції

Систематизуючи сучасні підходи, визначимо пріоритетні напрямки у процесі подальшого формування та реалізації антикорупційної політики в Україні з урахуванням євроінтеграційних прагнень та існуючих міжнародних стандартів:

- формування нульової толерантності суспільства до будь-яких проявів корупції;

- діджиталізація та підвищення прозорості публічно-управлінських процесів;

 - посилення всіх видів відповідальності за корупційні правопорушення;

 - активізація діяльності інститутів громадянського суспільства у напрямку протидії корупції;

 - домінування превентивних механізмів в антикорупційній діяльності;

 - політична воля вищого керівництва держави у напрямку запобігання та протидії корупції.

Виходячи з вищезначеного, на нашу думку, ключовими аспектами антикорупційного менеджменту в системі фінансової безпеки на рівні підприємств в умовах євроінтеграції, повинно бути:

- створення антикорупційної політики: розробка та впровадження чіткої антикорупційної політики, що є важливою складовою системи безпеко-орієнтованого управління. Політика повинна визначати зобов'язання, стандарти та процедури для запобігання корупції;

- оцінка ризиків та аудит корупційних загроз: проведення систематичної оцінки ризиків корупції, виявлення слабких місць у системі управління, аудит корупційних загроз дозволять ефективно реагувати на можливі порушення;

- створення євроінтегрованої антикорупційної системи: впровадження стандартів та методик, визначених європейськими організаціями, дозволить створити систему, яка відповідатиме міжнародним вимогам. Навчання персоналу антикорупційним стандартам та процедурам має бути ключовим елементом. Це включає навчання щодо етичної поведінки, виявлення корупційних схем, та правил поведінки в конфлікті інтересів;

розробка ефективних каналів для звернень з приводу корупційних порушень та забезпечення захисту тих, хто виявляє факти корупції, що є важливою для створення безпечного середовища для боротьби з корупцією;

систематичний моніторинг дотримання антикорупційних політик, процедур та ризиків. Регулярна звітність про успішність антикорупційних заходів також є важливою для забезпечення відкритості та відповідальності;

співпраця з антикорупційними організаціями та іншими партнерами сприяє обміну досвідом та використанню найкращих практик у сфері антикорупції;

використання сучасних технологій, таких як аналітика даних, штучний інтелект та блокчейн, може полегшити виявлення та запобігання корупційним порушенням.

Отже, система управління фінансовою безпекою суб'єктів підприємства залежить від багатьох взаємопов'язаних елементів, що її забезпечують, та які утворюють єдину функціональну цілісність, призначену для встановлення та підтримки оптимального рівня фінансової безпеки. Від злагодженості взаємодії даних елементів значною мірою залежать успішність і ефективність функціонування системи управління фінансовою безпекою підприємства. Одним з найважливіших елементів такої системи є впровадження ефективної антикорупційної політики на підприємствах, що дасть змогу протидіяти корупційним ризикам, зменшувати витрати та негативні наслідки від корупції, забезпечить належний рівень довіри в ділових відносинах.

Список використаних джерел:

1. Звіт Всеукраїнської мережі доброчесності та комплаєнсу (UNIC) «Корупційні ризики у діяльності органів влади: погляд бізнесу», 2018. URL: <https://unic.org.ua/news/corruption-risks-in-the-government-work-business-point-of-view-90/> (дата звернення: 11.10.2023).

2. Кіпчарська Я. М. Економічна безпека підприємства: суть, зміст, складові її забезпечення. Наукові записки. 2013. № 2 (43). С. 63–72.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

*Литовченко О. Ю., канд. екон. наук, доцент, Ключова А. С., бакалавр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

В умовах повномасштабної війни в Україні, коли стрімко перерозподіляється ресурсна база та змінюється ціна факторів виробництва, метою будь-якого підприємства стає захищеність «життєвого простору» від дестабілізуючих факторів, внутрішніх і зовнішніх загроз, без нейтралізації яких унеможлиблюється його функціонування або відбувається погіршення значень основних функціональних параметрів. Таким чином, в сучасних умовах, що

характеризуються високим рівнем невизначеності та ризиків, важливим завданням для забезпечення життєздатності суб'єкта господарювання є гарантування власної фінансової безпеки бізнесу.

Важливість забезпечення та підтримки фінансової безпеки підприємства на максимально можливому рівні не піддається сумніву. Проте досягти цього можна, лише системно підійшовши до цього питання. По-перше, діяльність з управління фінансовою безпекою підприємства має здійснюватися постійно та безперервно. По-друге, процес управління має базуватися на складній та багатоступінчастій системі управління фінансовою безпекою підприємства. Саме тому успішність і ефективність процесу управління фінансовою безпекою підприємства значною мірою залежать від досконалості та злагодженості взаємодії елементів відповідного механізму забезпечення фінансової безпеки.

Фінансова безпека підприємства є найважливішою складовою економічної безпеки держави і розглядається як стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, що характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [1].

Під фінансовою безпекою підприємства розуміють фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, які використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місій і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів.

Фінансова безпека підприємства відображає захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності. Зміст цього поняття містить у собі систему засобів, які забезпечують конкурентоспроможність і фінансову стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню рівня добробуту працівників.

Фінансовою безпекою підприємства є кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри яких визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його сталого розвитку в поточному і перспективному періодах

В сучасній економічній літературі виокремлюють такі загрози у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства, як :

загрози макросередовища – стан національної економіки; рівень податкового навантаження; зміна курсу валюти; досить високий рівень інфляції; рівень фінансової залежності від інших країн; несприятливий інвестиційний клімат; відтік кваліфікованих кадрів; зменшення пропозиції трудових ресурсів;

загрози мікросередовища – зростання рівня споживчих цін, погіршення якості сировини і матеріалів, недостатній рівень ділової активності суб'єктів ринку;

загрози внутрішнього середовища – нераціональне використання фінансових і матеріальних ресурсів; низький рівень кваліфікації персоналу; недостатній обсяг резервних та страхових фондів; низький рівень конкурентоспроможності продукції [2].

В основі механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства знаходиться системне поєднання певних інструментів, методів, важелів та інформаційно-аналітичного забезпечення, створюваних на базі принципів забезпечення фінансової безпеки, що об'єктивно існують як економічні закономірності, а також виробляються суб'єктами управління фінансової безпеки підприємства для досягнення і захисту фінансових інтересів останнього.

В процесі формування та функціонування інформаційно-аналітичного забезпечення механізму фінансової безпеки бізнесу в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення, можна виокремити наступні напрямки робіт:

систематичну оцінку ризиків та аналіз потенційних загроз, що допомагає бізнесу зрозуміти, як воєнні події можуть вплинути на його діяльність. Це включає вивчення геополітичного середовища, економічних та соціальних змін, можливих терористичних атак, кіберзагроз та ін.;

розробку та впровадження кризових планів, що є важливою складовою безпеки бізнесу. Ці плани повинні включати кроки для мінімізації впливу воєнних подій, включаючи захист персоналу, активів та інфраструктури;

активний моніторинг засобів масової інформації та соціальних мереж дозволяє бізнесу оперативно отримувати інформацію про можливі загрози та втручатися в разі необхідності;

застосування аналітики та штучного інтелекту для обробки великих обсягів інформації дозволяє автоматизувати процеси аналізу ризиків та виявлення непередбачених загроз. В умовах воєнної економіки, кіберзагрози можуть бути особливо небезпечними. Розвиток сучасних систем кібербезпеки дозволяє захищати бізнес від кібератак та крадіжок конфіденційної інформації;

бізнес повинен бути гнучким та готовим адаптуватися до змін у воєнному чи післявоєнному періоді. Це включає перегляд стратегій, розробку альтернативних постачальників та ринків, а також зменшення залежності від регіонів зі збройним конфліктом. Співпраця з галузевими організаціями та урядовими установами дозволяє отримувати інформацію та ресурси для ефективного управління ризиками та збереження бізнесу в умовах воєнного стану;

забезпечення безпеки персоналу є важливою частиною підготовки до можливих небезпек та конфліктів. Це включає тренування з евакуації, надання інструкцій щодо дій під час небезпеки та забезпечення безпечних умов праці;

умови воєнної економіки можуть призвести до перебоїв у постачанні та інших труднощів. Створення запасів та розробка резервних планів дозволить забезпечити стійкість бізнесу.

Ці заходи, що мають реалізуватися в межах функціонування механізму фінансово-економічної безпеки допоможуть підприємствам адаптуватися до непередбачуваних фінансово-економічних загроз в умовах воєнної економіки та забезпечують безпеку та стійкість в період повоєнного відновлення.

Таким чином, процес забезпечення фінансової безпеки підприємства є досить складним і охоплює широке коло організаційних та управлінських елементів, найбільш оптимально поєднавши які підприємство матиме змогу забезпечити свій стабільний розвиток. Забезпечення успішної діяльності будь-якого підприємства, уникнення зовнішніх та внутрішніх загроз на підприємстві залежить від забезпечення його фінансово-економічної безпеки. В свою чергу, для ефективного впровадження системи фінансової безпеки на підприємстві потрібно розробити та використовувати відповідний механізм управління, що має швидко адаптуватися під зміну факторів зовнішнього середовища. Використання механізму управління фінансовою безпекою підприємства гарантуватиме протидію загрозам фінансового характеру, стабільний розвиток підприємств, їх прибуткове функціонування та підвищення економічного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. //Актуальні проблеми економіки. – №1((91)). – 2009. – С. 98-103.
2. Крутова А. С., Ставерська Т. О., Шевчук І. Л. The problems of the enterprises financial security / А. С. Крутова, Т. О. Ставерська, І. Л. Шевчук // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. / [редкол. : О. І. Черевко (відпов. ред.) та ін.]. – Харків : ХДУХТ, 2015. – Вип. 1 (21). – С. 92-105

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ

Литовченко О. Ю., канд. екон. наук, доцент, Протас А. Ю., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Сьогодні ведення бізнесу суб'єктів підприємництва відбувається в воєнних умовах, що обумовлює кардинальні зміни внаслідок підвищених ризиків та невизначеності. Загрози зовнішнього економічного середовища, викликані військовою агресією примножили вразливість підприємств до негативних зовнішніх та внутрішніх впливів, що спричинило нестабільність їхнього фінансового стану та невизначеність результатів роботи, навіть на найближчому горизонті планування. Через це питання досягнення фінансово-економічної безпеки стають одним із пріоритетних завдань менеджменту підприємств в умовах сьогодення та потребують розуміння механізму її досягнення.

Фінансово-економічна безпека підприємств тісно пов'язана з ефективністю їхньої функціонування та здатністю адаптуватися до змін у соціально-економічному середовищі. Тому визначення важливості вивчення впливу військового стану на фінансово-економічну безпеку підприємств є ключовим етапом для розуміння та управління ризиками в умовах геополітичної нестабільності. Основні об'єкти уваги з цього питання включають:

По-перше: ризики та невизначеність. Військовий стан створює надзвичайні умови та невизначеність, які можуть серйозно підірвати фінансову стабільність підприємств. Вивчення цих ризиків дозволяє розробити стратегії їхнього управління.

По-друге: діяльність на ринках. Вплив військових конфліктів може суттєво змінювати ринкові умови, зокрема вартість ресурсів, зміни валютних курсів та інші фактори, що впливають на фінансові показники підприємств.

По-третє: інфраструктурні та технологічні загрози. Воєнні дії можуть призвести до руйнування інфраструктури та перерв у постачанні, що безпосередньо впливає на виробництво та фінансові процеси.

По-четверте: міжнародну торгівлю та інвестиції. Військовий стан може призвести до обмеження міжнародної торгівлі та інвестицій, що важливо для багатьох галузей бізнесу.

По-п'яте: стратегічне управління. Вивчення впливу військового стану допомагає визначити оптимальні стратегії управління, включаючи розвиток альтернативних постачальників, збереження резервів та здатність до швидкої адаптації.

Врахування вищезначених питань дозволить підприємствам побудувати більш стійкі фінансові стратегії, а також підготуватися до можливих викликів у разі загострення військових конфліктів, під час яких виникають такі непередбачувані дестабілізуючі фактори, як: евакуація та медичні питання, економічні ризики, валютні ризики, ризики з постачання, безпека Інформації, кіберзагрози, загрози для маркетингу та реклами, юридичні та податкові ризики, фінансові ризики, соціальні ризики, міжнародні та політичні ризики, санкції та обмеження. Через це ми можемо зрозуміти, що аналіз ризиків для підприємств важливий в умовах нашого сьогодення. Виходячи з вище перерахованого, потрібно розглянути стратегії ведення бізнесу та фінансового управління підприємств в умовах військового стану:

диверсифікація ризиків: географічна диверсифікація: розгляд можливостей розширення бізнесу в інші регіони або країни, щоб зменшити ризики, пов'язані з конфліктними зонами; диверсифікація продукції: розширення асортименту продукції для зменшення залежності від конкретного сегменту ринку;

кризове планування: формування команди для аналізу ситуації та прийняття швидких управлінських рішень під час кризових ситуацій; розробка сценаріїв: створення планів для різних сценаріїв розвитку подій, включаючи можливі воєнні дії та економічні труднощі;

забезпечення резервування: акумулювання фінансових резервів для компенсації можливих збитків та витрат в умовах воєнного конфлікту; резервне забезпечення сировини: створення стратегічних запасів сировини для уникнення проблем з постачанням в разі перерв;

кіберзахист: запровадження вдосконалених систем кіберзахисту для захисту від потенційних кібератак в умовах військового стану;

соціально-відповідальна діяльність: здійснення заходів для збереження робочих місць та соціальна підтримка працівників

Означені стратегії дозволять підприємствам не лише вижити в умовах воєнної економіки, але й забезпечити свою стійкість та подальший розвиток, долаючи економічні та соціальні труднощі. Впровадження сучасних стратегій фінансово-економічної безпеки є необхідним елементом успішного функціонування підприємств в умовах геополітичної нестабільності та військових загроз. Збалансована комбінація стратегій диверсифікації, використання цифрових технологій та управління ризиками дозволить підприємствам не лише зменшити вплив негативних чинників, але і забезпечити стійкість та розвиток у будь-яких умовах.

Список використаних джерел:

1. Полторак А. С. Теоретична концептуалізація фінансової безпеки держави. Фінансовий простір. 2020. № 4 (40).
2. Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення. Економічний аналіз. 2013. Випуск 12. Ч. 3
3. Гетманець О. П. Фінансова безпека, як об'єкт правового регулювання. Підприємство, господарство і право. 2020. № 3. С. 218-223
4. Романів В.В. Дорошенко Н.О. Фінансова безпека України. Економіка, управління та адміністрування. 2019. №4 (90). С. 230-235

ЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Литовченко О. Ю., канд. екон. наук, доцент, Щерба М. О., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

В умовах воєнного стану невідповідність надходжень до бюджету зростаючим фінансовим потребам держави викликає потребу в удосконаленні системи податкового менеджменту та податкової політики як для держави загалом так і на рівні господарюючих суб'єктів.

Податковий менеджмент є складовою частиною загального фінансового менеджменту держави. З інституційної точки зору менеджмент – це лідируюча специфічна структура усіх організацій та інституцій, яка сприяє втіленню актуальної позиції держави та господарюючих суб'єктів щодо новаторства, продуктивності, розвитку людини і самого суб'єкта господарювання, якості, фінансових результатів, тобто щодо всього того, що

має важливе значення для ефективних економічних показників. Саме за допомогою податкового менеджменту, з огляду на ситуацію, що склалася у зв'язку із воєнною агресією Росії, бюджетна система України отримує дієвий інструмент державного втручання та регулювання.

Податки – основне джерело наповнення бюджету нашої країни. Але ж податковий борг платників податків невпинно зростає через нестабільну економічну і політичну ситуацію в країні. Якщо станом на початок 2022 р. налічувалося майже 790 тис. податкових боржників, то за час ведення активних бойових дій в Україні лише за перші місяці податковий борг збільшився на 15% або на 16,8 млрд. гривень, а сума заборгованостей по податках сягнула понад 124 млрд. грн [1].

Варто також особливу увагу приділити дослідженню та формуванню основних завдань податкового менеджменту, а саме: забезпечення мобілізації грошових надходжень для виконання дохідної частини бюджетів; прогнозування обсягів податкових надходжень на перспективу на основі прогнозних розрахунків росту фінансових ресурсів суб'єктів господарювання та окремих галузей економіки; розробка нових концепцій оподаткування, які сприяють розвитку бізнесу в умовах воєнного стану без шкоди для державних соціальних програм, тощо.

Одним із найважливіших аспектів ефективного податкового менеджменту держави є вирішення та врегулювання проблеми визначення оптимального податкового навантаження та виявлення ступеня його впливу на економічну ефективність підприємств.

З позицій намірів нашої країни стати повноправним членом ЄС, необхідно відповідати вимогам Співтовариства щодо основ формування податкової системи, у т.ч. і з боку податкового навантаження. Війна внесла свої корективи у повсякденне життя. Зараз бізнес як ніколи потребує підтримки, однак необхідно пам'ятати і про забезпечення всім необхідним армії та громадян.

Загально відомо, що у кризові періоди податковий тиск на економіку країни необхідно зменшувати з метою державної підтримки суб'єктів господарювання, створення більш сприятливих умов для їх функціонування та виживання. Радикальні податкові зміни ухвалено 15 березня 2022 р. Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [2]. Згідно із цими змінами на період воєнного стану було передбачено, що: підприємства можуть сплачувати єдиний податок за правилами, встановленими для III групи платників єдиного податку, тобто із звільненням від податку на прибуток, ПДВ та інших платежів; не сплачується ПДВ за товари, що були знищені в результаті бойових дій, або передані на потреби оборони; спрощено зарахування податкового кредиту по ПДВ на основі первинних документів (без реєстрації податкових накладних), тощо. Для покращення ситуації з паливом під час війни запроваджено звільнення від акцизного податку паливо, скраплений газ та нафтопродукти, імпорт броньованих автомобілів для цілей оборони і відсічі агресії, а також операції щодо фізичної передачі підакцизних

товарів Збройним Силам України та іншим воєнізованим формуванням або державі як гуманітарної допомоги чи в порядку примусового відчуження/вилучення для потреб оборони. Також зменшено ставку ПДВ до 7 % на імпорт бензину, важких дистилатів, скрапленого газу, нафти і сирих нафтопродуктів. Відбулася законодавча підтримка об'єктів, розташованих на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації. Вони звільнені від плати за землю, від загального мінімального податкового зобов'язання з власників землі, від екологічного податку, від податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

В свою чергу, бізнес-спільнота позитивно сприйняла схвалену податкову реформу. Такі нововведення надали суб'єктам підприємницької діяльності можливість спрямувати кошти на покриття дефіциту ліквідності та зосередити зусилля на переорієнтації бізнес-процесів для налагодження безперебійного постачання товарів для населення та потреб оборони.

Отже, сучасні економічні, політичні та військові умови, в яких функціонує вітчизняний бізнес, характеризуються високим рівнем невизначеності та динамічності чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Саме у таких умовах вагомого значення набуває податковий менеджмент, який забезпечує надходження платежів до бюджету та дотримання фізичними і юридичними особами податкового законодавства.

Наразі ми спостерігаємо, як саме відбувається адаптація податкового законодавства до умов воєнного часу. В цьому сенсі роль податкового менеджменту – бути ефективним знаряддям сучасної економічної політики держави, адже економіка країни повинна працювати, не дивлячись на будь-які перешкоди.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>
2. Закон України від 03.03.2022 р. № 2118-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану».
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, зі змінами і доповненнями. URL: <https://tax.gov.ua/nk/>

СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ НА ОСНОВІ БРИТАНСЬКОГО ДОСВІДУ

Майборода Ю. В., канд. екон. наук, ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова»

Війна, що триває в Україні, спричиняє значні руйнування, завдає шкоди майну та інфраструктурі, викликає кризові явища в економіці.

Природним є прагнення фізичних і юридичних осіб завчасно уникнути збитків, заподіяних унаслідок дії сторонніх обставин, до яких належить і війна.

До універсальних способів мінімізації ризиків традиційно належить страхування. Успішний зарубіжний досвід подолання наслідків війни може бути корисними для відновлення і модернізації нашої країни в майбутньому.

Під час Другої світової війни у Великій Британії було введено державне страхування всіх будинків та будівель від можливого пошкодження або повного руйнування внаслідок військових дій. Компенсація поширювалася на всі види майна, крім сільськогосподарських угідь і лісів. За фактом, це був скоріше спеціальний "податок на війну", з якого покривався збиток.

Якщо майно було повністю зруйноване або пошкоджене настільки, що його ремонт був неможливий або нерентабельний, то власник отримував виплату у розмірі ринкової вартості майна на день ушкодження. При частковому пошкодженні покривався розмір збитків. Орендар отримував виплату у розмірі вартості заміни чи ремонту особистого майна, що перебувало в орендованому приміщенні [1].

Процедура подання документів для виплати та оцінки розміру збитків була такою: власник чи орендар майна повинен був подати заяву про пошкодження до органу місцевого самоврядування (local authority) протягом 30 днів після ушкодження. Потім орган місцевого самоврядування призначав інспектора, який оглядав пошкоджене майно, складав звіт про збитки та його причини, визначав розміри виплати та здійснював її.

У разі незгоди з розміром виплати власник або орендар міг звернутися до незалежного арбітра. Швидкість отримання компенсації залежала від обсягу та складності збитків, а також від завантаженості органів місцевого самоврядування та інспекторів.

Податок для фінансування страхування від війни був введений в дію 1 вересня 1939 законом Landlord and Tenant (War Damage) Act і скасований тільки у 1951 році, тобто діяв до повної компенсації і відновлення всього постраждалого майна.

За весь час його дії було здійснено близько 4,5 млн виплат на загальну суму близько 1,2 млрд фунтів стерлінгів. Для розуміння масштабів компенсованого збитку: ті 1,2 млрд фунтів в даний час еквівалентні 50-60 млрд фунтів стерлінгів [2].

Окремі закони, ухвалені 1939 року, давали уряду повноваження зі страхування судів, вантажів та інших товарів від ризиків, пов'язаних із "ворогами короля чи війною":

1. Закон про страхування від військових ризиків дозволяв Міністерству торгівлі укласти договори про перестраховання судів та вантажів. Він був спрямований на те, щоб забезпечити безперервність торгівлі та запобігти простоям судів через відсутність страхових ємностей.

2. Закон про страхування від ризиків, пов'язаних з авіацією (уряд міг страхувати пасажирів та екіпажі цивільних літаків).

Що корисного може винести Україна з досвіду Британії як країни, котра століттями була лідером у сфері страхування?

Основне – нам важлива всеосяжність страхового захисту майна громадян і бізнесу. Повинно бути застраховане/захищене все майно кожного громадянина чи бізнесу.

Існуюча система компенсації згідно із законодавством не передбачає компенсації частини майна громадян, і на даний момент взагалі не компенсує збитків бізнесу.

Діяти військове страхування має і після війни, оскільки після перемоги ще довгий час зберігатиметься великий обсяг вторинних ризиків, наприклад, підриви на мінах, що залишилися, або від снарядів, що не розірвалися.

Сьогодні, коли бюджет України і так дефіцитний і наполовину сформований за рахунок вливань партнерів, важливо створити такі страхові механізми, які вирішують проблеми компенсації громадянам та бізнесу, знижуючи при цьому навантаження на держбюджет і підтримуючи економіку.

Тобто, щоб те майно, збитки за яким не прямо компенсуватимуться з держбюджету, захищалося ринковими механізмами, які забезпечуватимуть страхові компанії. Найкращим підходом для захисту від військових ризиків, на мою думку, було б залучити до такого страхування страхові компанії.

Для збільшення доступу та інклюзивності цього виду страхування роль держави також має полягати в тому, що вона може, як це передбачено в аграрному страхуванні з держпідтримкою, субсидувати частину страхових платежів підприємствам та громадянам (50-60%).

Держава могла б виступити як перестраховик для значних ризиків, наприклад, понад 30-50 млн грн як за рахунок власних, так і за рахунок грантових грошей від наших країн-партнерів. В умовах дуже обмеженої можливості перестрашування за кордоном це було б суттєвою допомогою. Такий механізм, використовувався Британією під час Другої світової. Усі інші елементи процесу страхування – оцінка ризиків, андеррайтинг, процедура відшкодування – мають бути максимально ринковими, залучаючи широку мережу учасників.

Українські страхові компанії зараз уже об'єднуються в пули для взаємного перестрашування військових ризиків, але обсягів таких пулів недостатньо, враховуючи розміри потенційних збитків. Тут і знадобиться плече підтримки держави для використання його у крайніх випадках [3].

На думку експертів ринку, при розробці системної концепції військового страхування повинні бути створені або враховані такі складові (список може бути доповнений):

1. Максимальна кількість страховиків, які беруть участь у такому страхуванні.

2. Охоплення максимальної кількості страхувальників (цьому сприятиме часткове державне субсидування страхових платежів).

3. Методика оцінки страхової суми та розміру шкоди.

4. Уніфікований для ринку продукт з чіткими визначеннями всіх військових ризиків.

5. Доступність експертних послуг з можливою участю професійних військових та відповідальних державних установ.

6. Вільна, нерегульована вартість страхового товару.

7. Забезпечення страховим компаніям доступу до перестраховання за кордоном та часткової державної підтримки для великих виплат [4].

До речі, військове страхування в Британії згодом було переформатовано у національне страхування, яке охоплювало всі види ризиків та допомоги, а також забезпечувало безкоштовне медичне обслуговування, зробивши величезний внесок у сучасну систему соціального захисту британських громадян.

Закликаючи іноземний капітал прийти в Україну з інвестиціями або фінансувати роботи з відновлення інфраструктури, ми повинні усвідомлювати, що їхні стандарти бізнесу вимагають, щоб усі етапи будівництва чи реконструкції були застраховані від багатьох ризиків, у тому числі й військових.

Список використаних джерел:

1. Бурбель Л. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. Interfax – Україна інформаційне агентство. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html>.

2. Дерев'яно А. Страхування воєнних ризиків – досвід України та інших країн. Commercial Property. URL: <https://commercialproperty.ua/interview/strakhuvannya-voennikh-rizikiv-dosvid-ukraini-ta-inshikh-krain/>.

3. Зубко Г. Страхування в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення на основі британського досвіду. Українська правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/9/697856/>.

4. Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 квітня 2023 р.) / ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. – Електрон.дані. – К., 2023. – 125 с.

БЕЗПЕКА ЦИФРОВИХ СИСТЕМ, ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ТРАНСПОРТНОЇ СФЕРИ

Масан В. В., аспірант, Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків

Ефективне функціонування економіки стало залежним від цифрового середовища. При цьому все більше зростає число невизначеностей, властивих цифровому простору. Цифрові загрози стали масштабнішими, що найчастіше призводить до значних фінансових, репутаційних та часових витрат [1]. Напрями, пов'язані з цифровими технологіями, так чи інакше позначені у планах розвитку більшості держав, які прагнуть вирішувати соціально-економічні проблеми і знижувати ризики цифровізації шляхом розробки та реалізації стратегій безпеки в цифровий простір.

Безпека цифрових систем є актуальною проблемою для економіки та суспільства загалом і одним із ключових та «наскрізних» напрямів управління цифровізацією, що вимагає адекватних заходів захисту всіх учасників.

У багатьох країнах стратегія цифрової безпеки приймається як цілісний документ, пов'язаний із забезпеченням національної безпеки. При цьому всі знають, що масштаби загроз і ризики виходять за межі окремих держав і стають світовими. Усвідомлення цього факту сприяло створенню рядом країн спеціалізованих організацій для координації мережевої та інформаційної безпеки на національному та міжнародному рівні. Типовими цілями стратегій із забезпечення безпеки у цифровому просторі є [2]:

- виявлення кібератак і реагування на них;
- запобігання загрозам, підтримці та розробці надійних продуктів і послуг для державних структур і суб'єктів економічної діяльності;
- підтримка державних установ та операторів інфраструктури;
- сприяння розвитку освіти в галузі цифрових технологій.

Крім того, у більшості країн створено національні програми захисту інфраструктури, які визначають технічні та функціональні критерії для цифрових технологій та сприяють ідентифікації щодо потенційно вразливих елементів, зокрема транспорту, на основі розробки правил та процедур забезпечення доступу до них. Наприклад, деякими країнам були створені комп'ютерні групи реагування на надзвичайні ситуації для більш ефективного обміну інформацією та розвитку співробітництва з організаціями приватного сектору, а також для координації цифрової взаємодії між країнами. Загально визнаними вважаються необхідність подальшого міжнародного співробітництва, реалізація конкретних оперативних ініціатив у сфері міжнародної та регіональної безпеки в цифровому середовищі, а також інші форми двостороннього та багатостороннього сприяння [3].

У провідних світових країнах, як і раніше, пріоритетне заохочення подальшого розвитку інфраструктури широкопasmової мережі, оскільки доступність даного виду зв'язку вважається рушійною силою інновацій, зростання робочих місць у цифровій економіці. Це означає, що високоякісна інфраструктура повинна бути доступна для широкого загалу потенційних користувачів, щоб забезпечити розвиток таких сфер діяльності, як охорона здоров'я, освіта, фінанси, транспорт. За останні кілька років були розроблені та впроваджені національні плани (як складові стратегій) щодо розвитку широкопasmового доступу, що передбачають розширення мереж та їх модернізацію для забезпечення більш високих швидкостей передачі даних для конкретних соціальних та економічних груп населення. Заходи щодо здійснення подібних стратегій варіюються від створення базової комунікаційної інфраструктури до розробки складних цифрових систем в тому числі й на транспорті.

Таким чином, широкомасштабне вирішення проблем економічної безпеки транспорту у цифровому суспільстві дозволить забезпечити цілеспрямоване формування процесу економічного зростання та підвищення економічного добробуту всього суспільства.

Список використаних джерел:

1. Економічні ризики: методи вимірювання та управління: навчальний посібник / Скопенко Н.С., Федулова І.В., Мазник Л.В., Кириченко О.М., Удворгелі Л.І.; за заг. ред. Скопенко Н.С. К. : НУХТ, 2021. 344 с.
2. Толстова А.В., Хоменко К.В. Методика оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2018. № 63. С. 187-195.
3. Каличева Н. Є. Підходи до управління конкурентними перевагами підприємств залізничного транспорту. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 21. С. 86-91.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЗАПАСІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мізік Ю. І., канд. екон. наук, доцент, Юнг Р. В., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Військова агресія росії проти України викликала масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, принесла людські жертви та соціальні втрати. Війна призвела до скорочення робочих місць і доходів, зменшення купівельної спроможності і обсягів накопичених активів. У 2022 році національна економіка втратила 29,2% реального ВВП, що майже третина від довоєнного рівня [1].

Внутрішній аудит завжди був на передовій захисту інтересів інвесторів і спільноти в широкому бізнесовому розумінні. Безумовно, війна в Україні накладає суттєві обмеження на функціонування внутрішнього аудиту, адже на перший план вийшли питання фізичної безпеки працівників. Утім, багато в чому досвід роботи під час пандемії став у пригоді.

Організація ефективного аудиту в умовах воєнного стану потребує передовсім якісної інформаційної бази для його виконання щодо суб'єкта господарської діяльності. Інформаційна база містить інформацію, тобто відомості, отримані аудитором із різних джерел, які корисні й потрібні для прийняття управлінських рішень і формування судження аудитора про об'єкт аудиту. Організація і формування джерел надходження своєчасної, обґрунтованої та оперативної інформації, необхідної для виконання аудитором своїх функціональних обов'язків являє собою інформаційне забезпечення аудиторського процесу. Завданням інформаційного забезпечення є інформування учасників аудиторського процесу щодо стану, якості функціонування об'єктів перевірки та відповідності діяльності підприємств нормативно-правовим актам та законодавству. Це засвідчує вагому роль інформаційного забезпечення у виконанні аудиту.

Об'єктами внутрішнього аудиту виробничих запасів є:

- 1) кількісне та якісне приймання запасів від постачальників, а також при внутрішньому переміщенні в міжцеховому напрямку, між матеріально відповідальними особами, складами та виробництвом;
- 2) умови зберігання запасів і закріплення матеріальної відповідальності;

- 3) норми витрат сировини і матеріалів на виробництво та їх дотримання;
- 4) МШП, їх використання та цілісність;
- 5) первинна документація з обліку запасів досліджується в частині достовірності відображених у ній господарських операцій;
- 6) бухгалтерський облік та звітність вивчаються в частині достовірності даних щодо залишків та руху виробничих запасів, відображених у них;
- 7) примітки до фінансової звітності;
- 8) брак та пошкодження запасів;
- 9) недостача цінностей та шкода, виявлені при інвентаризації, їх обґрунтованість та відповідальні особи.

Внутрішній аудит виробничих запасів спрямовано на вирішення завдань пов'язаних, з: правильністю відображення в обліку надходження, наявності та вибуття (відпуску) виробничих запасів; формуванням фактичної собівартості запасів; дотриманням вимог щодо документального оформлення операцій в бухгалтерському обліку; контроль за збереженням запасів в місцях їх зберігання (матеріально відповідальних осіб); контролем за дотриманням встановлених організацією норм запасів, які забезпечують безперервну діяльність виробництва; виявленням неліквідних та надмірних залишків запасів; перевіркою правильності розкриття інформації у облікових регістрах та формах фінансової звітності; проведенням аналізу забезпеченості та ефективності використання виробничих запасів та ін.

Для вирішення поставлених завдань внутрішнім аудиторам необхідно виділити основні складові виробничих запасів та мати певне інформаційне забезпечення, яке спрямоване на розкриття питань, пов'язаних з проведенням аудиту.

Основним інформаційним джерелом внутрішнього аудиту виступають первинні документи, які мають безпосередній вплив на формування бухгалтерських записів, складання облікових регістрів та форм звітності. Первинні облікові документи в процесі внутрішнього аудиту можна класифікувати наступним чином:

– наказ про облікову політику підприємства регламентує методи оцінки та вибуття запасів, а також особливості документального та бухгалтерського оформлення операцій з обліку виробничих запасів;

– бухгалтерські документи з обліку виробничих запасів надають внутрішньому аудитору інформацію стосовно наявності та руху виробничих запасів: накладна; податкова накладна з ПДВ; прибутковий ордер; акт про приймання матеріалів; картка складського обліку матеріалів; матеріальний ярлик; відомість на поповнення (вилучення) постійного запасу інструментів (пристроїв); картка обліку МШП; замовлення на ремонт або заточування інструментів (пристроїв); особова картка обліку спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв; лімітно-забірна картка; накладна-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів; сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від встановлених норм запасу; акт вибуття МШП; акт на списання інструментів (пристроїв) та їх обмін на придатні та ін.;

– аналітичні документи: висновок аналітичного відділу про стан забезпеченості запасами та ефективності їх використання і т.д.

Перевірка розглянутих документів дозволить внутрішнім аудиторам виділити основні порушення операцій з обліку виробничих запасів та отримати аудиторські докази за допомогою наступних методів внутрішнього аудиту:

- інвентаризація використовується для підтвердження фактичної наявності виробничих запасів. В ході перевірки аудитори можуть самі здійснювати інвентаризацію або спостерігати за процесом її проведення;

- перерахунок даних для підтвердження достовірності арифметичних підрахунків виробничих запасів, відповідності їх величині, відображеній в первинних документах і облікових регістрах бухгалтерського обліку;

- підтвердження використовується для отримання інформації про правильне відображення в бухгалтерському обліку проведених господарських операцій і залишків на рахунках обліку виробничих запасів;

- перевірка дотримання правил обліку окремих господарських операцій застосовується при контролі за обліковими роботами, які виконуються бухгалтерією та кореспонденцією рахунків з руху виробничих запасів;

- усне опитування використовується в ході отримання відповідей на запитання аудитора для попередньої оцінки стану обліку виробничих запасів;

- перевірка документів застосовується аудитором для підтвердження правильності відображення в бухгалтерському обліку надходження, наявності і вибуття виробничих запасів, а також обґрунтованості їх оцінки та повноти і своєчасності їх відображення в регістрах бухгалтерського обліку; - дослідження використовується в ході перевірки операцій, відображених в первинному обліку, журналах-ордерах, відомостях, Головній книзі, фінансовій звітності. Особливу увагу слід приділяти на відповідність сум оборотів і залишків в регістрах синтетичного і аналітичного обліку; - аналітичні процедури застосовуються при зіставленні наявності виробничих запасів в різні періоди, даних звіту про їх рух з даними бухгалтерського обліку при оцінці співвідношень між різними статтями звіту і порівнянні їх з даними за попередні періоди.

Аудиторські процедури підрозділяються на ті, які:

- проводяться до інвентаризації. До проведення інвентаризації внутрішній аудитор отримує документи про результати попередніх інвентаризацій, аналізує структурні і кількісні зміни запасів, отримує інформацію про місця їх зберігання, а також про організацію інвентаризаційної роботи;

- використовуються під час інвентаризації. Внутрішній аудитор може бути присутнім при інвентаризації, яка проводиться в останні дні звітного або в перші дні наступного року.

- використовуються після проведення інвентаризації. Внутрішній аудитор застосовує математичні методи, які з певною вірогідністю дозволять оцінити величину виробничих запасів. При проведенні інвентаризації запасів застосовуються наступні аналітичні процедури: порівняння фактичних показників з нормативними, плановими, прогнозними значеннями; перевірка відповідності синтетичного і аналітичного обліку. Для використання даних

процедур аудиторів необхідно мати чітку методичку проведення перевірки, яка розробляється на стадії планування та спрямована на збір аудиторських доказів з метою проведення аналізу та впровадження заходів щодо підвищення ефективності використання виробничих запасів.

Проведення внутрішнього аудиту операцій з обліку виробничих запасів повинен складатися з наступних етапів:

а) на першому етапі аудиту виробничих запасів необхідно провести перевірку своєчасності, повноти проведення інвентаризації виробничих запасів і контролю виконання договорів з постачальниками й покупцями відповідних запасів. При цьому аудитор вивчає наявність угод з матеріально-відповідальними особами, стан складського господарства, розподіл виробничих запасів, умови й правила їхнього зберігання й охорони, придатність вимірювальних приладів.

Аудитором може бути розроблена модель із проведення інвентаризації, що передбачає наступні основні положення:

- повинен бути визначений склад інвентаризаційної комісії й дата проведення інвентаризації;
- усі виробничі запаси на складі до початку інвентаризації повинні бути розкладені по постачальникам;
- в інструкції повинна бути висвітлена техніка перевірки;
- повинні бути дані критерії оцінки застарілих або ушкоджених запасів;
- повинні бути вказівки про порядок складання й надання інвентаризаційних й (або) порівнювальних відомостей;
- перевірити наявність договорів про матеріальну відповідальність;
- виявити наявність застарілих, ушкоджених та непридатних до відпуску у виробництво виробничих запасів;
- встановити порядок маркування перевірених цінностей у процесі інвентаризації (це знизить ризик втрат і подвійного обліку);
- одержати від матеріально-відповідальної особи письмове пояснення про виявлені надлишки та нестачі;
- скласти службову записку, у якій привести думку про причини виявлених розбіжностей між фактичними й обліковими залишками запасів;
- представити службову записку з аналізом обґрунтованості облікової політики підприємства в частині оцінки виробничих запасів;
- виявити ефективність системи внутрішнього контролю: наявність замків, провести перевірку правильності вимірювальних приладів, строки проведення контрольновибіркових перевірок, звірення даних синтетичного й аналітичного обліку, порядок відшкодування нестач, порядок звірення й оприбуткування запасів, порядок і строки подання матеріальних звітів, контрольний запуск сировини у виробництво.

б) другий етап аудиту виробничих запасів спрямовано на перевірку надходження виробничих запасів. Аудитор повинен перевірити своєчасність і правильність документального оформлення оприбуткування запасів первинними документами типової форми. При перевірці надходження виробничих запасів внутрішній аудитор повинен провести взаємне звірення

прибуткових документів підприємства з розрахунками та інформацію постачальників. Особливу увагу необхідно приділяти перевірці контрагентів на предмет того, чи є вони платниками податку на додану вартість;

в) третій етап спрямовано на контроль вибуття виробничих запасів. На даному етапі внутрішній аудитор здійснює документальну перевірку, яка починається з перевірки первинних документів, а закінчується перевіркою зведених документів (наприклад, матеріальний звіт матеріально-відповідальної особи). Стосовно відпуску запасів у виробництво аналізується також доцільність застосування обраного підприємством методу їх вибуття згідно П(С)БО 9 «Запаси»;

г) четвертий етап спрямовано на підтвердження інформації про фактичні залишки виробничих запасів на складах підприємства. На даному етапі аудитору слід застосовувати вибірковий метод, та здійснювати перевірку відомостей обліку залишків матеріалів на складі, оборотно-сальдові відомості, Головну книгу, Баланс на предмет ідентичності сум. Факт того, що ці суми збігаються із записами в облікових регістрах дає змогу внутрішньому аудитору констатувати ефективність роботи бухгалтерії;

д) п'ятий етап спрямовано на проведення аналізу ефективності використання виробничих запасів. На даному етапі на підставі первинних документів та аудиторських процедур внутрішній аудитор повинен дати оцінку:

- загальному рівню забезпеченості виробничими запасами;
- руху виробничих запасів;
- впливу руху та стану запасів на випуск продукції;
- ефективності використання виробничих запасів та ін.

У ході проведення внутрішнього аудиту виробничих запасів здійснюється аналіз за наступними напрямками:

- аналіз складу, структури і динаміки виробничих запасів;
- аналіз оборотності виробничих запасів;
- аналіз забезпеченості виробничими запасами;
- аналіз ефективності використання виробничих запасів;
- аналіз впливу чинників на прибуток на гривню матеріальних затрат;
- аналіз матеріаломісткості продукції;

Дані аналізу дозволяють внутрішньому аудитору отримати наступні показники ефективності використання виробничих запасів: матеріаловіддача; матеріаломісткість; прибуток на гривню матеріальних затрат; коефіцієнт співвідношення темпів росту обсягів виробництва і матеріальних затрат; коефіцієнт оборотності запасів; коефіцієнт економії матеріальних затрат та ін.

е) шостий етап аудиту виробничих запасів є заключним та спрямований на складання та подання аудитором аудиторського висновку.

У висновку розкриваються результати перевірки та в разі виявлення порушень чи недоліків, аудитор визначає заходи щодо вирішення та поліпшення проблемних питань.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

РОЗВИТОК АУТСОРСИНГУ В МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ

*Можайкіна Н. В., канд. екон. наук, доцент, Льовушкіна С. В., бакалавр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Аналіз діяльності українських підприємств у ринковій системі господарювання свідчить про суттєву залежність ефективності їх функціонування від впливу зовнішнього середовища. Проведене дослідження показує, що основні проблеми функціонування українських підприємств пов'язані з невисокою ефективністю управління та низькою конкурентоспроможністю бізнесу. У зв'язку з цим формування та впровадження механізму управління аутсорсингом є важливим завданням, від вирішення якого залежить ефективний розвиток промислових підприємств України.

Останніми роками спостерігається зростання використання аутсорсингу як усередині країни, так і за кордоном. Сучасне висококонкурентне середовище, у якому працює сучасний бізнес, слугує потужним стимулом для розвитку аутсорсингу. Крім того, глобалізація економіки полегшує процес пошуку можливостей на відкритому світовому ринку для передачі частини діяльності фірми на аутсорсинг замість виконання її власними силами.

Слід зазначити, що поняття «аутсорсинг» є відносно новим. В Україні воно увійшло у практику тільки на початку 90-х років. Американські економісти Р. Чампен і К. Ендрейд зазначають, що цей термін використовується як парасолька для визначення різноманітних напрямів ділової активності [1]. Бравар Ж.-Л. та Морган Р. дали наступне визначення аутсорсингу: це обумовлене договором використання матеріальних засобів, майна та знань третьої особи з гарантованим рівнем якості, гнучкості та цінності вартісних критеріїв і оцінок для надання послуг, які раніше надавалися за рахунок внутрішніх сил компанії, з можливим переходом наявного персоналу до постачальника послуг та/або трансформацією/оновленням процесів або технологій, що підтримують бізнес [1].

Основним джерелом привабливості аутсорсингу є те, що зовнішній постачальник послуг здатний забезпечити економію витрат, більш високий рівень послуг за рахунок спеціалізації, використання більш дешевої та кваліфікованої робочої сили. Використовуючи послуги фірм-професіоналів, компанії можуть направити свої власні ресурси до найбільш прибуткових сфер діяльності.

Основними відмінними рисами аутсорсингу від інших видів співробітництва є: взаємозалежність аутсорсера від необхідності та потреб

замовника на взаємовигідних умовах; взаємовідносини здійснюються строго у межах виконуваних бізнес-процесів; ризик збереження конфіденційності комерційної інформації; вдосконалення лише одного бізнес-процесу є основою взаємної співпраці [2].

В економічній літературі зустрічається багато різних підходів до розмежування видів аутсорсингу. Систематизація точок зору різних вчених свідчить про те, що існують серйозні різночитання у класифікації аутсорсингу. Так, залежно від об'єктів аутсорсингу розрізняють IT-аутсорсинг, виробничий аутсорсинг, аутсорсинг бізнес-процесів, аутсорсинг персоналу, аутсорсинг фінансів, аутсорсинг маркетингу, аутсорсинг PR, логістичний аутсорсинг та ін.

В літературі найчастіше виділяють ресурсний аутсорсинг та аутсорсинг бізнес-процесів. Ресурсний аутсорсинг передбачає забезпечення аутсорсером-постачальником необхідними зовнішніми ресурсами господарської діяльності компанії-замовника. Ресурсний аутсорсинг може реалізовуватись як аутсорсинг персоналу, аутсорсинг основного капіталу, аутсорсинг фінансового капіталу.

При аутсорсингу бізнес-процесів організація передає на обслуговування іншій компанії замкнуту функціональну область усередині свого бізнесу. Під аутсорсингом бізнес-процесів мають на увазі аутсорсинг високорівневих процесів, які не є для компанії профільними, бізнес-утворюючими і пов'язані, як правило, з управлінням фінансами, маркетингом, юридичним забезпеченням, з інформаційними технологіями та управлінням корпоративними інформаційними системами. Більше 90% сучасних підприємств використовують аутсорсинг хоча б одного бізнес-процесу [2].

Результати досліджень Headhunter, UCMS Group та Intercomp показують, що наразі аутсорсинг є найбільш популярним серед великих компаній. Так в залежності від розміру компаній, в організаціях з чисельністю персоналу менше ніж 50 чоловік, 42% використовують аутсорсинг для оптимізації власної діяльності, в той час як цей показник становить вже 33% для компаній із штатом більш ніж 500 співробітників. Також, аутсорсинг є здебільшого особливістю іноземних компаній, розташованих в Україні – 55% із усіх підприємств з іноземним капіталом активно використовують аутсорсинг для скорочення витрат своєї діяльності [3].

Розвиток аутсорсингу визначається численними факторами, які впливають на бізнес-середовище та прийняття стратегічних рішень компаніями. Основним із них є економічний фактор. Вагомість цього чинника пояснюється тим, що основний попит на послуги аутсорсингу пред'являють країни з високими внутрішньокраїнними рівнями заробітної плати, що займає найбільшу частку в структурі витрат на надання послуг, що передаються на аутсорсинг. Ще одним дуже впливовим фактором на розвиток аутсорсингової діяльності є технологічний аспект. Стрімкий науково-технічний прогрес кількох останніх десятиліть у галузі обчислювальної техніки, комунікацій інформаційних технологій а також пришвидшення інтернет-зв'язку зробив можливим і економічно доцільним впровадженням підприємств аутсорсингу.

Отже, ринок аутсорсингу являє собою один із міжнародних ринків, що розвиваються найдинамічніше. Він є інструментом, що дає змогу оптимізувати

конфігурацію бізнес-системи, зважаючи на компроміс між витратами, якістю продукції або послуг компанії та бажанням власників володіти виробничими активами.

Разом з тим, не можна не помітити, що серед частини адміністрації та топ-менеджменту компаній переважає думка, що ключові процеси організації не варто віддавати на аутсорсинг. Вважається, що немає сенсу передавати на аутсорсинг функції, які є вашим унікальним конкурентним ноу-хау та є вашою перевагою на ринку. Наочна тенденція останніх років у країнах – це навпаки передача типових функцій бізнесу у низці провідних компаній будь-якого сегмента ринку третій стороні. Таким чином відбувається перехід у бік оптимізації тих процесів, які більше не трактується бізнесом як унікальні.

Слід зазначити, що в Україні спостерігається передача лише другорядних функцій, хоча допускається й інше. Безумовно, передаючи на аутсорсинг фундаментальні бізнес-процеси, потрібно приділяти увагу надійності провайдера, визначити обсяг функцій, що безпечно передаються йому в управління. У той самий час більшість компаній в Україні при використанні аутсорсингу побоюється за збереження комерційної інформації. Але для аутсорсера забезпечення захисту інформації – це репутаційні витрати. Тому аутсорсери приймають високі вимоги щодо захисту такої інформації [4].

Як результат відзначимо, що впровадження аутсорсингу в діяльність промислових підприємств передбачає довгострокове співробітництво двох організацій, засноване на принципах партнерства, що передбачає правильну постановку завдань та розстановку пріоритетів. Застосування аутсорсингу в міжнародній діяльності великих підприємств має сприяти не тільки зростанню їх конкурентоспроможності, а й підвищенню інвестиційної привабливості через застосування сучасних технологій управління.

Список використаних джерел:

1. Микало О.І. Підходи до визначення терміна «аутсорсинг». Економічний вісник НТУУ «КПІ» | Журнал Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». URL: https://economy.kpi.ua/files/files/22_kpi_2010_7.pdf (дата звернення: 24.11.2023)

2. Карпіщенко О. І., Таранюк Л. М., Люльов О. В., Таранюк К. В..Теоретико-прикладні аспекти проведення аутсорсингу бізнеспроцесів у системі управління торговельним підприємством. Міжнародний науковий журнал «Механізм регулювання економіки». URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_27 (дата звернення: 24.11.2023)

3. Красношайка В.В., Трохимець І.І. Аутсорсинг та його застосування на підприємствах України. Ефективна економіка № 5, 2015 URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4097>. (дата звернення: 24.11.2023)

4. Смирнова Т.А Голей Ю.М. Тенденції розвитку українського ринку аутсорсингу ІТ послуг. WEB-ресурс науково-практичних конференцій | Наукові, науково-практичні конференції та публікації, новини науки. URL: https://www.confcontact.com/2014-strategiya-ekonomichnogo-rozvitku-krain/2014_strategy.pdf#page=116 (дата звернення: 24.11.2023).

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Можайкіна Н. В., канд. екон. наук, доцент, Саркісов В. Е., магістр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Становлення економіки, спрямованої на інновації, підвищення її конкурентоспроможності та продуктивна інтеграція у світову господарську систему – одна з найактуальніших проблем сучасності. Основним фактором, що забезпечує розвиток нашої національної економіки, є інноваційна діяльність, заснована на застосування нових ідей, наукових знань, технологій та продукції у різних галузях виробництва та управління суспільства.

Враховуючи розвиток інноваційних процесів та прогресивні тенденції у світовому масштабі, наша країна має орієнтувати економічну стратегію на безпеку та динамічний розвиток національної економіки. Необхідно підвищувати конкурентоспроможність у всіх сферах економічної діяльності, забезпечити економічний розвиток з величезним переважанням інноваційної економіки.

Саме організація та управління інноваційною діяльністю, розвитком інноваційного потенціалу підприємства, ефективне забезпечення всього комплексу здійснення інновацій підприємства призводить до вирішення проблеми забезпечення конкурентоспроможності української економіки. Необхідно наголосити, що динаміка інноваційного розвитку вітчизняних підприємств перебуває у прямій залежності від ефективності приватно-державного партнерства – взаємодії держави, бізнесу та науки.

Актуальність покращення розробки моделей управління інноваційним розвитком підприємств виходить із посилення інтенсивності інноваційних процесів, скорочення життєвого циклу інновацій, зміни функцій та складу учасників інноваційної діяльності. Комунікаційні зв'язки, як основні суб'єкти процесів розвитку, сприяють інноваційному просуванню підприємств: середній рівень науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що здійснюються на вітчизняних підприємствах в даний час, є недостатнім – вітчизняні наукові розробки в масі не становлять основи інноваційного продукту світового рівня. Підрозділи підприємств, що формуються в їхній інноваційній інфраструктурі, покликані вирішити ці проблеми. Як і новий інструмент підвищення ефективності регіональної та національної економіки – промислові кластери.

Центральною ланкою національного інноваційного процесу є підприємство. Внаслідок цього основну увагу слід приділити створенню умов зацікавленості підприємства у вживанні інноваційної продукції, технологій та у здійсненні власних інноваційних проектів. У процесі вдосконалення управління інноваційним розвитком вітчизняних підприємств різко посилюється роль організаційно-управлінських аспектів. Підвищення ефективності інноваційних процесів може бути досягнуто лише шляхом комплексної оцінки та розробки різноманітних заходів щодо оптимізації діяльності підприємства.

До основних показників, що характеризують рівень інноваційної активності організацій, найчастіше відносять:

- частку витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки у загальному обсязі витрат організацій;
- ефективність витрат на НДДКР; частка інноваційної продукції обсягом продукції, виробленої організаціями;
- частку науково-технічного персоналу у структурі організацій; співвідношення технологій, що купуються і продаються;
- коефіцієнт комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності [1].

Основними критеріями, що характеризують рівень інноваційної активності організацій, є:

- відповідність сфери діяльності організацій хоча б одному з пріоритетних напрямів інноваційного розвитку країни;
- переважання в організаціях технологічних інновацій (продуктових чи процесних) щодо обсягу організаційних та маркетингових інновацій;
- віднесення організацій до одного з двох типів: організації, які здійснюють розробку та реалізацію інноваційної стратегії із часткою інноваційної продукції у загальному обсязі реалізації продукції організацій не менше 50 відсотків; організації, що впроваджують отримані інноваційні результати [1].

Зростання якісних показників забезпечують ресурсні, продуктові та технологічні інновації. Так інновації, орієнтовані на використання нових, високоякісних матеріалів сприяють поліпшенню характеристик міцності, зносостійкості, довговічності продукції. Модернізація продукції та освоєння нових видів продукції також забезпечує підвищення рівня якісних показників. Удосконалення діючих та використання прогресивних технологій має не лише мету зниження витрат на виробництво, а й, насамперед, підвищення якості продукції.

Одним із суттєвих факторів, що стримують підвищення ефективності інновацій, є відсутність дієвого інноваційного механізму насамперед розвиненого інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.

І, нарешті, найважливішим стримуючим чинником при сучасному стані економіки є нестача у підприємств власних коштів на фінансування необхідних інвестицій, труднощі отримання довгострокових кредитів, високі відсоткові ставки, незначний обсяг пільгового кредитування. Усунення зазначених недоліків сприятиме зростанню ефективності інновацій.

В галузі вдосконалення методики бізнес-планування інновацій необхідно:

- передбачити формування проектного життєвого циклу інновації, забезпечити періодичний контроль його виконання та розробку заходів щодо усунення негативних змін його показників на кожній фазі;
- враховуючи важливість проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств, у бізнес-плані слід виділити окремий розділ конкурентоспроможності продукту інновації. У ньому необхідно представляти комплексну оцінку конкурентоспроможності

продукції всіх продавців над ринком. Методика оцінки повинна враховувати специфічні вимоги та переваги конкретного ринку та його секторів;

– при прогнозуванні витрат за періодами експлуатації проекту диференційовано враховувати інфляцію з різних елементів;

– уточнити перелік оціночних показників та методики розрахунку деяких з них, у тому числі слід передбачити розрахунок змін вихідних даних для забезпечення терміну окупності інвестицій, що не перевищує узгодженого терміну повернення кредиту або необхідний термін окупності власних інвестицій [2].

Підвищенню ефективності інноваційної діяльності сприятиме вирішення наступних організаційних питань:

– для своєчасного вжиття заходів щодо усунення негативних змін показників бізнес-плану інновації у процесі її експлуатації потрібно організувати оперативний та прогнозний розрахунок показників життєвого циклу, конкурентоспроможності, ефективності інвестицій та беззбитковості проекту, а також прогнозування значень вихідних даних для розрахунку цих показників;

– створення комплексу відповідних пакетів прикладних програм;

– для забезпечення відтворювальної функції інвестицій необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат та ефективний інноваційний механізм на основі інформаційної бази, що включає дані щодо різних рівнів управління інноваційною діяльністю [3].

Ці положення становлять теоретичне підґрунтя методичного забезпечення оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Федулова І.В. Дослідження інноваційної активності промислового підприємства. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/79662926.pdf>

2. Ватаманюк-Зелінська У.З., Штундер І.М., Гаврилук С.О. Тенденції формування та виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. Інноваційна економіка. 2022. №4 URL: <http://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/976/109> (дата звернення 22.10.2023р.)

3. Чорна М. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств : монографія / М. В. Чорна, С. В. Глухова. – Харків : ХДУХТ, 2012. – 210с. ISBN 978-966-405-267-9

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ ІНТЕРНЕТ-ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Можайкіна Н. В., канд. екон. наук, доцент, Фурман О. В., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Інтернет утворює глобальний інформаційний простір, служить фізичною основою для Всесвітньої павутини та багатьох інших систем (протоколів) передачі, зберігання даних. Ринок інтернет-послуг розширюється: з'являється все більше пропозицій, спектр послуг провайдерів стає доступнішим.

Масове використання можливостей, що пропонуються мережею Інтернет, спричинило різні трактування інтернет-послуг та їх класифікації. Більшість

авторів визначають інтернет-послуги як здійснення певних дій (діяльність) з інформацією на базі використання мережі Інтернет. У цьому випадку інтернет-послугою є розміщення інформації в мережі Інтернет, а сама пропонована послуга такої може і не бути. Відповідно до загальної теорії послуг, результатами послуги може бути новий об'єкт або змінений стан існуючого об'єкта — майна, людини, його свідомості чи інформації. В Інтернеті єдиним об'єктом обміну та управління є інформація [1]. Таким чином, інтернет-послуги — це сукупність дій з пошуку, обробки, передачі, надання доступу, розміщення, розповсюдження, зберігання інформації в інформаційно-комунікаційній мережі Інтернет на запит та на користь споживачів

За останні п'ять років кількість користувачів мережі Інтернет зросла понад 75%, у 2023 році вона становила близько 5,16 мільярда осіб, що становить близько 64,4% населення планети [1]. Кількість користувачів інтернету на підконтрольній Україні території віком від 14 до 70 років у 2023 році становить 18 млн людей. Це на 24% менше, ніж до повномасштабного вторгнення [2]. Згідно з дослідженнями GWI, головні цілі використання інтернету сучасниками такі: пошук інформації – 57,8%; зв'язок з друзями та сім'єю – 53,7%; вивчення новин та поточних подій – 50,9%; перегляд відео – 49,7% [1].

Численність та різноманітність послуг обумовлює необхідність їх класифікації за ознаками, що враховують їх сутність та специфіку. Класифікація дозволяє виділити відмінні риси кожного виду послуг, визначити специфіку методів бухгалтерського обліку, оцінки, калькуляції тощо.

Найчастіше інтернет-послуги класифікують за «видом інформаційного процесу». Відповідно до даної класифікації виділяються:

- послуги хостингу, які являють собою надання у користування серверного простору;
- послуги підключення до служб зв'язку та комунікаційних послуг;
- послуги підключення користувача до поштового сервера;
- послуги з передачі, розповсюдження, зберігання, використання, захисту інформації;
- послуга отримання доступу до хмарних обчислень [1].

Виходячи з класифікації інтернет-послуг різних авторів можна зробити висновок, що всі вони пов'язані з інформацією мережі інтернет. За діями, які здійснюються з інформацією в мережі Інтернет, вважаємо раціональним виділити такі види інтернет-послуг:

- з розміщення та зберігання інформації (хостинг);
- по обміну інформацією (електронна пошта, служби миттєвої відправки повідомлень);
- з передачі інформації (інтернет-реклама, пошукові системи);
- надання доступу до інформації (надання доступу до мережі інтернет).

Інтернет постійно надає користувачам багато інтернет-послуг, які постійно впливають на різні сфери життя, включаючи економіку, політику, науку та освіту. Для виробників та постачальників електронна комерція – це просування та надання своїх товарів чи послуг через інтернет, а для покупців

(клієнтів) – це перегляд торгових пропозицій, вибір, замовлення та оплата прямо в мережі. В Україні кількість онлайн-покупок до кінця 2022 року майже досягла рівня 2021 (77% від його показників), незважаючи на війну та важку ситуація в економіці [3].

Очевидно, що такий сегмент ринку дає величезну кількість можливостей виробникам: пошук потенційних партнерів, клієнтів та інвесторів, розміщення інформації про свій товар або послугу за ціною, нижчою, ніж з використання інших рекламних носіїв (реклама в ЗМІ, зовнішня реклама тощо), оперативне вивчення попиту та швидка адаптація у відповідь на зміну ринкової чи конкурентної ситуації. Однак на даному етапі розвитку існує ряд проблем, які спонукають споживача не довіряти онлайн-маркетингу: по-перше, питання безпеки, споживачі бояться робити покупки в Інтернет, оскільки не впевнені, що їхня особиста інформація залишиться конфіденційною; по-друге, якість товару, який завжди відповідає рекламі; по-третє, недоліки, що заважають залучати потенційних покупців.

Через відносну новизну запровадження такого роду бізнесу виникають різні недоліки. Так основними користувачами такого роду покупок, звичайно, є молодь і люди середнього віку, тому що вони розуміють, що це економить час, що можна знайти необхідний товар, не виходячи з дому. Що стосується людей похилого віку, то очевидно, що їм звичніше здійснювати покупки стандартним шляхом. За інформаційними даними 74% людей віком 18-35 років регулярно заходять до Інтернету та відвідують всілякі сайти; 60% людей 60-70 років не мають бажання користуватись таким джерелом придбання товарів; 69% опитаних хоч раз купували через Інтернет.

Бізнес в Інтернет, особливо інтернет-маркетинг, продовжуватиме розвиватися шаленими темпами. Безперечно, інтернет-реклама має високі показники ефективності, що щорічно підтверджується великими рекламодавцями. Однак сьогодні у зв'язку з новизною цього напрямку та невеликим досвідом використання подібних інструментів у рекламодавців витрати на інтернет-маркетинг рідко перевищують рівень 6-8% бюджету на рекламу. Пов'язано це з недовірою до всього нового.

Незважаючи на недоліки, інтернет-послуги також використовуються і в державних установах. 27 серпня 2020 року введений у дію «Гід з державних послуг» – офіційний інформаційний онлайн-портал про всі сервіси та державні послуги в Україні, що надаються органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Він дає змогу зберігати водійське посвідчення, внутрішній і закордонний паспорти й інші документи в смартфоні, а також передавати їхні копії при отриманні банківських чи поштових послуг, заселенні в готель і в інших життєвих ситуаціях. Також через Дію можна отримати такі послуги як є Малютко (комплексна послуга при народженні дитини), зареєструвати бізнес і ФОП онлайн, сплачувати податки й подавати декларації, підписувати будь-які документи, змінювати місце реєстрації тощо. До 2024 року планується перевести 100 % державних послуг у Дію [4].

Сучасні банківські системи віддаленого банківського обслуговування надають такі послуги: віддалений моніторинг рахунків, який дає можливість

клієнту отримувати інформацію щодо рахунків у банку; управління рахунками (поточним, депозитним, картковим), кредитування, страхування, замовлення і блокування банківської пластикової картки, ведення персональних фінансових операцій [5].

В Україні послуги Internet-банкінгу надають банки Райффайзен Банк Аваль, Львів, Приватбанк, Кредит пром-банк тощо. У розвинених країнах світу Інтернет-страхування розвивається швидкими темпами. Страхові послуги, які пропонують страховики через мережу Інтернет в Україні, включають майнове, особисте страхування та страхування відповідальності. При цьому, найбільшою популярністю в Україні серед продажів через Інтернет користуються такі продукти як страхування цивільно-правової відповідальності власників автотранспортних засобів, туристичне страхування, медичне страхування, страхування від нещасних випадків, страхування майна фізичних осіб [6, с. 100].

Ринок інтернет-послуг в Україні має великий потенціал для зростання. Швидкому зростанню кількості користувачів послугами Інтернет сприяють простота використання і невисока вартість. За останні півтора роки в Україні зроблено низку важливих кроків на шляху до Єдиного цифрового ринку ЄС. Серед найважливіших факторів, що створюють позитивні перспективи для цифрової євроінтеграції:

- законотворчі передумови: створення та активна діяльність Комітету з цифрової трансформації Верховної Ради України;
- інституційні передумови: створення та активна діяльність Міністерства цифрової трансформації України, призначення заступників міністрів з цифрового розвитку в усіх міністерствах України;
- зовнішньополітичні передумови: діяльність програми підтримки з боку ЄС «EU4Digital: підтримка цифрової економіки та суспільства у Східному партнерстві», розробка Стратегії («дорожньої карти») інтеграції України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу у тісній співпраці з представниками відповідних структурних підрозділів Європейської комісії.

Створення сприятливих умов для ведення бізнесу, широке розповсюдження Інтернету на найвіддаленіші території, висока швидкість та якість передачі даних у будь-якій точці України створять у майбутньому передумови для переходу економіки на інноваційно-технологічну основу. Проникнення швидкісного Інтернету сприятиме також широкому доступу користувачів у сільській місцевості до адміністративних інтернет-послуг, а також користуватися інтернет-послугами у різних сферах [7, с. 11]. Результати аналізу поточної ситуації в Україні та європейських тенденцій показують найбільш актуальні кроки, які мають бути здійснені ключовими урядовими інституціями в рамках кожного напрями цифрової трансформації у найближчій перспективі.

Список використаних джерел:

1. We are social 2023: соціальні мережі, інтернет та тенденції електронної комерції. URL: <https://elit-web.ua/ua/blog/we-are-social-2023#:~:text=Населення%20планети%20станом%20на%20початок,%2C4%25%20населення%20планети> (дата звернення 23.10.2023 р.).

2. Як змінився український інтернет та диджитал-маркетинг у 2023 році. URL: <https://speka.media/yak-zminivsyia-ukrayinskii-internet-ta-digital-marketing-u-2023-roci-doslidzennya-newage-v5n8xv> (дата звернення 23.10.2023 р.)

3. Як змінився ринок онлайн-торгівлі в Україні у воєнний рік. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/consmarket/yak-zminivsyia-rinok-e-commerce-v-ukrajini-v-2022-roci-naupopulyarnishiy-tovar-rozmir-serednogo-cheka-50300404.html#:~:text=До%20кінця%202022%20року%20кількість,платформою%20OLX%20та%20компанією%20CBR> (дата звернення 23.10.2023 р.)

4. Дія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Дія_\(сервіс\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Дія_(сервіс)) (дата звернення 29.10.2023 р.)

5. Організація надання банківських послуг через Internet. URL: https://pidru4niki.com/14350722/informatika/organizatsiya_nadannya_bankivskih_poslug_cherez_internet (дата звернення 29.10.2023 р.)

6. Пікус Р. Розвиток фінансових послуг з інтернет-страхування. Стр. 100. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/40888/2/MNPK_2023_Pikus_R-Development_of_financial_services_99-101.pdf (дата звернення 29.10.2023 р.)

7. Полтавець Л. Л. Статистичний аналіз розповсюдження Інтернету в Україні. Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту, 2018, № 3. С. 11. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d7387cd3-cf6c-4800-b700-113efad5c6ec/content> (дата звернення 29.10.2023 р.)

РИНОК ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Момот Т. В., д-р екон. наук, проф., Магденко А. Ю., бакалавр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Війна та нестабільність на сході України стали серйозним викликом для ринку інвестицій та підприємницької діяльності в країні. Це призвело до значного зменшення прямих іноземних інвестицій в Україну, оскільки інвестори стурбовані ризиками та нестабільністю, що супроводжується воєнним станом. Війна вносить внутрішні ризики для бізнесу, включаючи можливість обстрілів, проблеми з постачанням та загрози безпеки для персоналу. Це змушує бізнес переглядати бізнес-стратегію щодо розвитку власних підприємств та розглядати альтернативні локації для зменшення ризиків та забезпечення стабільності.

Важливість залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України в умовах війни є надзвичайно важливою. Це зумовлено тим, що такий вид інвестицій дозволяє реалізовувати великі та стратегічно важливі проекти для забезпечення обороноздатності країни під час воєнного стану та подальшого швидкого відновлення в мирний час, сприяє розвитку інфраструктури, а також сприяє створенню робочих місць та підвищенню рівня зайнятості. Залучення прямих іноземних інвестицій також вносить суттєвий внесок у розвиток країни через передачу нових технологій та практик корпоративного управління. Це сприяє підвищенню ефективності виробництва та конкурентоспроможності, розвитку інноваційного середовища та підвищенню якості продукції.

У воєнний період залучення прямих іноземних інвестицій стає особливо важливим, оскільки це може допомогти відновленню та розвитку економіки, зменшенню негативних наслідків війни та підтримці стійкості національного господарства.

Складна реальність, з якою стикаються інвестори та підприємці в Україні в умовах війни, обумовлює необхідність розвитку стратегій та підходів для подолання цих викликів та забезпечення стабільності та розвитку бізнесу в умовах непередбачуваного середовища.

Метою дослідження ринку інвестицій та бізнесу в Україні в умовах війни є отримання глибокого розуміння впливу воєнного стану на ринок інвестицій та підприємницьку діяльність в Україні. Для досягнення цієї мети визначено наступні завдання: оцінка впливу війни на рівень іноземних інвестицій в Україні; аналіз ризиків та можливостей, які виникають для бізнесу в умовах воєнного стану.

За оцінками МВФ, тривалість та інтенсивність війни в Україні становлять значний ризик для економічних перспектив держави.

Навіть в умовах воєнного стану, Україна залишається привабливим ринком для іноземних інвесторів. За повідомленням Міністерства економіки протягом місяця, станом на початок жовтня, на платформу Advantage Ukraine, яку 6 вересня на відкритті Нью-Йоркської біржі презентував Президент України Володимир Зеленський, надійшло понад 250 заявок щодо майбутніх інвестицій у країну. В грудні кількість пропозицій подвоїлася.

Відомості щодо прямих іноземних інвестицій в Україну за принципом спрямованості, тобто, по грошовим потокам в період з 2020 по 2023 роки (2023 - за 2 квартали) подано у табл. 1:

Таблиця 1 – Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну з 2020 по 2023 рр. (млн дол. США)

	ПІІ в Україну	ПІІ з України	Сальдо	
2020	-868	82	-950	-118,2%
2021	6687	-198	+6885	+824,7%
2022	1152	529	+623	-91%
2023	2468	19	+2449	+293,1%

Джерело: Мінфін України, <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2023/>

У 2023 році спостерігається певне відновлення прямих іноземних інвестицій в Україну у порівнянні з 2022 роком, після спаду, спричиненого вторгненням РФ. Відновлення ПІІ в 2023 році може свідчити як про покращення інвестиційного клімату в країні, так і повернення виведеного українського капіталу (через операції *round tripping* – прямі іноземні інвестиції, в яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент). Сальдо залишається додатним протягом всього періоду, що може свідчити про те, що в Україну вкладають більше капіталу, ніж вивозять.

До негативних факторів, що впливають на інвестиційний клімат в Україні, доцільно віднести:

– повномасштабну військову агресію РФ проти України (загрози безпеці для бізнесу та інвесторів, нестабільність у регіоні, що може призвести до збитків та втрат);

– наслідки енергетерору (порушення нормальної експлуатації енергетичної інфраструктури, збільшення ризику перебоїв у постачанні електроенергії для підприємств);

– корупцію (порушення бізнес-етики та законодавства, непередбачувані витрати для компаній через хабарництво та непрозорі умови).

Виклики правоохоронної та судової систем, висока бюрократизація дозвільних процесів, системна корупція та традиційна закритість окремих галузей для іноземного інвестування існували і раніше. Після 24 лютого додалися військові ризики та пов'язані з ними ризики знищення або захоплення активів, зруйнована інфраструктура, логістичні труднощі, форс-мажорні обставини платежів, неможливість залучення іноземних позик та страхування.

Попри повномасштабне вторгнення та терористичні атаки Україна продовжує залучати інвестиції від компаній з усього світу. Це й близькі країни-партнери, як то Німеччина чи Туреччина, так і більш віддалені: США та Ізраїль. Суми їх інвестицій також різні: від десятків тисяч до сотень мільйонів доларів. Дуже важливо, що більшість компаній-інвесторів мали досвід роботи в Україні до війни та інвестують у розвиток або розширення вже запущеного виробництва.

Щодо діяльності підприємств під час війни, то індекс активності бізнесу UBI (Ukrainian Business Index показує активність бізнесу, його спроможність нарощувати товарообіг, створювати робочі місця. Якщо показник нижче 50, це свідчить про негативні очікування бізнесу від подальшого розвитку подій) на початку 2023 року становить 34.03 (зі 100 можливих). Індекс зріс порівняно з лютим 2023 року (30.76) і локальним максимумом вересня 2022 року (33,9). Це зростання індексу свідчить радше про втому бізнесу від невизначеності та бажання інтенсифікуватися, ніж про покращення економічної ситуації: кількість замовлень від клієнтів лишається незмінною, але зростають обсяги випуску продукції та складські запаси.

За підсумками опитування перешкодами для відновлення бізнесу в умовах повномасштабної війни є:

- відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів - 49,7%;
- не прогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку - 46,1%;
- непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу - 34,0%;
- відсутність достатнього капіталу - 32,4%;
- перешкоди з боку регуляторних та/або фіскальних органів - 26,1%;
- високі податки і збори - 23,2%;
- недоступність кредитних коштів, зокрема програми 5-7-9 тощо - 23,0%.

Найбільшою загрозою для відновлення бізнесу в Україні є нестача фінансових ресурсів у країні, а саме - неплатоспроможність клієнтів, недоступність кредитних коштів і власного капіталу бізнесу тощо.

Проте, попри повномасштабну війну, бізнес зберіг позитивні оцінки перспектив свого розвитку. За даними опитування НБУ керівників компаній у III кварталі 2023 року збільшується відсоток підприємств, що залучають іноземні інвестиції, і надалі очікують збільшення їх обсягів у наступні 12 місяців баланс відповідей – 7.1% (у II кварталі – 15.3%). Найвищі очікування мають підприємства енерго- та водопостачання, транспорту та зв'язку, а також будівництва (баланси відповідей 62.5%, 25.0% і 25.0% відповідно). Частка респондентів, які в наступні 12 місяців планують залучати іноземні інвестиції, дещо зросла і становить 24.2% порівняно з 23.1% у попередньому опитуванні.

Таким чином, у 2023 році спостерігається відновлення прямих іноземних інвестицій в Україну порівняно з 2022 роком. Сприятливе сальдо та бажання інвесторів повертатися свідчать про збережену привабливість країни. Негативні чинники, такі як військова агресія, енерготерор, та корупція, створюють виклики для бізнесу, але попри це, Україна залучає інвестиції від компаній з усього світу. Індекс активності бізнесу показує зростання, але відновлення ускладнюється фінансовими труднощами та економічною невизначеністю. Україна залишається привабливою для іноземних інвесторів, демонструючи стійкість та потенціал.

Список використаних джерел:

1. Investments in the economy of Ukraine during the war. URL: <https://gmcenter/en/posts/how-global-industrial-giants-develop-production-in-ukraine-during-the-war/>
2. Інвестування в Україну під час війни. URL: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-vijny-327240>
3. Міністерство фінансів України. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
4. Economics Observatory. URL: <https://www.economicsobservatory.com/rebuilding-ukraine-how-will-policy-makers-shape-the-country-after-the-war>
5. Офіційний сайт Retail Association of Ukraine. URL: <https://rau.ua/>
6. Дослідження стану та потреб бізнесу за рік повномасштабної війни. Дія. URL: <https://business.dii.gov.ua/cases/iniciativi/doslidzenna-stanu-ta-potreb-biznesu-za-rik-povnomasstabnoi-vijni>
7. Ділові очікування підприємств України: Опитування НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/biznes-zberig-pozitivni-otsinki-perspektiv-svogo-ekonomichnogo-rozvitku--rezultati-opituvannya-kerivnikiv-kompaniy-u-iii-kvartali-2023-roku>

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Момот Т. В., д-р екон. наук, професор, Петренко К. О., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Військова агресія РФ проти України стала причиною найбільшої економічної кризи в історії незалежної України. Повномасштабна війна з 24

лютого 2022 року збільшила ризики та невизначеності, створила бар'єри для вільного руху факторів виробництва, у тому числі робочої сили. Пошкодження та знищення інфраструктури, підприємств, мереж торгівлі та багато іншого призвело до погіршення та втрат можливостей до працевлаштування. Вимушена міграція - до зміни структури ринку праці. Суттєвим став дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили. Через війну спостерігається зниження зарплат, оскільки безробітних стає значно більше, ніж вакантних робочих місць.

Вплив військових дій на ринок праці в Україні досліджували такі науковці як О. І. Штундер, Р. О. Пищуліна, Р. К. Маркович, В. В. Близнюк, В. І. Гойчук, Н. А. Іщенко, Р. О. Серьогіна, Л. Д. Яценко та інші.

Проте, подальшого дослідження потребує ринок праці в умовах повномасштабної війни з вирішенням завдань, таких як аналіз проблем розвитку, порівняння стану ринку праці минулого та сучасного періодів, вивчення демографічної та міграційної ситуації, оцінка рівня безробіття, визначення потреб роботодавців, аналіз заробітної плати та адаптації ринку праці до умов війни та дії Державних програм.

На травень 2022 року, за оцінками МОП, втрачено близько 30% робочих місць (4,8 мільйона місць роботи), які існували в Україні до початку повномасштабної війни. Це призвело до таких наслідків як: зростання соціальної напруженості в суспільстві; зниження купівельної платоспроможності та збільшення злочинності; зменшення самооцінки та психологічного здоров'я людей.

Російське повномасштабне вторгнення в Україну призвело до найбільшої міграційної кризи в Європі з часів Другої світової війни. Лише станом на листопад 2022 року в Європі перебуває близько 7,8 млн біженців, за даними ООН. Дані відображено на рис. 1.

Рис. 1 – Міграція біженців з України до країн Європи

Наведені дані свідчать про те, що найбільше біженців з України прийняла Польща, де зареєстровано майже 1,5 млн осіб. Також, трохи більше мільйона українців знайшли притулок в Німеччині з початку війни. Найбільша кількість біженців була зареєстрована у березні (431 тисяча осіб) та квітні (198 тисяч осіб) 2022 року. На третьому місці за кількістю українських біженців Чехія – там зареєстровано трохи більше ніж 455 тисяч наших громадян. До десятки країн, в які від війни поїхали найбільше українців, також увійшли: Італія (171,5 тисяч), Іспанія (150,4 тисяч), Туреччина (145 тисяч), Британія (141,5 тисяч), Франція (118, 9 тисяч), Словаччина (99,3 тисяч) та Молдова (95,4 тисяч).

За оцінками МОП, до початку агресії з загальної чисельності біженців працювало близько 1,2 мільйона осіб. Дві третини з них мають вищу освіту, а 49% були зайняті у професіях, які вимагають високої кваліфікації. Тобто відтік висококваліфікованої робочої сили.

Зростання рівня смертності населення та падіння народжуваності разом із збільшенням рівня каліцтва населення останніми часом, суттєво обмежує кваліфіковану робочу силу та кількість працездатного населення.

Пріоритетами Центру економічної стратегії у людському капіталі є відповідність робочої сили потребам ринку праці шляхом продуманої міграційної політики, збільшення економічної активності громадян та підвищення рівня капіталу через якісну освіту.

Повернення (чи залучення) мігрантів з-за кордону залежить від того, чи матимуть громадяни можливості для підвищення рівня добробуту, чи можуть вони мати в Україні комфортне життя. А рішення полягає безпеки (наявність укриттів, розмінування територій); в площині житлової політики, наявності соціального житла; в площині якісної, безбар'єрної громадської інфраструктури, доступу до якісної освіти і медицини, підвищення, збільшення платоспроможності. Також здійснюється праця над розвитком забезпечення ефективної реабілітації і протезування, деінституціоналізації догляду за дітьми і дорослими, які його потребують; над реалізацією інструментів для боротьби з бідністю, переглядом програм соціальної допомоги, здійсненням пенсійної реформи і тд. Ці напрямки передбачені і в проєкті Українського плану (Ukraine Facility). Розділ Українського плану "Людський капітал" описує ключові напрямки дій урядової команди, спрямовані на відновлення людського капіталу України.

Релокація та вимушена міграція призвели до зміни структури ринку праці, а також структури пропозицій та насиченості фахівцями по регіонах. У регіонах, які найбільше відчували на собі військову агресію РФ, зменшилася кількість робочих місць і зросла конкуренція. На 1 червня 2022 року, в середньому по Україні, на одне вільне робоче місце претендувало 12 безробітних, на 1 червня 2021р. - 5 осіб. Лише 33 % компанії у 2022 році мають відкриті вакансії, більшість з яких це фахівці з професійно-технічною освітою.

Переміщення підприємств у більш безпечніші регіони України, спричинили те, що у західних областях кількість пропозицій роботи була меншою за довоєнні показники майже втричі внаслідок збільшення чисельності охочих до праці на цих територіях.

Ці зміни, поряд із сильним потоком біженців і великим внутрішнім переміщенням населення, призвели до величезних втрат робочих місць і доходів населення, спричинили дефіцит персоналу у життєво необхідних сферах ринку праці, особливо на територіях активних бойових дій.

Кількість зайнятих працівників на підприємствах у 2021 році склала 6,4 мільйонів осіб, на 2022 рік – 5,4 мільйонів осіб, зменшення на 1млн осіб (-18,5%), порівняно з 2021 роком. Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання на 2021 рік – 7,4 мільйонів осіб, а у 2022 році - 6 мільйонів осіб, скорочення на 1,4 мільйонів осіб (-23,3%). У свою чергу кількість діючих суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємств у 2022 році, порівняно з 2021 роком зменшилася на 700 тисяч, зниження на 9,4%. З цих даних можна прослідити, що кількість працюючих у 2 рази більше зменшилася, ніж кількість тих юридичних чи фізичних осіб-підприємців, які надавали робочі місця.

Найбільш затребувані роботодавцями навички включають відповідальність, роботу з інструментами або обладнанням, спроможність працювати в команді, орієнтацію на результат, взаємодію з клієнтами, навички продажів, роботу з документами та володіння комп'ютером.

Спостерігається зростаючий попит роботодавців на співробітників із розвинутими soft skills. В сучасних умовах необхідно не лише володіти конкретними професійними навичками (жорсткі навички), але й акцентувати увагу на універсальних компетенціях, які можуть бути використані в будь-якій сфері роботи. Ця зміна у ринку праці є доречною, бо кожна людина зможе спробувати себе у різних сферах, а не тільки за отриманою професійною освітою. 52% роботодавців вказують, що для виконання роботи достатньо часткової або неповної кваліфікації.

Зміни розміру заробітної плати у порівнянні з довоєнним рівнем, подано на рис. 2.

Рис. 2 - Середня пропонована зарплата та її зміна в травні 2022 року у порівнянні з довоєнним рівнем

На рис. 2 спостерігається суттєве зниження заробітної плати. Найбільше зменшення у сфері видобутку сировини, інсталяції та сервісу та для людей, які тільки почнуть свою кар'єру, що складає від 50% і більше.

Згідно звіту Національного банку України в Україні більшість підприємств не може забезпечувати зарплати на довоєнному рівні. Падіння зарплат у приватному секторі становить 25-50% порівняно з довоєнними показниками. Зростає кількість підприємств, які урізали зарплати працівникам на 10-50%,

До найбільш актуальних проблем у роботі з персоналом належать (наведено по зниженню актуальності): невідповідність очікувань претендентів на роботу щодо розміру заробітної плати, недостатня кваліфікація на посади, відсутність кандидатів на посади, низька кількість молоді на ринку праці, недостатня профорієнтація на робочі професії.

Ще до наявних проблем на ринку праці належить: низька частка офіційно зареєстрованих безробітних за великих масштабів зростання прихованого безробіття; низька територіальна мобільність трудових ресурсів; відсутність або недостатня спрацьованість правових норм організаційно-економічних механізмів, що регулюють трудові відносини у відповідний час.

Щодо відновлення трудової активності. Ситуація на ринку праці залежатиме від тривалості бойових дій, а також від повернення українських мігрантів. У квітні 2022 року трудова активність почала поступово відновлюватись, припинилося зниження кількості вакансій. Відбувається оптимізація діяльності бізнесу, значно частина працівників почала працювати віддалено, ринок почав прилаштовуватися до нових реалій.

Реалізація комплексної програми урядом, яка спрямована на покращення ситуації на ринку праці, демонструє активні заходи для стимулювання зайнятості та розвитку підприємництва в Україні. Програма "Робота" надає можливість українцям отримати мікрогранти до 250 тис. гривень для розпочатку або розширення бізнесу, а також гранти на розвиток переробних підприємств, садів та теплиць. Зазначено, що обов'язковою умовою для отримання грантів є створення нових робочих місць.

Позитивні наслідки програми включають покращення показників ринку праці. Зокрема, рівень безробіття у 2023 році склав 19%, що свідчить про зменшення порівняно з попереднім роком. Значний приріст кількості вакансій спостерігається в різних сегментах населення, таких як шукачі без досвіду, ветерани, люди з інвалідністю, студенти та пенсіонери. Такий позитивний розвиток свідчить про те, що конкуренція на ринку праці зменшується, а дефіцит кадрів стає більш відчутним.

Таким чином, проведений аналіз ринку праці свідчить про наявність численних проблем в Україні, що вимагає невідкладних заходів для поліпшення ситуації. Зокрема, рекомендується: збільшити рівень зайнятості шляхом створення нових робочих місць; розвивати особисті та професійні навички працівників для підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці; урівноважити вимоги до заробітної плати між працівниками та роботодавцями; розподілити робочу силу рівномірно між різними секторами та регіонами

економіки; вдосконалити і створити нові Державні програми для відновлення та покращення ринку праці; заохочувати повернення в країну працездатних громадян; здійснювати перепрофілювання та підвищення кваліфікації в напрямках, які є стратегічними для відбудови країни та відповідають потребам ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Актуальні потреби ринку праці. Результати дослідження. 2022. URL: <https://fru.ua/ua/media-center/analytics/aktualni-potrebi-rinku-pratsi-rezultati-doslidzhennya>
2. Аналіз ринку праці. 2019. URL: <https://duit.edu.ua/for-student/practice-and-employment/labor-market-analysis/>
3. В яких країнах Європи найбільше українських біженців. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/yakux-krayinax-yevropy-najbilshe-ukrayinskyh-bizhenciv>
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/>
6. Опитування підприємств – 2022. 2022. URL: https://fru.ua/images/doc/2022/EU4Skills_Sectoral_survey.pdf
7. Пищуліна О. Р, Маркевич К. Р. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>
8. Ринок праці України: стан сьогодні та прогнози на 2023 рік. 2023. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/sho-vidbuvayetsya-z-rinkom-praci-v-ukrayini-2023>

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ВИХОДУ З КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ

Момот Т. В., д-р екон. наук, професор, Серова Д. Д., бакалавр Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Продовольче виробництво, як одна з найдавніших сфер зайнятості, відіграє важливу роль у забезпеченні харчових потреб населення та впливає на внутрішню економіку будь-якої країни. Ця галузь направлена на підтримання рівня достатку, соціального стану, здоров'я і сталого розвитку, є ключовим елементом світової продовольчої безпеки, яка забезпечує постійний та безперервний доступ людей до необхідної кількості поживної їжі.

Метою дослідження є систематизація проблем аграрного сектору в умовах воєнного стану та пошук шляхів виходу з кризової ситуації. Основні завдання у сфері формування продовольчої безпеки включають: забезпечення стійкої фізичної та економічної доступності харчових продуктів; дотримання високого рівня якості та безпеки харчових продуктів і сільськогосподарської сировини; динамічний розвиток усіх галузей аграрного сектора з метою забезпечення їх високої конкурентоспроможності; гарантування продовольчої незалежності держави; підтримка стабільності внутрішнього продовольчого ринку, зокрема, через формування стратегічних запасів основних харчових

продуктів; здійснення активної зовнішньоекономічної діяльності; запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам продовольчої безпеки та мінімізація їх негативних наслідків; формування здорового типу харчування населення.

Забезпечення світової продовольчої безпеки визначається як глобальний виклик і входить до числа основних цілей сталого розвитку, які стоять перед міжнародним співтовариством.

Тривалий час Україна утримується в п'ятірці світових лідерів за експортом сільськогосподарських продуктів, таких як соняшникова олія, пшениця, кукурудза та ячмінь. У 2021 році сільгосппродукція складала понад третину від загального обсягу товарного експорту країни (40,7%, або 27,7 млрд доларів США) (рис.1).

Дії під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну значною мірою відобразилися на аграрному секторі країни. Небезпека, що виникла безпосередньо на територіях сільськогосподарських угідь, частково або повністю призупинила усі виробничі процеси. Міністерство аграрної політики та продовольства протягом 2022-2023 рр. намагалось якнайшвидше сприяти долученню всіх всесвітніх організацій та фінансової підтримки задля відновлення можливості контролю виробництва та зберігання власної сировини.

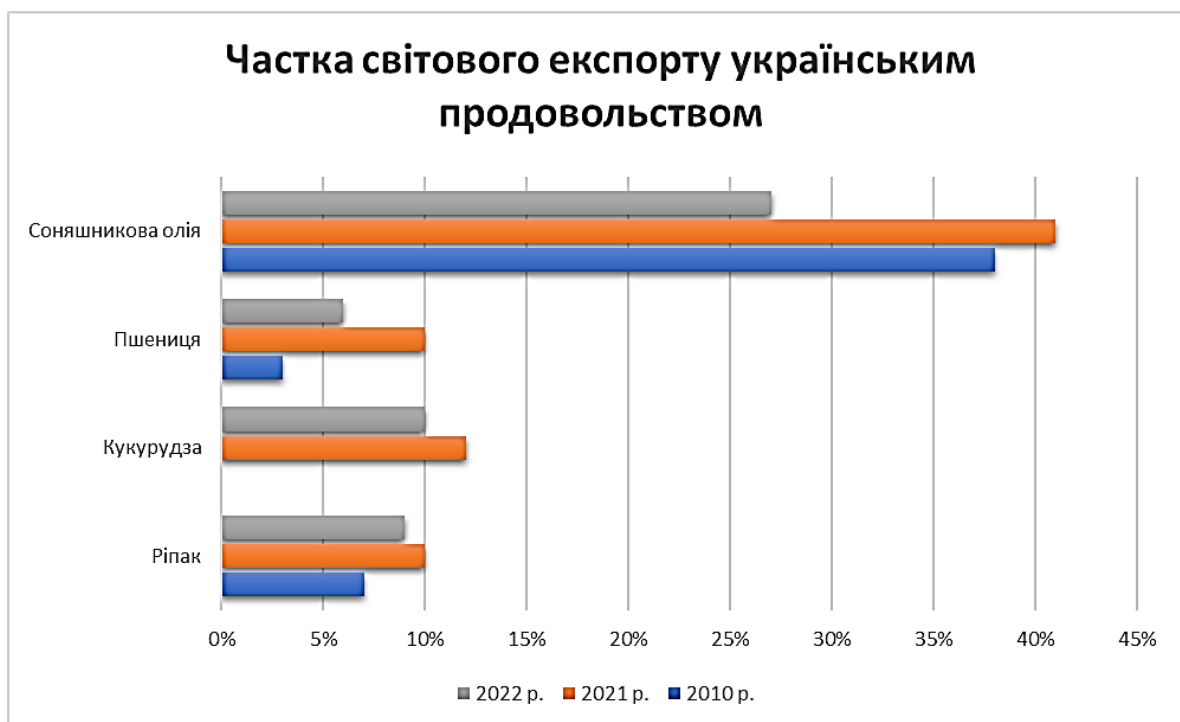

Рис.1 – Динаміка частки експорту українського продовольства у світі

*складено за джерелом:

URL:<https://minagro.gov.ua/investoram/monitoring-stanu-apk/eksport-z-ukrayini-zernovih-zernobobovih-ta-boroshna>;

URL:https://lb.ua/economics/2023/08/14/570079_z_1_lipnya_ukraina_eksportovala_bilshe.html.

Бойові дії наразі тривають й далі, тим самим продовжуючи негативно впливати на всю сільськогосподарську діяльність в Україні.

Початковою задачею вирішення проблеми, яка виникла на аграрному секторі, є повна експертна оцінка ситуації та спостереження змін на полі ринку. Слід враховувати статистику до початку теперішніх ускладнень і порівнювати їх з вихідними значеннями. Також варто зазначити роль світової політики та винести загальні висновки шляхів подолання кризової ситуації.

До повномасштабного вторгнення український аграрний експорт з кожним роком становив все більшу частку торгівельної продукції у світі. Експортні продукти постачалися навіть до різних континентів, які потребували запаси продовольства.

Навіть у 2022 р. Україна показала вражаючі результати у сфері експорту, незважаючи на воєнну агресію. Відсоток поставлених культур залишився стійким і не досяг критичного рівня. На сьогоднішній день не виявлено глобальних ризиків, які можуть змінити відсоткову структуру експорту, що свідчить про очікувану нормалізацію обсягів продажів продовольчих товарів до попереднього періоду до війни.

Протягом перших місяців воєнного конфлікту внаслідок окупації значної кількості українських земель, аграрний сектор потерпів від втрат промислових запасів на державних сховищах. Окрім того, не реалізувалася кількість запланованого врожаю, який мав бути посаджений та зібраний на конкретному типі ґрунту. Блокування басейну Азовського моря та перекриті залізничні шляхи Херсонської, Запорізької та Донецької областей призвело до втрати можливості експортувати товари шляхом морської транспортної системи. Логістичний відділ не мав жодних ефективних механізмів врегулювання критичного стану постачання продовольства в треті країни. Це призвело до глобальних проблем продовольчої безпеки.

Згодом, розширення пропускну́ї спроможності під кінець 2022 року та протягом 2023 року збільшило експортну мережу товарів, зокрема аграрних культур. Це відобразилося на підвищенні відсотку проданих обсягів харчової продукції.

Станом на 2020 рік у приватній власності перебувало 31 млн га земельних ділянок або 75% сільськогосподарських угідь України та нараховувалося біля 6,9 млн приватних землевласників. Через нездатність засадити землю у 2022 році кінцевих продуктів налічувалося в край недостатньо для прибуткового експорту. Зовнішній ринок почав зазнавати збитків. Тиск від впливу такої проблеми все більше помічався на достатку приватних землевласників. Запровадженні етапи фінансової допомоги від світових організацій аграрного і сільського розвитку забезпечували виробникам достатній обсяг врожаю, аби пом'якшити ризики для продовольчої безпеки всередині країни та зберегти виробничий потенціал, що знадобиться для повоєнної відбудови української економіки.

За оцінкою Мінагрополітики України та Київської школи економіки, загальна сума втрат, завданих сільськогосподарській галузі внаслідок широкомасштабного російського вторгнення в Україну, станом на 15 вересня 2022 року сягнула 6,6 млрд дол. США. При цьому непрямі витрати у сільському господарстві України через зменшення виробництва, блокаду портів і

збільшення виробничих витрат оцінюються у 34,25 млрд дол. США (зокрема у рослинництві через зниження виробництва – 11,2 млрд дол. США; у тваринництві – 348,7 млн дол. США; втрати через скорочення виробництва озимих культур оцінено у 3 млрд дол. США; багаторічних культур – у 322 млн дол. США; втрати внаслідок порушення логістики становлять 18,5 млрд дол. США).

2023 рік для аграріїв не менш складний. Скоротилась площа сільськогосподарських культур та їх валовий збір. За попередніми даними струкурних підрозділів обласних державних адміністрацій, очікувана посівна площа всіх категорій господарств на підконтрольній території України під урожай 2023 року має складати 21,8 млн га, що на 6,8 млн га менше від показника 2021 року (28,6 млн га). За прогнозами НБУ, урожай зернових культур у 2023 році становитиме близько 46 млн т (на 15% менше, ніж у минулому році). Таке зменшення зумовлене удорожчанням собівартості вирощування сільгосп культур, а також ускладненням збуту продукції.

Складна ситуація залишається і у тваринницькій галузі, передусім через скорочення тварин у господарствах населення, зростання витрат на виробництво й відсутність фінансових ресурсів у аграріїв для відбудови зруйнованих тваринницьких приміщень.

Таким чином, наслідком збройної агресії РФ, початої у 2014 році, було втрачено частину сільськогосподарських угідь на окупованих територіях Луганської та Донецької областей та АР Крим. Однак, аграрний сектор економіки взагалі зумів адаптуватися до умов війни та продемонстрував стабільний розвиток. У 2021 році було зібрано рекордний врожай сільськогосподарських культур (86 млн тон зернових та зернобобових) та досягнуто лідерства в експорті певних видів сільськогосподарської продукції на зовнішні ринки. Незважаючи на повномасштабне вторгнення РФ український агробізнес працює в надскладних умовах і демонструє гнучкість та ефективність. можна стверджувати, що для протидії негативному впливу на сільське господарство та аграрний сектор України під час війни важливо активно впроваджувати сучасні технології та надавати підтримку фермерам у використанні ефективних методів обробітку землі та вирощування сільськогосподарських культур.

Для забезпечення стійкості аграрного сектору, важливо також розширювати експорт сільськогосподарської продукції та сприяти диверсифікації сільськогосподарських виробництв. Крім того, важливо забезпечити безпеку та захист сільських територій від можливих загроз під час конфлікту. Ці заходи сприятимуть відновленню стану економіки України, основну частину якої займає сільське господарство.

Список використаних джерел:

1. Як війна впливає на сільське господарство та які перспективи України в цій сфері?. 2023. URL: <https://svidomi.in.ua/page/yak-viina-vplyvaie-na-silске-hospodarstvo-ta-iaki-perspektyvy-ukrainy-v-tsii-sferi>
2. Агросектор України: вплив війни та перспективи відновлення. 2023. URL: <https://dlf.ua/ua/agrosektor-ukrayini-vpliv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlennya/>

3. Сільське господарство України. 2020. URL: <https://dlf.ua/ua/silске-gospodarstvo-v-ukrayini/>
4. Сільське господарство та війна: результати воєнного року та прогнози на 2023. 2023. URL: <https://vesti.dp.ua/silске-gospodarstvo-ta-vijna-rezultati-voyennogo-roku-ta-prognozi-na-2023/>
5. Переорієнтація агробізнесу: як змінюється українське сільське господарство в умовах війни. 2022. URL: <https://minagro.gov.ua/news/pereoriyentaciya-agrobizesu-yak-zminyuyetsya-ukrayinske-silске-gospodarstvo-v-umovah-vijni>
6. Сільське господарство в умовах війни. 2022. URL: <https://sdplatform.org.ua/blogs/agriculture>
7. Сільське господарство під час війни. 2023. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/silске-gospodarstvo-pid-chas-vijni-zmina-prioritet/>
8. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України. 2023. URL: <https://voxukraine.org/silске-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny>
9. ЗУ Про продовольчу безпеку України від 28.04.2011 8370. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01A?an=3>
10. Міністерство закордонних справ України. URL: Загроза продовольчій безпеці світу Міністерство закордонних справ України (mfa.gov.ua)
11. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Експорт з України зернових та борошна. 2023. URL: <https://minagro.gov.ua/investoram/monitoring-stanu-ark/eksport-z-ukrayini-zernovih-zernobobovih-ta-boroshna>

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Мохненко А. С., д-р екон. наук, професор, Антонов Р. А., аспірант, Херсонський державний університет

Формування інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки бізнесу в умовах воєнної економіки є важливим завданням, оскільки воєнний конфлікт може створити серйозні загрози для діяльності підприємств і підприємців.

В сучасних умовах економічної діяльності, успішність вітчизняних підприємств у власному забезпеченні безпеки в значній мірі залежить від ефективного використання інформаційно-аналітичних ресурсів. Питання щодо створення та розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки залишається не вивченим належним чином.

Проблему інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств вивчали такі дослідники: П.Азіков, С.Бадлуєва, К.Білов, О.Куліна, Є.Позднишев, І.Садчикова та інші.

Згідно з Є.Позднишевим, інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва означає надання керівництву необхідної інформації шляхом добування, обробки та надання інформації [1, С. 11].

І.Садчикова визначає інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємства як поєднання інформаційної та аналітичної роботи для задоволення інформаційних потреб та реалізації обов'язків у забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства [2, С. 88].

Ми вважаємо, що інформаційно-аналітичне забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства – це комплекс заходів і процесів, спрямованих на забезпечення фінансової та економічної стійкості та безпеки підприємства за допомогою збору, аналізу та використання інформації. Це важлива складова управління підприємством, яка допомагає вчасно виявляти фінансові ризики та проблеми, а також приймати інформовані рішення для їх вирішення.

Для забезпечення безпеки бізнесу в цих умовах слід виконати кілька ключових кроків:

1. Аналіз ситуації: Важливо оцінити поточну ситуацію в регіоні, де діє ваш бізнес. Це включає в себе оцінку потенційних загроз, таких як військові дії, економічні санкції, перешкоди в постачанні тощо.

2. Моніторинг: Постійно ведіть моніторинг подій і збирайте інформацію про поточну ситуацію. Використовуйте нові джерела, звіти розвідки, аналітичні звіти та інші джерела для отримання актуальної інформації.

3. Розробка планів невідкладних дій: Розробіть плани дій для різних сценаріїв, включаючи можливість відключення від електроенергії, перекриття постачання матеріалів або інших надзвичайних подій. Забезпечте резервне електроживлення, віддалену роботу та інші заходи для збереження бізнесу.

4. Кібербезпека: Вдосконаліть заходи кібербезпеки для захисту від потенційних кібератак, які можуть бути відповіддю на воєнний конфлікт.

5. Захист персоналу: Забезпечте безпеку свого персоналу, зокрема, надавши їм інструкції щодо безпеки та плани евакуації у разі потреби.

6. Зв'язок з органами влади: Встановіть зв'язок з органами влади та військовими службами для отримання інформації і підтримки в разі потреби.

7. Диверсифікація: Розгляньте можливості диверсифікації бізнесу для зменшення ризиків. Це може включати в себе розширення асортименту товарів або розширення ринків збуту.

8. Ефективне використання аналітики: Використовуйте інформаційні технології та аналітику для передбачення ризиків і прийняття рішень на основі даних.

9. Внутрішні процедури: Розробіть внутрішні процедури та навчання для персоналу з питань безпеки в умовах воєнної економіки.

10. Запаси і логістика: Зберігайте достатні запаси сировини та готової продукції, і розгляньте оптимізацію логістичних процесів для забезпечення стабільних поставок і виробництва.

Забезпечення безпеки бізнесу в умовах воєнної економіки вимагає комплексного підходу та готовності до різних сценаріїв. Важливо бути гнучкими і адаптуватися до змін в оперативному середовищі, а також співпрацювати з відповідними органами та іншим бізнесом для обміну інформацією та підтримки в умовах воєнної нестабільності.

Інформаційно-аналітична діяльність полягає у зіставленні, оцінюванні, аналізі та інтерпретації інформації, а також у формулюванні рекомендацій для прийняття управлінських рішень. Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємства є важливою складовою управління фінансово-

економічною безпекою підприємства та базується на пошуку, зборі та обробці отриманої інформації.

Список використаних джерел:

1. Позднишев Є. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва (методи та їх застосування) : навч. посіб. / Є. В. Позднишев .– К. : Видавець Позднишев, 2007. – 89 с.
2. Садчикова І. В. Концептуальні засади інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства / І. В. Садчикова, В. С. Садчиков // Фінансові дослідження. – 2016. – № 1(1). – С. 87–95.
3. Мохненко А.С. Organizational and economic mechanism for the development of an enterprise in the IT-sphere // Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів: збірник тез та доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 03-04 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 281-282.
4. Мохненко А.С. Маркетинг як інструмент ефективного функціонування логістичної системи підприємства // Маркетинг у підприємстві, біржовій діяльності та торгівлі в smart-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри: колективна монографія. Львів, 2023. С. 136–160.
5. Мохненко А.С. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможного розвитку підприємств регіону: звіт про науково-дослідну роботу. Херсон. ХДУ, 2023. 229 с.

**СТРАТЕГІЧНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК
НА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

В умовах військової агресії пріоритетом функціонування та розвитку української економіки є збереження промислового потенціалу, забезпечення національної безпеки держави та, зокрема, продовольча безпека. Наразі продовольча сфера українського бізнесу зазнає атак з боку агресора, що веде до «згортання» виробництва у багатьох галузях промисловості, в тому числі й у сфері виробництва молочної продукції.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, станом на 1 травня 2023 р. в країні налічується всього 1,4 мільйона корів, це на 8% менше, ніж у 2022 р. при тому, що знижується кількість молочних ферм (на 11.2 %) та виробників молочної продукції (на 7,4%) [4].

При цьому через масову вимушену міграцію населення в Україні різко знизився попит на молокопродукти, оскільки навіть при суттєвому скороченні виробництва молока його надлишки виявилися занадто великими. Якби в 2022 р. не вдалося налагодити належний експорт, то аграрії й надалі масово вирізали б худобу, зменшуючи пропозицію молока, проте молочники зуміли подолати

масу проблем, спричинених війною, і експорт молокопродуктів нині навіть збільшився [1].

Всі ці складні процеси, що відбуваються нині у галузі, вимагають того, щоб управлінські рішення з приводу виробництва та збуту молочної продукції приймалися на основі достовірної та оперативної інформації, що отримується, надати яку покликаний стратегічний управлінський облік, що дозволяє скоригувати стратегію розвитку підприємств молочної промисловості України з урахуванням ризиків воєнного часу.

Т.ч., метою цих тез є дослідження стратегічних аспектів управлінського обліку на молокопереробних підприємствах України в умовах воєнного стану.

Розглядаючи цю проблему, слід звернути увагу на те, що в наш час цілі стратегічного управлінського обліку змінилися, якщо раніше вищезазначена форма обліку забезпечувала розвиток підприємства у стратегічному аспекті, то в умовах воєнних дій стратегічний управлінський облік, на нашу думку, має забезпечити безпеку галузі та суб'єктів економічної діяльності – виробників молочної продукції.

У контексті забезпечення безпеки, ключовими завданнями стратегічного управління підприємствами молочної промисловості мають стати: отримання необхідної інформації, моніторинг та прогнозування загроз; кількісна та якісна оцінка ризиків (розрахунок показників індикаторів рівня безпеки організації); досягнення цілей підприємства у межах обраної стратегії з урахуванням ризиків надзвичайних ситуацій воєнного характеру.

Говорячи про проблему отримання інформації, слід звернути увагу на те, що в умовах складної військово-політичної обстановки для цілей стратегічного планування управлінський облік повинен надати керівництву підприємств інформацію саме стратегічного характеру (рис. 1).

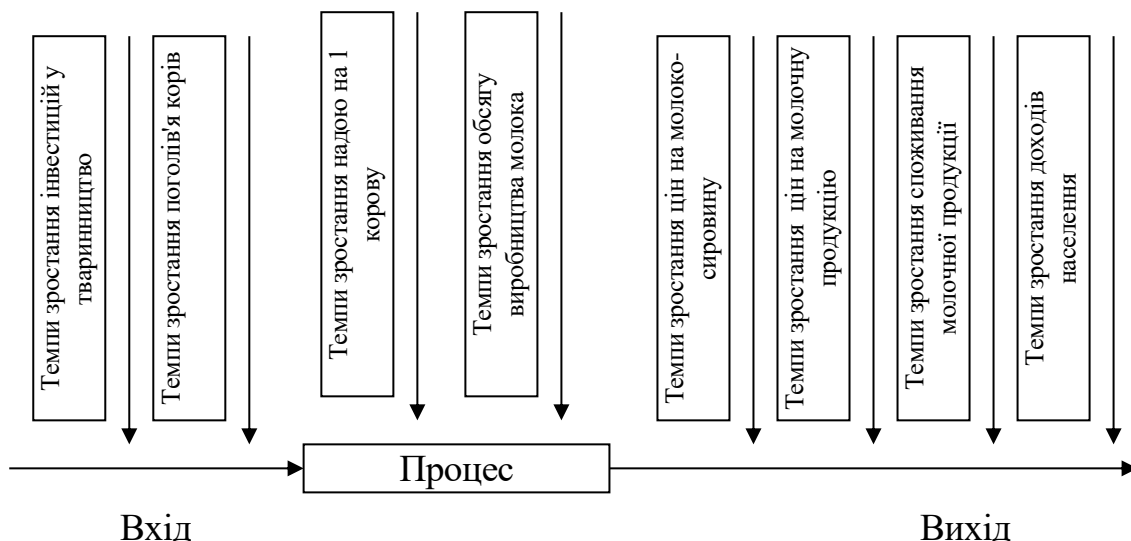

Рис. 1 – Інформація стратегічного характеру для цілей стратегічного планування на підприємствах молочної промисловості (складено автором за допомогою [3])

На рис. 1 сформована сукупність показників, що характеризують розвиток молочного комплексу, яку умовно можна розподілити на три групи:

I група – темпи зростання ресурсних показників (інвестиції у тваринництво, поголів'я корів);

II група – темпи зростання виробничих показників розвитку галузі (рівень надою на 1 корову, обсяг виробництва молока);

III група – темпи зростання соціальних показників (рівень цін на молокосировину, рівень цін на молочну продукцію, рівень споживання молочних продуктів, рівень доходів населення).

На наступному етапі необхідно побудувати відібрані показники в еталонний ряд. При цьому використовувався принцип ранжирування, згідно з яким, цінність вихідних показників вища за цінність процесних і, у свою чергу, вища за цінність вхідних показників.

При формуванні еталонного динамічного ряду слід спиратися на принцип транзитивності, з якого випливає, що якщо $T(III) > T(I)$ і $T(H) > T(III)$, то $T(H) > T(I)$ тощо.

Таким чином, було сформовано еталонний ряд темпів зростання показників у молочному підкомплексі:

$$T(D) > T(C) > T(ЦМП) > T(ЦМС) > T(OB) > T(H) > T(ПК) > T(I) \quad (1)$$

де T(D) – темпи зростання доходів населення; T(C) – темпи зростання споживання молочних продуктів; T(ЦМП) – темпи зростання цін на молочну продукцію; T(ЦМС) – темпи зростання цін на молоко-сировину; T(OB) – темпи зростання обсягу виробництва молока; T(H) – темпи зростання надою на 1 корову; T(ПК) – темпи зростання поголів'я корів; T(I) – темпи зростання інвестицій у тваринництво.

Для ефективного розвитку молочної галузі найшвидшими темпами мають зростати доходи населення, найповільнішими – інвестиції у тваринництво.

Далі кожному елементу еталонного ряду були присвоєні ранги, починаючи з першого (для коефіцієнта, що швидко прискорюється) до восьмого (найповільніше прискорюється коефіцієнт), що ілюструє табл. 1.

Таблиця 1 – Ранжування еталонного динамічного ряду

Показник	T(D)	T(C)	T(ЦМП)	T(ЦМС)	T(OB)	T(H)	T(ПК)	T(I)
Ранг	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII

На наступному етапі необхідно провести порівняння фактичних рядів даних з еталонним.

Очевидно, що чим ближче фактичне впорядкування показників до еталонного, тим більше виконується нормативних співвідношень, зафіксованих у динамічному нормативі. Тобто, якщо динаміка показників діяльності молочного підкомплексу свідчить про наближення до динамічного нормативу, то можна говорити про позитивні тенденції розвитку галузі, сформулювати орієнтири стратегічного розвитку підприємства в умовах надзвичайних ситуацій військового характеру.

При формуванні моделі стратегічного управління безпекою підприємств молочної промисловості слід враховувати той факт, що сучасний етап розвитку підприємств характеризується ризиками руйнування цілісності бізнес-процесів у результаті руйнування інфраструктури, загибелі майна, знищення кормової та виробничої бази.

Виходячи з вищезазначеного, за результатами проведеного дослідження сформовано концептуальну модель стратегічного управління безпекою підприємств молочної промисловості в умовах воєнного часу (рис. 2).

Відповідно до цієї моделі головна мета стратегічного управлінського обліку полягає в якісній ідентифікації загроз підприємства та їх подальшій кількісній оцінці та можливості ефективного управління ними. Доцільно визначити джерела та причини загроз, ступінь їх впливу на підприємства молочної промисловості, також варто спрогнозувати потенційні збитки та заходи щодо мінімізації негативних наслідків. Проведення діагностики факторів безпеки здійснюється за допомогою сукупності методів, прийомів та способів дослідження господарських процесів та явищ, вибір яких обґрунтовується цілями та завданнями дослідження, а також вихідними даними, доступними для проведення аналізу [3].

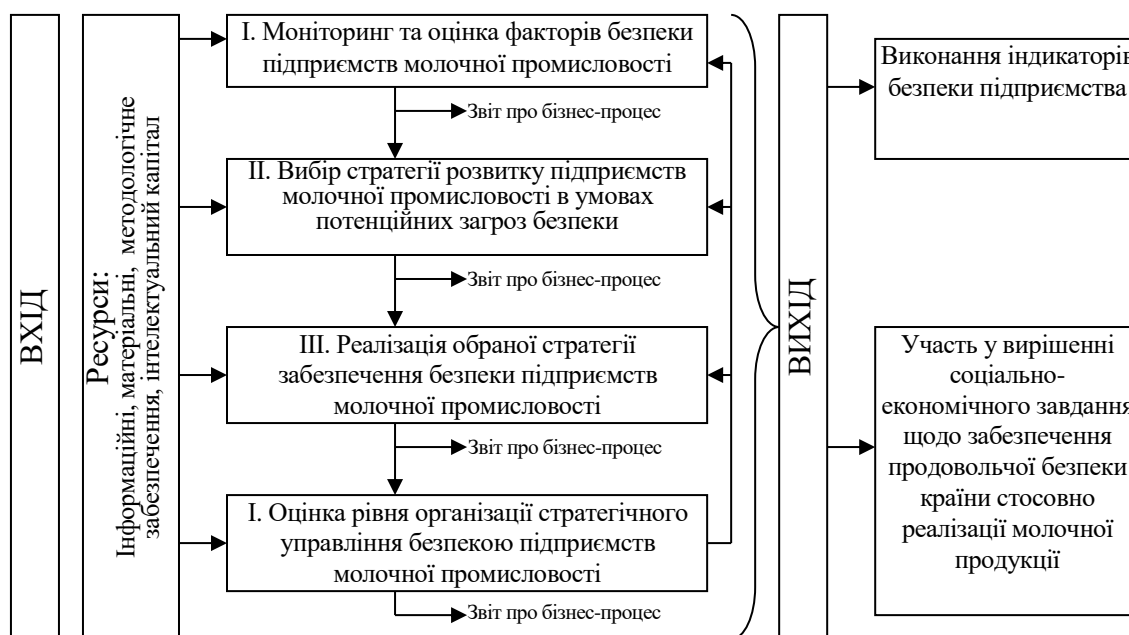

Рис. 2 – Модель стратегічного управління безпекою підприємств молочної промисловості в умовах воєнного часу (складено автором)

Найбільш поширеними методами аналізу є загальноекономічні методи: порівняння, факторний аналіз. Їх використання дозволяє отримати об'єктивну характеристику об'єкта дослідження без застосування складних економіко-математичних моделей, сформулювати «дорожню карту розвитку підприємства» з урахуванням тенденцій розвитку галузі, ризиків та можливостей виробничо-комерційної діяльності.

У межах стратегічного управлінського обліку визначаються відхилення досліджуваних показників від граничних значень.

Підсумовуючи, слід зазначити, що спектр загроз сучасних підприємств молочної промисловості в кризових ситуаціях воєнного часу дуже широкий. Тому найбільш важливим завданням стратегічного управського обліку є протидія таким загрозам, у зв'язку з чим, моніторинг безпеки при ефективній організації інформаційного забезпечення процесу управління може значною мірою підвищити безпеку підприємства та молочної галузі України загалом.

Список використаних джерел:

1. Експорт як порятунк для галузі. Українські молочники за експортними показниками наздоганяють поляків URL: <https://agroportal.ua/ru/publishing/analitika/eksport-yak-poryatunok-dlya-galuzi-ukrajinski-molochniki-za-eksportnimi-pokaznikami-nazdoganya-yut-polyakiv>
2. Костякова А.А Стратегічний управлінський облік: сутність та поняття // Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 39-2. С. 99-103.
3. Мирошніченко Ю. В., Вдовіченко А. С. Антикризове управління на підприємствах малого та середнього бізнесу // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. Харків, 2020. №25. С. 119–132.
4. Молочна ферма під ключ може врятувати як окрему сім'ю, так і цілу галузь. URL: <https://zn.ua/ariculture/molochnaja-ferma-pod-kljuch-mozhet-spasti-kak-otdelnuju-semju-tak-i-tseluju-otrasl.html>

ІСТОРІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ АНГЛІЇ У СЕРЕДНІ ВІКИ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Видрич Т. М., студент, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Розвиток бухгалтерського обліку та аудиту напряму залежить від розвитку історичних подій та їх наслідків в тій чи іншій державі. Наприклад, в середні віки Англія була монархією, в якій переважала феодальна система власності: король надавав землі своїм васалам, а ті, в свою чергу, могли надавати її нижчим васалам, що створювало певну ієрархію. Феодальна система вимагала ведення записів: хто володіє землею, які обов'язки у васала перед королем, які податки та рентні платежі збираються і тощо. Головне завдання бухгалтерського обліку в цю епоху полягало в тому, щоб дозволити уряду або власникам нерухомості контролювати тих, хто перебував у нижчих частинах соціально-економічної «піраміди». Англійська казначейська система була першою відомою середньовічною системою нарахування та списання.

Вагомим фактором стало те, що Англія в середні віки була здебільшого аграрною країною, тому, на жаль, записи про торгові та виробничі підприємства того часу мізерні порівняно з сільськогосподарською діяльністю. А збережені рахунки є записами процесу аудиту, а не сучасними поточними записами надходжень і платежів.

Ставши у 1066 р. королем, Вільгельм стикнувся з необхідністю контролювати населення своєї країни, тому у 1085 р. наказав розпочати роботи над «Книгою страшного суду». Було створено спеціальні комісії, які опитували місцевих жителів, аристократію та церковних осіб. Через рік було отримано

результат : детальну характеристику понад 13 тис. населених пунктів в Англії. Ця книга стала найбільш повним описом для фінансової звітності та ведення записів того періоду. Саме на ній будувався розрахунок податку та вимоги до обліку для різних земель. [1].

Однією з найперших та найпоширенішою в Англії стала система обліку - "charge and discharge", що в перекладі означає «система нарахування та списання». Вона була дуже зручною для країни, у якій до 14 ст. приблизно 90% населення не мали освіти. Звичайно, більшу частину такого населення складали селяни, але й серед знаті їх було достатньо.

Казначейство контролювало, щоб представники короля в кожному графстві надавали особистий звіт про доходи, які вони отримували від імені корони, так як вони ними розпоряджались. Збір доходів та звітів проводився у Казначействі двічі на рік - на Великдень та на Михайла. На Великдень шериф сплачував приблизно половину загальної суми щорічних внесків, яку заборгував його округ. На свято Михайла кожен шериф повертається для остаточного звіту, під час якого він сплачує доходи за цілий рік. Оскільки більшість посадовців у той час були неписьменні, барони казначейства заслуховували усні доповіді під час «аудиту» та вели записи про надходження та платежі, а висновок аудитора починався словами: «вислухано аудиторами, що підписалися нижче». Приймаючи плату від шерифа на великдень, скарбник мав підготувати та вирізати дерев'яну паличку для підрахунку як запис транзакції. Для цього використовували пиличку, на якій насічками позначали отриману суму. Поріз розміром з людську руку - 1000 фунтів; ширина великого пальця - 100 фунтів; шматок товщиною «зерна або стиглого ячменю» - один фунт; і шилінг - просто насічка [2]. Після того, як сума, яку пропонував шериф, була вирізьблена, робили діагональний хрестик на дюйм або два від товстого кінця підрахунку, і вся палиця була розділена посередині на дві однакові частини різної довжини. Плоскі сторони обох частин були написані латинською мовою, щоб показати, що вони стосуються одного й того ж запису, і як додатковий захист, поперечні надрізи були зроблені під різними кутами на різних мітках так, щоб неможливо було з'єднати частини які не підходять один до одного. Після цього шериф йшов, отримавши квитанцію про оплату, а другу частину зберігав скарбник для архіву. На свято Михайла кожен шериф повертався для остаточного звіту, під час якого він сплачував доходи за цілий рік. Скарбник зачитував суму до сплати, а шериф повинен виправдати будь-які незвичайні витрати.

Отже, доцільно зробити висновок, що система мала основним завданням покладення відповідальності за отриманні надходження (орендну плату, феодалні збори) і за те, як їх було витрачено і скільки надлишків сплачено. Що ж до зручності, то варто додати, що її використовували аж до 19 ст., особливо в маєтках аристократії.

Селяни не могли дозволити собі подібну послугу. Як парламент, так і суди надавали перевагу вирішенню таких питань як «джентльменські угоди» або через тиск ринкових сил. Бухгалтерські книги тих часів читаються як розповіді, з датами й описом укладених угод або умовами надання послуг.

Нижче наведено два приклади того, як могли виглядати ці записи в реєстрі:

- Понеділок, 12 травня: В обмін на трьох курчат, яких я надав сьогодні, Вільям Смоллвуд (робітник) пообіцяв пакет насіння, коли врожай буде завершено восени.[2].

- Середа, 14 травня: Семюель Томсон (майстер) погодився виготовити один комод в обмін на річну кількість яєць. Яйця потрібно доставляти щодня після того, як скриня закінчиться.[2].

Окрім того, використовували все ті самі дощечки. Цей прийом широко використовувався і для віддзеркалення реєстрації переміщення цінностей всередині господарства (між матеріально відповідальними особами). Бирки використовувалися і як «векселі», і як «чеки» у вільному обороті, і як засіб погашення боргів замість готівки.

У 12 ст. гільдії стали набувати формального характеру. З ростом міжміської та міжнародної торгівлі виникла потреба в деталізованому та структурованому записі операцій, щоб забезпечити чіткість, прозорість та звітність перед торговельними партнерами. Гільдії, як можливі торговельні об'єднання, усвідомлювали значущість надійного обліку для захисту своїх інтересів і репутації, тому вони активно сприяли стандартизації бухгалтерських методів. Це, у свою чергу, призвело до появи посади професійного бухгалтера, який став невід'ємною частиною середньовічного торговельного світу. Комбінація розвинених торговельних маршрутів та вплив гільдій була каталізатором для розбудови й удосконалення бухгалтерського обліку в Англії.

Отже, можна зробити висновок, що бухгалтерська справа в Англії середніх віків мала більше практичний, ніж науковий характер та була відносно примітивною, що було спричинено низькою освіченістю населення. Вагомий внесок в її розвиток зробили гільдії як перші господарства з великою кількістю партнерів. Проте важко переоцінити, який внесок в розвиток бухгалтерського обліку як науки зробила ця держава.

Список використаних джерел:

1. THE HISTORY OF FINANCIAL REPORTING IN THE UNITED KINGDOM (Christopher Napier), URL: https://repository.royalholloway.ac.uk/file/845faee0-24db-d2e5-5e88-d070749a1907/6/Napier_UK_Financial_Reporting_History_2010.docx

2. Medieval Accounting URL: <https://accountingzone.weebly.com/medieval-accounting.html>

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ПОЛЬЩІ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Волощук Т. М., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Законодавче регулювання бухгалтерського обліку в Польщі здійснюється по аналогії з іншими розвинутими країнами та гармонізовано із міжнародними стандартами фінансової звітності та вимогами ЄС. Положення профільного

Закону «Про бухгалтерський облік» від 29 вересня 1994 р. поширюються на юридичних осіб, які зареєстровані в Польщі або у разі місцезнаходження топ-менеджменту цієї юридичної особи на її території. Іноземні особи, іноземні компанії, які здійснюють діяльність через відділення, представництва або зареєстровані дочірні компанії, зобов'язані здійснювати облік операцій та зберігати бухгалтерські документи відповідно до вимог польського законодавства [1].

Мова фіксування операцій польська, а валюта – злотий.

Документи, підготовлені іноземною мовою, мають бути перекладені для цілей їх використання податковими органами та аудиторами. Звітний період становить 12 місяців та співпадає з календарним роком. Компанія має право обрати інші дати, проте в такому разі слід обов'язково поінформувати податкові органи про таке рішення. Документи та бухгалтерські журнали мають зберігатись у головному офісі компанії та в офісі фірми, що забезпечує бухгалтерський облік підприємства. Термін зберігання документів – 5 років (за винятком деяких видів документів, що потребують постійного зберігання).

Принцип послідовного і безперервного внесення записів в реєстри рахунків бухобліку реалізовується у формі спеціалізованих книг (гросбухів), на підставі яких складається щорічний фінансовий звіт (*sprawozdania finansowego*).

До складу звітності входять:

- баланс за 12 місяців (*bilans*);
- інформація про прибутки та збитки;
- додатки та пояснення: висновок аудитора, протокол про розподіл прибутку і виплату дивідендів, підтвердження того, що звіт узгоджений на зборах засновників.

Пакет документів подається до Національного судового реєстру (KRS), зробити це можна тільки електронною поштою.

Якщо підприємство не підлягає реєстрації в реєстрі, то звіт подається через Центральний реєстр – *Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej* [2].

Для того, щоб фірма діяла на законних підставах, необхідно виконати:

- реєстрацію компанії в державному реєстрі підприємств (KRS);
- відкриття рахунків у вибраному банку;
- реєстрацію в статистичному управлінні для отримання номера REGON;
- реєстрацію в податковій для отримання NIP і VAT;
- реєстрацію у Фонді державного страхування (ZUS) [3].

Законодавство Польщі передбачає наявність адреси фахівця, який буде вести всі необхідні для компанії документації, у податкових служб. Варто згадати, що фінансову річну звітність фірма представляє не тільки податковій служби, а й до реєстру підприємств.

В Польщі понад 65% підприємців не наймають бухгалтерів в штат. Натомість вони делегують ведення бухгалтерського обліку підприємства рахунковим бюро або звертаються до послуг самостійних бухгалтерів. Ці

фахівці мають широкі кар'єрні можливості: можуть працювати на себе або професійно зростати в бюро чи на підприємстві [4].

Відповідно до статті 12 параграфу 2 Закону «Про бухгалтерський облік» компанії здійснюють підготовку фінансової звітності станом на останній день року. Принципи оцінки активів, зобов'язань та прав власності, а також визначення фінансових результатів мають застосовуватись відповідно до розділу 4 Закону «Про бухгалтерський облік» [4].

Разом з цим компанії, що належать до капітальних груп або є такими, що випускають цінні папери, які підлягають реалізації поза територією Республіки Польща, можуть використовувати Міжнародні стандарти фінансової звітності. Таке рішення може бути реалізовано тільки після відповідного затвердження керівним органом компанії.

Фінансова звітність складається з:

- баланс;
- звіт про фінансові прибутки та збитки (звіт про фінансові результати);
- введення у фінансову звітність;
- примітки та пояснення.

Компанії, які підлягають щорічному аудиту, також забезпечують підготовку:

- звіту про зміни власному капіталі;
- звіту про рух грошових коштів.

Окрім вищезазначеного, до фінансової звітності додається щорічний звіт компанії про діяльність. Такий звіт включає інформацію про події, які мали значний вплив на діяльність компанії, а також описує досягнення компанії та її проекти. Всі документи підлягають підготовці на польській мові та у державній валюті – польському злотому [5].

Підготовка та подання фінансової звітності має бути здійснена у тримісячний термін від дати балансу.

Підтвердження даних фінансової звітності має бути здійснено у шестимісячний термін від дати балансу.

Також в Польщі дуже розповсюджена практика аутсорсингу бухгалтерських послуг. Згідно зі звітом «Autoportret Księgowych» від Асоціації бухгалтерів Польщі ще 5 років тому у цій країні було щонайменше 40 тисяч бухгалтерських бюро, так званих, *biuro rachunkowych* (рахункових бюро), в яких працюють незалежні бухгалтери. Зазвичай, до таких бюро звертається кожна друга польська компанія, не тільки, щоб заощадити на зарплатні штатного бухгалтера, але й для забезпечення відповідності бухгалтерського обліку усім законодавчим нормам.

Податкова система Польщі більш стабільна, ніж в Україні та потребує набагато менше часу на різноманітні бухгалтерські справи, звіти та облік, має впроваджену он-лайн бухгалтерію й практично немає різких і необґрунтованих змін податкового законодавства. Основні податки для юридичних осіб – це податок із доходу (19%) та ПДВ (23%). Кожна операція в частині доходів оформлюється первинними документами, які є основою для заповнення

Торгових книжок (Книжки обліку доходів і витрат). Торгова книга – це єдина можлива форма бухгалтерського обліку для господарських товариств, яка вимагає детального запису фінансових операцій відповідно до чинного законодавства [1].

Список використаних джерел:

1. Облік доходів: досвід України та Польщі - Agroexpert. Agroexpert. URL: <https://agroexpert.ua/oblik-dokhodiv-dosvid-ukrainy-ta-polshchi-2/>.
2. Організація бухгалтерського обліку в Польщі у 2023 році. Migrant.biz.ua - Робота, міграція, туризм і навчання у країнах світу. URL: <https://migrant.biz.ua/polsha/biznes/bukhhalteriia-v-polshchi.html>
3. Що важливо знати про ведення бухгалтерії в Польщі - GLOBAL JOBS. GLOBAL JOBS. URL: <https://globaljobs.pl/uk/shho-vazhливо-znati-pro-vedennja-buhgalterii-v-polshhi/>
4. User S. Хто такий самостійний бухгалтер у Польщі та як ним стати: вимоги, зарплатня та кар'єра. *Фінансова академія Актив - №1 в дистанційному обученні*. URL: <https://finacademy.net/ua/materials/article/samostijnij-buhgalter>
5. Асоціація українського бізнесу в Польщі | Бухгалтерський облік. *Асоціація українського бізнесу в Польщі*. URL: <https://ukrbizpol.org/investuvannya-v-polshhu/buhgalterskiy-oblik/>

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ІСПАНІЇ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Глазунова С. Р., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Вважається, що господарський облік виник приблизно 6 тис. років тому. Він фіксував факти господарського життя, т. е. дії і події, які спричиняли або могли спричинити юридичні наслідки.

Безпосереднє регулювання основних положень, пов'язаних з бухгалтерським обліком, почалося в середньовіччі. Уперше це було зроблено в Іспанії. У цій країні в 1263 р. при царюванні Альфонса Мудрого в Кастилії був виданий спеціальний закон про обов'язкове щорічне складання звітності керуючими державними підприємствами. Виникнення подвійної бухгалтерії відноситься до XIII в., але її перший і найбільш повний опис був дано італійським математиком Лукою Пачолі в 1494 р. в роботі «Трактат про рахунки і записи». Ускладнення системи обліку вимагало спеціальних знань для його перевірки. Однак перевіряючи особа повинна була бути не тільки добре підготовленою в сфері бухгалтерського обліку, але і шановним членом суспільства, тому що саме в цьому випадку його думка про те або інакше підприємство могла мати вагу.

Серед іспанських учених, що працювали над становленням бухгалтерського обліку, перш за все слід виділити Дієго дель Кастилло, якого можна вважати родоначальником юридичного напрямку бухгалтерського обліку. Як основну мету обліку він відокремлював відображення стосунків між учасниками господарських угод. Предмет обліку — ці самі торгові угоди.

Кастілло пропонував три варіанти методики ведення обліку. При першому облік руху грошових коштів вівся у двох книгах — одна для приходу, інша для витрати грошей. Другий метод передбачав, що крім обліку каси вівся облік виникаючих зобов'язань і їх погашення. І третій метод, найповніший — це ведення обліку у журналі і головному журналі.

Послідовником Дієго Кастілло у юридичному напрямі був Гаспар де Тексада, який вважав, що сутність бухгалтерського обліку полягає у веденні рахунків, які забезпечують інформацією для контролю. Інший автор, Франціско де Ескобар, бачив мету обліку у обліку прав і вимог учасників господарського процесу та відображенні на рахунках стосунків між власником і матеріально-відповідальними особами [4].

У юридичній трактовці обліку важливе місце займала звітність. Ідея про щорічну звітність із головним звітом — балансом — належить Тексаді. Більшість учених Іспанії підтримували ідею простої бухгалтерії. Чи не єдиним виключенням був Солозано, що говорив про подвійну бухгалтерію. Взагалі, престиж бухгалтерів у середньовічній Іспанії був невисоким [1].

Тепер у Іспанії бухгалтерське регулювання знаходиться у ведінні Міністерства економіки і фінансів – створеного ним Інституту бухгалтерів і аудитів (ІСАС) і обмежується нормами Торгового кодексу і Закону про діяльність компаній. Бухгалтерське регулювання в Іспанії розвивалося особливо швидко після її приєднання до Європейського співтовариства в 1986 р. Після цього дуже багато які сфери бухгалтерської справи зазнали значного реформування з метою відповідального директивам ЕЕС. До приєднання Іспанії до Співтовариства бухгалтерська теорія і практика значимим чином відрізнялися від систем інших держав [2].

Ділова активність в країні регулюється нормами Торгового кодексу і законом про діяльність компаній. У 1989 р. ці документи редагували, щоб відповідати директивам ЕЕС. У тому ж році законодавством Іспанії встановлений порядок надання бухгалтерських звітних документів для суспільного користування. Королівський указ 1991 р. вів в країні положення Директиви ЕЕС № 7 про групі (консолідованих) бухгалтерські документи. Бухгалтерські принципи, правила складання бухгалтерських звітів, проведення аудиторських перевірок, опублікування бухгалтерської звітності встановлюється законодавче і викладається в «Загальному плані бухгалтерської справи» (ОПБД).

Бухгалтерський облік в Іспанії регулюється Законом про бухгалтерський облік та фінансову звітність (*Ley de Contabilidad y de la Normativa Contable de las Empresas*), який був прийнятий у 1989 р. та востаннє оновлений у 2022 р.. Закон встановлює загальні принципи та правила бухгалтерського обліку для всіх юридичних осіб, які здійснюють економічну діяльність в Іспанії.

Фінансова звітність в Іспанії складається з наступних звітів:

Баланс (*Balance de Situación*) – Звіт про фінансовий стан підприємства на певну дату.

Звіт про прибутки та збитки (*Cuenta de Pérdidas y Ganancias*) – Звіт про фінансові результати діяльності підприємства за певний період.

Звіт про рух коштів (Flujo de Efectivo) – Звіт про рух грошових коштів підприємства за певний період.

Звіт про власний капітал (Cuenta de Patrimonio Neto) – Звіт про зміну власного капіталу підприємства за певний період.

До 2008 р. Іспанія мала власну систему національних стандартів бухгалтерського обліку. Однак у 2008р. Іспанія прийняла рішення про впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ для всіх юридичних осіб, які здійснюють комерційну діяльність в Іспанії.

Процес переходу на МСФЗ в Іспанії був поступовим. У 2008р. в Іспанії МСФЗ застосовувались тільки ведення обліку великих компаній, з 2010р. МСФЗ застосовувались тільки ведення обліку в середніх компаній. З 2012р. МСФЗ почали використовувати для всіх компаній.

Бухгалтерський облік в Іспанії регулюється наступними правилами:

Закон про бухгалтерський облік та фінансову звітність (Ley de Contabilidad y de la Normativa Contable de las Empresas)

Наказ про бухгалтерський облік та фінансову звітність (Real Decreto 1515/2007, de 16 de noviembre, por el que se aprueba el Plan General de Contabilidad)

Наказ про аудиторську діяльність (Real Decreto 2/2021, de 22 de enero, por el que se aprueba el Reglamento de desarrollo de la Ley 22/2015, de 20 de julio, de Auditoría de Cuentas)

Фінансовий нагляд в Іспанії здійснює Банк Іспанії (Banco de España). Банк Іспанії має право перевіряти бухгалтерську звітність компаній і вимагати від них внесення змін у разі виявлення порушень [3].

Для того, щоб займатися бухгалтерським обліком в Іспанії, необхідно отримати сертифікат про професійну кваліфікацію бухгалтера (Certificado de Aptitud Profesional de Contabilidad). Сертифікат видається після успішного проходження іспитів, які проводяться Інститутом бухгалтерів і аудиторів Іспанії (Instituto de Contabilidad y Auditoría de Cuentas) [4].

Загальний план бухгалтерської справи встановлює бухгалтерські принципи, правила складання бухгалтерської звітності, проведення аудиторських перевірок і опублікування звітності [2].

Уперше Іспанія взяла за зразок французький загальний план бухгалтерської справи (ОПБД) в 1973 р., однак іспанський варіант не був так обов'язковий, як в сусідній країні. ОПБД 1990 р. в основному базується на французькому плані 1982 р., в якому детально викладені основи професійної діяльності бухгалтера. Він містить:

- Обов'язкові частини, що стосуються бухгалтерських принципів, бази для оцінок об'єктів обліку і бухгалтерські форми документів;
- Додаткові частини, в яких приведені формулювання бухгалтерських термінів, що використовуються і викладені правила ведіння бухгалтерської документації [4].

Принципи обліку в Іспанії відповідають положенням 4-й Директиви ЕЕС для забезпечення істинного і неупередженого уявлення про стан компанії, які

включені до розділу «Концептуальні принципи бухгалтерського обліку» Іспанського загального плану бухгалтерського обліку (PGC) та є наступним:

1. Компанія в експлуатації
2. Нарахування
3. Рівномірність
4. Розсудливість
5. Без компенсації
6. Відносне значення.

Основні особливості бухгалтерського обліку в Іспанії полягають в наступному:

- Регулювання національними та міжнародними стандартами
- Гармонізація з міжнародними стандартами фінансової звітності
- Заснування на балансовому підході

Річна бухгалтерська, фінансова звітність складається з: Балансовий звіт, Звіт про прибутки і збитки, коментарі до них і звіт керівництва компанії. Допускаються повний і скорочений варіанти звітності.

Скорочений баланс містить інформацію, згруповану в два розділи: актив і пасив. Аналізуючи інформацію активу, можна дізнатися про суми основного і оборотного капіталу; витратах на попередню оплату, короткострокових зобов'язаннях і інш. Пасив скороченого балансу показує суму власного капіталу, відстроченого прибутку, резерву на непередбачені ситуації і платежі, суму довгострокових зобов'язань організації [3].

Бухгалтерський облік в Іспанії базується на системі подвійного запису і регулюється Законом про бухгалтерський облік та фінансову звітність. З 2008р. в Іспанії впроваджені міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Система бухгалтерського обліку в Іспанії заснована на балансовому підході. Основними фінансовими звітами є Баланс, Звіт про прибутки та збитки, Звіт про рух грошових коштів та Звіт про зміни у власному капіталі. Бухгалтерський облік в Іспанії є важливою частиною бізнес-процесу. Він допомагає компаніям відстежувати свою фінансову діяльність, приймати обґрунтовані управлінські рішення та задовольняти вимоги регулюючих органів.

Список використаних джерел:

1. Бібліотека підручників та статей Posibniki (2022) Розвиток бухгалтерського обліку в інших європейських країнах Іспанія URL: <https://posibniki.com.ua/post-rozvitok-buhgalterskogo-obliku-v-inshih-evropeiskih-krajinah-ispaniya>
2. Бухгалтерська справа в Іспанії. Основне призначення аудиту. Бухгалтерські принципи, правила складання звітності, проведення аудиторських перевірок і опублікування звітності. Регістр економічних аудиторів. Складання аналітичного обліку. Реферат URL: http://4ua.co.ua/audit/rb3ac78a5d53b88421216c27_0.html
3. М. Р. Лучко, І. Д. Бенько Бухгалтерський обліку зарубіжних країнах \ Тернопіль ТНЕУ. 2016. С. 61-66
4. Пасько, Т.О. Історія бухгалтерського обліку [Текст] : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Пасько Т. О. – Суми: ВТД,, Університетська книга”, 2009. - 141 с.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Гнатюк В. А., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Бухгалтерський облік є необхідною складовою сучасної економіки, що сприяє підприємствам, організаціям і урядовим структурам у проведенні обліку фінансових операцій та ухваленні результативних управлінських рішень. Кожна країна має свої власні норми та стандарти бухгалтерського обліку, які регулюються відповідним національним законодавством, а також міжнародними стандартами.

Великобританія має власну систему бухгалтерського обліку з численними особливостями та історичними коріннями. Історія формування, розвитку та вдосконалення бухгалтерського обліку у Великобританії налічує десятиліття. Засновники сучасного бухгалтерського обліку, такі як Френсіс Карні, Річард Діксон та інші, мали значний внесок у розвиток бухгалтерського обліку в країні. Велика Британія відзначається за використанням "подвійного бухгалтерського обліку", що був розроблений ще декілька століть тому. Підприємства та торговці використовували систему подвійної бухгалтерії ще в середньовіччі, де кожна транзакція була записана двічі: раз у колонці "дебет" і раз у колонці "кредит".

У 15-17 ст. були опубліковані перші бухгалтерські трактати та книги, в яких вперше формалізовано правила бухгалтерського обліку. У 19 ст. у Великобританії був впроваджений обов'язковий облік прибутку корпорацій, що призвело до збільшення зацікавленості у бухгалтерському обліку. Бухгалтери стали важливими постатями для підприємств, і вони відіграли ключову роль у розрахунку податкових зобов'язань та веденні фінансових записів відповідно податкового законодавства.

У другій половині 20 ст., в умовах зростаючої глобалізації та міжнародної торгівлі, з'явилася потреба у більшій уніфікації бухгалтерських стандартів. Велика Британія приєдналася до використання МСФЗ та інших міжнародних стандартів фінансової звітності, що сприяло зближенню її системи звітності зі світовими стандартами [1].

Говорячи про сучасний бухгалтерський облік Великобританії, варто зазначити, що тут використовується англо-американська (британо-американська) модель обліку, формування якої відбулось в більшій мірі за допомогою Великобританії, США та Нідерландів.

Система бухгалтерського обліку за англо-американською моделлю забезпечує необхідною інформацією кредиторів та інвесторів, орієнтуючись на їхні інформаційні запити та мінімізуючи втручання державних органів у процес обліку. Персонал управління зобов'язаний подавати звіти акціонерам з метою контролю за результативним використанням ресурсів. Саме ця обставина спрямовує фінансову звітність на задоволення інформаційних потреб кредиторів та інвесторів. Гнучкість англо-американської облікової системи є її важливою рисою, оскільки вона ґрунтується на ліберальному підході з

принципом "дозволено все, що не заборонено", також вона характеризується добре розвиненими фінансовими ринками [3]. Ця модель орієнтована на задоволення інтересів дрібних і середніх акціонерів-інвесторів. Додатковим фактором є наявність національних ринків і бірж цінних паперів, на яких багато компаній знаходять для себе додаткові джерела фінансування. Саме такий підхід до ведення обліку є характерним для Великобританії протягом довгого періоду і до теперішнього часу [2].

Щодо самої системи надання професійної освіти, що також розповсюджується на бухгалтерів та користувачів облікової інформації, то вона відповідає досить високим стандартам. Великобританія має найстаріші професійні бухгалтерські та аудиторські організації, створені ще в минулому столітті, наприклад: Асоціація дипломованих бухгалтерів, Інститут дипломованих бухгалтерів Шотландії, Інститут бухгалтерів-калькуляторів і бухгалтерів-керівників, Інститут дипломованих бухгалтерів Англії і Уельса, Присяжний інститут суспільних фінансів і обліку. Ці інституції мають багаторічний досвід у контролі бухгалтерського обліку та розробці національних бухгалтерських стандартів, над якими вони почали працювати ще до введення перших МСФО. Вони функціонують незалежно від будь-яких державних органів і активно працюють над розвитком звітності та методології обліку, а також над підготовкою фахівців у галузі аудиту. Крім того, у Великобританії розміщені головні офіси багатьох транснаціональних та мультинаціональних корпорацій [1].

Підсумовуючи, у професійних журналах Великобританії періодично з'являються статті, що розглядають можливі тенденції розвитку бухгалтерського обліку в 21 ст. У таких статтях виникають питання щодо збереження національних стандартів Великобританії або їх можливої заміни міжнародними стандартами. Хоча однозначної відповіді немає, проте статті підкреслюють необхідність, щоб Велика Британія відіграла більш важливу роль у процесі інтернаціоналізації бухгалтерського обліку. Вплив директив ЄС призвів до значних змін у зовнішньому вигляді і змісті бухгалтерських документів, які діють у Великобританії. Проте через неоднозначне тлумачення окремих принципів обліку, фактична бухгалтерська практика залишається однією з найбільш консервативних в Європі.

Список використаних джерел:

1. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах : навч. посіб. / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько – 2016. – С. 231-235. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/16824>
2. В. В. Дергачова, Н. Є. Скоробогатова, Л. М. Шик. Облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. – Київ, 2011. – С. 12. URL: <http://bit.ly/2FvVle6>
3. Воронко Р. М. Облік у зарубіжних країнах. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/7353-114-harakteristika-svtovih-modeleybuhgalterskogo-oblku.html>

МОДЕЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ІТАЛІЇ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Гуцик С. Я., бакалавр, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

В умовах сьогодення Італія має досить значний досвід впровадження і застосування загальноєвропейських вимог до бухгалтерського обліку і звітності. Його вивчення є вкрай важливим через приналежність країни до Європейського Союзу, який є основним партнером України. Слід зазначити, що в Італії поглиблено трактується впровадження директив ЄС від 1957 р. З набуття чинності в 1974 р. були внесені певні зміни на законодавчому рівні, стосовно зовнішнього аудиту для різноманітних акціонерних компаній, що представлені на біржі в Італії. Спочатку було сформовано аудиторські, а потім і бухгалтерські стандарти, що розробляли декілька організацій незалежно одна від одної. Таке розгалуження значно ускладнювало роботу бухгалтерів, і в 1982 р. НККБ зробили вибір на користь стандартів, запропонованих Національною радою докторів комерції. В той час документи, що були підготовлені даною організацією стали національними стандартами ведення бухгалтерського обліку. В процесі створення було прийнято до уваги не лише теоретичні напрацювання, а і найкращі зразки бухгалтерської практики, зокрема на національному і міжнародному рівнях, також в роботі використовувались Директиви ЄС. В умовах сьогодення було опубліковано 23 національні облікові стандарти, а також 21 аудиторський стандарт. Їх значна частина переглядається відповідно до чинного законодавства, та існуючих міжнародних стандартів [1].

В Італії також було створено професійний орган, а саме – Національну раду фахівців комерції і бухгалтерів, що видає певні стандарти бухгалтерської справи, які відрізняються досить широким і загальним підходом. Дані стандарти визнаються Комісією валютних бірж і застосовуються в зареєстрованих на цих біржах компаніях. Разом зі вступом до Європейського Союзу Італія ввела у власне законодавство загальноєвропейські вимоги до бухгалтерського обліку і звітності. Власне річна звітність італійських компаній може містити у власному складі: бухгалтерський баланс, звіт про прибутки і збитки, пояснювальну записку, операційні звіти (про поточну діяльність), звіт внутрішніх аудиторів, звіт про рух капіталу, а також звіт про рух грошових коштів. До цього списку окремим можуть також вносити звіт президента компанії, доповідь ради директорів і аудиторський висновок. Проте лише перші 5 з даного списку є обов'язковими для подання всіма без винятку [2].

Разом з цим в бухгалтерському обліку Італії обов'язковим є надання аудиторського висновку для деяких категорій компаній, зокрема: фінансових, страхових, медійних. Компанії, акції яких можуть котируватись на біржах, повинні оприлюднювати, окрім підсумкового річного звіту – звіти за півріччя. Слід зазначити, що загальний контроль над діяльністю бухгалтерів і аудиторів в Італії може здійснюватись Міністерством юстиції [3].

На практиці можливість займатись бухгалтерським обліком в Італії, є лише в осіб, що мають певні професійні звання (бухгалтера, доктора комерції). Різницею між ними є сам процес здобуття посади і етапи навчання на ній. Самі ж бухгалтери не мають права займатись іншими видами діяльності, наприклад, такими як податковий консалт і аудит. Аудитори в свою чергу не можуть займатись бухгалтерською практикою.

Всі існуючі дані в звітності італійських компаній наводяться на початок і кінець існуючого періоду, Баланс представляється в звичайній горизонтальній формі зліва – «актив», справа – «пасив». Принцип угруповання статей – за їх економічним змістом. В основі оцінки статей звітності існує принцип собівартості.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності створені для того, щоб уніфікувати правила ведення бухгалтерського обліку та подачі фінансової звітності. Ведення обліку за цими стандартами дозволяє спростити сприйняття звітності нерезидентами та за необхідності залучати іноземні інвестиції. Також це дуже спрощує процес створення консолідованої фінансової звітності. Після прийняття зобов'язань ЄС компанії Італії, що знаходились у лістингу, почали випробовувати використання МСФЗ, так, подавалася фінансова звітність за підсумками 2004 р. це забезпечувало однорідність фінансової звітності.

34 директива ЄС була прийнята на території Європейського Союзу для того, щоб забезпечити правову основу для єдиної компанії та консолідованих звітів для підприємств, розташованих у Європейському Союзі (ЄС). Тобто, її основна мета полягає в тому, щоб уніфікувати правила ведення бухгалтерського обліку на території союзу. Пізніше такою була прийнята Директива 15/ЄС, яка по-суті доповнювала попередню та врегульовувала ті питання, які не були вирішені раніше. Оскільки, Італія є європейською державою, то ця директива безпосередньо поширюється на території країни.

Переоцінка необоротних активів може зазвичай проводитись лише за рішеннями законодавчих органів. Необоротні активи і дебіторська заборгованість оцінюється в балансі за їх чистою вартістю. Слід зазначити, що в Італії витрати на дослідження і розробки, а також на рекламу, можуть списуватись відразу на поточні витрати і показані в активі балансу. Оцінка певних нематеріальних активів, таких як: гудвіл, торгові марки, можливі лише при продажі компанії. Для оцінки запасів використовується зазвичай найменша з існуючих цін, або ціна покупки, або продажу. Для списання на виробництво дозволені всі існуючі загальноприйняті методи, такі як: ФІФО, ЛІФО, а також середньозваженої ціни.

Важливу роль в бухгалтерській практиці має також створення резервів під безнадійні борги. В Італії дозволяється щорічно вносити на даний резерв близько 0,5% від загального обсягу дебіторської заборгованості до досягнення останньою, не більше 5%. В свою чергу, безнадійний борг може підлягати списанню в умовах даного резерву. Слід зазначити, що цивільне законодавство Італії дозволяє будь-яким способом перераховувати статті, що представлені в іноземній валюті в національну, але для цілей оподаткування всі підприємства

зобов'язуються користуватись курсом, що сформувався на кінець існуючого фінансового року. В свою чергу негативні курсові різниці віднімаються з оподаткованого прибутку [4;5;6].

Діюча ставка податку на прибуток в Італії становить близько 37%, вона також може бути знижена до 27%, якщо сама компанія не вдається до позик, а фінансується з власних коштів. Всі компанії також зобов'язані сплачувати місцевий податок, який становить в межах 4,25% від величини доданої вартості за вирахування витрат на оплату праці [4;5;6].

В бухгалтерському обліку Італії підвищенню інтересу до отримання правдивої і точної інформації з боку зовнішніх користувачів сприяють приватизаційні процеси, які йдуть в найбільших італійських концернах, а з іншого боку формуються регіональні біржі, на яких ведеться торгівля акціями середніх за величиною комерційних підприємств. Також при цьому збільшується число акціонерів, що зацікавлені в отриманні повної і об'єктивної інформації про власні підприємства, що вже в найближчий час призводять до найбільш істотних змін в італійському бухгалтерському обліку.

Отже, основним джерелом регулювання бухгалтерського обліку в Італії – лише законодавчий орган. В Італії регулювання має консервативний характер і тісний зв'язок з податковим законодавством. В Італії помітна роль професіоналів – лідерів бухгалтерської справи, які мають можливість виступати в ролі урядових радників і, тим самим, впливати на відповідні рішення. Проте цей вплив є обмеженим.

Список використаних джерел:

1. Руй Чен. International accounting standards. 2009. URL: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21019/1/gupea_2077_21019_1.pdf.
2. Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Костюченко В.М. Аналіз факторів впливу на розвиток систем бухгалтерського обліку країн ЄС. /Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції: Київ, 23 жовтня 2009 р. – К.: КНЕУ, ФПБАУ, 2009. – 582 с.
4. Global Finance and Accounting Outsourcing Industry. 2021. URL: <https://www.reportlinker.com/p05817904/>
5. Global-Finance-And-Accounting-Outsourcing-Industry.html URL: <https://www.reportlinker.com/p05817904/Global-Finance-And-Accounting-Outsourcing-Industry.html>
6. Матеріали офіційного сайту статистики Італії. URL: <https://www.istat.it/>

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В КАНАДІ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Доброштан М. О., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

На сьогоднішній день Канада – це країна, де економіка глибоко інтегрована в світову економіку, а бухгалтерський облік відповідає міжнародним стандартам фінансового звітування.

Бухгалтерський облік в Канаді сформувався протягом багатьох десятиліть і еволюціонував разом із змінами у господарському середовищі та регулюючих органів. Саме в системі обліку цієї країни державні органи влади створили вдалу законодавчу базу, що дає змогу обліку, фінансовій і нефінансовій звітності, оподаткуванню перебувати на високому рівні розвитку [1].

Система бухгалтерського обліку Канади - англо-американської моделі, вона забезпечує необхідною інформацією інвесторів та кредиторів з мінімумом втручання державних органів в систему обліку. Гнучкість облікової системи є однією з особливостей англо-американської моделі. Принцип даної системи такий: «дозволено те, що не заборонено». Вона орієнтована на інтереси дрібних і середніх акціонерів-інвесторів [2].

До переваг бухгалтерського обліку в Канаді варто віднести безліч аспектів. Насамперед, це те, що Канада має стратегічний план для формування національних стандартів обліку, що забезпечує стабільність та передбачуваність в бухгалтерській сфері. Громадський доступ до фінансових звітів компаній через Інтернет сприяє прозорості та доступності інформації для інвесторів та інших сторін. Також це вибір програмного забезпечення: Можливість вибору програмного забезпечення від різних ІТ-компаній надає компаніям гнучкість у виборі рішень, які найкраще відповідають їхнім потребам. Корпорації в Канаді формують не тільки фінансові, але й нефінансові звіти (за GRI) та використовують "Модель вдосконалення якості і здорового робочого місця", що сприяє більш повному відображенню їхньої діяльності. В університетах Канади проводиться практичне навчання бухгалтерів з використанням ситуаційних завдань і комп'ютерів, що сприяє підготовці бухгалтерів до роботи з сучасними технологіями та стандартами.

Загалом, ці переваги сприяють розвитку сучасної та ефективної бухгалтерської практики в Канаді та підтримують високий стандарт якості в цій сфері діяльності.

Важливо відзначити, що основні принципи та напрями Стратегічного плану національних стандартів для ведення обліку в Канаді були визначені ще у 2007, а після цього план поповнювався новими компонентами. Такий підхід дозволяє прогнозувати стандарти та правила обліку для компаній різних галузей, що сприяє зменшенню ризику неплатоспроможності чи банкрутства підприємств [1].

Канадська модель бухгалтерського обліку включає в себе використання різних стандартів та методів обліку, які регулюються Канадським інститутом бухгалтерів (CPA Canada) та іншими регулюючими органами. Основні риси цієї моделі включають наступне:

- IFRS для публічних компаній: Публічні компанії в Канаді мають за обов'язок використовувати Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS).

- ASPE для непублічних компаній: Непублічні компанії (тобто компанії, акції яких не торгуються на публічних біржах) можуть використовувати Канадські стандарти бухгалтерського обліку для непублічних підприємств (Accounting Standards for Private Enterprises, ASPE). ASPE спрощують

бухгалтерські вимоги для менших компаній та надають їм більше гнучкості у веденні обліку.

- Спеціальні стандарти для галузей: Крім загальних стандартів, існують і спеціальні стандарти бухгалтерського обліку для деяких галузей, таких як банківська справа, страхування та пенсійні фонди.

- Професійна етика: Канадські бухгалтери мають дотримуватися кодексу професійної етики, встановленого CPA Canada, щоб забезпечити найвищий стандарт довіри та доброчесності в бухгалтерському обліку.

- Залучення стейкхолдерів: У Канаді бухгалтерський облік орієнтований на включення різних зацікавлених сторін, включаючи інвесторів, кредиторів, уряд та інших зацікавлених сторін, у процес прийняття рішень щодо стандартів та політик обліку.

Ця модель спрямована на забезпечення точності, надійності та прозорості фінансової звітності компаній в Канаді і допомагає відповідати міжнародним стандартам, що сприяє покращенню доступності та порівняльності фінансової інформації. [3].

Бухгалтери в Канаді відіграють важливу роль в економіці країни та підтримці фінансової дисципліни в організаціях різних секторів. З метою працювати бухгалтером в Канаді, необхідно мати вищу освіту в галузі бухгалтерії або фінансів. Багато бухгалтерів також отримують професійну ліцензію, таку як Certified Professional Accountant (CPA), яка вимагає додаткової післядипломної освіти та успішного проходження професійних іспитів. У Канаді ця професія регулюється органами, такими як Канадський інститут бухгалтерів (CPA Canada) та регіональними CPA-підрозділами. Ці органи встановлюють стандарти обліку, професійну етику та надають професійну підтримку бухгалтерам.

Бухгалтери в Канаді відповідають за ведення фінансового обліку, підготовку фінансових звітів, оподаткування та консультування організацій щодо фінансової стратегії. Вони також можуть працювати у галузі аудиту та консалтингу а також мають можливість працювати у різних галузях, включаючи корпорації, банки, аудиторські фірми, урядові установи та неприбуткові організації. Ринок праці для бухгалтерів в Канаді є стійким, і попит на кваліфікованих фахівців продовжує зростати. Також не менш важливо є те, щоб залишатись професійним бухгалтером в Канаді потрібно продовжувати навчання та удосконалювати свої професійні навички, оскільки облікові стандарти та податкові правила можуть змінюватися. CPA Canada та інші професійні організації надають різні можливості для навчання та розвитку.

Бухгалтери в Канаді виконують важливу функцію у забезпеченні фінансової відповідальності та стабільності в бізнесі та громадському секторі. Їхні знання та професійна експертиза сприяють ефективному функціонуванню економіки країни [4].

Система бухгалтерського обліку в Канаді має свої переваги, але також і зіштовхується з рядом проблем і викликів, які варто враховувати. Насамперед це сама складність податкової системи: бухгалтери повинні мати глибокі знання про податки і податкове законодавство. Податковий кодекс Канади має

багато правил і винятків, що ускладнює їх засвоєння і застосування на практиці. З впровадженням Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) для публічних компаній у Канаді виникає питання гармонізації цих стандартів з національними стандартами (ASPE) для непублічних компаній. Бухгалтери повинні постійно адаптуватися до змін в технологіях та використовувати сучасне програмне забезпечення для обліку та фінансового аналізу. Це може бути викликом для менших фірм та бухгалтерів без відповідних ресурсів. Також постійна боротьба з фінансовими викривленнями у звітності та зловживаннями є постійним завданням для бухгалтерів та аудиторів. Для забезпечення довіри до фінансової звітності необхідно впроваджувати жорсткий внутрішній контроль і аудиторські процедури. Хоча в Канаді є законодавство, що регулює доступ до фінансової інформації, існують випадки, коли ця інформація може бути недостатньою або нецілком прозорою, що може створити проблеми для стейкхолдерів.

Ці проблеми вимагають від бухгалтерів у Канаді високої професійної компетентності, гнучкості та здатності ефективно вирішувати складні завдання в сфері бухгалтерського обліку і фінансів [5].

У висновку можна сказати, що бухгалтерський облік в Канаді має свої переваги та виклики. Система бухгалтерського обліку в цій країні визначається регулюючими органами та стандартами, такими як Канадський інститут бухгалтерів (CPA Canada) і Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS). Основні переваги канадської системи обліку - це прозорість фінансової інформації, вибір програмного забезпечення, спеціальні стандарти для різних галузей і високий стандарт професійної етики. Однак існують виклики, такі як складність податкової системи, необхідність адаптації до нових технологій, боротьба з фінансовим обманом і зловживаннями, а також необхідність постійного навчання та професійного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. URL: <http://bses.in.ua/journals/2016/52016/36.pdf>
2. Аналіз моделей бухгалтерського обліку. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/23964/1/S.24.pdf>
3. CPA Canada URL: <https://www.cpacanada.ca/>
4. Randstad Canada. URL: <https://www.randstad.ca/job-seeker/job-profiles/accountant/>
5. Exploring the History and Trends of Accounting in Canada and the United States URL: https://scholarsarchive.library.albany.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1020&context=honorscollege_accounting

МОДЕЛІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Кондратьєв В. С., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Кожна країна є неповторною: різні традиції, різний менталітет, різні історичні, економічні та політичні особливості тощо. Саме тому

бухгалтерський облік теж різниться в різних країнах світу. Основні причини різності ведення обліку полягають в географічному розташуванні, економічному розвитку, різному рівні управління, кваліфікації кадрів, правовому регулюванні, розвитку самого бухгалтерського обліку та розвитку науки.

На систему бухгалтерського обліку впливають чинники з макро- (будуть впливати на формування системи) або мікросередовища (визначають систему обліку) [2].

Таблиця 1 – Чинники впливу з макро- та мікросередовища

Макросередовище	Мікросередовище
Економічна стабільність	Географічне положення
Орієнтація на міжнародні моделі	Розміри суб'єкта
Фіскальна політика	Правові врегулювання держави
Залученість держави у питаннях регулювання	Сфера діяльності

Країни макрорівня зазвичай відзначаються: суттєвою чисельністю кваліфікованих робітників; мають орієнтацію на відкрите та справедливе, об'єктивне подання інформації; мають добре розвинуті ринки, що торгують капіталом. Це ті країни, що беруть як приклад з Великобританії, або країн Північної Америки.

Країнам мікрорівня характерні такі ознаки: незначна чисельність кваліфікованих робітників (у зв'язку з тим, що бухгалтерська діяльність з'явилася відносно нещодавно в таких країнах та зараз перебуває у стадії формування); ринки капіталу наявні, але не є розвинутими; орієнтир на оподаткування; правове врегулювання превалює над економічним змістом.

Як наслідок були сформовані різні моделі бухгалтерського обліку [3] [4]:

➤ Англо-американська модель або англосаксонська;

Основні принципи цієї моделі були розроблені Великобританією та США. Стиль ведення: облік орієнтується на потреби кредиторів та інвесторів; втручання держави в справи обліку є мінімальним; ринок цінних паперів, фінансовий ринок є добре розвинутими, відображається міцний зв'язок з акціонерним товариством; мають достатньо розвинуту економіку; особлива увага приділяється кваліфікації кадрів. Також інколи цю модель називають демократичною або ліберальною, через її «багатодозволеність» та гнучкість (перш за все, це пов'язано з історичним минулим цих країн, адже правові традиції зароджувалися з частковим втручанням держави). Один з основних принципів обліку: «достовірна й справедлива інформація». Застосовується в таких країнах, як Індія, Канада, Мексика, Нідерланди, Австралія, Ізраїль та інші.

➤ Континентальна модель;

Цю модель використовують переважно в тих країнах, де правові традиції ґрунтуються на основі римського права. Тобто уряд або законодавчий орган формує основні принципи бухгалтерського обліку. До таких країн належать: Іспанія, Німеччина, Франція, Португалія, Швейцарія, Швеція, і Японія –

найбільше частка приходить на країни Європи. Особливістю цієї моделі є те, що в ній відображається тісний зв'язок бізнесу з банківською справою, яка, більшою мірою, задовольняють фінансові потреби. Також відрізняється вищезгадана система високим рівнем консервативності, повною опорою на законодавчу базу, на основі якої й здійснюється бухгалтерський облік та великим впливом держави у справі обліку. Облік спрямований переважно на задоволення вимог державного керівництва, а не на потреба кредиторів. Варто зазначити, що ця система відкликається й українському бухгалтерському обліку.

➤ Південноамериканська модель;

Переважно орієнтована на правила оподаткування. Характерна нестабільна економічна та політична система; високий рівень інфляції; політика обліку загнана в жорсткі межі, де держава контролює всі процеси та контролює всі доходи, як підприємств, так і населення. Державне фінансування – це основне джерело залучення додаткових фінансових ресурсів. Ця модель притаманна всім країнам Південної Америки, таким як Бразилія, Чилі, Перу, Аргентина та інші.

➤ Ісламська модель;

Цю модель використовують країни Близького Сходу (Саудівська Аравія, Арабська Емірати, Оман та інші країни). Основним фактором, що впливає на ідею та діяльність цієї ідеї – це релігійні мотиви. Значний акцент робиться на тому, що матеріальне і духовне в суспільстві має бути в гармонії, балансі (і саме ісламська модель може забезпечити цей баланс). Мета цієї моделі – дотримуватись ісламських принципів, перейти до господарювання. Таким чином, отримання фінансових дивідентів є заборонений; перевага надається цінам на ринку при оцінці зобов'язань компаній, оцінці активів.

➤ Інтернаціональна модель [1];

Була сформована відносно нещодавно та орієнтується на учасників міжнародних валютних фондів та на інтереси транснаціональних корпорацій. Вищезгадана модель створена задля узгодження питань обліку в міжнародних відносинах.

➤ Модель країн колишнього радянського союзу або країн Східної Європи;

Ця модель є найменш популярною та дещо застарілою. Стиль ведення: єдина бухгалтерія, а основна ідея була спрямована на зниження собівартості. Проте значна кількість країн колишнього «соціалістичного табору» провели ряд реформ щодо моделі бухгалтерського обліку.

Варто зазначити, що хоч країни можуть входити до однієї системи бухгалтерського обліку, але в світі немає й двох країн, де ці системи будуть ідентичними. Так, вони можуть мати певний ряд спільних ознак, або система однієї країни може впливати на систему іншої (наприклад, Нова Зеландія та Австралія ведуть облік за британською системою через історичне підґрунтя, адже ці країни раніше були колонією Великобританії), але однаковими системи не будуть.

Принципи бухгалтерського обліку визначаються умовами конкретної країни. Моделі розвивалися в різні моменти часу та під впливом соціальних,

політичних, економічних умов. Тому кожна модель значно відрізняється від інших. Наприклад, англосаксонська модель (або інша назва – англо-американська) знаходиться постійно в русі та динаміці, в той же час континентальна модель навпаки прагне мати стійкість, а ісламська модель притаманна лише країнам Близького Сходу через релігійні мотиви. Варто зазначити, що все більше розвинутих країн прагнуть перейти до міжнародної моделі бухгалтерського обліку та визнають міжнародні стандарти фінансової звітності. Також значна частка країн, і Україна в тому числі, й досі реформує сою систему бухгалтерського обліку (переважно реформи відбуваються в країнах колишнього Радянського Союзу). Але дивлячись на досвід інших країн, Україна може обрати для себе оптимальний курс розвитку з метою покращення бухгалтерського обліку, і, звичайно, з урахуванням власної специфіки. Вищезгадане буде стимулом для економічного зростання, збільшення інвестицій та покращенням міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. М. Р. Лучко, І. Д. Бенько. Бухгалтерський облік в різних країнах. Навчальний посібник. 2016. С. 23-24. URL:
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/16824/1/%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%D1%80.%20%D0%BA%D1%80.pdf>
2. У. О. Марчук. Формування систем бухгалтерського обліку. 2018. С.3-4. URL:
http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/58.pdf
3. Кузьмич Софія, Ільїн Валерій. Особливості бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах. 2020. С.3-5. URL:
<http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/8542/1/%d0%86%d0%91%d0%9e-2-20-42-48.pdf>
4. Литвінчук О.В., Забчук В.Д.. Види бухгалтерського обліку: взаємозв'язок та відмінності. 2019. С.32.. URL:
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34142/1/%D0%9E%D0%9F%D0%97-41%20%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D1%96%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%9E.%20%D0%92.%20%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B8%20%D0%B1%D1%83%D1%85%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83%20%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D1%8F%D0%B7%D0%BE%D0%BA%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf>

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В США ТА УКРАЇНІ

Мошковська О. А., д-р екон наук, професор, Костенко О. О., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Діяльність підприємства в ринкових умовах передбачає безперервний потік грошових коштів і тому, його слід розглядати, як важливий ресурс і результат підприємницької діяльності. В умовах нестабільності законодавства та розвитку економіки, орієнтованої на міжнародне співробітництво,

найбільших змін зазнають операції, пов'язані з веденням обліку та розрахунками грошових потоків. У зв'язку з вищенаведеним, дискусійні моменти, які існують в процесі оприбуткування грошових коштів, потребують більш детального вивчення та єдиного підходу до їх вирішення. В Україні всі підприємства мають складати фінансову звітність. Форма та склад звітності визначаються державою, яка як її відомство є одним із основних споживачів інформації в цьому звіті. Слід зазначити, що склад бухгалтерської звітності в США та Україні доволі тотожний, а відмінності проявляються переважно при порівнянні методологій, на яких вони базуються.

В сучасних умовах велике значення має розуміння принципів функціонування системи фінансового обліку у США, особливо для вітчизняних підприємств, які активно докладають зусиль для входження на американські фондові та фінансові ринки. Для успішного рівноправного співробітництва з американськими партнерами важливо мати здатність розуміти фінансові звіти американських компаній та надавати свою фінансову звітність у форматі, що визначений на американському ринку [1]. Система обліку та складання фінансової звітності в США регулюються загальноприйнятими стандартами, які розробляються професійними організаціями бухгалтерів. Серед цих організацій особливо впливовими є Американський інститут дипломованих суспільних бухгалтерів (AICPA), Управління по стандартах фінансового обліку (FASB), Управління по стандартах обліку для державних організацій (GASB), Комісія з цінних паперів і бірж (SEC) та Американська бухгалтерська асоціація (AAA) [2].

Усі підприємства, що мають реєстрацію на території США, незалежно від їхньої юридичної форми (LLC/C-corp), повинні вести первинний бухгалтерський облік. Цей облік базується на виписках з корпоративних банківських рахунків компанії та/або систем платежів. Завершивши фінансовий рік, необхідно підготувати три фінансові звіти, що відображають фінансову діяльність компанії за попередні 12 місяців.

- Бухгалтерський баланс (Balance sheet) – це документ, який відображає фінансове положення компанії у будь-який момент її функціонування. Він включає в себе інформацію про активи, зобов'язання та власний капітал компанії, подаючи об'єктивну картину її фінансового стану.
- Прибуток та витрати (Profit & Loss) – це фінансовий звіт, що відображає чистий дохід компанії за конкретний період часу. Цей звіт формується порівнюючи доходи та витрати підприємства, а отримана кінцева сума служить основою для обчислення податків.
- Загальна книга (General Ledger) – є основним фінансовим документом, в якому систематизуються та узагальнюються всі операції компанії.

Зазначені фінансові звіти є необхідними інструментами для ведення бухгалтерського обліку в США, оскільки вони не тільки допомагають аналізувати фінансові результати підприємства за певний період, але й є основою для підготовки щорічних податкових декларацій, які подаються до IRS. Ці звіти можна готувати якраз на кінець звітного періоду або щомісяця відповідно до вибору власника компанії [5].

Принципову відмінність української та американської облікових систем можна помітити відразу, якщо більш уважно придивитися до їх визначення. В американському визначенні бухгалтерського обліку сказано, що: "Бухгалтерський облік – процес, що закінчується приготуванням звітності щодо підприємства в цілому, яка використовується як зовнішніми, так і внутрішніми користувачами. Визначення ж бухгалтерського обліку за українською традицією дещо відрізняється: "Бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень".

Американська система має свою специфіку. Там, дійсно, відсутнє регулювання і фірма практично не обмежена у способі ведення облікових реєстрів. Найпоширенішим способом є журнальна система. У США принцип подвійного запису розглядається як суто технічний прийом, відповідно істотно менше уваги приділяється кореспонденції рахунків. Відмова від поняття кореспонденції дещо збіднює аналітичні можливості, але дозволяє складати складні проводки, коли кредитується й дебетується декілька рахунків одночасно. Ця можливість, яка абсолютно не визнається в Україні, не тільки спрощує роботу бухгалтера, але й дозволяє точніше відстежувати економічний сенс операції, дозволяючи не розбивати її на кілька сум залежно від того, на який рахунок потрапила сума, що кореспондується.

Можна сказати, що цілі обліку в Україні та США досить сильно відрізняються. Якщо виділяти головну вимогу до звітності, то можна сказати, що якщо в США головна вимога – розумність і корисність інформації для прийняття користувачем комерційних рішень, то в Україні головна вимога – дотримання різних правил ведення обліку, надання формально правильної інформації контрольного характеру. У США цілі обліку та звітності мають головний характер. Їм підпорядковані принципи, яким, у свою чергу, підпорядковані методики обліку. В Україні завдання і принципи обліку також є основою [3].

В Україні бухгалтерський облік нормується Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні". Цим Законом передбачено використання Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (ПСБО) та схваленого Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Формами бухгалтерського обліку, які застосовуються на підприємствах і в організаціях України, є:

1. Меморіально-ордерна система (складання проводки для кожного первинного документа, потім ці ордери реєструються в реєстраційному журналі і в Головній книзі);
2. Журнально-ордерна система (відображення операцій у журналах, згрупованих за окремими синтетичними рахунками. Записи робляться в журналі, що відноситься до рахунку, який дебетується, при цьому вказується тільки сума проводки і кредитований рахунок);
3. Журнал-головна;

4. Автоматизована система (перенесення даних на машинні носії (шляхом ручного або автоматизованого введення первинної інформації), після чого подальша обробка інформації аж до отримання звітності здійснюється в електронній формі);
5. Спрощена система для підприємств малого бізнесу (дозволяє здійснювати реєстрацію первинних документів безпосередньо у відомостях для аналітичного обліку, а підсумки за відомостями реєструвати в книзі (журналі) господарських операцій) [4].

Сучасний бухгалтерський облік в Україні включає в себе різні форми та підходи, які відповідають вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Ось деякі з сучасних форм ведення бухгалтерського обліку в Україні:

- Методика подвійного бухгалтерського обліку: більшість підприємств в Україні ведуть бухгалтерський облік за методикою подвійного бухгалтерського обліку, яка включає в себе реєстрацію всіх фінансових транзакцій у два облікові реєстри (дебет та кредит) для забезпечення точності та збалансованості фінансової звітності.
- Використання програмного забезпечення: багато підприємств в Україні використовують спеціалізоване бухгалтерське програмне забезпечення для автоматизації обліку та підготовки фінансової звітності (SMARTFIN.UA, iFin Zvit, Дебіт Плюс, MASTER: Бухгалтерія, Dilovid, Медок).
- Віртуальний облік: завдяки розвитку інтернету та хмарних технологій, деякі підприємства переходять до ведення бухгалтерського обліку у віртуальних середовищах, співпрацюючи з віддаленими бухгалтерами чи аудиторами (Бухгалтерія Онлайн, Облік SaaS).
- Аутсорсинг бухгалтерського обліку: деякі компанії віддають бухгалтерський облік на аутсорсинг фахівцям чи бухгалтерським фірмам, що спеціалізуються на цій послугі (до прикладу програма BOOKKEEPER).
- Електронний облік та електронний документообіг: в Україні активно впроваджується електронний облік та обіг документів, що спрощує процес ведення обліку та підвищує ефективність обробки і зберігання документів.

Ці сучасні форми ведення бухгалтерського обліку в Україні допомагають підприємствам виконувати свої фінансові зобов'язання та забезпечувати відповідність із міжнародними стандартами та вимогами законодавства.

Отже, аналізуючи вище сказане можна зробити висновок, що в Україні складання бухгалтерської звітності є обов'язковим для всіх підприємств. Форма і склад цієї звітності визначаються державою, яка, в особі своїх органів, є одним із основних споживачів інформації з цієї звітності. Загалом, склад бухгалтерської звітності у США й Україні досить близький, відмінності помітні в основному при зіставленні методик, що лежать в їх основі. Використання американського досвіду не завжди можливе в українських умовах. Тому,

зрозуміло, що вивчати американський досвід можна і потрібно, але досить обережно впроваджувати, відповідно до законодавства України.

Список використаних джерел:

1. Сьомкіна Т.В., Крещенко О.В. - Принципи бухгалтерського обліку в США. *Library portal of Makiivka institute of economics and humanities.* URL: https://www.rusnauka.com/26_SSN_2010/Economics/71607.doc.htm
2. Фінансова звітність GAAP США. URL: <https://www.kreston.com/uk/our-services/accountancy/preparation-of-financial-statements-in-compliance-with-us-gaap/>
3. Ладиченок Л.С. - Порівняльна характеристика систем бухгалтерського обліку США та України. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/3785/1/%D0%9B%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9B.%D0%A1.%20%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%20%D0%B1%D1%83%D1%85%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83%20%D0%A1%D0%A8%D0%90%20%D1%82%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf>
4. Форми бухгалтерського обліку як система облікових реєстрів. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17139/>
5. Бухгалтерський та податковий облік компаній в США. URL: <https://azolalegal.com/blog/buhgalterskij-i-nalogovyj-uchet-kompanij-v-ssha/>

ФРАНЦУЗЬКА СИСТЕМА ОБЛІКУ, ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Охрімчук А. В., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

У Франції використовують національну систему бухгалтерського обліку, яка відрізняється від континентальної системи, яка характерна, наприклад, для країн Південної та Східної Європи.

Національна система бухгалтерського обліку Франції ґрунтується на французькому бухгалтерському кодексі (Code de commerce) і включає в себе стандарти бухгалтерського обліку, що встановлені владою країни. Ця система може відрізнитися від інших систем, таких як англійська або американська системи бухгалтерського обліку[1].

Французька система обліку використовує не лише національні норми і стандарти, а також національні закони та регуляції, але також враховує директиви та стандарти Європейського Союзу, оскільки Франція є членом ЄС і повинна відповідати європейським стандартам бухгалтерського обліку. Деякі з головних директив Європейського Союзу, які впливають на бухгалтерську систему Франції, включають:

Тридцять четверта директива ЄС про бухгалтерську звітність: саме ця директива встановлює стандарти звітності для публічних компаній в ЄС, включаючи вимоги до фінансових звітів та аудиту.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ): Франція, як і інші країни ЄС, враховує МСФЗ при підготовці своїх фінансових звітів для міжнародних потреб.

Директива ЄС про аудиторську діяльність: Ця директива встановлює стандарти та вимоги щодо проведення аудитів фінансових звітів і впливає на аудиторську практику в Франції.

Загальною метою вищезазначених європейських директив є створення єдиної системи бухгалтерського обліку та звітності в рамках Європейського Союзу та забезпечення прозорості та надійності фінансової інформації. Франція впроваджує ці директиви в свої національні закони і стандарти бухгалтерського обліку[3].

У Франції бухгалтерський облік дуже жорстко контролюється державою. Діяльність французьких компаній фінансується в основному урядом і банками, саме тому бухгалтерський облік регламентується на державному рівні. Так склалося, що юридична суть французької бухгалтерської системи базується на торговельному і податковому законах. Держава чинить істотний вплив на бухгалтерський облік шляхом встановлення системи оподаткування і вимоги відбивати на рахунках бухгалтерського обліку усі витрати для цілей оподаткування. Процедура розрахунку прибутку оподаткування на основі даних бухгалтерського обліку суворо регламентована. Для визначення податкових зобов'язань організації заповнюють таблиці коригувань бухгалтерського прибутку встановленої форми. Сучасне облікове законодавство взаємодіє з комерційним і податковим. Облікові стандарти розробляє Національна рада з бухгалтерського обліку (Conseil National de la Comptabilite, CNC, 1957 р.), яка є державним органом, що працює в тісній взаємодії з міністерствами економіки, фінансів і бюджетів і одночасно незалежний від них.

Відповідно до них визначаються принципові вимоги до ведення бухгалтерського обліку. Окремі суб'єкти господарювання (індивідуальні підприємці, деякі кооперативи, фермерські господарства, прості командитні товариства інші з річним обсягом продажів в межах встановленого ліміту) можуть вести просту бухгалтерію без використання подвійного запису. Інші, більш великі організації зобов'язані вести повноцінний бухгалтерський облік з використанням плану рахунків, подвійного запису, формуванням реєстрів бухгалтерського обліку та складанням фінансової звітності.

Попри жорстке державне регулювання бухгалтерського обліку, аналіз окремих національних систем бухгалтерського обліку показав, що у Франції створені особливо сприятливі умови для фірм. Через це комерційні структури не прагнуть активізувати свою діяльність за кордонами держави .

Головною особливістю французької бухгалтерської системи є її юридична сутність, тому що всі положення прямо впливають з комерційного та податкового законодавств. Причому правовий простір є таким, що саме існування регулюючої норми не обов'язково означає, що організації її дотримуються.

Бухгалтерський облік у Франції організовується на базі стандартів, розроблених Національною радою з бухгалтерського обліку. Національна рада є державним органом і формує методичне забезпечення бухгалтерського обліку, засноване, в тому числі, на нормах комерційного та податкового права. При узагальненні даних фінансового обліку національні особливості проявляються в індивідуальній фінансовій звітності, та зокрема в послідовності уявлення показників в бухгалтерському балансі. В активі балансу спочатку вказуються статті основного капіталу та інвестицій, а в пасиві - джерела довгострокових фінансових вкладень (акціонерний капітал, резерви, облігаційні позики). Потім слідує інші статті: в активі - в порядку зростання ліквідності (матеріально-виробничі запаси, дебітори, цінні папери, готівка), а в пасиві - всі короткострокові зобов'язання[2].

Консолідована звітність компаній Франції практично не складається за методикою національних стандартів. Вона формується на основі яких міжнародних стандартів (МСФЗ), або за методиками, властивим фінансової звітності, що подається на той чи інший фінансовий ринок.

Загальні принципи бухгалтерського обліку були вперше встановлені в Франції у 1947 р. З тих пір було кілька змін і оновлень стандартів бухгалтерського обліку, і план рахунків також зазнав різних змін. Важливим моментом в історії французького бухгалтерського обліку була адаптація до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ/IFRS), що була проведена в різні періоди, починаючи з 2005 р., наразі Франція використовує 34 Директиву, прийняту у 2013 р.

Крім того, розроблені принципи ведення бухгалтерського обліку складають основу національного плану рахунків[5].

Національний план рахунків Франції

Однією зі специфічних рис нормативного регулювання бухгалтерського обліку у Франції є національний план рахунків (PCG). Це - документ, який містить уніфікований план рахунків, стандартні форми бухгалтерської звітності, інструкції та рекомендації по її складанню, а також щодо заповнення та подання рахунків і приміток до них[4].

Національний план рахунків Франції складається з трьох титулів (розділів):

- 1) Загальна систематизація, термінологія, звід правил.
- 2) Фінансовий облік.
- 3) Управлінський облік.

Титул «Загальна систематизація, термінологія, звід правил» (перший титул) містить в собі три розділи. У першій з них, що є головним, визначає принципи побудови національного плану рахунків Франції. Основні з яких є:

- 1) Дворівнева система побудови плану рахунків з їх підрозділом на рахунку фінансової та управлінської бухгалтерій;
- 2) Принцип суттєвості, що означає необхідність подання у звітності відомостей, які можуть вплинути на рішення користувачів;
- 3) Принцип «витрати-випуск», що використовується для розрахунків новоствореної вартості і обліку прибутків і збитків, та ін.

Крім цього в першому розділі представлені вимоги до організації бухгалтерського обліку, методологічні підходи формування робочого плану рахунків, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, що використовуються для заповнення головної книги, процедури проведення контрольних заходів в системі бухгалтерського обліку.

Друга глава містить в собі сукупність термінів, що використовуються при описі процедур фінансового та управлінського обліку в національному плані рахунків. Вони полегшують розуміння описаних методик, дозволяють уникнути інших тлумачень термінів, і, отже, помилок, які можуть виникати у процесі бухгалтерської реєстрації.

У третьому розділі наведена номенклатура (звід) рахунків бухгалтерського обліку, докладно дається класифікація рахунків та їх організація.

У класифікації представлені балансові, оперативні, спеціальні рахунки, що виділяються у фінансовому обліку, і рахунки аналітичної експлуатації (рахунки експлуатаційної бухгалтерії), які виділяються в управлінському обліку[6].

Список використаних джерел:

1. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Посібник «Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах», URL: <http://library.wunu.edu.ua/files/EVD/luthko.pdf>
2. Кодекс комерційного права Франції (Code de commerce), URL: <https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/>
3. Стандарти бухгалтерського обліку, URL: <https://buhgalter911.com/uk/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/>
4. Податковий кодекс Франції з посиланнями на нормативні документи, URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000047622511
5. Воронко Р.М. Облік у зарубіжних країнах: Навч. посібник – Львів: “Магнолія-2006”, 2009.
6. Міжнародні стандарти фінансової звітності та інформація щодо них, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text

МОДЕЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Рогожнікова П. О., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Бухгалтерський облік визначається середовищем, в якому він функціонує. У кожній країні є своя історія, цінності, політична система. Аналогічно можна сказати і про бухгалтерський облік. Так, принципи організації бухгалтерського обліку в різних країнах значно відрізняються між собою. Ці відмінності зумовлені як існуванням різних форм господарської діяльності, так і впливом на практику обліку зовнішніх факторів (політичних, економічних, соціальних, географічних та ін.).

Південна Корея є однією з розвинутих країн в світі в економічному плані. Вищезазначене зростання визначається різними економічними і політичними чинниками. Особливий вплив на сучасну систему корейського

бухгалтерського обліку має досвід Сполучених штатів Америки. На сьогоднішній день південнокорейські компанії є лідерами у багатьох сферах світової економіки, а іноземні інвестори мають великі наміри співпрацювати з ними.

Норми обліку в Південній Кореї включені в Корейські стандарти бухгалтерського обліку (Statement of Korea Accounting Standards). Регулюванням бухгалтерського обліку в Південній Кореї займаються Служба фінансового нагляду (FSS, Financial Supervisory Service) та Корейський інститут бухгалтерського обліку (KAI, Korea Accounting Institute), які видають Корейські стандарти фінансової звітності (K-IFRS) [1].

Податкова система Південної Кореї складається з різних видів податків, які збираються на різних рівнях уряду (центральний, регіональний і муніципальний). До складу основних різновидів податків в Південній Кореї відносять наступні: Податок на прибуток корпорацій (Corporate Income Tax), податок на прибуток фізичних осіб (Individual Income Tax), податок на додану вартість (Value Added Tax - VAT), податок на нерухомість (Property Tax), податок на споживчі товари (Excise Tax). Загальна податкова відповідальність передбачає оподаткування наступних джерел доходу: орендна нерухомість, підприємницька діяльність, дивіденди, відсотки, оплата праці, пенсійні виплати та інші. Податковий рік розпочинається 1 січня і закінчується 31 грудня. Фінансова звітність включає в себе наступні компоненти: Баланс, Звіт про прибутки і Збитки, Звіт про грошовий оборот та Примітки до фінансової звітності. Враховуючи досвід Південної Кореї перспективним вбачається реформування податкової системи різних країн у напрямі сприяння наукомісткому експортному сектору на засадах прозорості та недопущення проявів корупції [3].

У Південній Кореї бухгалтерський облік регулюється законодавчими актами та стандартами бухгалтерського обліку, які включають наступні ключові документи: 1. Закон про корейські стандарти бухгалтерського обліку (Korean Accounting Standards Act); 2. Корейські стандарти бухгалтерського обліку (Korean Generally Accepted Accounting Principles - K-GAAP); 3. Корейські стандарти фінансової звітності (Korean International Financial Reporting Standards - K-IFRS); 4. Стандарти аудиту та контролю (Korean Generally Accepted Auditing Standards - K-GAAS); 5. Закон про податок на прибуток корпорацій (Corporate Income Tax Law) і інші податкові законодавчі акти [4].

Південна Корея використовує Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), як основу для своєї системи бухгалтерського обліку. Це робить фінансові звіти південнокорейських компаній більш сумісними і порівнюваними зі звітністю інших компаній, які також використовують МСФЗ. У грудні 2007 р. Рада зі стандартів обліку Південної Кореї прийняла МСФЗ як основу для створення Корейських міжнародних стандартів фінансової звітності (К-МСФЗ), які були впроваджені та почали діяти з 2011 р.. Південна Корея переклала назви стандартів МСФЗ на К-МСФЗ, вони залишились однаковими, проте змінили їх нумерацію, зокрема:

– IAS XX → K-IFRS 10XX

- IFRS XX → K-IFRS 11XX
- SIC XX → K-IFRS 20XX
- IFRIC XX → K-IFRS 21XX

У Південній Кореї всі підприємства, акції яких котируються на Південнокорейській біржі і відповідають певним критеріям, зобов'язані застосовувати Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), відомі також як Корейські міжнародні стандарти фінансової звітності (К-МСФЗ). Це стосується в публічних компаній та певних класів приватних підприємств.

Застосування МСФЗ допомагає забезпечити більшу стандартизацію та порівнянність фінансової звітності, зокрема для інвесторів та аналітиків, які оцінюють фінансову різноманітність корейського ринку. Вищезазначений підхід сприяє глобальній інтеграції та забезпечує вищий рівень довіри на фінансових ринках [2].

План рахунків бухгалтерського обліку в Південній Кореї (К-GAAP) розроблений та впроваджений Міністерством фінансів Південної Кореї. Він є обов'язковим для використання всіма підприємствами в Південній Кореї, незалежно від їхньої форми власності, організаційно-правової форми та галузі діяльності.

План рахунків К-GAAP складається з двох розділів:

1. Балансові рахунки (класи 1-8) відображають активи, зобов'язання, власний капітал та доходи та витрати підприємства.
2. Позабалансові рахунки (класи 9 та 0) використовуються для відображення активів, зобов'язань та інших статей, які не підпадають під визначення балансових рахунків.

Балансові рахунки К-GAAP поділяються на дві групи:

1. Активи (класи 1-3) відображають економічні ресурси, якими підприємство володіє або контролює, і які очікується, що принесуть економічні вигоди в майбутньому.
2. Зобов'язання (класи 4-6) відображають заборгованість підприємства перед іншими сторонами.
3. Власний капітал (клас 7) відображає залишкову власність підприємства після вирахування всіх його зобов'язань.
4. Доходи та витрати (клас 8) відображають зміни в економічних ресурсах підприємства, які виникають внаслідок його діяльності.

Позабалансові рахунки К-GAAP поділяються на дві групи:

1. Резерви (клас 9) відображають суми, що резервуються для майбутніх зобов'язань або витрат.
2. Інші позабалансові статті (клас 0) відображають інші статті, які не підпадають під визначення балансових рахунків або резервів [5].

Отже, можна зробити висновки, що провадження МСФЗ позитивно відобразилось на рівень бухгалтерського обліку та економіки в цілому Південної Кореї. Країна зробила значний крок вперед коли направила міжнародну систему фінансової звітності на корейську сторону, переклавши її. Завдяки впровадженню К-МСФЗ, довіра інвесторів до фінансової звітності

південнокорейських компаній підвищилася, що призвело до збільшення значних прямих інвестицій в розвиток економіки країни.

Список використаних джерел:

1. М. Р. Лучко, І. Д. Бенько « Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах» URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/16824/1/книга%20зар.%20кр..pdf>
2. IFRS Adoption and Implementation in Korea URL: <http://www.ifrs.org/Meetings/MeetingDocs/Trustees/2013/January/AP4-Korean-Adoption.pdf>
3. Досвід Південної Кореї URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/42_2022ua/7.pdf
4. Accounting and accounting rules in South Korea URL: <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/south-korea/accounting>
5. Accounting in South Korea URL: <https://www.icaew.com/technical/by-country/asia/south-korea/accounting-in-south-korea>

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В КИТАЇ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Шудрук Д. Р., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

В останні роки Китай швидко вийшов на лідируючі позиції в економіці та нових технологічних сферах. Дешеві людські ресурси, величезна виробнича продуктивність і технологічний потенціал роблять Китай надзвичайно привабливим для міжнародних інвесторів. Навіть якщо в Китаї все ще зберігається дивне поєднання ринкової економіки та елементів комуністичної ідеології, вкладникам це не завадило: у 2013 р. прямі іноземні інвестиції в китайську економіку досягли рекордного рівня в 117,6 млрд. \$, згідно з даними Міністерства торгівлі Китаю [1].

Щоб задовольнити потреби іноземних інвесторів у повній та об'єктивній інформації, на початку 1990-х років уряд Китаю розпочав реформу системи бухгалтерського обліку. Після 15 років реформ, починаючи з 2007 р., усі китайські компанії, які котируються на фондових біржах, зобов'язані подавати фінансову звітність відповідно до нових національних стандартів (China Accounting Standards, CAS).

Обов'язкове запровадження CAS позитивно вплинуло на прозорість та інформативність фінансової звітності китайських зареєстрованих компаній. Ця перевага особливо очевидна у виробничому секторі, який має найбільший вплив на економічний розвиток Китаю і навіть світової економіки. Однак глобальні тенденції та конвергенція бухгалтерського обліку не вплинули на більшість малого бізнесу у Китаї, що продовжує перебувати під сильним впливом традицій і політичної ідеології. В останні десятиліття в Китаї фактично співіснували два різних світи - сучасний світ конкуренції та великого бізнесу та застаріла комуністична система, в якій ідеологічні установки та ідеї, правила важливіші за економічну доцільність. Конфлікт між цими двома

світами значною мірою відображається на розвитку бухгалтерської професії, яка має глибоке коріння в Китаї [1].

Таблиця 1 – Етапи регулювання бухгалтерського обліку в Китаї (складено автором за допомогою [3])

Етап	Період, роки	Характеристика
1.	1978-1992	Товарна економіка не пов'язана з МСФЗ. Період характеризується відновленням громадського економічного порядку, поступовим регулюванням режиму бухгалтерського обліку.
2.	1992-2000	Залучення іноземних інвестицій, створення системи бухгалтерського обліку для пілотних акціонерних суспільств; характеризується тим, що вперше в історії китайського бухгалтерського обліку здійснюється внутрідержавна координація, початкова інтеграція з МСФО.
3.	2001-2007	Характеризується паралельністю ведення китайської системи бухгалтерського обліку і положень з бухгалтерського обліку компанії. Було здійснено загальнонаціональну єдність режиму бухгалтерського обліку на підприємстві, частково погоджено з МСФО
4.	2007-донині	Китайські положення бухгалтерському обліку компаній по суті відповідають МСФО.

Сучасні стандарти бухгалтерського обліку Китайської Народної Республіки розроблено, видано та керується Міністерством фінансів Китайської Народної Республіки відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності. МСФЗ описує природу облікового запису, тоді як рахунки CAS базуються на їх функціональності. Загалом варто визначити дві основи для китайського бухгалтерського обліку, а саме: правові акти спеціального характеру (наприклад, розділ «Контроль бухгалтерської звітності та іншої господарської діяльності» у Законі «Про збір та адміністрування податків» 1992 р.) та основні джерела правових норм (Конституція, цивільне право, кримінальне право та ін.) [2]. Щодо китайських публічних компаній, вони повинні дотримуватися CAS при складанні фінансової звітності. Однак важливо відзначити, що Китай також впроваджує конвергенцію своїх стандартів із Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Таким чином, багато китайських компаній можуть використовувати МСФЗ або приводити свої фінансові звіти у відповідність із ними.

Єдиний принцип китайського бухгалтерського обліку полягає в наступному: правдиво, повно і своєчасно відображати результати господарської діяльності в обліку і звітності, зберігати специфічні методи бухгалтерського обліку і фінансового обліку протягом звітного періоду, оцінювання майнових ресурсів за первісною вартістю.

Якщо несплата, затримка або недоплата податків порушує законодавство Китайської Народної Республіки, податки будуть стягнені відповідно до закону. Якщо компанії необхідно погасити заборгованість безпосередньо, може бути накладено штраф у розмірі до п'яти розмірів боргу. Крім того, одним із унікальних аспектів, заснованих на менталітеті та усталених традиціях

громадян Китаю, є наголос на власній репутації. У світі бухгалтерського обліку це проявляється в залякуванні бухгалтерів шляхом оприлюднення їхніх імен нації, якщо компанії, в яких вони працюють, не платять податки або приховують свої справжні фінансові результати. Китайська влада розробила власні механізми боротьби з тими, хто не повністю відображає доходи компаній і прагне знизити свій податковий тягар. Суть полягає в організації податковою службою перевірки покупців, хто отримує матеріальні призи.

У Китайській Народній Республіці велика увага приділяється чесності в усіх видах діяльності, особливо у фінансових питаннях: як зазначалося вище, боротьба з корупцією, стимулювання збору податків та підвищення прозорості фінансової звітності. Одним із аспектів досягнення цих цілей є наближення національних стандартів бухгалтерського обліку (CAS) до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IFRS) [2].

Щоб сприяти розвитку Китаю як головного гравця на міжнародному інвестиційному ринку, необхідно постійно оновлювати систему бухгалтерського обліку відповідно до міжнародної практики бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Бухгалтерський облік є предметом постійної критики з боку китайських бухгалтерів та іноземних інвесторів. Наприклад, іноземні інвестори часто стикаються з деякими проблемами при використанні китайських стандартів:

- неправильне тлумачення рахунків Китаю;
- неправильна методологія консолідації звітності материнською компанією [3].

Основні відмінні риси китайських національних стандартів від МСФЗ полягають в наступному:

1. Нагляд за веденням бухгалтерського обліку та фінансової звітності покладено на Міністерство фінансів.
2. Можна використовувати затверджену державою схему обліку, на відміну від МСФЗ, яка дозволяє компаніям формувати незалежну звітність.
3. Подвійний облік ведеться лише в юанях, а операції в іноземній валюті конвертуються в юані за офіційним обмінним курсом.
4. Більш широко використовується метод обліку за історичною собівартістю, особливо для приватних компаній, оскільки важко отримати достовірну інформацію про справедливую вартість.
5. Фінансовий рік підприємства починається 1 січня календарного року.
6. Додаткові вимоги до розкриття інформації: інформація про ділового партнера, Звіти про рух грошових коштів (непрямий метод) тощо.

Отже, китайська система бухгалтерського обліку базується на власних національних стандартах, відомих як китайські стандарти фінансового обліку (CAS). Ці стандарти розробляються і затверджуються органами регулювання в Китаї. Китайські публічні компанії зобов'язані дотримуватися CAS при складанні фінансової звітності. Однак багато компаній також можуть використовувати Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) або конвертувати свої стандарти з МСФЗ. Однією зі значущих особливостей китайського бухгалтерського обліку є велика роль державного впливу і

контролю, особливо у секторі державних підприємств. Важливо враховувати особливості китайської культури і правової системи, які можуть впливати на бухгалтерський облік і фінансову звітність. Китай продовжує вдосконалювати свої стандарти обліку та прагне до більшої гармонізації з міжнародними стандартами. Зміни в регуляторному середовищі та відносна новизна китайських стандартів створюють виклики для бухгалтерів і фінансових аналітиків, які працюють з китайськими компаніями. Норми бухгалтерського обліку допомагають запобігти переслідуванню підприємствами короткострокових цілей у процесі формування звітної інформації, сприяють сталому розвитку підприємств, покращують якість облікової інформації, розвивають ринки капіталу, прискорюють розвиток професії бухгалтерів та аудиторів, приносять національні стандарти, наближені до міжнародних стандартів. На цьому етапі економічні наслідки конвергентного застосування CAS та IFRS були повністю відображені.

Список використаних джерел:

1. Розвиток бухгалтерського обліку в Китаї: історія та її сучасність. Поточний випуск. URL: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/182.pdf>
2. Розвиток бухгалтерського обліку в Китаї: історія та сучасність. Поточний випуск. URL: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/182.pdf>.
3. Мокринська З. В. - Особливості бухгалтерського обліку в Китаї (2015). libnas | library portal of national academy of sciences of Ukraine. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvkhdu_en_2015_10\(1\)__47](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvkhdu_en_2015_10(1)__47).

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНИ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Язловецька О. О., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

В останні роки, за рахунок зростання темпів інтернаціоналізації торгівлі та інвестицій, все частіше виникають питання необхідності розуміння особливостей систем бухгалтерського обліку в міжнародному масштабі. Впевнений рух нашої країни до Євросоюзу ще більше їх підсилює.

Франція обрала для себе шлях використання національних стандартів, заснованих на міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ), проте деякі стандарти можуть бути більш деталізовані, ніж МСФЗ. Інтеграція України в ЄС викликала перехід українських стандартів фінансового обліку також на МСФЗ — ця вимога була прописана в угоді про асоціацію з ЄС. Окрім цього, з ростом частки західних інвестицій у вітчизняну економіку, виникла необхідність універсалізації правил бухгалтерського обліку для полегшення ведення бізнесу в Україні.

Бухгалтерський облік у Франції організовується на базі стандартів, розроблених Національною радою з бухгалтерського обліку, створеною в 1957 р., яка працює в тісній взаємодії з міністерствами економіки, фінансів і бюджетів і одночасно незалежно від них. Національна рада є державним органом і формує методичне забезпечення бухгалтерського обліку, засноване, в тому числі, на нормах комерційного та податкового права. В процесі узагальнення даних фінансового обліку національні особливості мають прояв в індивідуальній фінансовій звітності, та, зокрема, в послідовності уявлення показників в бухгалтерському балансі. Економічна діяльність держави підтримується розробленим, добре налагодженим, і використовується протягом тривалого часу, правовим механізмом суспільного (конституційного, цивільного, адміністративного, фінансового, податкового та ін.) і приватного (сімейного, сільськогосподарського, підприємницького та ін.) права. У зв'язку з вищезазначеним система бухгалтерського обліку на підприємствах Франції спирається на такі закони, як Торговий кодекс, Закон про торгів товариства (1966 г.), Закон про кооперацію (1972 р), Закон про національні компанії (1970р), податкове законодавство [1].

Як у Франції, так і в Україні облік регламентується державою, хоча у французькій системі - це абсолютне керування державою облікових процесів. Правила складання звітності для французьких організацій розроблені таким чином, щоб формувати вхідну інформацію для національної системи рахівництва, за допомогою якої держава контролює економіку.

Роль держави в регулюванні бухгалтерського обліку у Франції має прояв в створенні ряду державних і спеціалізованих організацій, які беруть безпосередню участь в регламентації обліку. Державною організацією, що визначає нормативно-правову базу національного бухгалтерського обліку, є орган законодавчої влади - Парламент Франції.

У Франції цілі обліку та звітності мають головний характер. Їм підпорядковані принципи, яким, у свою чергу, підпорядковані методики обліку. В Україні завдання і принципи обліку також відіграють основну роль.

Регулювання питань методології бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні здійснюється Міністерством фінансів України, яке затверджує національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Порядок ведення бухгалтерського обліку і складання звітності в банках установлюється Національним банком України відповідно до законодавства.

Щодо форм ведення бухгалтерського обліку, то в Україні виділяють чотири основні:

1. Меморіально-ордерна система (складання проводки для кожного первинного документа, потім ці ордери реєструються в реєстраційному журналі і в Головній книзі).

2. Журнально-ордерна система (відображення операцій у журналах, згрупованих за окремими синтетичними рахунками. Записи робляться в

журналі, що відноситься до рахунку, який дебетується, при цьому вказується тільки сума проводки і кредитований рахунок).

3. Автоматизована система (перенесення даних на машинні носії (шляхом ручного або автоматизованого введення первинної інформації), після чого подальша обробка інформації аж до отримання звітності здійснюється в електронній формі).

4. Спрощена система для підприємств малого бізнесу (дозволяє здійснювати реєстрацію первинних документів безпосередньо у відомостях для аналітичного обліку, а підсумки за відомостями реєструвати в книзі (журналі) господарських операцій).

Усі ці форми мають рекомендаційний характер, і підприємству надається право розробляти систему. В той час у Франції має місце централізована форма ведення бухгалтерського обліку, яка складається з наступних етапів:

1. Ведення спеціальних допоміжних журналів і аналітичних рахунків на основі первинних документів;

2. Перенесення підсумків допоміжних журналів до зведеного Журналу, потім в Головну книгу синтетичних рахунків в кінці місяця;

3. Складання оборотних відомостей по аналітичних рахунках;

4. Складання перевірного балансу;

5. Перевірка правильності записів шляхом зіставлення підсумків записів по синтетичних і аналітичних рахунках, по допоміжному і зведеному журналам.

У результаті вищезазначених операцій складається баланс і рахунки результатів (це основні звітні документи). Головна риса такої форми обліку - відділення аналітичного обліку, який розглядається в якості допоміжного, від синтетичного обліку або, як його називають французькі фахівці, періодичного централізованого обліку.

Всі французькі компанії ведуть бухгалтерський облік на основі PCG (Plan Comptable General — Загальний план рахунків бухгалтерського обліку). Згідно з положенням, передбаченим PCG, обліковий запис (реєстрація в журналі) робиться на основі стандартизованих і уніфікованих первинних документів. Слід зазначити, що PCG ліг в основу світових облікових систем: за різними даними, його використовують від 60 до 80 країн світу [2].

Бухгалтерський баланс Франції містить інформацію про фінансовий стан компанії, необхідну для оцінки економічних ресурсів, фінансової структури компанії, її ліквідності і платоспроможності, а також для оцінки здатності компанії пристосуватися до змін в економічних процесах країни.

Особливістю офіційного балансового звіту французьких компаній є те, що він являє собою функціональний тип балансу в активі і юридичний - в пасиві.

В Україні нормативно-правовим актом бухгалтерського обліку є П(С)БО — Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Однією з основних принципових відмінностей П(С)БО від МСФЗ є жорстка регламентація дій бухгалтера. В українському бухгалтерському обліку є єдиний План рахунків, який є обов'язковим для застосування всіма суб'єктами господарської діяльності. П(С)БО традиційно орієнтуються на запити регулюючих органів (податкова служба та інші), в той час як МСФЗ головним

чином орієнтовані на користувачів, які мають дійсний чи потенціальний фінансовий інтерес до суб'єкта звітності: акціонерів, інвесторів, контрагентів.

Однією з ознак схожості систем бухгалтерського обліку України і Франції є використання континентальної моделі. Вона передбачає тісний зв'язок бізнесу з банками, які в основному і задовольняють потреби фінансових компаній. Бухгалтерський облік регламентується законодавчо, характеризується значним консерватизмом. Орієнтація на управлінські запити кредиторів не є пріоритетним завданням обліку. Навпаки, облікова політика спрямована, насамперед, на задоволення вимог уряду, зокрема щодо оподаткування згідно з національним макроекономічним планом. Крім того, уряди цих країн вимагають публікувати деяку інформацію про компанії, тому останні змушені готувати фінансову звітність, проте в менш деталізованому вигляді, ніж це потрібно для захисту інтересів кредиторів [3].

Достатній вплив на обидві країни мала Директива 2013/34/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 26 червня 2013 року «Про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність і пов'язану звітність певних типів підприємств», спрямована на гармонізацію європейського бухгалтерського обліку шляхом досягнення порівнянності показників фінансової звітності при досягненні балансу між необхідною користувачам інформацією та тягарем зобов'язань, покладених на підприємства. Вона заснована на принципі «спочатку подумай про малий бізнес». Була змінена класифікація, що розширила спектр підприємств, які можуть бути класифіковані як малі, а вони, в свою чергу, звільнялися від аудиту; також скоротились вимоги до складання звітності; держави-члени ЄС отримали право вимагати від малих підприємств додаткове розкриття інформації у вигляді пояснень з метою уникнення невідповідного адміністративного тягаря. Застосування даної Директиви дало альтернативу компаніям залучати інвестиції, не виходячи на фондовий ринок і не використовуючи МСФЗ [4].

Щодо відмінностей, то у французькій системі створені державою сприятливі умови для фірм виключають прагнення комерційних структур активізувати свою діяльність за кордоном, в Україні така тенденція відсутня.

Важливим фактором є те, що у Франції окремі суб'єкти господарювання можуть вести просту бухгалтерію, більш великі організації зобов'язані вести повноцінний бухгалтерський облік. В Україні ведення обліку у всіх організаціях є обов'язковим.

Французька система за невиконання певних законодавчих вимог не передбачає штрафних санкцій. В той час за Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV порушення норм ведення бухгалтерської звітності веде за собою відповідальність [5].

Отже, українська система обліку багато в чому схожа з французькою, хоча і має ряд відмінностей. Як у Франції, так і в Україні облік регламентується державою, хоча у французькій системі - це абсолютне керування державою облікових процесів. Існує і ряд відмінностей у формі ведення бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Дударчук І.В. Французька система обліку, її особливості, переваги та недоліки. Київ, 2015. URL: https://revolution.allbest.ru/audit/00725571_0.html
2. Скрипник Н.В. План рахунків, як компонент облікової політики на підприємствах малого та середнього бізнесу: тенденції в Україні і за кордоном: стаття. Чернівці. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/163/244>
3. Моделі бухгалтерського обліку. Теорія бухгалтерського обліку: навч.посібник. 2004. URL:<https://library.if.ua/book/46/3216.html>
4. Про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність і пов'язану звітність певних типів підприємств. Директива 2013/34/ЄС від 26.06.2013 р. *Європейський Парламент і Рада*. URL: <https://www.pard.ua/download.php?downloadid=1085>
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/ed19990716#Text>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Нагірна О. В., канд. екон. наук, доцент, Висоцька І. Б., канд. екон. наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Українська банківська система стикнулася з значними викликами після початку вторгнення російського агресора та війни, яка призвела до руйнування нашої країни. Несприятливі умови суттєво ускладнили функціонування банків, але поступово вони адаптуються до нових реалій.

Після введення воєнного стану, були встановлені певні обмеження в банківській системі:

1. Максимальний ліміт для зняття готівки в Україні становить 100 тисяч гривень на добу.
2. Ліміт для зняття готівки за кордоном обмежений на рівні 12,5 тисяч гривень на тиждень.
3. У разі безготівкових розрахунків за кордоном, максимальна сума обмежена до 100 тисяч гривень на місяць [1].

Багато банків розпочали надавати кредитні канікули ще в лютому-березні 2022 року та не вимагали оплати відсотків за кредитами протягом 3-6 місяців. З плином часу, нарахування відсотків відновили, і кредитні канікули завершилися. Наразі відсутні штрафи та пені за несвоєчасні платежі за кредитами, але все ж нараховуються відсотки.

Картки, які вже припинили свою дію, автоматично продовжуються, але користувачі мають можливість замовити нову фізичну картку або оформити віртуальну картку через банківського агента.

Згідно з законодавством, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб надає гарантії щодо повного відшкодування грошових вкладів фізичних осіб під час дії воєнного стану в Україні та протягом трьох місяців після завершення воєнного стану. Після закінчення цього тримісячного періоду, після завершення

воєнного стану, максимальна сума відшкодування грошових вкладів буде обмежена і становитиме 600 000 гривень [2].

У 2022 році фінансово стійкі банки зафіксували чистий прибуток в розмірі 24,7 млрд. гривень, що представляє собою помітне зниження порівняно із 77,4 млрд. гривень у попередньому році. Рентабельність капіталу скоротилася з рівня 35,1% у попередньому році до 10,9% у 2022 році. Провідним фактором, що призвело до спаду прибутковості, стало значуще збільшення суми, виділеної на утворення резервів для покриття збитків, що вже настали або очікуються внаслідок військових подій. Відрахування в резерви під кредити склали 107,1 млрд. гривень, і ще 11,7 млрд. гривень було відведено на інші активи та ризики. Згідно з фінансовими даними, чистий процентний дохід збільшився на 29% порівняно із попереднім роком. Зростання процентних доходів значною мірою було результатом значного надходження ліквідності в банківський сектор та її інвестування в активи з вищою дохідністю, порівняно з роком 2021 [3].

Банки продовжують збільшувати свою ліквідність завдяки наростаючим внескам клієнтів. З початку повномасштабної війни обсяги коштів, що надходять від населення і бізнесу, збільшилися на п'ятнадцять відсотків. Однак важливим джерелом додаткової ліквідності для системи є державні витрати, зокрема виплати військовослужбовцям. Зростання залучених коштів від клієнтів дало банкам можливість відмовитися від дорогих кредитів рефінансування, які фінансові установи інтенсивно використовували в періоди максимальної непевності під час пандемії COVID-19 та на початку воєнної агресії. Інвестування у ОВДП та, ще більше, у депозитні сертифікати НБУ надзвичайно сприяло підтримці процентних доходів. Банки на повну користувались від величезного припливу ліквідності, яку практично повністю розміщували в короткострокових і безризикових інструментах, що випускало НБУ. Кошти, що накопичилися в депозитних сертифікатах завдяки значним державним виплатам, на даний момент приносять більше чверті від загальних процентних доходів щомісяця. Вищі доходи від цінних паперів компенсували зниження доходів від надання кредитів фізичним особам [4].

Незважаючи на покращення ситуації, існують численні ризики та проблеми, з якими банки мають справу в умовах конфлікту. Основними проблемами функціонування банківської системи України на сьогодні є:

- збільшення частки непрацюючих кредитів;
- зменшення обсягів кредитування;
- хакерські атаки;
- висока облікова ставка НБУ (з 15.09.2023 р. – 20 % річних);
- масова міграція клієнтів банків за кордон;
- міграція або мобілізація працівників банків;
- зменшення бізнес-активності клієнтів;
- високий рівень інфляції;
- скорочення кількості відділень;
- зменшення прибутку.

Банківський сектор ефективно протистоїть ризикам, пов'язаним з війною, проявляючи високу самоорганізацію та підвищену соціальну відповідальність. Надзвичайно важливо відзначити ініціативи Національного банку України, зокрема проект POWER BANKING.

Ця мережа є спільною інфраструктурою відділень банків, розташованих по всій території України. Вона призначена для надання клієнтам банківських послуг навіть у надзвичайних ситуаціях, таких як блекаут. Відділення в цій спільній мережі мають альтернативні джерела живлення та резервні засоби зв'язку, а також розпоряджаються підвищеною інкасацією готівки та додатковим персоналом. Під час блекауту, відділення мережі POWER BANKING пропонуватимуть певний перелік невідкладних банківських послуг для всіх клієнтів, включаючи: зняття готівки (в банкоматах або в касах); здійснення платежів та переказів коштів (в касах або на терміналах самообслуговування); обмін валюти (якщо є наявність готівкової валюти в касі); консультації фінансових менеджерів. Крім цього, в цих відділеннях впроваджено можливість банкоматного національного роумінгу, який має на меті забезпечити можливість українцям знімати збільшену суму готівки з будь-якого банкомата в мережі, що досить для задоволення поточних потреб та створення певного резерву коштів [5].

Сучасні банки проявляють активний інтерес до створення зручних веб-сайтів і мобільних додатків для своїх клієнтів та активно інвестують у цифрову трансформацію банківських операцій. Фактично, процес цифровізації значно прискорився під час пандемії коронавірусу. Однак початок повномасштабної війни також надає додатковий стимул для розвитку цієї сфери, особливо для забезпечення безпеки як працівників, так і клієнтів.

Зручне дистанційне обслуговування стає обов'язковим для багатьох українців, які тимчасово перебувають за кордоном через воєнні події. Банки, які активно розвивають цей напрямок незалежно від великих відстаней, матимуть можливість розширити свою клієнтську базу та збільшити прибуток від операцій з кредитами та депозитами завдяки клієнтам ринку, які не можуть швидко перейти до цифрового обслуговування і зберегти свою конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 року № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 1 квітня 2022 року № 2180-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20?find=1&text=%D0%BE%D0%B1%D0%BC%D0%B5%D0%B6#Text>.
3. Банківський сектор завдяки високій операційній ефективності отримав прибуток 24,7 млрд грн у 2022 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bankivskiy-sektor-zavdyaki-visokiy-operatsiyuniy-efektivnosti-otrimav-pributok-247-mlrd-grn-u-2022-rotsi>.
4. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4.

5. За ініціативи Національного банку створена спільна банківська мережа POWER BANKING, яка працюватиме навіть в умовах блекауту. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-initsiativi-natsionalnogo-banku-stvorena-spilna-bankivska-mereja-power-banking-yaka-pratsyuvatime-navit-v-umovah-blekautu>.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА СТАНДАРТИ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Нетребчук Л. О., ст. викладач, Білик К. Ю., бакалавр, Державний торговельно-економічний університет, Київ

Вплив євроінтеграції на стандарти обліку та звітності в банківській сфері України є надзвичайно актуальним у контексті стрімкого розвитку економічних відносин між Україною та Європейським союзом. Перехід до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) є основою для впровадження європейських підходів та нормативів у функціонування банківського сектору України. Це дає можливість бути «зрозумілими» для будь-якого користувача звітності. Тому банки України перейшли на подання звітності за міжнародними стандартами і поступово впроваджують інші стандарти в свою діяльність.

Адаптація національних стандартів обліку та звітності до міжнародних є однією з ключових умов для вступу України до європейського співтовариства. Цей процес включає аналіз відмінностей між національними та міжнародними стандартами, їх узгодження та впровадження. У результаті Україна гармонізує свої підходи до обліку та звітності з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), що полегшить порівняння фінансової інформації та сприяє залученню інвестицій.

Євроінтеграція передбачає зближення національного законодавства та нормативно-правових актів з Європейськими стандартами. У цьому контексті, зміни відомчого регулювання відображаються у перегляді та адаптації законів, постанов, інструкцій та інших правових документів, що регулюють діяльність банківської системи. Це може включати аспекти капіталовкладень, кредитування, резервування та інші щодо діяльності банків.

Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності сприяє створенню єдиної «фінансової мови» та виникненню довіри до фінансової звітності банків. В контексті євроінтеграції Україна повинна приймати і впроваджувати європейські стандарти, включаючи стандарти фінансової звітності, які базуються на МСФЗ. До МСФЗ відносять: Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS); Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS); Тлумачення, розроблені Комітетом з тлумачення міжнародної фінансової звітності (IFRIC).

Відповідно до Закону «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» суб'єкти, що становлять суспільний інтерес, складають та подають фінансову звітність на основі

таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами в єдиному електронному форматі.

Таксономія фінансової звітності – склад статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю, а також взаємозв'язків між ними та іншими елементами таксономії.[1] Запровадження звітності відповідно до Таксономії МСФЗ XBRL має багато переваг для України, зокрема:

- посилення прозорості фінансової звітності та результатів діяльності суб'єктів звітування;
- відкритий та доступний стандарт обміну бізнес-інформацією;
- підвищення інвестиційної привабливості завдяки зрозумілим для міжнародної спільноти та співставним структурованим фінансовим даним.

Проаналізувавши звітності основних банків України, викладені на їх офіційних інтернет-сторінках, можна зробити висновок, що як окрема, так і консолідована фінансова звітність підготовлені відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності та вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-XIV щодо складання фінансової звітності. Консолідована фінансова звітність іноземних банківських груп підготовлена відповідно до вимог Постанови Правління Національного банку України № 254 від 20 червня 2012 року (зі змінами та доповненнями), з метою презентації комбінованого фінансового стану, фінансових результатів та руху грошових коштів іноземної банківської групи в Україні. Звітність включає фінансову інформацію Банку, його дочірніх підприємств та підприємств, які перебувають під спільним контролем. Ця інформація підкреслює, що консолідована фінансова звітність банків відповідає міжнародним стандартам і вимогам НБУ, проте також містить поправки згідно Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Стандартизація обліку та звітності банків дозволяє наступне:

- сприяє фінансовій стабільності та прозорості, що є важливим для розвитку банківської системи України та відновлення довіри як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні;
- підвищення транспарентності банківських операцій сприяє розвитку фінансового ринку в цілому;
- є важливим елементом гармонізації банківських показників та фінансової звітності у вітчизняному та світовому середовищі;
- полегшує розуміння бізнес-моделей банків та оцінку їх фінансового стану;
- залучення міжнародних аудиторських компаній сприяє об'єктивності та надійності фінансової звітності банків;
- зміцнення конкуренції та створення сприятливих умов для інвесторів сприяють ефективнішому функціонуванню та розвитку банківського сектору.

Отже, аналізуючи вплив євроінтеграції на стандарти обліку та звітності в банківській сфері України з урахуванням МСФЗ, ми бачимо, що цей процес несе як позитивні аспекти, так і виклики. З одного боку, це сприяє підвищенню якості фінансової звітності. З іншого боку - вимагає адаптації до нових

стандартів та реформ у системі обліку. Реалізація цих положень сприяє розвитку фінансового сектору України, забезпеченню його стійкості та конкурентоспроможності. Також ці зміни спрямовані на підвищення прозорості та ефективності фінансового сектору України, підвищення довіри до фінансової системи та створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу та залучення інвестицій. Врахування цих аспектів та їх правильна реалізація є критично важливими для успішного впровадження європейських стандартів у банківській сфері України та сприяють сталому розвитку банківської системи країни в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Для українських банків встановлено перехідний період для складання та подання фінансової звітності за міжнародними стандартами в єдиному електронному форматі XBRL. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dlya-ukrayinskih-bankiv-vstanovleno-perehidniy-period-dlya-skladannya-ta-podannya-finansovoyi-zvitnosti-za-mijnarodnimi-standartami-v-yedinomu-elektronnomu-formati-xbrl>
2. Європейська інтеграція. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/euro-integration>
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода Україна від 27.06.2014р.: станом на 25 жовт. 2022р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
4. Євроінтеграційний портал. Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.org/>
5. International Financial Reporting Standards, IFRS. IT-Enterprise – your one-stop ecosystem for reengineering. URL: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/international-financial-reporting-standards-ifrs>
6. Запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності. Міністерство Фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/zaprovadzhenja-mizhnarodnih-standartiv-finansovoi-zvitnosti>
7. Євроінтеграція. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/eurointergration>
8. Ключові напрями євроінтеграційного руху Національного банку в 2022 році. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/klyuchovi-napryami-uevrointegratsiynogo-ruhu-natsionalnogo-banku-v-2022-rotsi>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗВІТНОСТІ БАНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

Нетребчук Л. О., ст. викладач, Шараєвська Ю. Ю., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет

У сучасному світі, де цифрові технології займають все більше місця в усіх аспектах життя, фінансовий сектор не може залишатись осторонь. Завдяки цифровій трансформації, банки отримують можливість прискорити процеси, покращити якість обслуговування клієнтів та забезпечити зростання своєї ділової діяльності. Проте цифрова трансформація вимагає перегляду не тільки

підходів до організації діяльності банків, а й підходів до його звітності, що відкриває нові перспективи для залучення інвесторів, клієнтів та контрагентів.

Цифрова трансформація – впровадження сучасних технологій в бізнес-процеси компанії. Цей підхід має на увазі не лише установку сучасного устаткування або програмного забезпечення, але і фундаментальні зміни в підходах до управління, корпоративної культури, зовнішніх комунікаціях [1].

Одна з найважливіших перспектив розвитку звітності банку в умовах цифрової трансформації полягає в автоматизації процесів збору, обробки та аналізу даних. Завдяки цифровій трансформації, банки отримують можливість автоматизувати багато рутинних операцій, які раніше вимагали значних зусиль та людських ресурсів. Це дозволяє банкам зосередитися на більш складних та аналітичних завданнях, а також забезпечує більш точну та швидку звітність.

Друга перспектива розвитку звітності банку в умовах цифрової трансформації пов'язана зі зміною формату звітів. Класичні паперові звіти поступово виходять з вжитку, замінюючись цифровими та інтерактивними форматами. Це дозволяє забезпечити більш детальну та доступну інформацію для зацікавлених сторін, таких як інвестори, регулятори та інші зацікавлені особи. Крім того, цифрові звіти можуть бути легко і швидко оновлюваними, що важливо в умовах постійних змін та вимог ринку.

Третя перспектива розвитку звітності банку в умовах цифрової трансформації пов'язана зі зміною підходу до зберігання та обробки даних. Завдяки розвитку «хмарних» технологій, банки отримують можливість зберігати великі обсяги даних у безпечних та надійних цифрових хмарних сховищах. Це дає їм змогу швидше та ефективніше отримувати необхідну інформацію для звітності, а також забезпечує захист цінних даних від втрати або несанкціонованого доступу. Перехід на такі технології зберігання дозволив українським банкам під час повномасштабного наступу РФ зберегти інформацію своїх відділень, що потрапили під окупацію, у достатньому обсязі і форматі. Тобто він може служити інструментом збереження даних при форс-мажорних обставинах.

Четверта перспектива розвитку звітності банку в умовах цифрової трансформації пов'язана зі зміною підходу до аналізу та інтерпретації даних. Завдяки доступу до великої кількості даних (BIG DATA) та використанню інтелектуальних алгоритмів, банки можуть проводити більш детальний та точний аналіз своєї діяльності, що дозволяє виявляти потенційні ризики та прогнозувати подальший розвиток.

Отже, можна сказати, що цифрова трансформація фінансового сектору надає значні перспективи для розвитку звітності банку. Швидкість, ефективність та точність стають ключовими факторами у побудові звітності, що дозволяє банкам бути конкурентоспроможними та адаптивними до постійних змін у ринкових умовах.

Розвиток цифрових технологій значно впливає на фінансовий сектор, перетворюючи його та створюючи нові можливості для банківської установ. Цифрова трансформація змушує банки змінювати свої підходи до звітності,

щоб відповідати новим вимогам та забезпечувати швидке та точне інформування зацікавлених сторін.

Одним із ключових аспектів цифрової трансформації фінансового сектору є автоматизація процесу збору та обробки даних. Стандартні звіти традиційно вимагали великої кількості ручної роботи при зборі та аналізі даних. Однак, виробництво великих обсягів даних в процесі цифрової трансформації дозволяє банкам автоматизувати цей процес та забезпечити швидку та точну звітність.

Використання штучного інтелекту та аналітичних інструментів дозволяє банкам отримувати більш глибоке розуміння інформації, що надходить під час цифрової трансформації. Застосування таких технологій дозволяє збільшити швидкість та точність звітності, а також забезпечує більш раціональне управління ризиками [2].

В умовах цифрової трансформації фінансового сектору, звіти стають більш складними і вимогливими для банківських установ. Зацікавлені особи вимагають більш детальної та зрозумілої інформації про діяльність банку. Для цього банки використовують ділові аналітичні звіти, які надають змогу аналізувати та доповідати про ефективність бізнес-процесів, ризики та інші ключові показники.

Однією з найважливіших аспектів цифрової трансформації для банків є захист даних клієнтів та інформації про банк. Забезпечення безпеки та конфіденційності даних стає надзвичайно важливою складовою звітності. Використання криптографічних алгоритмів, контролю доступу та систем аудиту допомагає банкам забезпечити надійний захист даних та відповісти на вимоги зацікавлених осіб.

Перспективи розвитку звітності банку в умовах цифрової трансформації фінансового сектору є досить обширними та перспективними. Впровадження цифрових технологій та автоматизація процесів допомагають банкам забезпечити швидку та точну звітність. Використання штучного інтелекту та аналізу даних покращує розуміння інформації та дозволяє банку ефективніше управляти ризиками і приймати обґрунтовані рішення. Ділові аналітичні звіти надають змогу подробиць аналізувати та доповідати про результативність бізнесу. Отже, захист даних є невід'ємною складовою звітності в умовах цифрової трансформації банківського сектору. Зростаючі вимоги щодо безпеки та конфіденційності даних вимагають від банків зосередити свою увагу на захисті основних активів інформації.

Таким чином, розвиток звітності банку в умовах цифрової трансформації фінансового сектору включає використання автоматизованих процесів, штучного інтелекту, аналізу даних, ділових аналітичних звітів та захисту даних. Ці аспекти розвитку забезпечують банкам необхідні інструменти для ефективної роботи в динамічному середовищі фінансового сектору.

Список використаних джерел:

1. Касич, А., & Наумкіна, І. (2021). Процеси цифровізації як невід'ємна складова сучасного банківського менеджменту. *Економіка та суспільство*, (28). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/473/455>

2. Балімасов І. Цифрова трансформація в банкінгу: виклики та можливості. URL: <https://dev.ua/blogs/posts/bluh-ihor-1688591061>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ДЕРИВАТИВІВ В УКРАЇНІ

Остапенко Р. М., канд. екон. наук, доцент, Державний Біотехнологічний Університет

Ринок деривативів відіграє значущу роль у сучасній економіці і є важливим інструментом забезпечення стабільності та управління ризиками. В Україні розвиток ринку деривативів останніми роками привертає дедалі більшу увагу як з боку державних органів, так і з боку учасників ринку. Однак, незважаючи на деякі позитивні зміни, український ринок деривативів все ще має свої особливості та виклики, які потребують подальшого вивчення та розвитку.

Ринок деривативів в Україні останніми роками набирає обертів, пропонуючи інвесторам низку фінансових інструментів для хеджування ризиків, спекуляції на русі цін та диверсифікації своїх інвестиційних портфелів. Завдяки потенціалу високої прибутковості та здатності знижувати ризики ринок деривативів представляє великі перспективи як для індивідуальних, так і для інституційних інвесторів в Україні.

Ринок деривативів в Україні пережив значне зростання з моменту свого створення. Це можна простежити до початку 2000-х років, коли український уряд зробив кроки зі створення нормативної бази та сприяння розвитку ринку. Це призвело до запровадження різних похідних інструментів і створення ключової інфраструктури, такої як клірингові палати та біржі, для полегшення торгівлі.

Простіше кажучи, деривативи - це фінансові контракти, вартість яких залежить від базового активу, такого як акції, облігації, валюти або товари. Вони використовуються для спекуляцій на рухах цін, хеджування потенційних збитків або отримання доступу до різних класів активів. Деякі з ключових типів похідних інструментів включають ф'ючерсні контракти, опціони, свопи та форварди.

Ринок деривативів в Україні демонструє стійке зростання як з точки зору обсягу торгів, так і з точки зору учасників ринку. Зростаючий інтерес з боку інвесторів у поєднанні з досягненнями в галузі технологій та інфраструктури сприяв розширенню ринку. Обсяг торгів на строковому ринку продовжує зростати, що відображає зростаючу важливість цих інструментів в українському фінансовому ландшафті.

Ринок деривативів в Україні приваблює найрізноманітніших учасників, включаючи банки, інвестиційні фонди, страхові компанії та індивідуальних трейдерів. Учасники ринку займаються торгівлею деривативами з різних причин, наприклад, для хеджування ризиків, спекуляції на русі цін або управління своїми інвестиційними портфелями. Присутність як інституційних,

так і роздрібних інвесторів сприяє ліквідності та динамічності ринку деривативів в Україні.

Український ринок деривативів пропонує широкий спектр продуктів та інструментів для задоволення різноманітних потреб інвесторів. Деякі з деривативів, що найчастіше торгуються, включають ф'ючерси на акції, індексні опціони, валютні свопи та товарні ф'ючерси. Ці інструменти надають інвесторам можливість отримати доступ до різних класів активів і ефективно управляти своїми інвестиційними ризиками.

Похідні фінансові інструменти набули значної популярності у світовій економіці, і фінансові ринки по всьому світу використовують ці інструменти. Зростаюче визнання деривативів можна пояснити їхньою здатністю підвищувати ліквідність ринку, покращувати управління ризиками та надавати інвесторам широкий спектр інвестиційних можливостей. Ця глобальна тенденція безпосередньо вплинула на розвиток термінового ринку в Україні, сприяючи його зростанню і диверсифікації.

Український ринок деривативів не ізольований від міжнародних тенденцій і подій. На нього впливають такі фактори, як глобальні економічні умови, нормативно-правова база в інших країнах і технологічні досягнення у фінансовій галузі. У міру того як міжнародні ринки розвиваються і адаптуються до мінливих обставин, український ринок деривативів також реагує впровадженням найкращих практик і проведенням реформ для забезпечення своєї конкурентоспроможності та привабливості для інвесторів.

Ринок деривативів в Україні підлягає регулюванню та нагляду з боку різних законодавчих актів і регулюючих органів. До них належать закони, укази та постанови, спрямовані на забезпечення цілісності ринку, захист інвесторів і просування справедливої та прозорої торговельної практики. Уряд України у співпраці з регулюючими органами постійно контролює та оновлює нормативну базу, щоб йти в ногу з міжнародними стандартами та передовою практикою.

Нагляд і нагляд за ринком деривативів в Україні покладено на кілька органів та установ. До них належать Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національний банк України та Національна комісія з регулювання фінансових послуг. Ці органи відіграють вирішальну роль у підтримці стабільності ринку, запобіганні маніпулятивній діяльності та забезпеченні дотримання нормативних вимог на терміновому ринку.

Розвиток ринку деривативів в Україні є основою економічної системи країни. Глобальні зміни, регулювання та законодавство, а також участь різних сторін у процесі розвитку ринку вплинули на його позицію та опір. Для подальшого прогресу та зростання українського деривативного ринку необхідно продовжувати вдосконалення законодавства, зміцнювати контроль і нагляд, а також стимулювати розвиток фінансових інструментів і зміцнення фінансової стабільності.

БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: ЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ ПРОЗОРОСТІ

Останчук С. М., канд. екон. наук, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

В умовах воєнного стану, який за своєю суттю є особливим правовим режимом, може бути запроваджено тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб у необхідних межах та обсязі. Поряд з цим, значно зростає увага контролюючих органів щодо корпоративної прозорості бізнесу, адже через високий рівень невизначеності та численні ризики підприємства працюють у режимі «doing business unusual». Таким чином, в умовах воєнної економіки вкрай важливими є комплаєнс-контроль та етичне ведення бізнесу, адже перед підприємством постає завдання проведення аудиту своїх контрактних та фінансових зобов'язань з огляду на санкційні обмеження.

Корпоративна прозорість тісно пов'язана з корпоративною стійкістю, та може бути ідентифікована як одна із її складових. Загалом, в науково-практичному середовищі дискусія про корпоративну стійкість виникла з огляду на наростаючі фінансово-економічні кризи та глобальні виклики, пов'язані з впливом корпоративної діяльності на навколишнє середовище. Як зазначає Вілсон, чотири основоположні складові корпоративної стійкості – це сталий розвиток, корпоративна соціальна відповідальність, теорія зацікавлених сторін і підзвітність. Це розвиваюча концепція, яку менеджери приймають як альтернативу традиційній моделі зростання та максимізації прибутку. Хоча корпоративна стійкість визнає важливість корпоративного зростання та прибутковості, вона також вимагає від корпорації досягнення суспільних цілей, зокрема тих, що стосуються сталого розвитку – захисту навколишнього середовища, соціальної справедливості та справедливості, а також економічного розвитку [1; 2].

Збройні конфлікти створюють дуже складні умови для діяльності підприємств: виникає необхідність заміни звичних логістичних шляхів; зростає небезпека для життя і здоров'я персоналу; постає питання релокації виробництва. У той же час підприємства стикаються зі зростаючими очікуваннями належної перевірки прозорості їх операцій, діяльності та ланцюжків поставок.

Немає універсального підходу до усунення ризиків воєнної економіки та забезпечення корпоративної прозорості – кожне підприємство матиме конкретні наслідки, пов'язані з характером конфлікту, його бізнес-моделлю та присутністю персоналу в зоні конфлікту, які слід розкрити у звітності за стандартами GRI.

Стандарти GRI (*Global Reporting Initiative*) – це єдина зрозуміла мова для різних підприємств: великих і малих, приватних чи державних. Вона дозволяє послідовно та якісно звітувати про їх вплив на сталий розвиток. За їх допомогою стейкхолдерам простіше порівнювати результати минулих років та різних підприємств, а бізнес стає більш прозорим.

Завдяки залученню зацікавлених сторін і комплексній оцінці того, що важливо в умовах воєнного стану, Стандарти GRI дозволяють підприємствам зрозуміти вплив наслідків війни, що є відправною точкою для добре продуманої стратегії реагування. Прозорість приносить відповідальність; це те, що перетворює настанови щодо належної обачності на потужні інструменти, які полегшують дії [3].

Сьогодні, коли питання стійкого і прозорого розвитку в умовах воєнної економіки стають дедалі гострішими, недостатньо просто заявляти про свій рівень прозорості. Підприємства повинні розкрити у звітності реальну, правдиву та зрозумілу суспільству і контролюючим органам інформацію, дотримуючись відповідних вказівок щодо підготовки звітів. У такий спосіб підприємства дбають про свою економічну безпеку – створюють репутацію бренду та формують лояльність серед споживачів і всіх зацікавлених сторін, що, своєю чергою, безпосередньо впливає на ефективність їх діяльності. Ділова аксіома «ви не можете керувати тим, що не можете виміряти» перетворює прозорість на валюту, що формує довіру, на якій ґрунтується бізнес.

Таким чином, для будь-якого підприємства всебічно розкрита у звітності інформація щодо корпоративної прозорості – це корисний інструмент управління ризиками, додаткова основа для кращого ухвалення рішень та спосіб посилити довіру стейкхолдерів [4; 5].

Корпоративна прозорість передбачає використання п'яти основних принципів корпоративної обачності в умовах воєнної економіки [3]:

Належна обачність вимагає постійного спілкування: підприємствам необхідно регулярно відстежувати зміни в ризиках і наслідках – від самого збройного конфлікту до своєї діяльності та операцій. Важливо підтримувати тісний контакт із ключовими зацікавленими сторонами, такими як персонал, ділові партнери та місцеві громади.

Дії залежать від характеру діяльності підприємства та конфлікту: враховуючи те, що збройні конфлікти можуть виникати або змінюватися динамічно, підприємства повинні бути готові переглянути рішення щодо заходів реагування. Наприклад, національні конфлікти можуть перерости в міжнародні, або зони операцій можуть перейти з-під контролю уряду до озброєних недержавних груп. Це означає, що оцінка ризиків, у тому числі належна перевірка прав людини, не є одноразовою справою, а має проводитися регулярно відповідно до змін воєнної обстановки.

Необхідна інформація з багатьох зовнішніх джерел: можливість проведення повної, чутливої до конфлікту оцінки ризиків та впливів може бути складною або неможливою. Звіти і доповіді суб'єктів громадянського суспільства, таких як неурядові організації чи правозахисники, допомагають підприємству сформувати картину реальності на місцях, одночасно висвітлюючи інформаційні прогалини, які необхідно усунути.

Визнання того, що можуть знадобитися важкі рішення: підприємство може зіткнутися з протилежними вимогами з боку різних груп зацікавлених сторін, таких як співробітники, громади та споживачі. Наприклад, як бізнес збалансовує міжнародний репутаційний збиток, пов'язаний з його присутністю

в зоні конфлікту, зі своїми місцевими обов'язками щодо тих, хто покладається на їхні товари, послуги чи роботу.

Вихід із зони, ураженої конфліктом, несе зобов'язання: для прийняття рішення про припинення діяльності потрібна оцінка ризиків, яка передбачає залучення працівників, місцевих громад і правозахисників. Наприклад, визначення кроків для забезпечення доходу місцевого персоналу протягом тривалості кризи або нарощування потенціалу для пом'якшення втрати роботи.

Коли підприємство працює в умовах війни дуже важливо створити широке партнерство з багатьма зацікавленими сторонами. Це потребує часу та зобов'язань, але це єдиний шлях вперед. Потребуючи залучення іноземних інвестицій для подальшого розвитку українські підприємства почали розглядати звітність GRI як щось більше, ніж просто «звіт». Це стало способом спілкування із зацікавленими сторонами та представленням того, як підприємства зорієнтувалися в цьому складному контексті.

Варто згадати, що у червні 2022 року GRI, GlobeScan і CSR Europe провели вебінар «Корпоративна прозорість і належна обачність у зонах, постраждалих від конфлікту» в рамках проекту Sustainability for Ukraine (S4U), результати якого стали основою для розробки рекомендацій для українських підприємств [6]. Ці рекомендації побудовані на міжнародних керівних принципах та нормативних актах, що встановлюють зобов'язання та очікування для підприємств щодо належної обачності під час конфлікту, зокрема це: Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини, Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств та Регламент ЄС щодо корисних копалин у конфліктних ситуаціях.

Таким чином, ширше використання нефінансової звітності українськими підприємствами в умовах воєнної економіки з метою розкриття корпоративної стійкості та прозорості – це внесок у забезпечення їх подальшого розвитку та економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Wilson M. Corporate sustainability: what is it and where does it come from? *IVEY Business Journal*, 2003. URL: <https://iveybusinessjournal.com/publication/corporate-sustainability-what-is-it-and-where-does-it-come-from/>
2. Rasche, A, Morsing, M., Moon, J., & Kourula, A. (2023). Corporate Sustainability – What It Is and Why It Matters. In Andreas Rasche, Mette Morsing, Jeremy Moon, and Arno Kourula (Eds.) *Corporate Sustainability: Managing Responsible Business in a Globalized World*. Cambridge/New York: Cambridge University Press, pp. 1-26.
3. Paul van de Wijs P., Pradilla A., Bailey T. Why corporate transparency is critical during conflict. The key role of business reporting and due diligence in conflict-affected areas. 2023. URL: <https://www.globalreporting.org/media/cnsm1k5v/why-corporate-transparency-is-critical-during-conflict.pdf>
4. Jumita S., Taufiq T., Yusnaini Yu. Sustainability Reporting as Mediation of Factors Affecting Financial Performance: Case in the Mining Sector in Indonesia. *Oblik i finansi*. No. 4(90). pp.30-37. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-4\(90\)-30-37](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-4(90)-30-37)
5. Сокіл О. Г. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами та доданою вартістю: шлях до забезпечення сталого розвитку. *Облік і фінанси*. № 1(87). С. 59-68. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-1\(87\)-59-68](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-1(87)-59-68)

ЦИФРОВІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ ЯК ЧИННИК БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Островський І. А., канд. екон. наук, доцент, Деменко В. О., магістр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіка України має спиратися на цифровий перехід до управління зовнішньоекономічною діяльністю, зокрема, правові акти, що формують вимушені засади безпеки бізнесу [1, 2]. Йдеться про відкладання чинності Закону «Про віртуальні активи» та ухвалення закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг».

Ключовим елементом забезпечення ефективного функціонування сучасного фінансового ринку слід визнати поступальне впровадження та розвиток технологій FinTech. Прогресуюча цифровізація міжнародної торгівлі проявляє себе в зміні уніфікованих документів Міжнародної торгової палати (ІТР). Саме її рекомендації є дуже важливими для планування майбутньої зовнішньоторговельної політики українських підприємств.

Почнемо з міжнародних розрахунків. Морально старіють і сформовані у міжнародній практиці правила розрахунків з акредитивів та інкасо, виражені, зокрема, у таких документах Міжнародної торгової палати (ІСС) як «Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів» 2007 року (далі UCP) та «Уніфіковані правила за Інкассо (далі URC) 1996 року. Дійсно, класичний документаційний оборот, заснований на наданні паперових документів, поступово відмирає, і світове співтовариство це усвідомлює. У зв'язку з цим ІСС були розроблені та опубліковані доповнення до зазначених раніше уніфікованих правил. Ці доповнення, що ухвалені у 2019 році та отримали назви eUCP та eURC, не є самостійними склепіннями правил, а саме доповненнями до існуючих UCP та URC, але спрямованими на регулювання відносин сторін із використанням електронного документообігу. Так, eUCP під назвою як уніфіковані правила та звичаї для акредитивів в електронному поданні, а eURC як доповнення до уніфікованих правил Інкассо для електронного надання. Крім цього, у жовтні 2021 року було прийнято та опубліковано уніфіковані правила цифрових торгових операцій (URDTT) [3].

За правовою природою ці правила, як і UCP, які вони доповнюють, є звичаєм, тобто застосовується лише за умови використання сторонами цих правил шляхом інкорпорації їх у текст акредитива (стаття e1 eUCP); оскільки eUCP – це доповнення, термінологія UCP застосовується у випадках, коли

терміни відсутні в eUCP. Для застосування eUCP також необхідно вказати місце знаходження беруть участь у розрахунках банків – йдеться саме про фізичному місці знаходження, а не віртуальному.

Оскільки eUCP є доповненням UCP, то немає потреби окремо включати до умов акредитива вказівку на застосування UCP, проте пріоритет у застосуванні при цьому буде eUCP. Стаття e2 спрямована на врегулювання ситуації, коли акредитив передбачає можливість подавати як паперові документи, і електронні. Якщо бенефіціар вирішить пред'явити паперові документи, а також, якщо акредитив містить згадку eUCP, але при це містить вказівку на пред'явлення тільки паперових документів, – будуть застосовувати правила UCP. Також, як і UCP, при використанні eUCP банки мають справу з документами, у тому числі електронними, а не товарами, послугами або роботами, до яких можуть стосуватися документи (стаття e4 eUCP).

Незважаючи на прогресивність розглянутих правил, вони мають на увазі використання у певній частині традиційного паперового документообігу.

Застосування URDTT спрямовано на повну цифровізацію розрахунків між сторонами. В багатьох аспектах, у тому числі у застосовуваній термінології та правової природи як звичайно, URDTT подібні до eUCP та eURC, однак є самостійними правилами, а не доповненнями до існуючих. Незважаючи на прогресивність розглянутих правил, вони мають на увазі використання у певній частині традиційного паперового документообігу.

При цьому під платіжним зобов'язанням» розуміється безвідкличний зобов'язання з боку покупця, змістом якого є обов'язок сплатити певну суму за пред'явленні відповідних документів або за настанням певного чи визначеного терміну.

Такі правила, безумовно, прогресивні, оскільки вони не орієнтовані тільки на залучення банків як посередників, а й на використання технологічних досягнень суспільства – наприклад, фінансовою установою може бути організація, що є оператором блокчейн-системи, в якій буде розміщено відповідний смарт-контракт, що містить платіжне зобов'язання, моментом виплати за яким буде подання даних GPS про проходження товаром певної точки в просторі.

Підсумовуючи, слід зробити висновок, що міжнародне співтовариство впевнено відповідає на ті виклики, які поставило перед ним розвиток технологій і все ширше застосовує їх у міжнародній торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 19.11.2023).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг Закон України від 12.01.2023 № 2888-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2888-20#Text> (дата звернення: 19.11.2023).
3. Uniform Rules for Digital Trade Transactions (URDTT). Version 1.0. International Chamber of Commerce (ICC). 2021. URL: <https://www.ccpit.org/image/1331845279825047554/73f151fe9623443ebbe223a4a2d324cd.pdf> (дата звернення: 19.11.2023).

ОЦІНЮВАННЯ ГОТОВНОСТІ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЙ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ "ЗЕЛЕНОЇ" ТРАНСФОРМАЦІЇ

Палієв В., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Оцінювання готовності бізнес-організацій до реалізації стратегії ревіталізації в умовах "зеленої" трансформації є вкрай актуальним питанням в сучасних реаліях. Посилення екологічних викликів змушує компанії переглядати свої стратегії та орієнтуватися на принципи сталого розвитку. Проте перехід до "зеленої" економіки вимагає ґрунтовної підготовки та оцінки готовності організацій до таких трансформацій.

Оцінювання готовності бізнес-організацій до реалізації стратегії ревіталізації в умовах "зеленої" трансформації - це комплексний процес, що включає ряд ключових аспектів. Організації повинні уважно розглядати декілька напрямків, аби визначити готовність до змін та адаптації до екологічно орієнтованих стратегій.

Важливо розглядати стратегічне управління, де слід досліджувати, наскільки чітко визначена "зелена" стратегія, і як керівництво зацікавлене у реалізації ревіталізаційних заходів. Культура та співробітництво внутрішнього середовища також грають важливу роль, оскільки необхідна свідомість та співпраця персоналу для успішної реалізації змін.

Операційні процеси стають ключовим елементом, де важливо визначити, як буде здійснюватися оптимізація енергоспоживання та управління відходами. Фінансовий аспект також потребує уваги, зокрема, забезпечення фінансових ресурсів для впровадження зелених ініціатив і визначення впливу змін на фінансовий стан організації.

Взаємодія зі споживачами та зацікавленими особами вимагає розвинутої комунікаційної стратегії, а також відповідності стандартам споживачів щодо зелених практик. Інновації та технології грають ключову роль у зеленій трансформації, вимагаючи впровадження нових технологій та постійного дослідження в цьому напрямку.

Надто важливий аспект - врахування правового та регуляторного контексту, адже дотримання законів та взаємодія з регуляторами може суттєво вплинути на успішність зеленої трансформації.

Також важливо враховувати внутрішню культуру та відносини співробітників, оскільки їхнє розуміння і прийняття цінностей, пов'язаних із зеленими ініціативами, може визначити успіх реалізації стратегії. Забезпечення відповідного навчання та підтримки персоналу є ключовим чинником для створення екологічно орієнтованої корпоративної культури.

На фінансовому фронті, важливо визначити джерела фінансування для зелених ініціатив та розробити механізми моніторингу та оцінки їхнього ефективного використання. Інтеграція засобів фінансового контролю та звітності стане основою для ефективного управління зеленими ініціативами та доведення їхнього позитивного впливу на бізнес.

Взаємодія зі споживачами вимагає не лише відкритості та прозорості, але й активної участі в розвитку спільноти, що сприяє збільшенню довіри та підтримки. Використання ефективних комунікаційних стратегій та взаємодія з громадськістю може сприяти формуванню позитивного іміджу підприємства.

Нарешті, врахування правових аспектів і співпраця з владними органами та неурядовими організаціями дозволить підприємству не лише дотримуватися вимог законодавства, а й активно впливати на формування стандартів та політик у сфері зелених ініціатив.

Цей інтегрований підхід дозволить бізнес-організаціям визначити свою готовність та здатність до реалізації стратегії ревіталізації в контексті "зеленої" трансформації, а також максимізувати позитивний вплив на навколишнє середовище та суспільство.

Оцінка готовності до "зеленої" трансформації є важливим етапом для успішної реалізації стратегії ревіталізації бізнес-організацій. Потрібен комплексний підхід, що враховує ключові аспекти: стратегічне управління, внутрішнє середовище, операційні процеси, фінанси, взаємодію зі стейкхолдерами, інновації, правові та регуляторні чинники. Визначення слабких місць дозволить розробити заходи для підвищення готовності організацій до "зеленої" трансформації. Інтегрований підхід сприятиме успішній реалізації стратегії, мінімізації ризиків і максимізації позитивного впливу на довкілля та суспільство.

Список використаних джерел:

1. Kumar, S., Raheja, J., & Kaur, M. (2023). Measuring readiness for sustainable manufacturing: Development and validation of a measurement scale. *Journal of Cleaner Production*, 342, 134482. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134482>
2. Bello, A.A., Jia, Y., & Zhang, Y. (2022). Assessing organizational capabilities towards environmental sustainability in manufacturing SMEs. *Journal of Cleaner Production*, 361, 131870. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.131870>
3. Gauthier, E., & Gilomen, G. (2021). Business model transformation toward circular economy: The case of Swiss SMEs. *Journal of Cleaner Production*, 295, 126-390. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126390>
4. Hammerl, S.A., Kradschnig, N., & Witjes, F. (2022). The human factor in Industry 5.0 and the circular economy – Identifying organizational enablers for sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 339, 130543. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.130543>
5. Salgado, V.R., Silva, S.F., & Mello, M.R. (2021). Circular economy capabilities in face of Industry 4.0 technologies and practices: A systematic literature review. *Journal of Cleaner Production*, 291, 125975. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.125975>
6. Harafonova, H, Zhosan, V, Khudolei, N, Tiukhtenko, I, Tymkiv, N, Riabets, STRATEGIC MODEL AND POTENTIAL SOURCES OF FINANCING FOR THE POST-WAR REVITALIZATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE DE-OCCUPIED TERRITORIES. *Financial and credit activity problems of theory and practice* 2 (49), 207-218 DOI: 10.55643/fcaptp.2.49.2023.3983

СТРАХУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Панченко О. І., канд. екон. наук, доцент, Акінчиць О. А., здобувач наукового ступеня доктор філософії, Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів

Медичне страхування або страхування життя військовослужбовців - відіграють важливу роль у забезпеченні благополуччя особового складу збройних сил та їх родин. Ці програми, адаптовані до унікальних потреб військового персоналу, охоплюють низку послуг від звичайної медичної допомоги до екстреного реагування в "гарячих точках", але не всюди вони існують. Підходи до надання медичної допомоги військовим відрізняються та залежать від системи охорони здоров'я в цілому, а також від військової організації кожної окремої країни. Тому необхідно розглянути, які існують відмінності у системі охорони здоров'я та страхуванні життя військовослужбовців в різних країнах світу, та в Україні зокрема.

США – TRICARE

Сполучені Штати можуть похвалитися однією з найповніших програм страхування військовослужбовців, відомою як TRICARE. Обслуговуючи діючих військових, ветеранів та їхні родини, TRICARE пропонує кілька варіантів програм захисту. Наведемо приклади основних із них:

TRICARE Prime – призначається менеджер первинної медичної допомоги, який забезпечує більшу частину догляду за потерпілим, тому спочатку необхідно звернутись саме до нього, перш ніж відвідати лікаря. Лікування зазвичай надається у військовому лікувальному закладі, але в деяких випадках можуть використовуватися цивільні клініки.

TRICARE Select забезпечує гнучкість у виборі постачальників медичних послуг. Ця програма доступна для членів сім'ї, ветеранів і пенсіонерів. Деякі послуги можуть надаватись за окрему плату.

TRICARE for Life доповнює Medicare для відповідних цивільних страхувальників, забезпечуючи повне покриття без винятків. Система охоплює широкий спектр медичних послуг, ліків, що відпускаються за рецептом і профілактику захворювань.

Додатково є окремі програми по стоматології – TRICARE Dental, що включає в себе три різні плани. Органам зору - TRICARE Vision, де можна отримати консультацію офтальмолога та/або сонцезахисні окуляри чи окуляри для поліпшення зору. TRICARE Overseas - для тих хто несе службу за межами США.

Для діючих (активних) військовослужбовців медичне страхування надається безкоштовно - TRICARE Prime. Для цивільних, аналогічна програма коштуватиме 450 доларів на місяць.

Окремо слід виділити опцію з психологічної реабілітації. Де солдати та їх родини можуть отримати доступ до психіатричної допомоги та підтримки від клінічних психологів в армії, що не надається звичайним цивільним.

Ізраїль

Медичний корпус Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) відповідає за надання медичних послуг військовослужбовцям. До обов'язків входить підтримання здоров'я та фізичної форми бійців, медичне забезпечення під час навчань та бойових дій, забезпечення готовності медичних підрозділів. Також медичний корпус ЦАХАЛу бере участь у медичних дослідженнях і розробках для підвищення рівня допомоги військовослужбовцям. Ця організація відіграє вирішальну роль у забезпеченні здоров'я та благополуччя солдатів як у мирний час, так і під час дії конфлікту.

Сполучене Королівство Великобританії

У Великобританії військовослужбовці отримують медичне обслуговування через медичні служби оборони (DMS), а також мають доступ до закладів NHS (Національної служби охорони здоров'я), що включає в себе медичні заклади, лікарні та спеціалізовані відділення для задоволення унікальних потреб військовослужбовців. Програмою передбачено широкий спектр медичних послуг, включаючи профілактику, реабілітацію та підтримку психічного здоров'я. Центр військової медичної реабілітації (DMRC) є ключовим закладом, який зосереджується на реабілітації та відновленні поранених військовослужбовців.

Україна

Вперше, страхування військовослужбовців в Україні було впроваджено в 1992 року. Постановою Кабінету Міністрів України № 488 від 19.08.1992 «Про Умови державного обов'язкового особистого страхування військовослужбовців і військовозобов'язаних, призваних на збори, і порядок виплат їм та членам їх сімей страхових сум». За цією програмою було передбачено страхові виплати в 100-кратному розмірі прожиткового мінімуму, в разі смерті або загибелі військовослужбовця. Розміри страхових платежів встановлювались щорічно НАСК "ОРАНТА" за погодженням з Мінфіном під час формування державного бюджету на наступний рік, та сплачувались щомісячно Страхувальниками. Ця постанова втратила чинність 24.01.2014 року.

На заміну була прийнята нова постанова № 975 від 25.12.2013 року «Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності...». Де навіть з назви стає зрозумілий перехід від страхування до разової, грошової виплати. За новою постановою суттєво збільшився розмір виплат, до 750 прожиткових мінімумів у разі смерті військовослужбовця, 400 в разі встановлення 1-ї групи інвалідності, 300 прожиткових мінімумів в разі 2-ї групи інвалідності та 250 в разі отримання 3-ї групи інвалідності.

Згідно постанови КМУ № 458 від 19.04.2022 усі військові, поліцейські та рятувальники упродовж правового режиму воєнного стану зможуть безоплатно лікуватись у медзакладах системи Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України. На превеликий жаль це все на що спромігся уряд, в умовах повномасштабної війни в Україні.

До цього часу не має жодної реальної програми страхування військовослужбовців. На наш погляд це пов'язано з наступним:

- 1) відсутність в Україні страхових компаній з державним капіталом;
- 2) відсутність спеціальних фондів фінансування програм зі страхування військовослужбовців;
- 3) небажання влади створювати фінансові інструменти для захисту інтересів військових;
- 4) низька культура страхування в країні;
- 5) неможливість перестраховувати військові ризики.

Деякі страхові компанії намагаються запропонувати своїм клієнтам програми страхування з частковим або повним покриттям воєнних ризиків в рамках невеликих страхових сум і з певними обмеженнями. Наприклад, СК ТАС-Лайф пропонує страхування військовослужбовців на суму до 100 тис грн, але страховий захист працює лише за межами зони бойових дій. Канадська СК ARX, пропонує страховий захист для цивільних громадян у результаті нещасного випадку від військових ризиків з лімітом 300 тис грн, вартість такого поліса складе 4500 грн. За виключенням території де ведуться бойові дії.

Проаналізувавши вищевикладений матеріал, можна зробити висновок, що за кордоном використовуються різноманітні програми, які відображає унікальні потреби та пріоритети кожної нації. Спільною рисою цих програм є зобов'язання надавати комплексну медичну допомогу військовослужбовцям та їх сім'ям, а також інтеграція військової медичної допомоги з цивільними ресурсами. Цей спільний підхід забезпечує безперервний доступ до медичних послуг, особливо під час війни, коли військові об'єкти недоступні або зруйновані взагалі.

Зі зміною геополітичного ландшафту змінюватимуться й ці системи охорони здоров'я, адаптуючись до нових викликів і технологічного прогресу, щоб продовжувати забезпечувати страховий захист військовослужбовців.

Україні треба переймати досвід більш розвинених держав, та впроваджувати сучасні підходи по медичному забезпеченню своїх громадян, які щоденно ризикують своїм життям на передовій. На законодавчому рівні треба створювати надійні та прозорі фінансові гарантії для учасників бойових дій та їх сімей. Також, необхідно розробляти фінансові інструменти із чітким механізмом виплат у разі нещасного випадку, що призвів до загибелі або втрати працездатності військового.

Список використаних джерел:

1. СК ARX <https://arx.com.ua/>
2. Інформаційний ресурс для військових США. <https://www.military.com/benefits/tricare>
3. Асоціація військових США. <https://www.militarybenefit.org/>
4. Сайт Верховної Ради України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/488-92-п> - Текст
5. Сайт КМУ <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmini-do-poryadku-nadannya-medichnoyi-dopomogi-u-vijskovo-medichnih-zakladah-i-vzayemorozrahunkiv-za-neyimizh-vijskovimi-formuvannyami-458>

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

*Панченко О. І., канд. екон. наук, доцент, Лесун С. М., аспірант,
Національний університет «Чернігівська політехніка» м. Чернігів*

У сучасних умовах фінансові ризики банківських установ є невід'ємною частиною їх діяльності та вимагають постійного моніторингу та управління. Під фінансовими ризиками розуміють ризики виникнення фінансових втрат та збитків, що пов'язані з можливими несприятливими змінами на фінансовому ринку. Для банківських установ такі ризики пов'язані, в першу чергу, зі змінами валютних курсів і процентних ставок, кредитними ризиками тощо.

Управління фінансовими ризиками має на меті впровадження різноманітних заходів щодо зменшення можливих втрат і забезпечення стабільності банківської установи. Такі заходи можуть передбачати використання страхового механізму, диверсифікацію портфеля активів та зобов'язань, аналіз та контроль ризиків, а також інші стратегії управління ризиками. У цілому, в системі управління ризиками можуть бути виділені три основні етапи: ідентифікація ризику, оцінка його розміру та використання інструментів зменшення ризику.

Одним із способів зниження фінансових ризиків для банківських установ є їх страхування. Причому саме страхування виступає одним із найбільш дієвих засобів зменшення фінансового ризику та його негативних наслідків. В умовах сучасної економічної нестабільності страхування фінансових ризиків може забезпечити стабільність фінансових результатів банків та стимулювати їх подальший економічний розвиток.

Застосування страхових механізмів в управлінні фінансовими ризиками банків дозволяє їм передавати частину своїх ризиків страховим компаніям, які в свою чергу беруть на себе фінансову відповідальність за можливі збитки і втрати. Це допомагає банкам зменшити свою вразливість до негативних змін на ринку та забезпечити фінансову стабільність.

Управління фінансовими ризиками банківських установ може включати різні види страхових послуг. Наприклад, страхування активів дозволяє банку захистити свої активи від можливих збитків, таких як крадіжки, пожежі або природні катастрофи. Страхування зобов'язань допомагає банку зменшити ризик неплатоспроможності клієнтів або невиконання ними зобов'язань перед банком. Страхування фінансових ризиків дозволяє банку захиститись від негативних змін на фінансовому ринку та від багатьох чинників, що можуть негативно вплинути на його фінансовий стан.

Отже, страхові компанії відіграють важливу роль в управлінні фінансовими ризиками банківських установ. Вони надають банкам професійну допомогу в оцінці ризиків, виборі відповідних страхових продуктів та укладанні договорів страхування.

Ефективність використання страхового механізму в управлінні фінансовими ризиками залежить від правильного планування, аналізу і

контролю ризиків, а також вибору надійних страхових партнерів. Основні переваги використання страхового механізму включають наступне:

- зменшення фінансових втрат, пов'язаних з негативними змінами на ринку. Наприклад, страхування фінансових ризиків захищає банк від збитків, пов'язаних зі змінами на фінансовому ринку;

- забезпечення стабільності фінансових показників банку. Так, страхування фінансових ризиків зменшує збитки, що пов'язані з негативними тенденціями в економіці;

- зменшення ризиків, пов'язаних з діяльністю банку. Наприклад, страхування кредитного ризику може зменшити втрати, які виникають в результаті неплатоспроможності позичальників;

- покращення кредитного рейтингу - банк, який має страховий захист від фінансових ризиків, може бути сприйнятий як менш ризикований для інвесторів;

- доступ до нових ринків та можливостей. Наприклад, страхування фінансових ризиків може дозволити банку здійснювати операції з іноземними валютами та розширити свою діяльність.

Усі ці переваги використання страхового механізму забезпечення сприяють забезпеченню більш ефективного управління фінансовими ризиками банків та зменшенню можливих втрат. Однак, важливо враховувати, що страховий механізм має свої обмеження, а вартість його використання повинна бути обґрунтована та збалансована. Важливо зазначити, що страхування фінансових ризиків банківських установ не є універсальним рішенням для всіх видів ризиків. Деякі ризики можуть бути складними або неможливими для страхування. Тому потрібно проводити аналіз і обґрунтування використання страхового механізму для конкретного ризику банку.

Таким чином, можна сказати, що використання страхового механізму є актуальним і ефективним інструментом управління фінансовими ризиками банківських установ, який дозволяє зменшити можливі втрати і забезпечити фінансову стабільність банку. Рекомендації щодо використання страхового механізму включають правильний вибір страхових компаній та брокерів, аналіз і контроль ризиків, а також постійне оновлення страхових полісів і договорів страхування.

Список використаних джерел:

1. Базилінська О. Я., Панченко О. І. Концептуальні засади розвитку банківсько-страхової взаємодії в сучасних умовах. Наукові записки НаУКМА. 2021. Т. 6, вип. 1, С. 14-21.

2. Волкова Н., Мухіна А. Фінансові ризики банку: оцінка та механізм нейтралізації. *Сучасна економіка*, 22(2020), 6-12. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/22-2020/volkova.pdf>

3. Гуріна О. В., Корнева Н. О. Г 95 Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник / О. В. Гуріна, Н. О. Корнева. Миколаїв: видавець Румянцева Г. В., 2022. 359 с.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА БЕЗПЕКА

Пиріг С. О., канд. екон. наук, Луцький національний технічний університет

Цифрова трансформація є складовою сучасного життя, де цифрові технології впливають на усі сфери життя і дозволяють здійснювати поставлені задачі швидше, ефективніше та підвищувати рівень доступності та якості послуг. Цифрова трансформація це нові інноваційні можливості розвитку, нові форми спілкування та взаємодії бізнесу, але і також нові виклики щодо кібербезпеки, особистих даних та бізнес-моделей.

Пандемія та військовий стан стали драйвером цифрових трансформацій. Якщо на початку 2020 року більшість підприємств ще опиралися цифровізації бізнесу то сьогодні вже бачимо їх розуміння переваг цифрових технологій. Але потрібно розуміти, що технології це лише «мозаїка», що складається в інноваційне полотно, і тільки людина – є основним її елементом сполучення, що взаємодіє з новим обладнанням, з програмами та клієнтами.

Цифрова трансформація змінює спосіб ведення бізнесу, бізнес-процесів, моделей та корпоративної культури, її «можна уявити як зміни, які спричинені трьома взаємопов'язаними силами: нові технології, нові бізнес-моделі, нові звички» [1], що спричинено створенням нових бізнесів швидше і дешевше, швидким поширенням нових технологій, ефективним використанням даних для прийняття рішень в управлінні бізнесом, а також гнучкістю, де за новими прийомами у роботі більша увага приділяється користувачьким потребам, а не продуктам.

«Цифрова трансформація бізнесу поширена у світовому економічному просторі. Зокрема, за результатами дослідження компанії «Enterprise Strategy Group» у рамках проекту «Цикл зрілості ІТ трансформацій» серед тисячі підприємств США, Великобританії, Німеччини, Китаю, Японії та інших країн світу 12 % підприємств використовують застарілі технології та не відповідають ІТ вимогам. Водночас 83% респондентів або активно розвиваються, упроваджуючи нові цифрові технології, або є їх прихильниками та активно застосовують інновації і лише 5% підприємств визнані повністю трансформованими. Також зазначено, що 71% респондентів підтверджують важливість цифрових технологій для подальшого розвитку підприємства та підвищення його конкурентоспроможності. Цікавим є той факт, що 96 % із тих, хто пройшов трансформаційні перетворення, уже наступного року подвоїли доходи порівняно з плановими» [2].

До основних принципів цифрової трансформації відносять:

- централізоване зберігання даних (усі дані повинні бути доступні з одного центрального місця, що дозволить швидше та ефективніше з ними працювати);
- автоматизація процесів (дозволяє зменшити витрати на ручну працю та збільшити продуктивність);

- конвергенція технологій (різні технології повинні поєднуватись і працювати разом, щоб забезпечити більш ефективну та продуктивну роботу);
- оновлення технологій (технології швидко розвиваються, тому для успішної цифрової трансформації необхідно оновлювати технічне обладнання та програмне забезпечення);
- використання аналітики та штучного інтелекту (дозволяє збирати та аналізувати дані для більш ґрунтовного рішення та покращення ефективності бізнесу);
- інновації (пошук нових ідей, продуктів, змін);
- зосередження на задоволенні клієнта.

Трансформаційні перетворення у бізнесі є метою підвищення ефективності бізнес-процесів, зменшення витрат і ризиків, збільшення прибутковості та зручності взаємодії з клієнтами. Досягнення мети цифрової трансформації включає:

- впровадження цифрових технологій (штучний інтелект Інтернет речей, аналітика даних, хмарні технології) допоможуть у вдосконаленні та автоматизації бізнес-процесів, що забезпечить більшу ефективність та зменшить ризики помилок;
- доступність та аналіз даних забезпечить швидко та якісно збирати, зберігати, обробляти дані, що дозволить полегшити приймання управлінських рішень;
- оптимізацію використання ресурсів, що зменшить витрати та забезпечить більшу ефективність;
- інновації, які допоможуть у розробці нових послуг та продуктів, і забезпечать конкурентну перевагу на ринку;
- покращення взаємодії з клієнтами за допомогою використання електронних каналів зв'язку, соціальних медіа та інтерактивних додатків.

Усі вказані трансформаційні перетворення допоможуть бізнесу досягнути більшої ефективності в діяльності і привести до зростання доходів та конкурентоспроможності. Ключовими аспектами цифрової трансформації бізнесу є: впровадження передових цифрових технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних, Інтернет речей, блокчейн і роботизація, що дозволить підприємствам створювати нові цифрові продукти та сервіси, автоматизувати процеси та оптимізувати бізнес-операції; розвиток електронної комерції – дозволяє українським компаніям виходити на міжнародні ринки та залучати клієнтів з усього світу; використання цифрових маркетингових інструментів, таких як соціальні медіа, контент-маркетинг та персоналізація, допомагає просувати продукти та послуги більш ефективно та залучати нових клієнтів; збір та аналіз великих обсягів даних (Big Data) надає компаніям можливість отримувати цінні інсайти про ринки, споживачів та конкурентів, а використання інструментів інтелектуального аналізу даних допомагає приймати кращі управлінські рішення, прогнозувати тенденції та адаптуватися до змін.

При усіх перевагах цифрової трансформації збільшуються обсяги даних та доступність інформації, створюючи нові загрози для безпеки бізнесу, тому

використання інформаційно-аналітичного забезпечення є надзвичайно важливим інструментом у забезпеченні безпеки, а саме:

- при збільшенні обсягів інформації – інформаційно-аналітичне забезпечення допомагає систематизувати дані для подальшого аналізу, управління та виявлення загроз;

- можливість аналізувати інформацію в реальному часі за допомогою системи моніторингу та аналітики, що дозволить швидко виявляти загрози та на них реагувати;

- використання штучного інтелекту в інформаційно-аналітичному забезпеченні допомагає виявляти загрози, що можуть бути непоміченими людьми;

- умови цифрової трансформації вимагають підвищеної уваги до кібербезпеки, де інформаційно-аналітичне забезпечення допомагає виявити потенційні загрози та слабкі місця в інформаційній системі і розробляти стратегії їхнього запобігання;

- інформаційно-аналітичне забезпечення дозволяє автоматизувати процеси збору та аналізу даних для ефективного реагування бізнесом на загрози та їх швидкого уникнення;

- при обміні даними з партнерами та постачальниками інформаційно-аналітичне забезпечення встановлює контроль над доступом до даних та забезпечує їх безпеку;

- цифрова трансформація вимагає дотримання стандартів безпеки та відповідності законодавчим вимогам, де інформаційно-аналітичне забезпечення допомагає відслідковувати цю відповідність;

- швидка зміна технологій вимагає постійного навчання персоналу, а інформаційно-аналітичне забезпечення служить для їх навчання у сфері кібербезпеки та безпеки інформації.

Загалом, цифрова трансформація бізнесу може забезпечити Україні конкурентні переваги на ринку, прискорити економічний розвиток та сприяти залученню іноземних інвестицій. Проте, для досягнення успіху необхідна належна підтримка з боку уряду, розвиток інфраструктури та відповідні правові рамки щодо забезпечення цифрової сфери. На сьогодні, інформаційно-аналітичне забезпечення в умовах цифрової трансформації є ключовим компонентом у забезпеченні безпеки бізнесу, дозволяючи ефективно аналізувати великі обсяги даних, виявляти загрози та приймати вчасні заходи для їх запобігання.

Список використаних джерел:

1. Верховодов А. Цифрова трансформація та інновації: що це насправді? URL: <http://surl.li/cthdx> (дата звернення: 10.10.2023).

2. Івахненко О. М. Цифрова трансформація бізнесу // Маркетинг у цифровому середовищі: підручник / за заг. ред. Н.Є. Летуновської, Л. М. Хоменко. Суми: Сумський державний університет, 2021. С.85-93.

3. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення: 14.10.2022).

ПОВЕДІНКОВА ЕКОНОМІКА: СУЧАСНИЙ АСПЕКТ

Повод Т. М., канд. екон. наук, доцент, Чайка Р. Г., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

В різних галузях своєї діяльності суб'єкти діють під впливом стереотипів мислення, помилкового аналізу інформації, ілюзій сприйняття реальності та інших суб'єктивних поведінкових факторів, які в сукупності чинять сильний вплив на процес прийняття економічно-виважених рішень. Сьогодні, особливої уваги набуває поведінкова економіка, а саме, врахування людської поведінки. Економісти протягом століть створювали певний формалізований опис, характеристику основних якостей і способу дій економічних агентів у процесі взаємодії з іншими економічними суб'єктами. Відповідно до теорії А. Маршалла, основним спонукальним мотивом, який найбільш сильно і стійко впливає на поведінку суб'єктів, є «певна кількість грошей, саме цей визначений і точний грошовий вимір найбільш стійких стимулів в господарському житті дозволив економічній науці випередити всі інші науки, котрі досліджують людину» [1]. Саме максимізація прибутку є головною метою господарської діяльності «людини економічної» (*homo economicus*) в умовах ринку. Таким чином, можемо зробити висновок, що спільною рисою базової моделі «економічної людини» (*homo economicus*) є абсолютизація особистого інтересу та посилення раціоналізму в економічній поведінці. Раціональність і логічність «людини економічної» дозволяють формалізувати її фінансову поведінку із застосуванням різноманітних математичних моделей [2]. Але результати соціологічних досліджень ставлять під сумнів раціональність прийняття рішень суб'єктами. В дійсності люди ведуть себе нераціонально, вони діють спонтанно, іноді зовсім не враховують свої майбутні інтереси, спираючись тільки на теперішню вигоду і інколи роблять небезпечний вибір. Ірраціональна поведінка суб'єкта об'єднує три основні риси: обмежена раціональність, проблеми з самоконтролем та суспільний вплив. Тому людині досить складно іноді обрати те, що є для неї найкращим, така вже людська природа [1;3].

За останні тридцять років активно досліджуються психологічні якості людини та сформовано новий напрямок в економіці – поведінкову економіку. Формування сучасної поведінкової економіки розпочалося з теорії перспектив (пояснення поведінки в умовах ризику), яка була розроблена Д. Канеманом і А. Тверським. Дослідження Д. Канемана показали, що під впливом своїх примх (які іноді дуже важко пояснити) суб'єкти досить часто приймають нерозумні, з економічної точки зору, рішення. Ці рішення часто не вигідні їм самим. «Раціональним» економістам було важко повірити у висновок Д. Канемана. Так, наприклад, більшість людей готова витратити 20 хвилин на те, щоб знайти магазин, в якому можна купити калькулятор за 10 дол. США, замість того, щоб відразу купити його за 15 дол. США. Водночас ці самі люди не стануть витрачати час на пошуки піджака за 120 дол. США, якщо можуть відразу купити його за 125 дол. США. В обох випадках економія становить 5 дол.

США. «Спочатку я думав, що з людьми щось не те, але мені знадобилося кілька років, щоб зрозуміти, що насправді щось негаразд із загальноприйнятою економікою, описаною в підручниках» [1;4].

Д. Канеман і А. Тверські розвинули теорію перспектив, створивши кумулятивну теорію перспектив. Функція кумулятивної теорії відображає значення суб'єктивних ймовірностей при прийнятті не окремих, а множинних рішень. На відміну від теорії очікуваної корисності, теорія перспектив доводить, що схильність до ризику суб'єкта змінюється залежно від того, чи відчуває він себе в полі виграшу, чи в полі втрат. Даний ефект має назву диверсифікована схильність до ризику [5;6].

Вибір в умовах ризику схильний і до аномалій. Виявилось, що переваги суб'єктів не постійні, а змінюються в результаті зміни умов вибору. Це відхилення було названо «дзеркальним ефектом», оскільки залежно від формулювання умов вибору суб'єкти дзеркально змінювали своє ставлення до ризику, вважаючи за краще ризикувати в очікуванні виграшу, ніж уникати ризику в очікуванні втрат [1;4].

Сучасна поведінкова економіка змінює економіку і фінанси, її наслідки відображаються і на економіці сільського господарства (агроекономіці). Економіка сільського господарства стандартна, вона включає виробництво і збут продовольчих товарів. Прийняття рішень в умовах ризику є головною проблемою перспективного розвитку економіки сільського господарства. Фермери не бажають приймати новітні, сучасні технології, які дозволяють збільшувати врожаї, відповідно і прибутки, а обирають більш традиційні методи. Все досить просто - фермери бояться ризикувати, страх перед втратами більший, ніж перспектива збільшення врожаю. Сільське господарство історично є сімейним та пов'язаним з певними традиціями способом життя. Агровиробники прив'язані до певної місцевості, певних природних ресурсів і, як правило, є досить стійкими до революційних та технократичних зрушень в галузі, їх психологія важко пристосовується до нових умов господарювання. Агроекономісти повинні запропонувати такий підхід, при якому «безпека перш за все» (наприклад, були проведені експерименти на фермах в Індії: фермерам надавали гроші й оцінювали їхні ризики, поступово вони дійшли результатів, які стали викликом до існуючого підходу корисного очікування). Для відродження і підвищення результативності агроекономіки надзвичайно актуально впроваджувати альтернативні моделі, які б поєднували: поведінкові припущення, динамічні міркування і стандартні економічні особливості, використовуючи основні положення поведінкової економіки. Однією із них є розширена «порогова модель», яка складається з трьох чинників: індивідуальний вибір, гетерогенність і динамічні процеси. Коли суб'єкти перебувають під впливом цих елементів при розгляді нових можливостей, з урахуванням новітніх, сучасних технологій і відповідно обирають, їх самопочуття покращується [1;6].

Сьогодні поведінкова (біхевіористська) економіка – не тільки вивчає вплив соціальних, когнітивних і емоційних чинників на ухвалення економічних рішень окремими особами і установами та наслідки їхнього впливу на ринкові

зміни (ціні, прибуток, розміщення ресурсів), а і може бути використана для розробки і ефективних програм і для прийняття важливих економічних рішень.

На нашу думку, для повоєнного розвитку економіки, при впровадженні будь-яких фінансових технологій, необхідно враховувати поведінку суб'єктів ринку. Поведінку яка може бути як раціональною, так ірраціональною і, це є важливим фактором при впровадженні тих чи інших технологій.

Список використаних джерел :

1. Танклевська Н.С., Повод Т.М. Поведінкова економіка: етимологія, сутність, теорія. *Науковий вісник льотної академії. Серія: Економіка, менеджмент та право.* Вип. 34. 2021. С. 38-46. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/6213> (дата звернення 10.11.2023).
2. Кизима Т.О. Поведінкові фінанси у концепціях класичної та інституціональної теорій. *Світ фінансів.* Тернопіль, 2013. Вип. 3. С. 7-18. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/12096> (дата звернення 10.11.2023).
3. Пилипенко Н. М., Беляєва В. В. Можливості застосування інструментарію поведінкової економіки при проведенні економічної політики в Україні. *Економіка та держава.* Київ, 2019. № 5. С. 95-100.
4. Прочан А. О. Аналіз теорій поведінкової економіки. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* Запоріжжя, 2014. № 5(80). С. 107-110. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2014/5_2014/21.pdf (дата звернення 10.11.2023).
5. Kahneman D., Tversky A. Advances in prospect theory : Cumulative representation of uncertainty. *Journal of Risk and Uncertainty*, 1992. № 4. С. 297–323.
6. Повод Т. М., Адвокатова Н. О. Поведінкова економіка: сутність та концептуалізація поняття. *Таврійський науковий вісник. Серія: економіка.* Херсон, 2020. Вип. 2. С. 213-221. URL: <http://dspace.ksau.kherson.ua/handle/123456789/3971> (дата звернення 10.11.2023).

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ

Попова Л. М., д-р юрид. наук, канд. екон. наук, Крайник О. В., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Нині, коли російська федерація здійснює повномасштабне вторгнення на територію суверенної незалежної України, наша країна повинна не тільки захищатися на фронті, а використовувати ефективні інструменти впливу на соціальні, економічні та політичні процеси в середині країни. Питання фінансової політики, зокрема, проблеми її реалізації в банках та питання управління фінансовою політикою банку в сучасних умовах є досить актуальними через те, що фінансова безпека є однією з найважливіших складових національної безпеки [9; 10, с. 26-29].

Задля кращого розуміння, що означає управління фінансовою політикою, доцільно дослідити поняття «фінансова політика» (табл.1).

Підхід вчених до визначення поняття «фінансова політика»

№	Автор	Підручник	Визначення	Особливості
1.	Кириленко О. П. [3]	Підручник «Місцеві фінанси»	Цілеспрямована діяльність держави та інших суб'єктів господарювання у сфері формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для досягнення поставленої мети.	Автори трактують сутність поняття залежно від рівня реалізації на макrorівень, мікрорівень та міжнародний рівень.
2.	Юрій С. І., Федосов В. М. [144]	Підручник «Теорія фінансів»	Система заходів, які здійснюються державою з метою управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів в окремих регіонах та інших адміністративно-територіальних одиницях.	Основне місце в системі цих заходів належить фінансовій допомозі з боку уряду органам влади тих територій, які мають недостатні фінансові ресурси для виконання покладених на них обов'язків.
3.	Гушло Ю. Ю. [0]	Дисертаційна робота	Частина банківської політики, що є сукупністю принципів, методів та технологій організації внутрішніх та зовнішніх економічних відносин у сфері фінансів по цілеспрямованому формуванню та трансформації фінансових ресурсів для досягнення цілей функціонування банку в умовах невизначеності.	Принципи, методи та організація відносин банківської діяльності спрямовані на забезпечення фінансової стабільності та досягнення стратегічних цілей банку.
4.	Ткаченко І. П. [13]	Конспект лекцій із дисципліни «Фінансовий менеджмент»	Один із етапів формування фінансової стратегії підприємства, це форма реалізації цільової функції загальної стратегії фінансового розвитку підприємства в розрізі окремих аспектів фінансової діяльності.	Значне місце відводиться процесу, який враховує загальні цілі фінансового розвитку підприємства та вимагає реалізації цих цілей через конкретні дії в різних аспектах фінансової діяльності.
5.	Петровська І. О. [7]	Навчальний посібник «Фінанси»	Спосіб впливу фінансових відносин на економічний і соціальний розвиток суспільства, який безпосередньо залежить від характеру виробництва і сутності виробничих відносин, проявляється у системі форм і методів мобілізації фінансових ресурсів та їх розподілі.	Наголошується на важливості мобілізації фінансових ресурсів та їх стратегічному розподілі.

Отже, фінансова політика є фундаментом ефективного господарювання. Фінансову політику доцільно розглядати як комплекс заходів, що спрямовані на досягнення певних цілей суб'єкта господарювання, враховуючи внутрішні та

зовнішні фактори. Проаналізувавши підходи різних вчених до визначення поняття «фінансова політика», можна сказати, що воно має досить широке коло для використання. Найбільшу увагу науковці зосереджують на фінансовій політиці держави, фінансовій політиці підприємства та фінансовій політиці банку.

Основною метою управління фінансовою політикою банку є максимізація прибутку та збільшення фінансової рентабельності організації [8].

Крейдич І. М., Єрешко Ю. О., Товмасян В. Р. [4] вважають, що управління фінансовою політикою банку розглядається у здійсненні фінансового менеджменту як безперервного циклічного процесу шляхом розробки стратегій, політичних цілей, прийняття рішень і пошуку альтернатив. Тому належне функціонування управлінської системи опосередковується наявністю чіткого керівництва до дії. На думку Малахова О. Л., Михайлюк Р. В., основними завданнями управління фінансовою політикою банку є [5]: формування необхідної величини фінансових ресурсів; використання методів та способів найбільш ефективного використання фінансових ресурсів; оптимізація грошових потоків організації; зведення до мінімуму витрат організації; стійкі темпи зростання економічного потенціалу організації; гарантування прибутковості та економічної ефективності; закріплення стійких позицій на ринку.

Відповідно до стратегічних напрямів діяльності державних банків на період дій воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки, які були схвалені розпорядженням Кабінету Міністрів України 7 травня 2022 року [11], перед банками постало завдання досягнення ряду стратегічних цілей фінансової політики банку:

- 1) забезпечення фінансової підтримки центральних галузей економіки та критичної інфраструктури;
- 2) забезпечення доступу банківських послуг для захисту прав споживачів;
- 3) створення умов для оперативного відновлення надання банківських послуг у повному обсязі;
- 4) вдосконалення системи фізичної безпеки для центрального апарату та відокремлених підрозділів банку;
- 5) впровадження заходів, спрямованих на зниження ризиків, включаючи безпеку банку;
- 6) контроль за ефективними видами загроз, та заходи щодо ліквідації або мінімізації наслідків кризових ситуацій;
- 7) забезпечення безперебійної та ефективної роботи керівників банку для управління ситуаціями та прийняття важливих управлінських рішень;
- 8) збереження фінансової стійкості тощо.

Протягом терміну воєнних дій надзвичайно знизилась економічна активність в Україні через різні фактори, такі як призупинення діяльності роботи підприємств, установ, організацій, у тому числі, фінансових структур, блокування доступу до ринків збуту, порушення логістичних шляхів, масовий виїзд українців за кордон та руйнування інфраструктури країни. Падіння

економіки склало від 30% до 50%, що вплинуло на збільшення фіскального дефіциту [8]. Зараз складно оцінити точну величину цих дисбалансів, але безперервно зростають розриви між видатками та надходженнями. Значний ризик став стимулюючим фактором для приватних інвестицій у виробничу потужність та модернізацію, особливо без відповідних гарантій безпеки з боку держави. Відновлення таких інвестицій у найближчому майбутньому малоймовірно. У регіонах, де тривають активні бойові дії, активи зазнали серйозних втрат, а багато фінансових ресурсів було втрачено через невиконання кредитів та відсотків з їхнього обслуговування.

Загалом, попри збитки від війни, згідно офіційних даних, банки були прибутковими у 2022 році, а в 2023 році прибутки навіть дещо зросли [2]. Основною причиною цього є високі процентні доходи від вкладень у високоліквідні активи. У відповідь на кризу банки переорієнтовані на менш ризикові інструменти, які зазвичай генерують великі доходи під час періодів високих процентних ставок. Прибутки від кредитування бізнесу залишилися стійкими. Ця значна процентна маржа дозволила банкам зберегти прибутковість навіть при зростанні вартості фондування, що забезпечує банкам комфорт перед можливим зниженням процентних ставок. Тож ризики їх прибутковості залишаються незначними.

Для покращення фінансових результатів необхідно передбачити у фінансовому плануванні виконання наступних пріоритетних завдань: зростання доходів від платежів та кредитування фізичних та юридичних осіб; продовження зниження вартості пасивів банку; формування системи скорочення витрат; формування ефективних програм управління ризиками; формування ефективної системи безперервного моніторингу фінансового стану банку; формування соціально відповідального корпоративного бізнесу; використання фінансового контролінгу для удосконалення управління фінансовою політикою в банку [12].

У багатьох країнах світу контролінгові системи широко використовуються у банківській діяльності. Українські банки знаходяться на початковому етапі впровадження в діяльність контролінгових систем.

Система контролінгу фінансової політики є сукупністю усіх елементів, підсистем та комунікацій між ними, а також процесів, створених для підтримки заданих характеристик функціонування організацій.

Основним етапом впровадження системи контролінгу в АТ КБ «ПриватБанк» є сприяння керівництву банку в прийманні правильних, обґрунтованих рішень, створених для досягнення стратегічних цілей банку. Система контролінгу в банку має включати наступні підсистеми та елементи: 1) методологія контролінгу; 2) процес контролінгу; 3) структура контролінгу; 4) техніка контролінгу.

На сьогодні АТ КБ «ПриватБанком» для оцінки та управління фінансовою політикою використовуються ключові індикатори ризику, бази внутрішніх та зовнішніх чинників, сценарний аналіз, аналіз результатів перевірок підрозділів внутрішнього аудиту та звітів зовнішніх аудиторів, аналіз

змін в діяльності банку та ризиків впровадження нових продуктів тощо. Також у банку реалізована трирівнева система контролінгу (табл. 2).

Таблиця 2

Система контролінгу АТ КБ «ПриватБанк»

№	Елементи	Роль контролінгу
1	Планування	Розробка методів планування, координація робіт з планування на всіх рівнях функціональних підрозділів.
2	Організація	Облік та забезпечення взаємодії всіх функціональних підрозділів
3	Стимулювання	Створення передумов виконання поставлених завдань та оцінка результатів діяльності
4	Контроль і регулювання	Порівняння планових та фактичних показників результативності діяльності
5	Інформаційні потоки	Оцінка досягнення мети, визначення відхилень фактичних та планових показників

Розроблено автором на основі [6]

Впровадження системи контролінгу фінансової політики в АТ КБ «ПриватБанк» підвищує ефективність банківської діяльності. Контролінг не ототожнюється з контролем, бо головною функцією контролю є оцінка факторів, що відбулися, а контролінг націлений на перспективу. Слід також зазначити, що при цьому контролінг виконує визначені контрольні функції.

Таким чином, термін «фінансова політика» широко застосовується у різних сферах економічної діяльності. Найчастіше його пов'язують із управлінням фінансовими ресурсами, але фінансова політика є багатогранною з точки зору можливостей її впровадження. Аналіз наукових підходів до тлумачення терміну «фінансова політика» свідчить, що це – система заходів, спрямованих на ефективне ведення економічної діяльності через формування, використання, розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів у відповідності до визначених завдань.

Встановлено, що для для удосконалення управління фінансовою політикою в банку та покращення фінансових результатів у фінансовому плануванні необхідно передбачити виконання ряду пріоритетних завдань, одним з яких є використання фінансового контролінгу. Не зважаючи на той факт, що Українські банки знаходяться переважно на початковому етапі впровадження в діяльність контролінгових систем у порівнянні з іншими країнами, однак у АТ КБ «ПриватБанку» реалізована трирівнева система контролінгу. Аналіз контролінгу показав, що використання системи контролю та оптимізації використання фінансових ресурсів є необхідною складовою управління фінансової політики банку.

Список використаної літератури:

1. Гушло Ю.Ю. Науково-методичні засади стратегічного управління фінансами банку в умовах невизначеності :дис. д-ра філософії. 2021. 243 с.*URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83803>*.

2. Звіт про фінансову стабільність: Національний банк України, червень 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H1.pdf?v=4
3. Кириленко О.П. *Місцеві фінанси*. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ. 2014. 448 с.
4. Крейдич І. М., Єрешко Ю. О., Товмасян В. Р. *Сутність та економічна природа фінансової політики підприємства*. Економічний вісник НТУУ «КПІ», 2020. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/41427/1/EV-2020-17_p17-33.pdf
5. Малахова О.Л., Михайлюк Р.В. *Управління фінансовою стійкістю банків: навч. посіб.* Тернопіль: Вектор. 2011. 300 с.
6. Михайличенко Н. М., Назаренко О. С. Становлення банківського контролінгу в Україні та світі як приклад успішної експансії контролінгу «вшир». Економічний вісник Донбасу. 2016. № 3 (45). С. 99-104. URL: [http://www.evd-journal.org/download/2016/3\(45\)/pdf/12-Mihailichenko.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2016/3(45)/pdf/12-Mihailichenko.pdf)
7. Петровська І. О. *Фінанси : навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і допов.* Київ : ЦНЛ, 2002. 300 с.
8. Половина українців перестали платити за кредитами. Фінансовий клуб. URL: <https://finclub.net/ua/news/polovyna-ukraintsiv-perestaly-platyty-za-kredytamy.html>.
9. Попова Л.М., Гордієнко К. Правове регулювання використання fintech та blockchain у банківському секторі України. *Вісник ЛННІ ім. Е. О. Дідоренка: науковий журнал*. Випуск 2 (94). Сєверодонецьк: ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, 2023. Вип. 3 (103), с. 142-154.
10. Porova Liliya, Larkin Stephen. National security: challenges and priorities. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми розвитку ринку фінансових послуг», м. Харків, 17 листопада 2022 р. Харків: Харк. нац. ун-т будів. та архіт., 2022. 106 с.
11. Про схвалення основних (стратегічних) напрямів діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 7.05.2022 р. № 356-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356-2022-%D1%80#Text>
12. Росола У. В., Щока Н. І., Ярмолюк М. С. *Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України*. Науковий вісник Мукачівського державного університету, Серія Економіка. Випуск 1(9). 2018. URL: [https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics_2018_Issue_1\(9\)_181-188.pdf](https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics_2018_Issue_1(9)_181-188.pdf)
13. Ткаченко І.П. *Фінансовий менеджмент : конспект лекцій для магістрів зі спеціальності 073 Менеджмент*. Кам'янське : ДДТУ, 2017. 230 с.
14. Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. *Теорія фінансів : підручник*. Київ. Центр учбової літератури, 2010. 576 с.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Попова Л. М., д-р юрид. наук, канд. екон. наук, Степаненко В. М., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Згідно з чинним законодавством від реальних економічних та фінансових можливостей держави залежить стратегія громадської безпеки та цивільного захисту нашої країни, інформаційної та кібербезпеки, оборонно-промислового

комплексу тощо. Особливо актуальним є дане положення в умовах воєнного стану. Так, відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року питання фінансової безпеки набувають особливого значення, оскільки на оборону країни, оснащення та функціонування армії потрібне стабільне фінансове забезпечення.

Фінансова безпека є складною економічною категорією, яка характеризується різними трактуваннями її економічного змісту та структурних складових. У переважній більшості випадків до складових державної фінансової безпеки відносяться бюджетна безпека, боргова безпека, грошово-кредитна (монетарна) безпека, валютна безпека, інвестиційна безпека, банківська безпека та безпеканебанківського фінансового сектора (фінансова безпека страхового і фондового ринків).

Визначення економічної сутності складових фінансової безпеки здійснюється також у нормативно-правовій базі, у тому числі в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, які мають інформаційно-роз'яснювальний характер [1].

Категорія безпеки зафіксована в Основному законі України. Так, ст. 3 Конституції України визначає, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Поняття економічної безпеки фіксується у ст. 17, де зазначено, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [2; 3].

Указом Президента України від 12 лютого 2007 року № 105 затверджено Стратегію національної безпеки України («Україна у світі, що змінюється») у відповідь на виклики світової фінансово-економічної кризи. Багато векторів цієї стратегії були спрямовані, не тільки на забезпечення прав і свобод людини і громадянина, подальше зміцнення авторитету та міжнародних позицій Української держави у сучасному світі, а й на стабілізацію економічної ситуації в державі. Так, визначено вісім напрямків довгострокових заходів органів державної влади щодо забезпечення економічної безпеки України, чотири з яких пов'язані з окремими тенденціями у фінансовому секторі та фінансовій системі.

Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 громадськості було представлено чергову редакцію Стратегії національної безпеки України. Це була спроба влади врегулювати сферу політичних, економічних, соціальних і фінансових відносин після завершення Революції гідності. Всього визначено одинадцять векторів стабілізації економічної безпеки, чотири з яких безпосередньо пов'язані з регулюванням фінансової безпеки. Дана стратегія втратила чинність на основі прийнятого рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» [4]. Нова Стратегія національної безпеки і оборони України розроблена за дорученням Президента України і враховувала поточні та прогнозовані загрози національній безпеці України. Основною відмінністю Стратегії 2020 року від попередніх є те, що

вона ґрунтується на таких основних засадах як: стримування, стійкість, взаємодія.

Серед основних положень Стратегії національної безпеки і оборони України 2020 року можна виділити наступні [4]:

– пріоритетами національних інтересів України є незалежність, суверенітет, територіальна цілісність, демократичний розвиток, соціальна справедливість, екологічна безпека, економічний розвиток, безпека людини;

– поточними та прогнозованими загрозами національній безпеці та національним інтересам України є військова агресія, тероризм, гібридна агресія, інформаційно-психологічна війна, економічні, екологічні та інші загрози;

– ресурсами, необхідними для реалізації Стратегії є фінансові, матеріальні, людські ресурси тощо.

Згідно зі Стратегією національної безпеки і оборони України 2020 р., Україна прагне миру, а «людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність».

30 грудня 2021 року було прийнято нове рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»[5]. Відповідний Указ № 56/2022 Президент підписав 16 лютого 2022 року. Нова Стратегія національної безпеки України, положення якої здійснюватимуться на період до 2025 року, передбачає, що Україна буде впроваджувати проактивний підхід на основі управління ризиками, зміцнювати взаємодію між органами державної влади, удосконалювати підходи до забезпечення безпеки державної таємниці та службової інформації з урахуванням стандартів безпеки НАТО та ЄС, розвивати державно-приватне партнерство з урахуванням пріоритетності інтересів держави в системі забезпечення державної безпеки, підвищувати рівень секретності та захищеності інформації, посилювати міжнародну співпрацю, приєднуватися до міжнародних програм співробітництва[5].

Так, відповідно до кожної з перерахованих Стратегій національної безпеки України змінюються й вектори кожної зі складових національної безпеки, зокрема, фінансової безпеки.

Правові засади забезпечення фінансової безпеки на макрорівні значною мірою визначаються засадами державного регулювання фінансового сектору [6], зокрема ринків фінансових послуг та їх професійних учасників. Нині в Україні діють три національні регулятори фінансового ринку, які контролюють кожен сегмент [5]: Національний банк України (НБУ), який здійснює регулювання банківської системи та контролює стан банківської безпеки в системі фінансової безпеки держави; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), яка займається наглядовою діяльністю за акціонерними товариствами, біржами, а також станом ринку цінних паперів; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), що відповідає за організацію та діяльність небанківських фінансових установ і забезпечує, таким чином,

безпеку небанківського фінансового сектору, що визнається одним із шести складників фінансової безпеки держави.

До пріоритетів забезпечення захисту та оборони держави в умовах миру, законодавець відносить «необхідність достатніх бюджетних ресурсів для досягнення поставлених цілей і виконання визначених завдань, а також основні напрями використання фінансових ресурсів». Тому пошук джерел фінансування та визначення напрямів використання фінансових ресурсів є основою для забезпечення захисту та розвитку виробництва країни в мирний і, особливо, в воєнний час. Елементами фінансової безпеки держави є наявні фінансові ресурси, можливість їх накопичення та довгострокового використання з метою забезпечення перемоги над ворогом, усунення загроз цілісності України та її національним інтересам, а також безпеці громадян країни. Ці елементи потребують правового регулювання.

В умовах, що склалися в Україні, актуальним є перегляд складових державно-приватного механізму управління, який, з одного боку, регулює відносини в державному секторі економіки, діяльність якого спрямована на забезпечення обороноздатності країни, і фінанси якого перебувають під повним контролем держави, а з іншого боку – приватне підприємство, що задовольняє потреби населення, оподаткування якого є стабільним джерелом наповнення бюджету. Тож, нормативно-правове регулювання механізму державно-приватного партнерства, що відповідає вимогам часу, забезпечує життєздатність фінансової системи країни, тобто забезпечує фінансову безпеку держави.

Як відомо, фінансова безпека України в умовах війни визначається станом обігу фінансових ресурсів для забезпечення фінансування яремії, оборонної галузі, здатністю підприємств, регіонів і суб'єктів господарювання отримувати та направляти фінансові ресурси на захист країни, на забезпечення систематичного відтворення матеріального виробництва. Забезпечення фінансової безпеки держави у воєнний час потребує більш ґрунтовного визначення правових засад стабільного функціонування бюджетної, банківської системи та підприємництва.

У зв'язку з широкомасштабною війною, що розгорнулася на території України у 2022 році і триває нині, реальний ВВП скоротився на 29,1%. За оцінками аналітиків Національного банку України ВВП лише частково відновиться протягом 2023-2024 років. Темпи відновлення у 2023-2024 роках очікують на рівні 5-6% на рік. В період повномасштабної війни Україна недоотримає від 1,3 до 1,9 трильйони гривень. Це більше, ніж річний довоєнний державний бюджет [7]. Така ситуація обумовлена прямими втратами інфраструктури, руйнуванням підприємств, блокуванням морських портів, суттєвими втратами людського капіталу, низьким попитом у більшості секторів економіки, значною міграцією населення. Вплив цих факторів буде відчуватись наступні десятиліття, а відновлення буде можливим завдяки зниженню безпекових ризиків.

Оскільки, важливою складовою, що забезпечує ефективне функціонування фінансової системи України, є податкова система, то важливо

забезпечити безпеку сфери оподаткування. Цієї мети можна досягти лише шляхом зменшення такого явища, як ухилення від сплати податків[8], що, насамперед, пов'язано з приховуванням доходів, неподанням фінансової та податкової звітності, незаконним використанням податкових переваг, несвоєчасною сплатою податків, завищенням собівартості продукції тощо. Ухилення від сплати податків становить значну загрозу фінансовій безпеці України, оскільки держава недоотримує значні кошти, яких по суті недостатньо ні для оборони країни, ні для фінансування соціальних програм.

Іншим суттєвим негативним фактором, що впливає на фінансову безпеку країни є корупція влади та бізнесу. Західні експерти відносять нашу країну до десятка найбільш корумпованих країн світу за рівнем корупції[9]. Для підвищення фінансової безпеки України доцільним є запровадження прозорих правил та процедур щодо проведення фінансових операцій в різних сферах життєдіяльності; запровадження обов'язкового декларування доходів не лише для держслужбовців та посадових осіб, а й для всіх рівнів начальників та директорів підприємств, установ та організацій. Це призведе до збільшення надходжень до бюджету та збільшення соціальної справедливості. Важливо припинити відтік капіталу за кордон за допомогою створення сприятливих умов для цього, розробити та забезпечити механізм повернення вивезеного капіталу.

Задля зняття соціальної напруги в середині нашої країни доцільним є інформування населення через мережу Інтернет про використання бюджетних та цільових коштів у режимі он-лайн, як це робиться в багатьох країнах Європи.

Надзвичайно важливим напрямком забезпечення фінансової безпеки є розширення міжнародних зв'язків та залучення міжнародних інвестицій в нашу країну. Європейський Союз разом зі своїми державами-членами продемонстрував безпрецедентну єдність у засудженні терористичних дій росії та наданні підтримки Україні. До травня 2023 року держави-члени Європейського Союзу та європейські фінансові інституції разом надали широку підтримку Україні та її народу на суму 70 мільярдів євро. З них 38 мільярдів євро фінансової, бюджетної та гуманітарної допомоги, 15 мільярдів євро на військові витрати, в тому числі через Європейський фонд миру, і 17 мільярдів євро ЄС та його держави-члени надали, щоб допомогти задовольнити потреби людей, які тікають від війни [10]. В додаток, EU Solidarity Lanes, створені в травні 2022 року, вже забезпечили до кінця травня 2023 року 31 млрд євро експортної виручки в Україну[10]. Країни-члени ЄС також надали тимчасовий захист для близько 4 мільйонів людей, які втекли з країни з початку війни. Це свідчить про непохитну рішучість іноземних партнерів допомагати Україні.

Отже, у воєнний час задля забезпечення фінансової безпеки особливо актуальним є:

- 1) забезпечення безпеки сфери оподаткування шляхом запровадження відповідних заходів щодо боротьби із ухиленням від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів;

- 2) запровадження прозорих правил та процедур щодо проведення фінансових операцій в різних сферах життєдіяльності;

3) запровадження обов'язкового декларування доходів не лише для держслужбовців та посадових осіб, а й для всіх рівнів начальників та директорів підприємств, установ та організацій;

4) запровадження забезпечення механізму припинення відтоку капіталу за кордон та повернення вивезеного капіталу, нормативно-правове забезпечення такого механізму;

5) пошук джерел фінансування та визначення напрямів використання фінансових ресурсів, зокрема, перегляд складових механізму державно-приватного партнерства, нормативно-правове забезпечення регулювання державно-приватного партнерства в умовах війни;

6) більш ґрунтовне визначення правових засад стабільного функціонування бюджетної, банківської системи та підприємництва;

7) розширення міжнародних зв'язків та залучення міжнародних інвестицій в економічну систему нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

2. Конституція України : Закон України від 28.08.1991 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

3. Попова С.М., Попова Л.М. Основні складові національної безпеки України. *Наше право*. № 13, 2013. С. 54-60. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ec7775b3-0a44-4548-8eda-778aae1de1c4/content>

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» : Указ Президента від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>

6. Попова Л.М. Адміністративно-правові засади контролю в сфері підприємницької діяльності: монографія / Л.М.Попова. Харків: Майдан. 2018. 536 с.

7. Золотовалютні резерви України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/>

8. Попова Л.М., Шелудько Л.В. Тіньові економічні відносини в Україні як фактор загрози національній безпеці країни. Сучасне управління: регіон, місто, організація в системі національної безпеки країни: колективна монографія / Загальна редакція д-ра екон. наук, професора Н.Е.Аванесової. Харків : ФОП Панов А.М., 2020. 400 с.

9. Фінансова безпека домогосподарств в Україні: сучасні проблеми та механізм забезпечення. Монографія, Львів-2020. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/Finansova-bezpeka.pdf>

10. Proposal for a regulation of the European parliament and of the council on establishing the Ukraine Facility. European Commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-06/COM_2023_338_1_EN_ACT_part1_v6.pdf

НАКЛАДНА НА ПОВЕРНЕННЯ ПРОДУКТІВ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Протасов В. В., викладач, ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж» ДТЕУ

Питання організації харчування дітей у закладах дошкільної освіти було і залишається одним з актуальних. Раціональний режим харчування, збалансованість раціону є основними умовами для підвищення захисту дитячого організму до захворювань, нормального росту та розвитку дітей, які тут виховуються.

Метою роботи є розгляд особливостей заповнення накладної на повернення продуктів з кухні до комори дошкільного навчального закладу у випадку, коли фактично прийшло менше дітей, ніж було вказано в Меню-вимозі на видачу продуктів харчування.

Енергетична та поживна цінність їжі (вміст макро- і мікронутрієнтів) у закладах дошкільної, загальної середньої освіти та інших закладах освіти, що провадять освітню діяльність на певному рівні (рівнях) повної загальної середньої освіти, дитячих закладах оздоровлення та відпочинку (далі - заклади) повинна відповідати загальним віковим потребам здобувачів освіти/дітей згідно з нормами фізіологічних потреб в основних харчових речовинах та енергії, визначеними МОЗ [1].

В дошкільних навчальних закладах для визначення кількості та вартості продуктів, необхідних для приготування страв, складають Меню-вимогу на видачу продуктів харчування. Нехай Меню-вимогу склали 16 січня ц.р. для приготування страв на 17 січня ц.р. з розрахунку на певну кількість дітей. Фактично прийшло до ясел на 6 дітей менше та до садочку на 4 дитини менше, тому за 10 дітей продукти з кухні повертають в комору.

Більшість продуктів повертають з тих страв, що готуються на обід та підвечірок. Лише дуже невелика частина продуктів повертається зі страв, призначених на сніданок. При проведенні розрахунків враховуємо, що норми витрат продуктів на кожну страву визначаємо за даними технологічних карток. Взагалі повернення продуктів або їх додаткова видача проводиться, коли відхилення в кількості дітей становить не менше 3 осіб. В дошкільних навчальних закладах можлива ситуація, коли дітей прийшло більше, ніж передбачалось. Тоді складають накладну на додаткову видачу продуктів або заповнюють Додаткове Меню-вимогу на видачу продуктів харчування.

На практиці можливі різні форми накладної на повернення або додаткову видачу продуктів. В окремих дошкільних навчальних закладах використовують сучасне програмне забезпечення, що значно економить час, зменшує помилки, що можуть виникати при складанні документів. Накладну або Меню-вимогу підписують старша медична сестра, кухар та комірник та передають на затвердження завідуючій. Розглянемо в таблиці 1 приклад заповнення накладної на продукти, які необхідно повернути до комори.

Таблиця 1. Розрахунок повернення кількості продуктів

№	Найменування продукту	Розрахунок
1	Кури 1 категорії	Підвечірок: Зрази картопляні з курячим м'ясом, Бігос овочево-кур'ячий (86 г + 29 г) * 6 дітей /1000 г = 0,690 кг (107 г +86 г) * 4 дітей /1000 г = 0,772 кг, Всього 1,462 кг
2	Риба хек морожена	Обід :Кульки рибні 56 г *6 дітей /1000 г = 0,336 кг, 85 г *4 дітей/1000 г = 0,340 кг, Всього 0,676 кг
3	Масло вершкове 72%	Сніданок: Хліб пшеничний цілнозерновий з маслом 5 г*6 дітей /1000 г = 0,030 кг 5 г*4 дітей/1000 г = 0,020 кг Всього 0,050 кг Підвечірок: Бігос овочево-кур'ячий 2 г*6 дітей /1000 г = 0,012кг 2,5 г*4 дітей /1000 г = 0,010 кг Всього 0,022 кг
4	Молоко 2,6%	Сніданок: Кавовий напій з молоком 140 г *6 дітей/1000 г = 0,840 кг 160 г*4 дітей /1000 г = 0,640 кг Всього 1,480 кг
5	Кефір 3,2%	Підвечірок: Кефір 100 г*6 дітей/1000 г = 0,600 кг 125 г*4дітей/1000 г = 0,500 кг Всього 1,100 кг
6	Макаронні вироби	Обід: Макаронні вироби, відварені з овочами 31 г*6 дітей/1000 г = 0,186 кг 39 г*4 дітей /1000 г = 0,156 кг Всього 0,342 кг
7	Цукор	Сніданок: Кавовий напій з молоком 12 г*6 дітей /1000 г = 0,072 кг 15 г *4 дітей/1000 г = 0,060 кг Всього 0,132 кг
8	Сік яблучний	Обід: Сік яблучний 97 г*6 дітей/1000 г = 0,582 кг 150 г*4 дітей/1000 г = 0,600 кг Всього 1,182 кг
9	Картопля	Підвечірок: Зрази картопляні з курячим м'ясом 111 г*6 дітей/1000 г = 0,666 139 г*4 дітей/1000 г = 0,566 Всього 1,222
10	Капуста	Підлвечірок: Бігос овочево-кур'ячий 36 г*6 дітей/1000 г = 0,216 кг 56,5 г*4 дітей/1000 г = 0,224 кг Всього 0,440 кг
11	Цибуля	Обід: Кулешник гороховий, Кульки рибні Макаронні вироби, відварені з овочами (10 г+11 г+8г)*6 дітей/1000 г = 0,174 кг (14 г+15г+11г)*4дітей/1000 г = 0,160 кг Всього 0,334 кг Підвечірок: Зрази картопляні з курячим м'ясом Бігос овочево-кур'ячий (16 г+3г)* 6 дітей/1000 г = 0,114 кг (20 г+4 г)*4 дітей/1000 г = 0,096 кг Всього 0,210 кг
12	Морква	Обід: Кулешник гороховий, Макаронні вироби, відварені з овочами (8 г+10 г)*6 дітей/1000 г = 0,108 кг (10 г+13 г)*4 дітей/1000 г = 0,092 кг Всього 0,200 кг Підвечірок: Бігос овочево-кур'ячий 3 г*6 дітей/1000 г = 0,018 кг 4 г*4 дітей/1000 г = 0,016 кг Всього 0,034 кг
13	Буряк	Обід: Салат буряковий 32 г*6 дітей/1000 г = 0,192 кг 50 г*4 дітей/1000 г = 0,200 кг Всього 0,392кг

Джерело: складено автором

На підставі наведених розрахунків складається накладна на повернення продуктів з кухні до комори. В ній вказуємо кількість кожного продукту, що повертаємо зі страв, призначених на сніданок, обід та підвечірок. Розглянемо в таблиці 2 зразок її заповнення.

Таблиця 2. Зразок накладної на повернення продуктів

ЖДНЗ №__ 17 січня 2023

НАКЛАДНА

Дітей прийшло на 10 менше продукти здали

№	Найменування продукту	Сніданок	Обід	Підвечірок	Всього, кг	Ціна, грн	Сума, грн
1	Кури 1 категорії			1,462	1,462	100,00	146,20
2	Риба хек морожена		0,676		0,676	80,00	54,08
3	Масло вершкове 72%	0,050		0,022	0,072	200,00	14,40
4	Молоко 2,6%	1,430			1,430	25,00	37,00
5	Кефір 3,2 %			1,100	1,100	40,00	44,00
6	Макаронні вироби		0,300		0,300	30,00	9,00
7	Цукор	0,132			0,132	40,00	5,28
8	Сік яблучний		1,182		1,182	20,00	23,64
9	Картопля			1,222	1,222	10,00	12,22
10	Капуста			0,440	0,440	15,00	6,60
11	Цибуля		0,334	0,210	0,544	10,00	5,44
12	Морква		0,200	0,034	0,234	10,00	2,34
13	Буряк		0,392		0,392	10,00	3,92
	Всього						364,12

Старша медична сестра _____

Комірник _____

Кухар _____

Джерело: складено автором

Правильне документальне оформлення руху продуктів в дошкільних навчальних закладах свідчить про високий професійний рівень працівників, сприяє раціональному використанню продуктів та достовірному визначенню величини витрат на харчування дітей.

Список використаних джерел

- 1) Постанова КМУ № 305 від 24.03.2021"Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку". Дата оновлення 06.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-%D0%BF#Text>
Дата звернення 04.11.2023

ТЕОРІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Радіонова Л. О., канд. філос. наук, доцент, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Визнаючи, що в основі сьогоденного розвитку суспільства лежить вибуховий розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій, питання про

сутнісні, визначальні параметри розвитку інформаційного суспільства багато в чому залишається відкритим. Західні дослідники: Д. Белл, З. Бжезінський, У. Дайзард розвиток нового суспільства пов'язували з революцією, що стрімко розвивається, в організації та обробці інформації. Для розуміння суті нового суспільства цього мало, потрібен був новий термін, який зберігав б наступність, але водночас ніс принципово нове для наступаючого суспільства. У зв'язку з цим І. Масуда вводить поняття «інформаційне суспільство», яке започаткувало однойменну теорію [1]. Теорія та методологія нового інформаційного суспільства розроблялася у роботах зарубіжних учених: У. Дайзарда, Т. Стоуньєра, Е. Тоффлера, А. Турена.

Загалом концепції інформаційного суспільства, особливо пізніші, мають велике соціально-гуманітарне забарвлення. У цих роботах інформаційно-телекомунікаційні технології виступають як важлива частина життя людини та суспільства не лише у виробництві, а й у соціокультурній сфері.

Термін «інформаційне суспільство» на даний момент не має однозначного тлумачення ні у вітчизняній, ні у західній літературі. Для того, щоб адекватно оцінити тенденції розвитку інформаційного суспільства, важливо дати нову науково обґрунтовану інтерпретацію даного поняття.

Становлення інформаційного суспільства є важливою умовою трансформації до наступної стадії розвитку суспільства. Тут на перший план виходить система створення, обробки та передачі інформації та створення інтелектуальних інновацій. Можна визначити термін «інформаційне суспільство» кількома способами.

По-перше, можна ув'язати становлення інформаційного суспільства з реалізацією концепцій сталого розвитку та коеволюційного розвитку. Здається, цей підхід дещо обмежений, хоча, безумовно, нове суспільство створюється внаслідок дії нової інформаційної цивілізації. Дане тлумачення інформаційного суспільства як «нової історії» дещо схоже на трактування Е. Тоффлера, Ф. Фукуями.

По-друге, вказавши, що інформаційне суспільство є наступним щаблем у соціально-історичному розвитку соціуму на шляху «аграрне – індустріальне – інформаційне» суспільство. На цій стадії розвитку людства переважаючими продуктами виробництва та споживання стають інтелектуальні, інформаційні, соціокультурні товари чи послуги. У цьому ключі цікавим є розуміння інформаційного суспільства М. Кастельсом, який дав сучасному суспільству назву – «інформаціональне», диференціюючи від «інформаційного» [2]. На думку М. Кастельса поняття «інформаціональне» свідчить про особливу форму соціальної організації, в якій фундаментальними джерелами продуктивності та влади стали нові технологічні умови, генерування, обробка та передача інформації.

По-третє, називати нинішній період перехідним, який завершиться створенням нової глобальної цивілізації, розвиненої на власній основі та з новою назвою.

І, по-четверте, перерахувати щодо інформаційного суспільства характеристики, що властиві йому, без конкретизації в визначенні. Зрозуміло,

що перераховувати характеристики можна в залежності від ступеня розуміння суті інформаційного суспільства, але повного та вичерпного списку досягти практично неможливо, адже зміни та процеси, що відбуваються у суспільстві, постійно вносять свої поправки.

Значний внесок у систематизацію думок з питань інформаційного суспільства зробив Ф. Вебстер. Він виділив п'ять основних критеріїв ідентифікації суспільства, які враховують параметри визначення новизни: технологічний, економічний, трудовий, просторовий та культурний [3].

Наприкінці минулого століття виникли технологічні концепції, основу яких становили різні технологічні інновації. Одними з найпомітніших ознак настання нових часів стають нові технології, які беруться за ознаку народження інформаційного суспільства. Технології виробництва, зберігання, поширення та передачі інформації стають важливою частиною економіки. А загальна комп'ютеризація, створення зручного та дружнього комп'ютерного контенту, а також застосування мобільних засобів зв'язку у глобальних масштабах є сутністю інформаційного суспільства.

Економічний підхід враховує зростання значущості економічної цінності інформаційної діяльності. Сучасні умови перетворюють соціальну інформацію на найважливіший економічний ресурс, який суттєво прискорює прогрес, інтенсифікацію виробництва.

В інформаційному суспільстві соціально-трудова підхід враховує кількість працездатного населення, яке працює в інформаційній сфері. На сьогоднішній момент продовжується активна концентрація в інформаційному секторі економіки працездатного населення, модернізація старих та поява нових інформаційних професій та спеціалізацій.

В основі просторових концепцій лежить географічний принцип. Основний акцент надається глобальним телекомунікаційним мережам. Така мережа стає доступною для всіх тих, хто має відповідне обладнання, отже цілком можна уявити суспільство, що функціонує на національному, міжнародному та глобальних рівнях, забезпечуючи «інформаційну кільцеву магістраль» у кожному будинку, університеті і навіть для тих, хто перебуває в дорозі.

Відповідно до культурної концепції, основний упор робиться збільшення звернення символічної інформації у житті. У суспільстві відбувається зростання розвитку освіти, науки, мистецтва; розвиток всесвітнього універсуму знань; перехід від матеріальних цінностей до пізнавальних та естетичних ціннісних орієнтацій. Всі ці прояви соціальної діяльності людини мають символічний характер.

Комунікації формуються у процесах обміну, отримання інформації як символів, іконографіки, знаків, картинок тощо. Роздуми про проблеми формування іміджу та просування брендів також допомагають дійти висновку, що все більш значущим стає інформаційний зміст соціальних відносин. Ф. Вебстер стверджує, що людство виступає в інформаційне суспільство у вигляді «вибухового» зростання смислів [3].

Хоча всі наведені критерії визначення інформаційного суспільства висувають першому плані своє характерне визначення, у своїй якій завжди є взаємовиключними, а навпаки, взаємодоповнюючими. Безумовно, за низкою теоретичних положень концепція «інформаційного суспільства» неоднозначна, але не можна не відзначити таке: відзначено принципово нові характеристики розвитку суспільства майбутнього, його ознаки та особливості, основи якого активно закладаються сьогодні.

Насправді ж дійсність, як завжди, виявляється значно різноманітнішою за її попередні прогнози. Так, враховуючи теоретичний сенс визначення «інформаційне суспільство», слід звернути увагу до реальні події у суспільстві. Такий підхід приведе нас до парадоксального висновку про те, що посилене запровадження нових інформаційних технологій у оборот життя людини, нас швидше видаляє, ніж наближає до первісної концепції інформаційного суспільства.

По-перше, на противагу класичним варіантам концепції інформаційного суспільства, де інформаційне суспільство характеризується збільшенням можливостей збору та переробки інформації, виявилось, що нове суспільство характеризується новими формами комунікації на основі нових інформаційних технологій. Нові форми комунікації через свою специфіку (інтерактивність, анонімність) впливають на соціальну взаємодію людей, що нерідко призводить до загострення проблем інформаційної безпеки різних суб'єктів, включаючи саме суспільство.

По-друге, істотні зміни зазнала така класична характеристика інформаційного суспільства, як визначення як основа соціальної стратифікації ролі знання, ототожене свого часу Д. Беллом з інформацією. Проте сьогодні скоріше доводиться говорити про ступінь доступу до інформаційних ресурсів і завдяки новим технологіям можливості навмисного інформаційного впливу як підстави соціальної стратифікації.

Суть третьої характеристики інформаційного суспільства полягає у можливості соціального управління та програмування. Сучасні умови складаються в такий спосіб, що ситуація розвивається у протилежному напрямі. А. Турен та З. Бжезинський, пророкували розвиток інститутів технотронного соціального контролю [4,5]. Проте, становлення мережевих форм організації нашого суспільства та, особливо, пов'язані з цим поширення мережного принципу комунікації істотно ускладнює будь-яке соціальне програмування, оскільки мережеві комунікації спираються на ідею постійного «добудування» процесу.

У зв'язку з цим контроль з боку тих чи інших державних структур над інформаційними потоками, більша частина яких перемістилася в інтернет, став скрутним. Через нові інформаційні технології відбувається децентралізація та знеособлення суб'єктів комунікації. Цей факт суттєво зменшує можливість керування ними, а також програмування за допомогою «жорсткого» регулювання.

Одночасно, як справедливо вважає відомий теоретик дослідження соціальних мереж М. Кастельс: джерелом перебудови відносин влади виступає

морфологія мереж. На його думку, свідченням прогресу суспільства є переважання морфології над дією. Картина нового мережевого світу складається за допомогою «рубильників» та робочих кодів, які стають головними важелями маніпулювання суспільства. Ці «важелі» виступають знаряддям влади і доступні лише обраному числу. Має владу той, хто керує таким рубильником. Мануель Кастельс вважає, що завдяки розгортанню мереж, що виступають новими рухливими та адаптивними засобами організації, забезпечується поява нового інформаційного суспільства [2].

Зараз, коли склалося загальне уявлення про інформаційне суспільство, стало зрозуміло, що його ресурси містять як творчу, так і руйнівну енергію. Йде пошук регуляторів, що дозволяють і опанувати, використовувати, і захиститися від інформації, введеної в систему сучасних технологій. Сьогодні йде розбудова глобальних мереж, розробка технологій віртуальної реальності та інших інформаційно-телекомунікаційних технологій. Всі ці сучасні засоби масової комунікації суттєво змінили життя людини, тому що на перший план виходить інформаційна комунікація, основу якої складають виробництво, споживання, обмін та зберігання інформації. «Світова «інформаційна павутина» сьогодні не має ані фізичних, ані географічних, ані адміністративно-державних, ані цензурних кордонів. Інформаційний простір захлюстує «четверта хвиля», яка одночасно збільшує інтенсивність комунікацій та починає обмежувати міжособистісні комунікації та переводити їх у віртуальну площину» [6]. «Четверта інформаційно-комунікаційна хвиля не просто захлснула інформаційне поле планети, а й створила абсолютно нового типу кіберспільнота, яка функціонує у віртуальному світі. Тепер із цього світу не лише «черпають» безмежну інформацію, у ньому вже «живуть», переносячи в нього свої відчуття, сприйняття, почуття, переживання» [7]. Виникнуть нові соціальні групи, нова ідеологія, сформується новий психо- та соціотип жителя планети XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Masuda, Y. The information society as Postindustrial Society: World Future Society [Текст] / Y. Masuda. Washington: D.C. USA, 1983. - P.139.
2. Castells Manuel. The End of the Millennium, The Information Age: Economy, Society and Culture, Vol. III. Cambridge, MA; Oxford, UK: Blackwell. 2000.
3. Webster ByFrank. Theories of the Information Society 2014.416 p. London. <https://doi.org/10.4324/9781315867854>
4. Alain Touraine LE RETOUR DE L'ACTEUR. Essai de sociologie. Le Monde scientifique, 1998. 204 p.
5. Brzezinski, Z. The information society as post-industrial society [Text] 1Z. Brzezinski. Washington, 1983.
6. Toffler, E. The Third Wave / E. Toffler. 2002. 776 pp.
7. Fukuyama F. A. The End of History and the Last Man. Editions of The End of History and the Last Man. Paul H. Nitze School of Advanced International Studies. Journal of Peace Research. 1992. Vol. 29, no. 4. P. 472-473.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

Радіонов В. С., аспірант Навчально-наукового Інституту економіки і менеджменту, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Протягом кількох років ми спостерігаємо, що в нашому суспільстві серед фахівців, які так чи інакше стосуються питань безпеки взагалі та питань інформаційної безпеки зокрема, не знижується інтерес до питань забезпечення інформаційної безпеки бізнесу. Існує значна кількість публікацій з різних аспектів безпеки, кожна з яких більшою чи меншою мірою претендує на певну точку зору чи інтерпретацію цього складного питання стосовно бізнесу. Слід зазначити, що загальних, системних підходів до проблеми, зазвичай, не формулюються, кожен аналізований і аналізований аспект відбиває лише професійні переваги фахівців.

Загалом для ситуації характерний вузькоспеціалізований підхід, погляд на проблему крізь призму професійних прихильностей, що ніколи й ніде не сприяло розумінню питання і, зрештою, справі.

У цьому багатоголосі практичному фахівцю, який реально займається питаннями забезпечення безпеки власної організації, досить складно орієнтуватися, знайти відповіді на питання, що виникають, виробити правильний шлях діяльності. Це підтверджують гострота і розпал дискусій, що спалахують практично з будь-якого питання, як зараз, наприклад, з проблеми персональних даних.

Слід сказати, що наша країна загалом орієнтується на економічну відкритість, взаємодію із західним бізнесом, тому потрібна платформа для такої взаємодії. Один із практичних кроків на цьому шляху – широке використання зарубіжних стандартів та кращих практик там, де досі не вдалося створити сучасних вітчизняних регламентів, стандартів та правил. Гостро постало питання транскордонної взаємодії економічних суб'єктів, а також інститутів держав. Для такої взаємодії також потрібні універсальні правила, зрозумілі, прийнятні та однаково застосовні у країнах, де знаходяться суб'єкти цих відносин.

На цьому фоні безпека як специфічна галузь знань переживає виключно динамічний етап розвитку. Протягом тисяч років під забезпеченням безпеки інформації розумілось виключно завдання забезпечення її конфіденційності. Були випробувані різні способи забезпечення конфіденційності – від таємнопису та використання незнайомої іноземної мови для приховання інформації від недруга до відрізання мови носієві інформації, що було, мабуть, ефективно в умовах, коли писемністю володіли одиниці людей і онімільий носій не міг передати нікому знання секрету. У результаті конкуренції методів забезпечення конфіденційності розвинулося і перемогло новий науковий напрямок – криптографія, у якому працювали та працюють видатні математики як минулого, так і сучасності.

Цей напрямок отримав два поштовхи в ХХ столітті – радіо представило нову можливість передачі інформації по «ефіру», і відразу виникла необхідність передавати по відкритих «ефірних» каналах великі обсяги конфіденційної інформації, а пізніше з'явилися обчислювальні машини, спочатку аналогові, трохи пізніше електронні, які одночасно були використані на вирішення двох завдань: створення ефективних шифрів і алгоритмів та його «злом».

І нарешті, у 1980-ті роки все суттєво змінилося у зв'язку з появою персональних ЕОМ та трохи пізніше – виникненням мережі інтернет. У зв'язку зі створенням великих баз даних та переведенням все більших обсягів інформаційних ресурсів у цифрову форму, у проблемі захисту інформації намітилося зрушення від інженерного підходу до питань інформатики в область управління доступом до обчислювальних та інформаційних ресурсів.

Міжнародними експертами в галузі безпеки приблизно в один час було сформовано два напрямки розвитку – створення технічних стандартів із забезпечення безпеки продуктів інформаційних технологій під загальною назвою «Загальні критерії» та створення сімейства стандартів якості, а останнім часом – управління, під загальною назвою «Стандарти аудиту безпеки» [1].

Стало очевидно, що «Загальні критерії» не набули широкого поширення через ряд причин (обмеженість сфери застосування, складність і обмеженість використовуваних механізмів оцінок), тому почалося їх активне доопрацювання у напрямку другої групи стандартів, а сама група стандартів аудиту збагатилася концепцією «ризик-орієнтованого підходу» [2], що означало фундаментальні зміни в концептуальних поглядах на проблему безпеки в цілому та зсув проблеми захисту інформації, а якщо точніше – інформаційної безпеки у сферу управління складними технічними системами та колективами як експлуатаційного персоналу, так і користувачів.

Останнім часом у теорії та практиці управління виник ще один напрямок – створення стандартів управління організаціями, що має на меті оптимізацію внутрішньої структури організації для отримання максимального результату від їх діяльності (реінжинринг) [3].

Об'єкт захисту, тобто те, до чого прикладаються сервіси безпеки з метою надати цьому об'єкту важливу додаткову, спочатку відсутню властивість – захищеність (надійність, стійкість), є в абсолютній кількості випадків складною системою.

При цьому в практичному житті ми зазвичай маємо справу зі складними системами, складеними у свою чергу не з простих елементів, а складних систем. Таким чином, ми маємо справу зі складними системами складних систем.

Стосовно питань безпеки слід враховувати такі характеристики складних систем:

- найімовірніший відгук складної системи на одиничний вплив – хаотичний;
- складна система має нові інші властивості, ніж сукупність властивостей елементів, що становлять цю систему;

– відгук складної системи на вплив є нелінійним і змінюється в залежності від сили цього впливу. Нові властивості системи при слабких впливах можуть виявлятися, тому не можна з упевненістю сказати, що властивості конкретної складної системи повністю вивчені і її поведінка під впливом потужного впливу передбачувано.

Безпека як самостійний об'єкт дослідження також має деякі фундаментальні властивості:

– безпека ніколи не буває абсолютною – завжди є певний ризик її порушення, таким чином, зусилля щодо забезпечення безпеки реально зводяться до завдання зниження рівня ризику до прийняттого рівня, не більше;

– виміряти рівень безпеки неможливо, можна лише побічно його оцінити, вимірявши відповідні показники, що характеризують стан безпеки системи; у зв'язку з цим можна говорити лише про ймовірність настання тієї чи іншої події та ступеня її наслідків, тобто використовуватиме для оцінок рівня безпеки ризиковий підхід;

– настання ризикової події в загальному випадку запобігти неможливо, можна лише знизити ймовірність його настання, тобто домогтися того, що такі події наступатимуть рідше;

– можна також знизити ступінь шкоди від настання такої події, але при цьому чим рідше настає ризикова подія, тим сильніша шкода від них;

– за будь-якого втручання в систему в першу чергу страждає її безпека.

Виявилось, що для аналізу властивостей безпеки складних систем, що складаються з технічних компонентів людей, що взаємодіють один з одним, повною мірою можуть бути застосовані деякі соціологічні та психологічні правила, виведені на основі спостереження за розвитком процесів та подій:

– Закон Парето (універсальний закон нерівності), сформульований італійським економістом і соціологом Вільфредо Парето в 1897 р., відоміший як жартівливий вислів «20 % німців випиває 80 % пива», відповідно до яких перші 20 % зусиль дають 80 % результатів [4], або 8 всіх проблем породжуються людиною (персоналом) і лише 20% посідає частку технічного устаткування.

Методологічний принцип, який отримав назву на ім'я англійського філософа-номіналіста Вільяма Оккама, що говорить: «Те, що можна пояснити за допомогою меншого, не слід висловлювати за допомогою більшого» [5]. Відповідно до нього за рівної ймовірності подій із різним ступенем тяжкості наслідків, зазвичай, першим трапляється подія, ступінь тяжкості наслідків якого менше.

З цього також випливає, що зловмисник, плануючи атаку на ресурс, з усіх можливих буде вибрати найпростіший спосіб здійснення своїх цілей, а віруси потраплятимуть у систему найпростішим способом.

Як зазначалося, аспектів забезпечення інформаційної безпеки бізнесу досить багато, але загалом є й низка загальних моментів, у яких слід коротко зупинитися.

Ведення бізнесу завжди передбачає наявність когось первинного капіталу, активу, який вкладається в якусь «справу» з метою отримання прибутку. Решта, що не має активу, до бізнесу не відноситься і не розглядається.

Ефективність бізнесу тим вища, що вищий прибуток – це аксіома. На величину прибутку впливає кілька факторів, серед них виділяються найістотніші:

- величина внутрішніх витрат, зокрема утримання колективу та витрат за забезпечення безпеки у тому числе;

- якість управління власним активом. Якщо крім власника активу або його представника активом може керувати ще хтось у власних інтересах, то актив може розкрадатись, а бізнес – суттєво погіршуватись. Приклад перед очима – розкрадання коштів у карткових платіжних системах та системах дистанційного банківського обслуговування;

- якість роботи колективу, що забезпечує бізнес;

- швидкість реакції колективу на зовнішні чинники, які впливають на бізнес, чи управляючі впливу;

- стратегія та якість ведення самого бізнесу;

- обрана стратегія управління ризиками, зокрема економічними ризиками та ризиками інформаційної безпеки.

Слід зазначити, що бізнес ведеться, зазвичай, у ворожому середовищі, за умов конкурентної боротьби, несприятливого законодавства, ризику рейдерства, часто нескоординованої діяльності різних наглядових органів. Особливе місце у цьому списку займає кримінал, який прагне відібрати або поставити під контроль прибуток від вкладення активів.

Також слід зазначити, що серед всього набору загроз та ризиків існує певна ієрархія, за силою впливу та рівнем катастрофічності для бізнесу загрози серйозно різняться. Так, політичні ризики або ризики невідповідності законодавству є для бізнесу визначальними, оскільки здатні незалежно від того, наскільки якісно здійснюється робота з мінімізації ризиків інформаційної безпеки фізично знищити бізнес.

Список використаних джерел:

1. Цвілій О.О. Системи управління інформаційною безпекою: гармонізація з міжнародними стандартами, правилами та процедурами. / Перша всеукраїнська науково-практична конференція «Перспективні напрями захисту інформації». Збірник тез. – 2015. – с. 107-11.

2. Керівництво із застосування ризик-орієнтованого нагляду, FATF, Париж. 2021 URL: www.fatf-gafi.org/publications/documents/Guidance-RBA-Supervision.html

3. Орлов П.І., Духов В.Є. Основи економічної безпеки фірми: Навчальний посібник. - Х.: ТОВ «Прометей-Прес», 2004. – 284 с.

4. Закон Парето URL: <https://www.forbes.ru/forbeslife/489362-zakon-pareto-ili-pravilo-80-20-kak-dostigat-bol-sego-pri-minimal-nyh-usiliah>

5. Бритва Оккама. URL: http://ni.biz.ua/1/1_11/1_11410_spisok-hudozhestvennih-tekstov-dlya-obyazatel'nogo-chteniya-po-kursu.html

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТАМИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ПОВЕРНЕННЯ

*Родченко С. С., канд. екон. наук, доцент, Левченко В. О., магістр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Банки вимагають забезпечення позик, тому що вони хочуть знизити ризик втрати грошей, якщо позичальник не зможе повернути кредит. Забезпечення позик – це спосіб гарантувати, що банк отримає свої кошти назад, навіть якщо позичальник не сплатить борг [1]. Забезпечення позик може бути різним. Наприклад, позичальник може передати банку право власності на своє майно, таке як автомобіль, квартира або земельна ділянка. Це називається заставою. Якщо позичальник не виконує своїх зобов'язань, банк може продати заставне майно і погасити борг [2].

Інший спосіб забезпечення позик – це порука. Порука – це коли третя особа, наприклад родич, друг або співробітник, бере на себе відповідальність за повернення кредиту в разі невиконання позичальником своїх зобов'язань. Поручитель зобов'язується повернути всю суму гарантованого боргу, незалежно від того, визнає його повною мірою позичальник чи ні [2].

Забезпечення позик дає банкам більшу впевненість у тому, що вони отримають свої гроші назад. Також це дозволяє банкам пропонувати позичальникам кращі умови кредитування, такі як нижчий відсоток, довший термін або більша сума. За матеріалами сайту значиться, що управління проблемною заборгованістю вітчизняних банків може включати такі шляхи: формування єдиного кредитного реєстру для банків, застосування інноваційних технологій та методик для оцінки платоспроможності клієнтів, поширення практики купівлі проблемних кредитів компаніями-колекторами, застосування факторингу [2].

Інше джерело описує структуру банківської системи України, яка складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків. Банки поділяються на універсальні та спеціалізовані банки за видами послуг. Національний банк України здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення [3].

Існує декілька способів забезпечення повноти та своєчасності повернення позик (рис.1).

Забезпечення кредиту майном – це коли позичальник передає кредитору право власності на певне майно як гарантію своєчасної сплати боргу, тобто при невиконанні своїх зобов'язань, кредитор відчужує майно і може його продати та погасити борг.

Гарантія - це взяття відповідальності за несплату боргу третьою особою бере на себе відповідальність за повернення кредиту в разі невиконання позичальником зобов'язань, і зобов'язується повернути всю суму гарантованого боргу, незалежно від того, визнає його повною мірою позичальник чи ні.

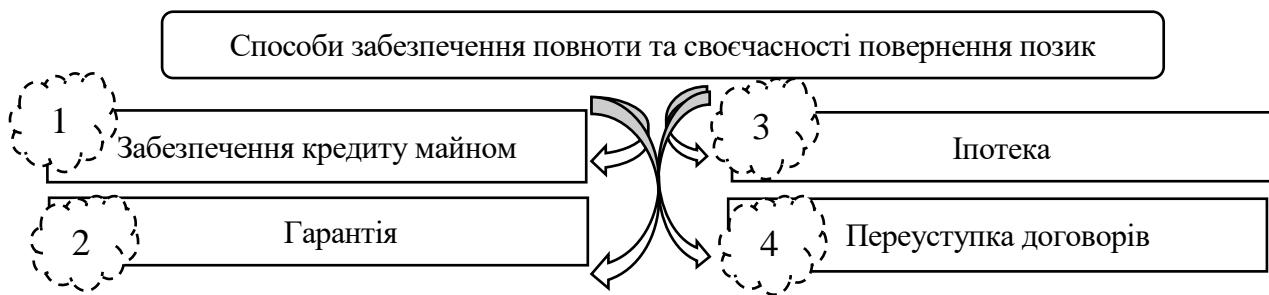

Рис. 1 - Основні способи забезпечення повноти та своєчасності повернення позик

Іпотека означає, що позичальник передає кредитору право вимоги на певне нерухоме майно як забезпечення своєчасної сплати боргу. Якщо позичальник не виконує своїх зобов'язань, кредитор має право продати іпотечне майно і погасити борг.

Переуступка договорів, яка означає, що позичальник передає кредитору право вимоги на певний дохід або майновий правочин як забезпечення своєчасної сплати боргу. Якщо позичальник не виконує своїх зобов'язань, кредитор має право одержати дохід або виконати майновий правочин за рахунок боргу.

Кожен з цих способів має свої переваги та недоліки для обох сторін договору про надання кредиту. Вибір способу забезпечення повернення кредиту залежить від багатьох факторів, таких як сума та строк кредиту, тип та стан майна, ризик неплатежу, законодавство та інше.

Список використаних джерел:

1. Кантерман О. Договори застави та поруки: забезпечення для кредитів і позик. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce>
2. Управління проблемними кредитами банків. URL: btie.kart.edu.ua
3. Матеріали сайту. URL: vue.gov.ua

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНИХ КОШТІВ

*Родченко С. С., канд. екон. наук, доцент, Слепцов Д. Є., магістр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

У сьогоденні економічних умовах поле економічних досліджень широкіше та неосяжне. Важливе значення для економіки держави мають фінансові ресурси банківського сектора і загалом успішність фінансової системи країни. Комерційний банк може здійснювати внутрішні операції в рамках акумульованих наявних ресурсів. Тому якщо банк створює свої ресурси за рахунок короткочасних джерел, то відповідно використання довгострокових кредитів є обмеженим. Отже, кількість і якість грошей, тобто фінансові ресурси, визначають обсяги та напрями діяльності банківських установ. У цьому сенсі постає питання аналізу та оптимізації комерційних депозитних операцій.

Банки за ринковими умовами дуже підходять для забезпечення безперервної економічної діяльності країни, адже державна банківська система є способом підтримки економічного зростання, яка направлена на те, щоб забезпечити економіку достатнім обсягом фінансових ресурсів. Важливе значення для забезпечення фінансування і кредитування розвитку держави мають саме комерційні банки, бо саме банківські установи можуть акумулювати вільні кошти як фізичних, так і юридичних осіб та вивільнити їх на направлення на розвиток окремих галузей та підприємств.

Сума грошей, що знаходяться в обігу банків і використовуються ними для виконання практичних операцій називаються ресурсами банків, які залежно від їх походження та складу поділяються на власні (особисті) та залучені кошти. За словами експертів С. Carson, S. Ingves, ідеальна пропорція при поєднанні ресурсів банків, коли залучені кошти становлять від 70% до 80% в загальному обсязі банківських коштів [1].

Прибуткова діяльність комерційного банку не може бути гарантована без ведення спланованої депозитної політики та роботи банку з депозитними коштами і це економічно виправдано. Депозитна політика банку не лише розглядає специфіку діяльності організації, але й враховує специфіку потенційних клієнтів, стратегічні напрямки розвитку банку, соціально-економічні умови, в яких функціонує банківський ринок, основні індикатори та показники результативності та рентабельності банку.

При формуванні такої політики керівництво банку ставить перед собою комплекс цілей: збільшити обсяг ресурсної бази, зменшити витрати на залучення ресурсів, а також підтримання контрольованого рівня ліквідності. Депозити до запитання, які дають можливість вільно вносити гроші на депозитний рахунок і повертати їх за потреби без обмежень, займають лідируючі позиції серед видів строкових вкладів. Їх фактичний обсяг за останні роки становить 46-47% від загальної кількості залучених коштів.

Як зазначає G.A. Salvo, доларизація активів і пасивів банку, негативно впливає на ліквідність банку внаслідок наявності нерівності, дисбалансу валютних коштів [2]. Що ще страшніше, так це невідповідність обсягів довгострокових депозитів і довгострокових кредитів в іноземній валюті. Суб'єкти вітчизняної економіки намагаються зберегти купівельну спроможність власних коштів через конвертування коштів та заміни їх на іноземну валюту.

Для аналізу динаміки депозитних операцій комерційного банку можна використати такі методи:

1. Порівняльний аналіз обсягу, структури та темпів зростання депозитних ресурсів за різними періодами, видами валют, строками розміщення, суб'єктами розміщення тощо.

2. Коефіцієнтний аналіз показників ефективності, ліквідності, рентабельності та ризиковості депозитних операцій за допомогою таких коефіцієнтів, як середньозважена процентна ставка за депозитами, частка депозитних вкладень у загальному обсязі пасивних операцій, частка депозитних вкладень у грошовому агрегаті M2 тощо.

3. Факторний аналіз впливу різних факторів на зміну обсягу та структури депозитних ресурсів, таких як інфляція, курс національної валюти, процентна політика НБУ, податкове навантаження, конкуренція на банківському ринку тощо.

Список використаних джерел:

1. Carson, C., Ingves S. Financial Soundness Indicators. *IMF Board Paper*. May, 14, 2003. P. 2 - 43.
2. Calvo, G.A. Testimony on dollarization / G.A. Calvo. // Committee on banking and financial services. Washington, DC. [Electronic resource]. – Available at: https://www.researchgate.net/publication/247715244_Testimony_on_Full_Dollarization

ОБЛІК КРЕДИТНИХ КОШТІВ ТА РИЗИКИ ПРИ ОФОРМЛЕННІ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Родченко С. С., канд. екон. наук, доцент, Якубець Д. О., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

При організації кредитних операцій виникають різні ризики, які можуть призвести до втрат або зниження прибутковості банку. Ось деякі з них (рис.1):

Рис. 1 - Ризики при організації кредитних операцій

Валютні ризики можуть призвести до збитків або до отримання доходів в залежності від зміни курсу валют. Операційний ризик містить також параметри юридичного ризику, тобто за умов порушення вимог законодавства, договорів та угод, прийнятої практики і різного тлумачення нормативних документів та законодавчих актів.

Облік кредитних коштів залежить від виду кредиту, терміну, валюти, відсоткової ставки, забезпечення та інших умов. Основні положення обліку кредитів банку та позик, проводки в бухгалтерському обліку: 1) сума отриманого кредиту не є доходом, а є зобов'язанням перед кредитором, яке обліковується на рахунках 50, 60 або 61, залежно від терміну погашення; 2) витрати на оплату відсотків за користування кредитом включаються до складу фінансових витрат і обліковуються на субрахунку 95-1; 3) розрахунки по нарахуванню і погашенню відсотків по кредиту ведуться на субрахунку 68-4; 4) витрати на сплату штрафів і пені за порушення умов кредитного договору включаються до складу інших операційних витрат і обліковуються на субрахунку 94-8.

Важливе значення має персонал банку при оформленні кредитів, який не лише веде облік кредитних коштів, але й може бути суб'єктом ризику. Персонал банку впливає на операційні ризики наступними способами:

1. Неналежна кваліфікація. Якщо працівники банку не мають достатнього рівня знань, навичок, досвіду або мотивації для виконання своїх обов'язків, це може призвести до помилок, затримок, конфліктів, штрафів або втрат [1].

2. Несумлінна поведінка. Якщо працівники банку навмисно або з корисливих мотивів порушують правила, норми, етику або законодавство, це може призвести до шахрайства, викрадення, втручання, маніпуляції, репутаційних ризиків або судових позовів [2].

3. Недостатня комунікація. Якщо працівники банку не мають чітких інструкцій, цілей, очікувань або зворотного зв'язку від керівництва або колег, це може призвести до нерозуміння, невиконання, конфліктів, низької продуктивності або незадоволеності [3].

Банки надають кредит на користь клієнтам з декількох причин: 1) для залучення нових клієнтів і збереження лояльності старих, завдяки кредитам банки розширюють спектр послуг і можуть пропонувати клієнтам різні фінансові продукти; 2) для отримання прибутку від виплати процентів, чим більше кредитів банк видає, тим більше він заробляє; 3) для покращення ліквідності та солвентності. Адже банки мають мати необхідну кількість коштів для задоволення запитів клієнтів. Саме кредити дають можливість банкам планувати грошові потоки і управляти активами та пасивами.

Список використаних джерел:

1. Інтернет-матеріали. URL: global-national.in.ua
2. Інтернет-матеріали. URL: minfin.com.ua
3. Інтернет-матеріали. URL: moyaosvita.com.ua⁴. ird.gov.ua

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Романенко О. Б., Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Протягом останніх десятиліть реалізація інфраструктурних проектів в багатьох країнах світу успішно здійснювалася на основі державно-приватного партнерства (ДПП) – співробітництва держави та приватного бізнесу.

Державно-приватне партнерство – це оформлена договором форма узгодженої, конструктивної взаємодії держави (органів місцевого самоврядування) з приватним бізнесом, що передбачає взаємний розподіл ризиків і винагород у спільній діяльності щодо забезпечення поступального економічного розвитку державних (комунальних) підприємств та надання населенню якісних послуг [1, с. 67].

Попри наявність широких можливостей для держави розширювати свій фінансовий, технічний та управлінський потенціал у сфері публічних послуг, деякі проекти ДПП не мали успішного результату впровадження. Враховуючи їх складність та масштабність, значну тривалість проекту, невизначеність зовнішнього середовища, реалізація угоди може бути унеможливлена впливом великої кількості ризиків.

Ризиком державно-приватного партнерства є ймовірність настання несприятливої події, котра призводить до повної або часткової втрати ресурсів, недоотримання очікуваного соціально-економічного ефекту, недосягнення цілей реалізації проекту ДПП [2, с. 100].

У науковій літературі основним підходом до розподілу ризиків між сторонами є принцип ефективності, тобто ризики розподіляються між державним і приватним сектором відповідно до можливості кожної із сторін управляти ними. Однак, на практиці процес розподілу ризиків є складнішим і повинен враховувати наступні аспекти: ризик має нести та сторона, яка зацікавлена в активному управлінні ним, володіє або матиме ресурси, необхідні для вирішення питань, пов'язаних із ризиками по мірі їх виникнення з тим, аби зменшити їх негативну дію на проект, і має доступ до необхідних технологій та ресурсів для управління ризиком по мірі його прояву, може управляти ризиком з найменшими витратами і може забезпечити оптимальне співвідношення ціни та якості [3].

Традиційно, для більшості інфраструктурних проектів, що базуються на проектній схемі фінансування, вважається, що певні ризики (наприклад, ризик попиту, окремі фінансові ризики, ризик невчасного завершення проекту) перекладаються на проектну компанію незалежно від ролі, яку остання відіграє у проекті. За додаткові зобов'язання нести певні ризики така компанія отримує компенсацію у вигляді більш високої норми прибутку. Однак, оскільки на практиці проектне фінансування ДПП здійснюється переважно за рахунок кредиторів, а не інвестицій державного чи приватного партнерів, то кредитори намагаються обмежити взяті на себе проектною компанією ризики і вимагають,

щоб проектна компанія якомога більшу їх частину переклала на контрагентів проекту: споживачів послуг, покупців продукції, підрядників та субпідрядників, операторів тощо. Ефективний діапазон розподілу ризиків з позицій держави зображено на рис.1.

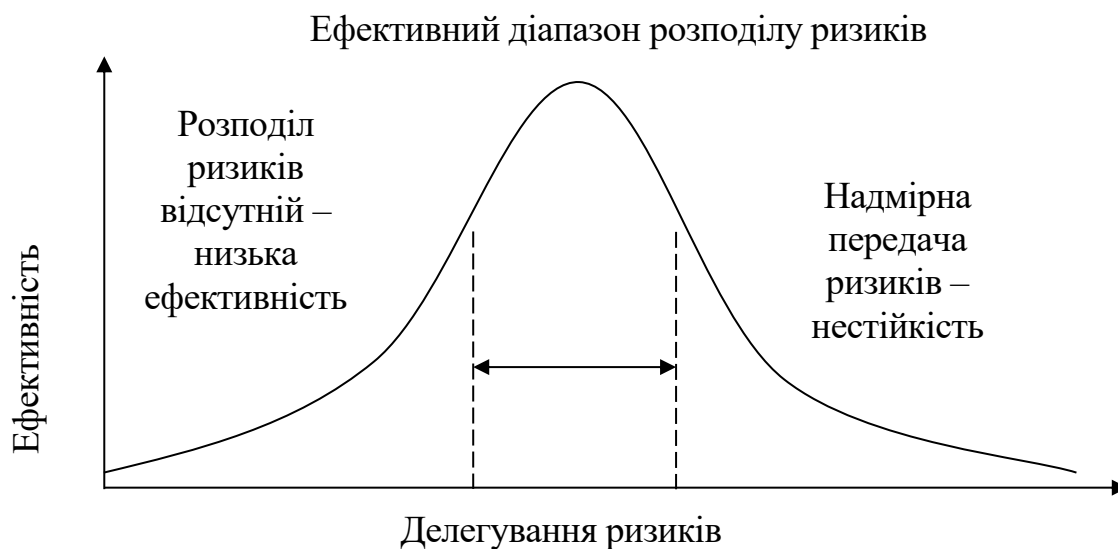

Рис.1 – Ефективність розподілу ризиків проектів ДПП з позицій держави

Для проведення оцінки можливих ризиків проекту державно-приватного партнерства необхідно здійснити його експертизу. Складові експертизи проекту ДПП наведено нижче.

Таблиця 1 – Складові експертизи проекту ДПП.

Аналіз стабільності економічного середовища
макроекономічний аналіз: фактичні та прогнозні коливання цін, витрат, рівня виробництва, доступності та якості, рівня конкуренції, попиту; наявність і місце розташування постачальників, чинників виробництва і провайдерів послуг; гнучкість, розвиненість і структурованість ринку праці, наявність кваліфікованих кадрів; фактичний та прогнозний рівень інфляції, процентних ставок, обмінного курсу, вартості та наявності трудових ресурсів, матеріалів і послуг; загальний стан інфраструктури, адміністративні витрати при імпорті-експорті товарів і послуг тощо.
Аналіз стабільності політичного середовища, законодавчий/нормативний аналіз
- форс-мажорні події (революція, зміна влади, війна, політичні заворушення тощо); - державне регулювання та оподаткування проекту, умови ведення бізнесу в довгостроковій перспективі (виконання зобов'язань державою, захист прав власності, надання гарантій, управління активами, ризики, пов'язані з оподаткуванням, можливість внесення змін до законодавства, за період реалізації проекту тощо); наявність, доступність та ефективність юридичного арбітражу, у тому числі час і кошти, необхідні для судових розглядів і виконання судових рішень; наявність гарантій щодо прав, які надаються кредиторам, тощо.

Фінансова експертиза проекту
фінансова стійкість проекту, його бізнес-план і прогнозовані доходи, а також питання, пов'язані з фінансовими ризиками: дані стосовно коливань обмінного курсу, рівня інфляції та відсоткових ставок, доступність механізмів хеджування, страхових угод, а також національний інструментарій та заходи щодо запобігання фінансових ризиків. Перевірка вразливих місць та "запасу міцності" проекту в разі настання ризиків – зокрема через процедуру так званого "стрес-тестування" фінансових коефіцієнтів (співвідношення позикових і власних коштів, коефіцієнта покриття кредитної заборгованості, коефіцієнта покриття боргу та норми прибутку тощо).
Аналіз технічної та технологічної придатності проекту
можливість отримання дозволів та погоджень на використання техніки і технологій, прийнятність графіка будівельних робіт, їхньої вартості, прогнозування витрат на експлуатацію, технічне обслуговування, ремонт, відновлення тощо.

В залежності від стадії життєвого циклу проекту існують наступні категорії ризиків ДПП [4, с.61]:

- Ризики, що виникають на етапі техніко-економічного обґрунтування проекту. Наприклад, екологічні ризики, неотримання всіх необхідних дозвільних документів, неможливість отримання/купівлі необхідної земельної ділянки, протести громадськості, низький рівень прийняття державних рішень, політичний супротив тощо.

- Ризики, що виникають на етапі фінансування проекту. До них відноситься коливання відсоткової ставки, зміни законодавства, низький рівень розвитку фінансового ринку, нереалістична оцінка вартості проекту, низький рівень зацікавленості інвесторів проектом та інші.

- Ризики, що виникають на етапі проектування об'єкту (велика кількість змін дизайну та характеристик; використання неперевіраних технологій; низький рівень кваліфікації тощо).

- Ризики, що виникають на етапі спорудження об'єкту. Наприклад, перевищення запланованого рівня витрат, затримки, екологічні забруднення, форс-мажори, низький рівень кваліфікації працівників, ненадійність залучених підрядників тощо.

- Ризики, що виникають на етапі експлуатації об'єкту. До них можуть відноситися низький рівень попиту, фактичне перевищення прогнозованих витрат на утримання, зміни у законодавстві, протести громадськості через занадто високі ціни, форс-мажори та інші.

Після класифікації ризиків необхідно провести якісну і/або кількісну оцінку даних ризиків з метою виявлення їх значимості і оцінки їхніх параметрів, а також величини можливого економічного збитку внаслідок їх настання та інших показників, необхідних для прийняття рішень про управління даними ризиками. Для кількісної оцінки потенційних ризиків досить часто використовують методи, які базуються на теорії ймовірності,

наприклад, метод Монте-Карло, а також для оцінки використовують аналіз чутливості та аналіз сценаріїв, розрахунок фінансових показників [4, с.61].

Таким чином, управління ризиками має бути спрямоване на виявлення, запобігання, стримування та зниження ризиків в інтересах проекту. Лише узгоджені спільні дії державного та приватного партнерів дозволять ефективно управляти ризиками державно-приватного партнерства та досягти поставленої власної та загальної мети.

Список використаних джерел:

1. Кайданник О. Б. Теоретико-методологічні підходи до визначення поняття державно-приватного партнерства / О.Б. Кайданник // Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. – 2014. – Випуск 681. – С. 63-68. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_ec_2014_681_15

2. Бабяк Н. Д. Контролінг ризиків проектів державно-приватного партнерства [Електронний ресурс] / Н. Д. Бабяк // Фінанси України. – 2014. – № 6. – С. 95-111. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fu_2014_6_10.pdf

3. Бондар Н. М. Державно-приватне партнерство у розвитку інфраструктурних галузей регіонів України: ризики учасників та їх ефективний розподіл [Електронний ресурс] / Н. М. Бондар. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/1792/1/Bondar.pdf>

4. Ярошенко Л. Ризики державно-приватного партнерства та управління ними / Л.Ярошенко // Журнал «Ринок Цінних Паперів України». – 2018. – №1-2. – С. 57-63. – Режим доступу: <http://securities.usmdi.org/PDF/1059.pdf>

АНАЛІЗ ВІДМІННОСТЕЙ В ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ МІЖ ВІТЧИЗНЯНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Ромашко О. М., канд. екон. наук, Закревська О. М., магістр, Державний торговельно-економічний університет

Сьогодні перед управлінцями постають нові проблеми, серед яких є облік дебіторської заборгованості. Чим більше вітчизняних підприємств виходять на світовий ринок, тим більша увага приділяється веденню фінансового обліку та складання фінансової звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів. Тому питання щодо злагодженості національних та міжнародних стандартів по відношенню до обліку дебіторської заборгованості набуває великої актуальності в Україні.

Всі Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в обов'язковому порядку мають складатися до вимог Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та Міжнародних стандартів фінансової звітності. Однак деякі розбіжності присутні, у зв'язку з цим необхідно провести порівняльний аналіз НП(С)БО та МСБО, МСФЗ та визначити їх спільні та відмінні риси.

Варто відзначити, що в Україні існує окреме положення для регулювання обліку дебіторської заборгованості НП(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”, а в зарубіжних країнах не передбачено єдиного документу для цього об'єкту

обліку. В міжнародній практиці певні аспекти дебіторської заборгованості визначені в: МСФЗ 9 [2], МСБО 32 [3], МСБО 39 [4].

Перш за все доречно почати розглядати відмінності в обліку дебіторської заборгованості з трактуванням понять. В національному положенні чітко визначено термін “дебіторська заборгованість”. Втім за міжнародними стандартами такого визначення, як “дебіторська заборгованість” не представлено. Тим не менш МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» окреслюють дебіторську заборгованість як фінансовий актив. (табл.1).

Таблиця 1 — Порівняння терміну “дебіторська заборгованість”

НП(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”	МСБО 32 “Фінансові інструменти: подання”
Визначення	
Дебіторська заборгованість — сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.	Дебіторська заборгованість — це фінансовий актив, який являє собою контрактне право отримувати грошові кошти в майбутньому.

Таблиця розроблена автором на основі [1], [3]

На підприємстві дебіторська заборгованість формується коли відбулася реалізація товарів, робіт, послуг у випадку затримки оплати або ж перерахування авансових платежів за товари, роботи та послуги якщо постачальник не виконав своїх вимог. (табл.2)

Таблиця 2 — Порівняння визнання та оцінки дебіторської заборгованості

НП(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”	МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”
Визнання	
- існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод - може бути достовірно визначена її сума	Визнання фінансового активу відбувається тоді, коли організація стає стороною контракту (договори), при виникненні зобов'язання по фінансовому інструменту.
Визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації товарів, робіт, послуг	
Оцінка	
Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги оцінюється за первісною вартістю.	Визнання оцінюється за справедливою вартістю, до якої додаються витрати на операцію. Після первісного визнання оцінюється по амортизованій собівартості.

Таблиця розроблена автором на основі [1], [4]

Оцінка дебіторської заборгованості розпочинається з аналізу, який включає в себе складання списку всіх дебіторів, визначення строків повернення боргу і оцінку ймовірності повернення такого боргу в рамках угод, укладених з цими дебіторами. Якщо при аналізі виявляється, що повернення боргу у встановлені строки неможливе або є простроченою заборгованістю, то потрібно прийняти заходи для вирішення цієї ситуації. У фінансовій звітності ця заборгованість, згідно з міжнародною практикою, відображається з урахуванням безнадійних

боргів. Українська практика передбачає коригування цієї заборгованості за рахунок резерву сумнівних боргів. (табл.3).

Таблиця 3 — Порівняння резерву сумнівних боргів

НП(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”	МСБО 9 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”
Резерв сумнівних боргів	
Величина резерву сумнівних боргів визначається за одним із методів: <ul style="list-style-type: none"> • застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; • застосування коефіцієнта сумнівності. 	Оцінка ймовірності стягнення боргів від кожного дебітора та створення резерву для сумнівних боргів обмежується лише тими дебіторами, в яких є сумніви щодо можливості повернення заборгованості.

Таблиця розроблена автором на основі [1], [4]

Основна трудність у визначенні вартості дебіторської заборгованості виникає, коли складається фінансову звітність. (табл.4)

Таблиця 4 — Порівняння класифікації та відображення у фінансовій звітності

НП(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”	МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”
Класифікація	
Класифікація дебіторської заборгованості здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення: <ul style="list-style-type: none"> • поточна; • довгострокова; 	Дебіторська заборгованість поділяється на: <ul style="list-style-type: none"> • ініційовану підприємством; • не ініційована;
Відображення у фінансовій звітності	
За чистою реалізаційною вартістю	Дебіторська заборгованість не включається до балансу, окрім суми, відведеної як резерв для сумнівних боргів.

Таблиця розроблена автором на основі [1], [4]

Провівши порівняльний аналіз національних та міжнародних стандартів в питаннях обліку дебіторської заборгованості можна дійти висновку, що присутні певні відмінності. МСБО, МСФЗ окреслюють загальні поняття обліку, без певної деталізації, а НП(С)БО чітко встановлює норми ведення обліку дебіторської заборгованості. Тому для зближення національної системи обліку до відповідних міжнародних стандартів, потрібно використовувати міжнародний досвід. Це допоможе збільшити повноту, значущість і надійність облікової інформації для більш ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Список використаних джерел:

1. Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" Мінфін України; Наказ, Положення від 08.10.1999 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 “Фінансові інструменти” URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/IFRS_09_ukr_2022.pdf

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 “Фінансові інструменти: подання” URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2032_ukr_2022.pdf

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка” URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E_39_ukr_2022.pdf

ДО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ОСНОВНИХ КОМПАНІЙ З КАСКО СТРАХУВАННЯ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ

Ромашко О. М., канд. екон. наук, Опшитош М. В., здобувач освіти, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Вітчизняний ринок автострахування є нестабільним та характеризується структурними змінами. Спостерігати за цими змінами можна відносно двох показників: страхових премій та страхових виплат. Як саме змінювались страхові премії та виплати провідних компаній, ми можемо побачити розглянувши дані з сайту forinsurer.com [1] з 2020 по 2022 рік включно, де наочно показано всю динаміку змін цих двох основних величин, таблиці 1-3.

Таблиця 1 - Основні показники роботи страхових компаній з КАСКО страхування за 2020 р.

№	Страхова компанія	Премії, тис.грн	Виплати, тис.грн	Рівень виплат, %
1	ARX	1 611 620	669 305	41,5
2	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	1 032 341	429 404	41,5
3	УНІКА	807 164	300 611	37,2
4	УСГ	579 987	342 828	59,1
5	ТАС СГ	453 064	269 489	59,4
6	УНІВЕРСАЛЬНА	446 934	158 712	35,5
7	ІНГО	428 281	234 206	54,6
8	ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ	386 434	130 587	33,7
9	PZU УКРАЇНА	382 931	187 477	48,9
10	ВУСО	309 321	129 533	41,8

Пораховано авторами за даними [1]

У 2020 році відмічено, що найбільший рівень виплат спостерігається у таких компаній, як «ТАС СГ»(59, 4 %), «УСГ»(59,1 %) та «ІНГО»(54, 6 %), незважаючи на те, що величина страхових премій у них значно менша ніж у таких компаній, як «ARX», «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ» чи «УНІКА». Незважаючи на значну суму страхових премій, рівень виплат у компаній «ARX», «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ» та ВУСО становить 42 %. Найменший рівень виплат має компанія «ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ».

Маючи уявлення про 2020 рік та його лідерів в автотранспортному страхуванні розглянемо дані за 2021 рік, таблиця 2.

Таблиця 2 - Основні показники роботи страхових компаній з страхування за 2021 р. [1]

№	Страхова компанія	Премії, тис.грн	Виплати, тис.грн	Рівень виплат, %
1	ARX	2 038 951	923 023	45,2
2	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	1 448 889	631 287	43,5
3	УНІКА	929 280	432 149	46,5
4	УСГ	680 246	367 320	53,9
5	ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ	638 447	217 955	34,1
6	ТАС СГ	568 358	353 601	62,2
7	УНІВЕРСАЛЬНА	540 602	216 270	40
8	ІНГО	520 135	295 040	56,7
9	ВУСО	457 125	188 646	46,1
10	PZU УКРАЇНА	412 740	190 534	41

Пораховано авторами за даними [1]

Щодо величини страхових премій, то лідерами так само залишаються «ARX», «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ» та «УНІКА». Проте спостерігаючи за компанією «ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ», відмічено, що за сумою величини страхових виплат, вона піднялась вгору випередивши такі страхові компанії як «ТАС СГ», «УНІВЕРСАЛЬНА» та «ІНГО». Це є свідченням того, що кількість страхувальників, яка користується послугами даної компанії, в період з 2020 по 2021 рік значно зросла. Величина страхових премій зросла майже в 2 рази також в компанії «ARX», проте на відміну від компанії «ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ», рівень виплат цієї компанії зріс на 3,7 %. Варто відзначити компанію «УСГ», яка зуміла зменшити свої страхові виплати на 5,2 % при збільшенні страхових премій на 17%. Проте компанія «УНІКА» при збільшенні страхових премій на 15 % виплатила страхових відшкодувань на 9,3% більше.

Рівень виплат усіх компаній, що є в ТОП-списку за 2021 рік знаходиться в межах від 34,1 % (страхова компанія «ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ» з найменшим показником) до 62,2% (страхова компанія «ТАС СГ» з найбільшим показником). Проте, навіть з таким показником рівня виплат компанія «ТАС СГ» зуміла втриматись на ринку і вже в наступному році значно покращила свої показники.

Перед тим, як аналізувати і робити висновки про зміни в показниках у 2022 році, таблиця 3, звернемо увагу на те, що однією з найбільших причин є початок повномасштабної війни.

Бачимо, що суми виплат в половини компаній значно зменшились. Найзначніша зміна спостерігається в компанії «ТАС». При тому, що страхові премії цієї компанії впали на 10 % порівняно з попереднім роком, її рівень виплат зменшився на 13,2 %. Також суттєві зміни відмічено і для компанії «ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ», адже рівень її виплат збільшився на 15,7 %, і зріс з 34,1 % аж до 49,8 %. Також зауважимо на тому, що рівень страхових премій цієї компанії зменшився на 35% в порівнянні з минулим роком.

Таблиця 3 - Основні показники роботи страхових компаній з КАСКО страхування за 2022 р.

№	Страхова компанія	Премії, тис.грн	Виплати, тис.грн	Рівень виплат, %
1	ARX	1 517 415	695 147	45,8
2	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	1 128 544	548 804	48,6
3	УНІКА	771 119	343 004	44,4
4	УСГ	604 867	284 378	47
5	ТАС СГ	512 759	251 459	49
6	УНІВЕРСАЛЬНА	501 670	164 939	32,8
7	ІНГО	449 755	244 137	54,2
8	ВУСО	442 567	192 535	43,5
9	ЕКСПЕРЕС СТРАХУВАННЯ	412 680	205 633	49,8
10	PZU УКРАЇНА	285 639	136 485	47,7

Якщо говорити про компанію «ARX», то її рівень виплат не змінився, навіть враховуючи те, що розмір страхових премій цієї компанії станом на 2022 рік зменшився більше ніж на чверть (25,5 %). Крім того «ARX» продовжує займати перше місце серед всіх страхових компаній України, навіть станом на перше півріччя 2023 року.

Щодо компанії «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ», то з 2020 по 2022 роки вона стабільно займає 2 місце в ТОП рейтингу. В період 2022 року сума її страхових премій зменшилася на 22 %, а рівень її виплат збільшився на 5,1 %.

Якщо говорити про компанії «УСГ», «УНІКА», «УНІВЕРСАЛЬНА» та «ІНГО», то в 2022 році порівняно з попереднім рівень їх виплат зменшився в діапазоні від 2,1% до 7,2%. Але якщо аналізувати показники їхніх страхових премій, то в середньому вони зменшилися на 12%, а це значить те, що скорочення рівня їх виплат не є випадковим явищем.

Компанія «ВУСО» у 2022 році збільшила свій рівень виплат на 2,5%, незважаючи на те, що сума страхових премій, в порівнянні з минулим роком знизилась на 4%. Крім того попри зменшення суми страхових премій в 2022 році, компанії все таки вдалось обігнати «ЕКСПЕРЕС СТРАХУВАННЯ» за розміром страхових премій майже на 7 % та зайняти 8 місце в рейтингу ТОП-10.

Отже, аналізуючи основні показники лідерів з КАСКО страхування, ми бачимо, наскільки нестабільним є ринок автотранспортного страхування в цілому. Причиною змін є вагомі підстави з різних аспектів життя: соціальних, економічних, політичних, тощо. І не тільки внутрішні показники впливають на ринок страхування та його структуру, а й зовнішні, які найчастіше компанія не може контролювати.

Список використаних джерел:

1. Рейтинг страхових компаній України. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife>

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Рубанова С. Я., викладач обліково-фінансових дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ «Краматорський фаховий коледж промисловості, інформаційних технологій та бізнесу Донбаської державної машинобудівної академії»

В сучасних умовах воєнного стану та високої невизначеності соціально-економічної ситуації та її подальшого розвитку в Україні у першу чергу набуває значення забезпечення надійного та стабільного функціонування системи публічних фінансів країни. Одним з основних для стійкості публічних фінансів є ризики фіскальної стійкості в умовах соціально-економічної нестабільності. Фінансово-бюджетна політика повинна враховувати низку завдань, які стоять на певному етапі розвитку суспільних відносин, що обумовлює необхідність поглиблення методологічних засад її формування. За умов рецесії та фінансової нестабільності держава відіграє вагомий роль у забезпеченні відновлення економічного зростання шляхом стимулювання попиту на товари і послуги, збільшення видатків бюджету на розвиток людського капіталу, модернізацію інноваційної та соціальної інфраструктури. Доцільним є стимулювання інвестиційного й споживчого попиту за рахунок активізації фінансової складової суспільного розвитку з урахуванням часових лагів і ступеню дієвості відповідних економічних заходів. Це підтримує економіку та сприятиме її відновленню зі зменшенням ризиків в умовах повоєнного часу. Бюджетно-податкова політика має сприяти розвитку інституційних секторів економіки, підвищенню рівня фінансової стійкості системи публічних фінансів. Пріоритетними напрямками бюджетної політики є посилення відкритості та публічності державних замовлень, оптимізація системи органів державного управління та об'єктів соціальної інфраструктури, підвищення дієвості системи соціального захисту населення.

Значний дефіцит державного бюджету скорочуватиметься поступово (із 25% ВВП у 2022 р. до 12% ВВП у 2024 р.). Ключовим джерелом фінансування бюджету зараз є міжнародна підтримка. За результатами аналізу та прогнозування фіскальних важелів стабілізації публічних фінансів у їх зв'язку з індикаторами макроекономічного розвитку України (на прикладі показника дефіциту державного бюджету) визначено, що у середньостроковій перспективі зберігаються ризики для публічних фінансів, що виникають у кризових (початок воєнних дій) і посткризових (поствоєнних) умовах, перевищують поточні бюджетні ризики. Так, прогнозна оцінка динаміки продемонструвала такі значення показника дефіциту державного бюджету на період I кв. 2023 р. – IV кв. 2024 р., зокрема I кв. 2023 – 391,97 млрд. грн (20,34 % ВВП); II кв. 2023 – 329,30 млрд. грн (12,88 % ВВП); III кв. 2023 – 272,65 млрд. грн (8,88 % ВВП); IV кв. 2023 – 227,97 млрд. грн (6,42 % ВВП); I кв. 2024 – 198,36 млрд. грн (4,95 % ВВП); II кв. 2024 – 184,70 млрд. грн (3,75% ВВП); III кв. 2024 – 186,19 млрд. грн (3,77% ВВП); IV кв. 2024 – 200,93 млрд. грн (4,11 % ВВП).

Таким чином, оцінка індикаторів, що характеризують ефективність фіскальних важелів економічного розвитку країни, свідчить, що в умовах збереження високих безпекових ризиків, економіка країни в цілому та фінансовий сектор, у 2023-2024 році відновлюватиметься повільно, проте демонструючи певні позитивні тенденції порівняно з попередніми періодами. Для зменшення ризиків для публічних фінансів України необхідно створити нові стабілізаційні інституційні умови, які б забезпечували формування виважених бюджетних рішень і базувалися на жорстких процедурах формування та прийняття бюджету, до яких, зокрема, слід віднести: розробку новітньої моделі функціонування системи публічних фінансів у поствоєнний період в Україні; оновлення підходів до верифікації прогнозів макрофінансових показників, покладених в основу формування бюджету; оцінку ризиків публічних фінансів з урахування ендо- та екзогенних впливів; аналіз середньо- та довгострокових наслідків зовнішніх запозичень для економіки країни та системи публічних фінансів; оцінку впливу видатків з обслуговування та погашення державного боргу на фінансування основних функцій держави; важлива умова забезпечення прозорості в бюджетно-податковій сфері полягає в тому, щоб пропозиції щодо додаткових доходів і видатків бюджету вносились у законодавство, що узгоджуються з поданням проекту державного бюджету; застосування концепції фіскальної консолідації з урахуванням особливостей динаміки макрофінансових показників та їх своєчасного корегування; збільшення продуктивності бюджетних видатків у поствоєнний період. Подальше удосконалення бюджетно-податкової політики має здійснюватися з урахуванням провідного зарубіжного досвіду, можливостей його адаптації до вітчизняної моделі соціально-економічного розвитку та інституційної спроможності державних органів управління.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
2. Офіційний портал Міністерства фінансів України URL: <https://minfin.com.ua/ua>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <https://ukrstat.gov.ua>
4. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Свідер О. П., канд. екон. наук, Храбуст Н. І., магістр, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

BPM (Business Process Management, управління бізнес-процесами) — концепція процесного управління організацією, яка розглядає бізнес-процеси як особливі ресурси підприємства, що безперервно адаптуються до постійних змін. Основні принципи даної концепції — зрозумілість і прозорість бізнес-процесів. Досягається це за рахунок їх моделювання з використанням формальних нотацій,

використання програмного забезпечення для симуляції, моніторингу, моделювання та аналізу бізнес-процесів, динамічного перестроювання моделей бізнес-процесів силами персоналу і засобами програмних систем.

VRM відповідає на наступні питання: яка, де, коли, навіщо і як виконується робота, хто відповідає за її виконання.

Алгоритм оцінювання управління бізнес-процесами підприємства включає шість етапів.

На першому здійснюється системна діагностика бізнес-системи. Після отримання якісних та кількісних показників ефективності управління визначаються проблемні місця та аналізується потенційна можливість підприємства вдосконалити власну діяльність за наявних ресурсів. На даних етапах використовується ряд інструментів аналізу, що дозволяють прийняти раціональні управлінські рішення щодо моделювання та вдосконалення бізнес-процесів.

Найбільш поширеними у використанні серед підприємств є аналітичні методи оцінки та аналізу бізнес-систем. До даних інструментів належать наступні методи (табл. 1).

Таблиця 1 - Аналітичні інструменти оцінки бізнес-процесів

Інструменти	Призначення
Діаграма Ісікави	Графічний спосіб досліджень та визначення суттєвих причинно-наслідкових зв'язків між факторами та наслідками в процесах бізнес-системи; визначаються фактори впливу на результати та витрати
«П'ять запитань»	Ефективний інструмент, який використовується для вивчення причинно-наслідкових зв'язків, виявлення першопричини проблеми, усунення якої може призвести до підвищення ефективності
ABC	Дозволяє визначити ефективність ресурсозабезпечуючих бізнес-процесів; дозволяє виділити основні, другорядні та непотрібні процеси; визначається рівень досягнення оптимального співвідношення між споживчою вартістю виходу бізнес-процесів до витрат на її досягнення.
Аналіз на основі показників КРІ	Фінансова та нефінансова система оцінювання, яка допомагає організації визначити відношення досягнутого рівня важливих показників до зусиль підприємства задля досягнення даного рівня

Джерело: складено та доповнено автором на основі [1, с. 66]

Використання даних інструментів дозволяє усебічно розглянути бізнес-процеси, вчасно виявити недоліки, які необхідно усунути та сильні сторони підприємства, за рахунок яких можна розвивати бізнес-процеси. На основі даних оцінки бізнес-процесів на підприємствах здійснюється моделювання.

На практиці моделювання застосовується для прийняття рішень та побудови бізнес-процесів. В сучасній літературі вчені визначають кілька підходів до визначення поняття "моделювання бізнес-процесів". Моделюванням бізнес-процесів називають [2, с. 316]:

– процес опису бізнес-процесів підприємств, що дозволяє керівникам визначити, яку роботу виконують працівники, а працівникам - яку роботу виконують їх колеги та який кінцевий результат матиме їх діяльність;

– ефективний спосіб пошуку шляху оптимізації діяльності підприємств, що дозволяє визначити, яким чином підприємство має функціонувати у цілому та як організована діяльність працівників;

– засіб, що дозволяє спрогнозувати, вчасно виявити та мінімізувати ризики, що виникають на різних етапах діяльності підприємств.

Метою моделювання бізнес-процесів на підприємствах є формалізація бізнес-системи та візуалізація. Це може здійснюватися в текстовій, табличній та символічній формі [2, с. 317].

Найбільш ефективною є графічна форма, оскільки вона більш зручна для аналітичної обробки інформації. Сформовані моделі мають відображати структуру бізнес-системи підприємства, деталізований опис бізнес-процесів, їх взаємозв'язок та послідовність.

Спрощена графічна модель бізнес-системи має наступний вигляд (рис. 1).

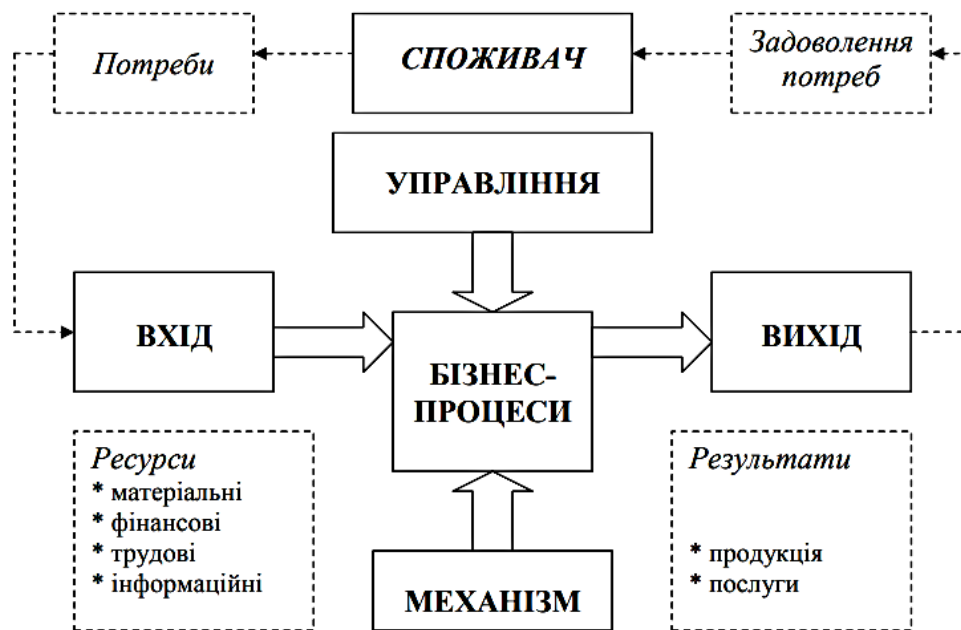

Рис. 1 - Спрощена модель бізнес-процесів підприємства за IDEF
Джерело: складено та доповнено автором на основі [3, с.136; 4, с.33]

З даного рисунку видно, що процесний підхід орієнтований на споживача. Саме споживачі формують попит на товари і послуги певного виду, якості та в певній кількості. Завдяки задоволенню вимог функціонують підприємства, а отже бізнес-система має будуватися з урахуванням цих вимог. При цьому важливим стає кінцевий результат діяльності підприємства. Проте задля отримання запланованого виходу керівники підприємства мають сформулювати бізнес-процеси таким чином, щоб ці результати досягалися максимально ефективно і приносили вигоду підприємству. Для цього важливо здійснювати управління бізнес-процесами. Даний процес має відбуватися від управління входами підприємства до управління виходами.

Проміжним етапом є управління бізнес-процесами, а саме їх механізмом. Кожен процес має бути регламентований, запланований та забезпечений необхідними умовами для функціонування. Зокрема мають бути визначені відповідальні за процес, необхідні операції, задачі кожного з учасників бізнес-процесу, параметри входів та виходів.

Отже, елементи моделі формують функціональний блок. Оскільки кожен з процесів мають власне призначення та функції, вони складаються з різних елементів функціонального блоку. Основними елементами є [4, с.33]:

1. Управління (засоби контролю, такі як стандарти, інструкції та інша регламентуюча документація);

2. Вхід (необхідні ресурси для здійснення бізнес-процесів);

3. Вихід (результат процесу, що може бути ресурсом для наступного процесу або готовою продукцією, яка реалізується споживачам для задоволення їх потреб).

4. Механізм (включає засоби здійснення процесів).

Кожен з елементів відіграє важливу роль і є невід'ємною частиною. Розробка окремого бізнес-процесу здійснюється з урахуванням необхідності формування цих елементів – табл. 2.

Таблиця 2 - Табличний опис бізнес-процесу "Управління задоволеністю клієнтів"

№ з/п	Найменування операції	Короткий опис операції	ресурси		виконавець	термін виконання
			що входять	вихідні		
1	2	3	4	5	6	7
1	Формування даних для обдзвону	Складання таблиці з інформацією про закриті замовлення з бази даних замовлень для обдзвону	База даних замовлень	Таблиця з даними за закритими замовленнями дія обдзвону	Адміністратор департаменту продажів	20 хв
2	Опитування клієнтів про задоволеність	Обдзвін і опитування за анкетною клієнтів про їх задоволеність виконаними роботами	Таблиця з даними за закритими замовленнями для обдзвону, анкета задоволеності	Заповнена таблиця задоволеності клієнтів	служба обдзвону	1 день
3	Передача інформації про задоволеність адміністратору і в службу якості	Заповнена таблиця задоволеності клієнтів передається адміністратору департамент продажів і в службу якості по електронній пошті	Заповнена таблиця задоволеності клієнтів	Заповнена таблиця задоволеності клієнтів	служба обдзвону	У день заповнення

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7
4	Розміщення таблиці задоволеності на корпоративному порталі	Розміщення таблиці задоволеності клієнтів на корпоративному порталі організації	Заповнена таблиця задоволеності клієнтів	Заповнена таблиця задоволеності клієнтів, розміщена на корпоративному порталі	Адміністратор департаменту продажів	15 хв
5	Проведення наради з аналізу зауважень	Проведення наради з аналізу зауважень, прийняття рішень щодо їх усунення та попередження повторень	Заповнена таблиця задоволеності клієнтів	Протокол наради	Керівник служби якості	

Основні бізнес-процеси формуються в залежності від вимог споживачів. Виходом даних процесів є готова продукція або послуги, що реалізуються споживачам. В результаті реалізації підприємство отримує доходи та прибуток, за рахунок чого функціонує підприємство.

Список використаних джерел:

1. Корзаченко О.В. Оптимізація бізнес-процесів українських підприємств: проблеми та перспективи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Випуск 3. С. 64-69.
2. Лисенко О.А. Основні методологічні підходи до моделювання бізнес-процесів на підприємстві. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. Луганськ, 2011. № 13 (167). С. 314-319.
3. Соколова Л.В. Формування механізму застосування процесного підходу у менеджменті підприємства для прискорення адаптації до змін умов ринку. *Бізнес-навігатор*. 2021. № 1. С. 134-139.
4. Дрюченко Л. Д. Упровадження інструментарію моделювання та оптимізації бізнес-процесів у діяльність органів місцевого самоврядування. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2010. Вип. 1 (3). С.32-35.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Севастьяненко О. В., ст. викладач, Вишня А. І., бакалавр, Державний торговельно-економічний університет

Війна завжди стає викликом як для держави, так і для суспільства в цілому. Разом з цим особливо негативний відбиток вона наносить бізнесу. Адже у зв'язку з окупацією певних територій, ведення бойових дій, еміграцією бізнес не може нормально функціонувати. Незважаючи на те, що держава стикається з рядом викликів у різноманітних сферах, вона повинна підтримувати бізнес, адже саме він є одним з основних складових підґрунтя національної економіки. Тому його підтримка з боку держави у цей надскладний час є архіважливою. Центр розвитку

інновацій, Офіс з розвитку підприємництва та експорту, національного проекту Дія.Бізнес спільно з Advanter Group за підтримки Європейського Союзу та в межах Ініціативи для відновлення економіки, розвитку підприємництва та експорту України провели дослідження стану та потреб українського бізнесу під час воєнного стану. За період з 25 травня по 10 червня 2022 року було встановлено, що

- близько 50% бізнесу не працювали;
- 19% були змушені здійснити релокацію;
- серед малого та середнього бізнесу було скорочено понад 1 млн працівників;
- 33,4% адаптувалися та мали стратегію дій [1].

Держава почала йти на поступки для підтримки бізнесу. Надавати допомогу у переміщенні підприємств, що знаходяться на територіях, які наближені або знаходяться у зоні бойових дій. Програма релокації не передбачає обмежень, будь-яке підприємство може повністю або частково перемістити свої потужності. При цьому передбачені максимально короткі строки розгляду заявки, які не перевищують 5 днів. Надається допомога, зокрема, щодо пошуку місця розташування потужностей, з перевезенням, сприяння в розселенні та пошуку нових співробітників, підтримка у відновленні логістики, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту.

З метою забезпечення розвитку бізнесу та його активного функціонування держава пропонує кредити на пільгових умовах. За урядовою програмою "Доступні кредити 5-7-9%" фізична особа-підприємець або юридична особа має змогу отримати позику в сумі 60 млн гривень на строк до 3 або до 5 років, залежно від цілей фінансування. На період дії воєнного стану та місяць після його завершення кредитна ставка становить 0%, а після скасування 5%.

Для вирішення фінансових проблем бізнесу представлений широкий спектр грантів. "ЄРобота"-одна з найпопулярніших державних програм. Вона має на меті створення нових робочих місць, шляхом надання грошової допомоги з створення або відновлення власної справи. При цьому максимальна сума може становити до 8 млн гривень. Станом на 6 квітня 2023 року надійшло 22, 9 тисяч заявок на участь [2].

Варто говорити і про зменшення податкового навантаження. Серед основних поступок для бізнесу є:

- право для всіх підприємців мають не нараховувати, не обчислювати і не сплачувати ЄСВ за себе з 01.03.2022 і протягом усього часу до припинення або скасування воєнного стану в Україні, а також протягом 12 місяців після припинення або скасування воєнного стану;
- підприємці 1 та 2 групи мають право не сплачувати єдиний податок;
- у період мобілізації фізичні особи підприємці 2-3 групи єдиного податку та юридичні особи 3 групи єдиного податку мають можливість не сплачувати єдиний внесок за мобілізованих працівників;
- встановлено мораторій на проведення документальних перевірок правильності нарахування, обчислення та сплати єдиного соціального внеску (крім перевірок, пов'язаних з припиненням юридичної особи або підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця, та таких, що

проводяться на звернення платника єдиного внеску, або таких, що передбачені у Податковому кодексі);

- з початку війни було відтерміновано впровадження реєстраторів розрахункових операцій для всіх фізичних осіб підприємців. Це була тимчасова поступка, з 1 жовтня цього року фізичні особи-підприємці 2, 3, 4 групи та на загальній системі оподаткування повинні обов'язково мати реєстратор розрахункових операцій.

Таким чином, держава намагається за допомогою своїх ресурсів максимально забезпечити функціонування бізнесу в умовах воєнного стану. Щодо відстеження ефективності такої діяльності варто звернутися до статистики Центру розвитку інновацій, Офісу з розвитку підприємництва та експорту, національного проекту Дія.Бізнес, стратегічного агентства Advanter Group. Опитування проводилося в період з 4 по 14 серпня. Індекс активності бізнесу UBI становить 38,23, хоча і повільний, але ріст даного показника відбувається. 9.4% підприємств вказали, що результати бізнесу за 6 місяців 2023 року перевищили очікування, а результати 24,4% підприємств відповідають очікуванням. Також, за результатами 6 місяців 2023 року, 12,8% підприємств майже зупинили роботу. Серед головних перешкод для відновлення бізнесу — недостатня кількість кваліфікованих працівників, відсутність достатнього капіталу, перешкоди з боку регуляторних та фіскальних органів, а також високі податки й збори [3]. Порівнюючи з минулорічними показниками можна відстежити позитивну динаміку, яка з'явилася як у зв'язку з пристосуванням бізнесу до сьогоденних реалій, так і завдяки допомозі держави. Але варто говорити про те, що влада не повинна зменшувати підтримку, а навпаки збільшувати її для максимального розвитку підприємництва в умовах нестабільної сьогоденньої ситуації.

Список використаних джерел:

1. Дія. Бізнес. Регіональні результати дослідження стану та потреб бізнесу в умовах війни.[Електронний ресурс]. URL: <https://business.diaa.gov.ua/cases/novini/regionalni-rezultati-doslidzenna-stanu-ta-potreb-biznesu-v-umovah-vijni>. (дата звернення: 12.11.2023)
2. Дія. Бізнес. Нові робочі місця і розвиток економіки: українці подали майже 23 тисячі заявок за програмою «Робота».[Електронний ресурс]. URL: <https://diaa.gov.ua/news/novi-robochi-miscya-i-rozvitok-ekonomiki-ukrayinci-podali-majzhe-23-tisyachi-zayavok-za-programoyu-yerobota>. (дата звернення: 12.11.2023)
3. Дія. Бізнес. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в серпні.[Електронний ресурс]. URL: <https://business.diaa.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-serpni>. (дата звернення: 12.11.2023)

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Севастьяненко О. В., ст. викладач, Руденко К. В., бакалавр, спеціальності «Цивільне право і процес», Державний торговельно-економічний університет, місто Київ

Страховий ринок є одним з основних елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи України. Він виступає «гарантом» фінансової безпеки,

сприяє уникненню ризикових подій, та ефективному реагуванню на їх наслідки, дозволяючи суб'єктам господарювання безперебійно функціонувати не зазначаючи великих потрясінь та збитків[1].

Основним нормативно-правовим актом, який регулює відносини у сфері страхування, є Закон України "Про страхування". Відповідно до положень статті першої цього Закону, страхування - це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів[2].

Страхові компанії є ключовими елементами страхового ринку, беручи на себе зобов'язання, відповідно до отриманої ліцензії, при настанні непередбачуваних подій покривати певні збитки чи виплачувати страхову суму застрахованій особі.

Майже всі сфери життя із початком військової агресії в Україні зіткнулися із необхідністю вирішувати проблеми, з якими вони не стикалися раніше, а якщо і стикалися, то однозначно не в таких масштабах. Ринок страхування не став виключенням.

Значних загроз для економічної безпеки України, а саме для демографічної, гуманітарної, інфраструктурної та економічної криз, які впливають на всі сфери національного життя, завдало повномасштабне вторгнення російської федерації. Разом з тим, війна та бойові дії вносять принципові корективи і до стану справ у сфері страхування.

Страхові компанії України зіштовхнулися з низкою нових викликів. У перші місяці воєнного стану особливої уваги потребували переміщення персоналу та організації роботи віддалено, відтермінування платежів та розірвання договорів. Також через окупацію територій та проведення бойових дій було зменшено кількість надходжень премій, знищено об'єкти нерухомості, відбулись складнощі виїзду на місця страхових випадків. Саме через це скоротилась кількість центрів обслуговування клієнтів.

Відразу виникає питання, чи є війна підставою для невиконання обов'язків сторонами договору страхування. На нього відповів юрист ЮФ «Правовий Альянс» Олександр Терпай. Він зазначає, що воєнний стан не є підставою для відмови у виплаті страхового відшкодування. Відповідно до ст. 1 Закону України "Про правовий режим воєнного стану", воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження

конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень[3].

Якщо страховий випадок стався у період дії воєнного стану (або до введення воєнного стану але страхова виплата не була здійснена), то сам по собі воєнний стан не є підставою для звільнення від виконання страховою компанією своїх зобов'язань, однак є підставою для застосування інституту форс-мажору[4].

28 лютого 2022 року Торгово-промислова палата України опублікувала на своєму веб-сайті лист щодо засвідчення форс-мажорних обставин у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України. Однак, наявність форс-мажорних обставин також не звільняє страхові компанії від виплати відшкодування. Виходячи зі змісту ст. 617 Цивільного кодексу України, наявність форс-мажору звільняє від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо таке порушення сталося внаслідок непереборної сили (форс-мажору). Таким чином, настання форс-мажорних обставин може бути підставою для звільнення страхової компанії від відповідальності за невиконання страхового відшкодування за умови, якщо між форс-мажором та невиконанням зобов'язання страховика є причинно-наслідковий зв'язок. Відповідно, страхова компанія не може відмовити у здійсненні страхової виплати посилаючись виключно на те, що в Україні введено воєнний стан[5,6].

Згідно з ч. 1 ст. 991 Цивільного кодексу України та ч. 1 ст. 26 Закону "Про страхування" передбачено низку випадків, коли страховик має право відмовитися від здійснення страхової виплати. При цьому цей перелік не є вичерпним, а договором можуть бути передбачені і інші підстави для відмови здійснити страхову виплату, якщо це не суперечить закону[5].

На практиці страховики включають до правил страхування додаткові підстави для відмови у здійсненні страхової виплати, зокрема, пов'язані з війною. Так, страховики наперед відмовляються покривати ризики спричинення збитків унаслідок бойових дій – наприклад, якщо застраховане майно було пошкоджено чи знищено через бойові дії (влучанням куль, снарядів тощо) така шкода не покривається страховиком. Страхування від воєнних ризиків існує як окремий продукт на ринку, але через надмірну вартість в останні роки не є поширеним.

Як правило, шкода, завдана в результаті бойових дій, не визнається страховим випадком. Наприклад, згідно з п. 32.9 ст. 32 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», за договорами ОСЦПВ не відшкодовується шкода, заподіяна в результаті ДТП, якщо вона сталася внаслідок військових конфліктів. Також, схожі по своїй суті положення містяться і в інших нормативно-правових актах, що регулюють конкретні види страхування, а також в договорах добровільного страхування (КАСКО, страхування життя, страхування від нещасних випадків, медичне страхування, страхування здоров'я, страхування майна тощо)[7].

В усіх інших випадках, якщо шкода була завдана не через бомбардування чи обстріл, страхові компанії виплачують страхове відшкодування в

звичайному порядку. Більше того, 27 лютого 2022 року Національний банк України опублікував роз'яснення, в якому рекомендував страховим компаніям спростити процедуру врегулювання випадків, що мають ознаки страхових, зокрема, шляхом використання електронних документів, копій документів[8].

Якщо говорити про наслідки для ринку страхування, то війна призвела до значного зниження розміру грошових надходжень страхових компаній у вигляді страхових премій. Деякі страхові компанії відзначають падіння надходжень більше ніж на половину. При цьому продажі за окремими видами страхування в перші тижні війни навпаки відзначилися зростанням. У першу чергу мова йде про туристичне страхування (яке у разі необхідності дозволило б отримати закордоном медичну допомогу) та про міжнародну систему автомобільного страхування «Зелена картка», що обумовлено масовим виїздом населення закордон. Навіть незважаючи на те, що Національний банк України ще 28 лютого 2022 року повідомив про можливість перетину кордону без полісу «Зелена карта» у прикордонних містах було майже неможливо придати такий поліс, з огляду на те, що у страхових компаній закінчувалися відповідні бланки. Наразі кількість від'їжджаючих закордон громадян скоротилася, а тому, відповідно, і продажі за такими видами страхування повертаються до звичних рівнів.

Наразі стан справ виглядає таким чином, що у ринку страхування навряд є підстави дивитися у найближче майбутнє із оптимізмом. Слід визнати, що страхування не є однією із ключових галузей економіки. Страхування скоріше можна розглядати як «розкіш», додатковий інструмент, який дозволяє мінімізувати ризики. А тому очевидно, що фінансові ресурси після перемоги будуть направлені на відбудову інфраструктури, житла, заводів, транспорту, а не на їх страхування. Щоб застрахувати, наприклад, майно його спочатку необхідно відбудувати або придбати. В умовах обмеженості фінансових ресурсів, грошові кошти будуть направлятися для задоволення першочергових потреб і тому питання страхування відійде на другий план, а може й далі.

Напевно виключенням можуть стати лише деякі види обов'язкового страхування, наприклад, як обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. З огляду на обов'язковість такого страхування, рівень продажів якщо і знизиться, то все ж не так сильно як за добровільними видами страхування.

Таким чином, страхування є тією сферою підтримкою якої державі доведеться приділити особливу увагу та запровадити заходи, що дозволять підтримати галузь, наприклад, шляхом зменшення податкового навантаження або переглядом регуляторних вимог.

Отже, договори страхування є чинними незалежно від введення в Україні воєнного стану, зі стандартними форс-мажорними застереженнями, які застосовуються і в інших видах договорів. Натомість, як правило, страховики не покривають "воєнні" ризики та виключають зони бойових дій і неконтрольовані урядом терени з території страхування. Невизначеність таких зон і територій може бути підставою для спорів зі страховиками, що зараз вимагає завчасної комунікації між сторонами договорів щодо цього питання.

Список використаних джерел:

1. Олійник О.В., Нагаєва Г.О. Страхування: навч. посіб. Харків : ХНАУ, 2020. 252 с.
2. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 12.11.2023)
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015р. № 389-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150389>. (дата звернення: 12.11.2023).
4. Олександр Терпай, юрист ЮФ «Правовий Альянс». Страхування під час воєнного стану: чи є шанси на відшкодування. 31.03.2022 URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210301_strakhuvannya-pd-chas-vonnogo-stanu-chi--shansi-na-vdshkoduvannya. (дата звернення: 12.11.2023).
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. (дата звернення: 12.11.2023).
6. Щодо засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили): Лист від 28 лютого 2022р. № 2024/02.0-7.1. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS36779?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.36737504.1597422306.1699875270-1456879503.1683466468#_gl=1*1q81z4c*_gcl_au*MTI1NTk4ODc0NS4xNjk0NzEzOTkx (дата звернення: 12.11.2023).
7. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 1 липня 2004р. № 1961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text>. (дата звернення: 12.11.2023).
8. Національний банк України. Що потрібно знати небанківським фінансовим установам під час воєнного стану: Роз'яснення. 27.02.2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/scho-potribno-znati-nebankivskim-finansovim-ustanovam-pid-chas-voennogo-stanu>. (дата звернення: 12.11.2023).

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Семенюк Ю. І., аспірант, Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів

Для ефективного функціонування корпоративного сектору економіки України необхідним є впровадження дієвого механізму залучення фінансових ресурсів. Активні воєнні дії, що розпочались у 2022 році призвели до значних руйнувань вітчизняних підприємств, житлового фонду та об'єктів інфраструктури. Подолання наслідків воєнних дій та відновлення нормального функціонування вітчизняного корпоративного сектору потребують значних інвестицій у різні галузі економіки, модернізацію та реконструкцію інфраструктурних об'єктів і ключових підприємств.

Повномасштабне російське вторгнення підірвало фінансову спроможність корпоративного сектору економіки України та вкрай негативно вплинуло на результати діяльності багатьох підприємств. Вітчизняні підприємства наразі часто не тільки не мають достатніх фінансових ресурсів для інвестування в нові капітальні активи, а й стикнулись з їх нестачею для забезпечення виживання в надскладних умовах війни.

Потужним ресурсним потенціалом і каталізатором відновлення та розвитку для підприємств виступає кредитування, оскільки дозволяє господарським суб'єктам відновлювати, розширювати та розвивати нові напрямки підприємницької діяльності, оновлювати обладнання та технології, модернізувати виробничі процеси та розширювати виробничу пропозицію.

Банківські кредити грають ключову роль додаткового джерела фінансування діяльності підприємства. Розвиток ринку банківських послуг для корпоративних клієнтів є закономірним процесом, що відповідає інтересам багатьох суб'єктів господарських відносин, причому не тільки банків, як безпосередньо виробників послуг, а й перш за все підприємств і організацій реального сектора економіки як споживачів банківських продуктів.

Але, внутрішні банківські кредити в умовах війни є малодоступними, дефіцитними або з досить дорогими умовами, тому питання залучення іноземних інвестицій в Україну є дійсно важливим. Одним із найперспективніших напрямків розв'язання проблем фінансування корпоративного сектору, є співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями.

На сьогодні Україна має доступ до різноманітних міжнародних фінансових організацій, які здійснюють кредитування та надають фінансову підтримку країні та її корпоративному сектору. Серед них можна виділити з найбільш відомих та активних міжнародних фінансових організацій, які здійснюють кредитування в Україні наступні:

1. Міжнародний валютний фонд (МВФ) - надає фінансову підтримку та консультації з питань економічної політики.

2. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) - фінансує проекти, спрямовані на покращення інфраструктури, енергоефективності та екології, а також надає фінансову підтримку для розвитку приватного сектору.

3. Світовий банк - надає кредити для розвитку економіки та підвищення соціального рівня життя населення.

4. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) - забезпечує фінансування для проектів, спрямованих на розвиток інфраструктури, енергоефективності, розвиток малих та середніх підприємств, а також інновації та розвиток приватного сектору.

5. Агентство з міжнародного розвитку США (USAID) - забезпечує фінансову та технічну підтримку для розвитку різних секторів економіки, зокрема, здоров'я, освіти, аграрного сектору, енергетики та інше.

В нинішніх складних умовах війни та економічної кризи, інфляції, втрати значної частини ринків збуту корпоративний сектор України знаходиться в глибокому занепаді. Прибутки, власний капітал і внутрішні позики підприємств обмежені. Статистичні дані [2] свідчать, що військові дії вкрай негативно позначились на прямих іноземних інвестицій та обсягах власного капіталу корпоративного сектору України. Прямі іноземні інвестиції є досить нестабільними і у 2022 році вони різко впали до 38 643 млн доларів США. Відповідно до [2] сукупний власний капітал українських підприємств у 2018–2021 роках поступово зростав, а у 2022 році різко скоротився майже у два рази.

Так у 2022 році сукупний власний капітал українських підприємств становив 2226827,6 млн грн, що на 45,8 % менше ніж у 2021.

Існуючі обставини вимагають від вітчизняних підприємств шукати альтернативні джерела фінансування, в якості яких можуть виступати саме кредити міжнародних фінансових організацій.

Прикладом ефективної співпраці з міжнародними фінансовими організаціями в умовах війни є робота з ЄБРР. Так, у зв'язку зі збройним вторгненням російської федерації в Україну Рада директорів ЄБРР у березні 2022 року ухвалила рішення про початковий "пакет заходів для стійкості" для України та країн, постраждалих від агресії в розмірі 2 млрд євро. У межах цього пакета ЄБРР протягом 2022 для України виділив понад 1 млрд євро і має на меті збільшити цю цифру до 3 млрд євро до кінця 2023 року. Його основна увага зосереджуватиметься на допомозі "реальній" економіці – підтриманні енергетичної та продовольчої безпеки, відновленні залізниці, інфраструктури та підтриманні фармацевтичної промисловості [1].

Таким чином, для вітчизняного корпоративного сектору міжнародне кредитування має ряд переваг:

- доступність додаткових фінансових ресурсів - міжнародне кредитування дозволяє компаніям отримати доступ до додаткових фінансових ресурсів, які можуть бути використані для розвитку бізнесу, збільшення обсягів виробництва, запровадження нових технологій та інших інвестиційних проєктів;

- міжнародне кредитування сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних компаній шляхом покращення технологій, підвищення якості продукції та зниження виробничих витрат;

- розширення можливостей експорту - міжнародне кредитування може допомогти компаніям збільшити свої можливості експорту, оскільки вони отримують фінансову підтримку для розширення виробництва та збільшення виробничих потужностей;

- зменшення вартості кредитів - міжнародне кредитування може бути доступнішим за вартістю, оскільки міжнародні фінансові організації можуть надавати кредити на більш вигідних умовах порівняно з комерційними банками;

- підвищення рівня довіри - отримання міжнародного кредиту може підвищити рівень довіри до компанії на міжнародному рівні, що є важливим для залучення іноземних інвесторів та розширення міжнародної співпраці;

- умови міжнародних кредитних угод включають в себе вимоги щодо здійснення реформ в економіці та зниження рівня корупції, що дозволяє покращити бізнес-клімат в країні

- покращення рейтингу кредитного ризику - отримання міжнародного кредиту сприятиме покращенню рейтингу кредитного ризику компанії, що дозволить їй отримувати кредити на більш вигідних умовах у майбутньому.

Серед негативні наслідки застосування міжнародного кредитування для корпоративного сектору в Україні доцільно виділити наступні:

- залежність від зовнішнього кредитування може призвести до погіршення фінансової стійкості корпоративного сектору в разі зміни економічної кон'юнктури або кризових ситуацій;

- міжнародне кредитування може супроводжуватись високими процентними ставками та вимогами щодо забезпечення кредиту, що збільшує фінансові витрати позичальника та зменшує його прибутковість;

- зміна курсу національної валюти може призвести до збільшення заборгованості перед кредиторами та зростання фінансового ризику.

Отже, міжнародні фінансові організації є ключовим механізмом регулювання міжнародної валютно-фінансової системи, а також основним джерелом надання фінансової, технічної та аналітичної допомоги країнам та корпоративному сектору держав на шляху розвитку та здійснення соціально-економічних трансформацій. Також роль міжнародних фінансових організацій найбільш актуальна в періоди кризових явищ, зокрема щодо прогнозів та усунення їх наслідків.

Список використаних джерел:

1. Дубровик-Рохова А. Уся світова економіка відчує наслідки. Газета «День», 18.03.2023. Режим доступу: <https://m.day.kyiv.ua/news/150622-usya-svitova-ekonomika-vidchuye-naslidky>

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України / Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/.

ПОВЕДІНКОВІ АКЦЕНТИ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

*Сідельникова Л. П., д-р екон. наук, професор, Кібенко В. В., магістр,
Херсонський національний технічний університет, м. Хмельницький*

Генерування трансформаційних процесів розбудови системи особистого прибуткового оподаткування є важливим елементом реалізації фіскальної політики України та інтеграції національної економіки до системи європейських і світових господарських зв'язків. Вітчизняна система прибуткового оподаткування за своїм складом та структурою подібна до аналогічних систем розвинутих країн Європи. Разом з тим, на відміну від країн ЄС, система оподаткування доходів громадян в Україні має переважно фіскальний характер, натомість, її регулююча функція не проявлена повною мірою. Значною мірою ці недоліки проявилися під час повномасштабного вторгнення російської федерації, адже Міністерство фінансів України та Державна податкова служба України не мали чіткого плану дій щодо адаптації вітчизняної податкової системи в цілому та механізму прибуткового оподаткування зокрема до реалій воєнної економіки.

Крім того, значна кількість рішень, ухвалених платниками прямих податків, які у підсумку вплинули на обсяги прибуткового оподаткування, приймалися імпульсивно, у стані стресу, депресії, панічних розладів, під впливом когнітивних упереджень, ілюзій та емоцій. Повномасштабне вторгнення росії на територію незалежної України, бомбардування цивільної та критичної інфраструктури, ракетні удари по населеним пунктам, активні

бойові дії та тимчасова окупація частини території країни викликали панічні настрої у суспільстві, пов'язані з підвищеними безпековими ризиками та прямою загрозою життю і здоров'ю населення, наслідками яких стали масова внутрішня та зовнішня міграція, повне згорання або скорочення бізнесу, припинення діяльності сільськогосподарських товаровиробників.

За повідомленням Укрінформ, після року активної фази війни в Україні налічується 7 млн внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО). За даними ООН, станом на 29 жовтня 2023 року за кордоном перебуває 6,2 млн українських біженців, з них статус біженців в країнах Європи мають 5839,9 тис. українців; за межами Європи – 392,1 тис. українців.

За результатами опитування газети «Голос України», соціальними та економічними стимулами вимушених мігрантів до повернення в Україну є: достойно оплачувана робота в Україні (28,3%); вищий рівень життя в Україні (20,7%); відновлення інфраструктури у місті проживання (17,7%); фінансова допомога з боку України (9,4%); відновлення особистого житла (7,0%) [1].

З метою підтримки фінансового і економічного секторів держави, Президент та уряд закликають українців, які мають можливість працювати, повертатися до роботи та відновлювати виробництво. Звісно, для скорішого повернення людей з-за кордону і відновлення трудової діяльності повинні скластися умови, які б стимулювали їх до цього рішення.

На сьогодні вирішення цієї проблеми неможливе, адже ймовірні ризики, які напряму пов'язані з безпекою життя і здоров'я людей, можуть безпосередньо впливати на рішення мігрантів щодо повернення та сповільнювати їх. Російські окупаційні війська продовжують обстрілювати українську територію ракетами, керованими авіабомбами, дронами тощо, що чинить негативний тиск на настрої громадян, бізнесу і логістику.

Внаслідок цього, українці не поспішають повертатися додому (рис. 1).

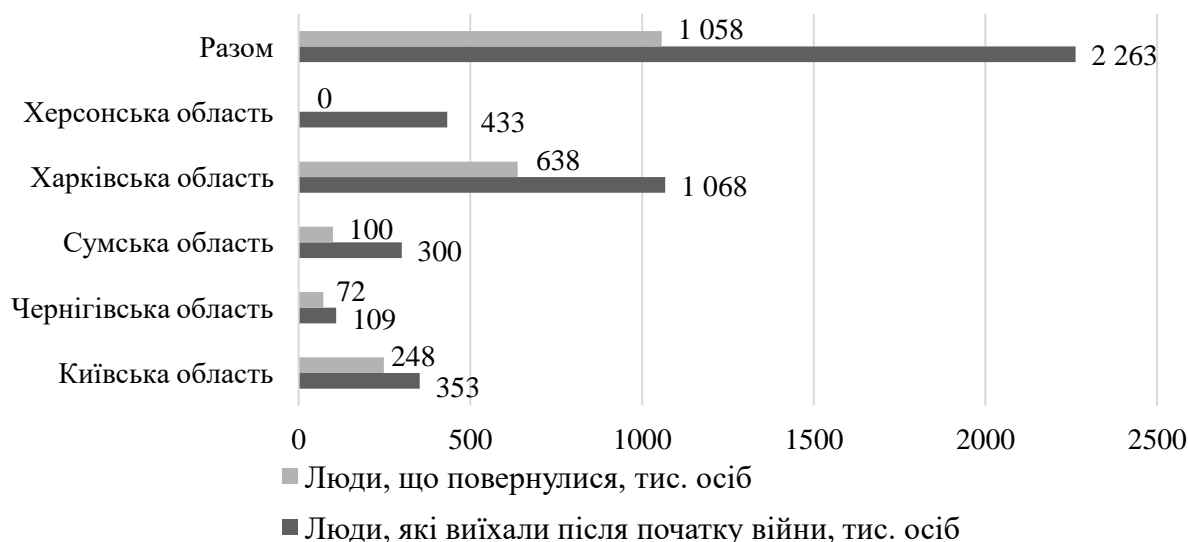

Рис. 1 - Кількість людей, що повернулися на деокуповані території станом на 03.04.2023 року (інформація щодо кількості осіб, які повернулися на територію Херсонської області, – відсутня) *

* Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Вимушена міграція населення України і, відповідно, зменшення кількості працездатних осіб, згорання ділової активності та підприємницької ініціативи, зростання безробіття стали вагомими негативними чинниками реалізації податковою системою функції формування бюджетних ресурсів держави.

Так, за інформацією Міністерства фінансів України про виконання державного бюджету за 2022 рік, на тлі широкомасштабного вторгнення російських військ на територію нашої країни визначено такі основні фактори впливу на рівень виконання дохідної частини бюджету:

- суттєве падіння економіки та ділової активності платників податків;
- масштабна міграція населення - як внутрішня, так і за межі України;
- надання права фізичним особам-підприємцям і юридичним особам перейти на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності зі сплатою єдиного податку за ставкою 2% (замість сплати податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість) [3].

Щодо фіскальних ефектів оподаткування доходів громадян в умовах воєнної економіки, слід зазначити таке.

У 2022 році податкові надходження зведеного бюджету зменшилися порівняно з 2021 роком на 110,6 млрд. грн, або 7,61% (табл. 1). Скоротилися обсяги мобілізації практично всіх податків і зборів, за виключенням податку на доходи фізичних осіб (+20,50%), військового збору (+17,65%), рентної плати за користування надрами (+7,03%), рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України (+5,65%); єдиного податку (+2,04%).

Таблиця 1 - Динаміка податкових надходжень Зведеного бюджету України у 2018-2022 роках *

Показники	Відхилення, 2019/2018		Відхилення, 2020/2019		Відхилення, 2021/2020		Відхилення, 2022/2021	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Податок на доходи фізичних осіб	+41856,2	+19,82	+18144,5	+7,17	+49998,9	+18,44	+65838,1	+20,50
Військовий збір	+3702	+19,77	+1504,0	+6,71	+4679,2	+19,55	+5049,1	+17,65
Податок на прибуток підприємств	+11134,5	+10,49	+1155,0	+0,98	+45372,6	+38,30	-33282,7	-20,31
Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	+320,3	+27,23	+201,4	+13,46	+8,0	+0,47	-219,4	-12,86
Рентна плата за спеціальне використання води	-153	-8,61	-184,4	-11,36	+108,6	+7,55	-85,0	-5,49
Рентна плата за користування надрами	+1893,6	+4,40	+5176,2	+11,52	+32300,5	+64,45	+5796,6	+7,03

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України	-163,4	-6,23	-180,6	-7,35	-107,5	-4,72	+122,7	+5,65
Рентна плата за транспортування	+40,8	+2,79	+68,6	+4,56	-108,9	-6,93	-825,4	-56,42
Податок на додану вартість	+4182	+1,12	+21909,9	+5,79	+135888,9	+33,92	-69488,2	-12,95
Акцизний податок	+4426,6	+3,34	+16773,9	+12,24	+26449,9	+17,19	-64865,7	-35,98
Мито	+3009,4	+11,11	+374,5	+1,24	+7716,6	+25,33	-11931,1	-31,25
Податок на майно	+6721,9	+21,49	-560,5	-1,48	+5809,3	+15,52	-6452,0	-14,92
Єдиний податок	+5706	+19,30	+2760,8	+7,83	+8251,3	+21,70	+943,7	+2,04
Екологічний податок	+1171,1	+23,80	-695,0	-11,41	+591,6	+10,96	-1091,6	-18,23
Інші податкові надходження	+125,3	+65,71	-82,9	-26,23	+157,8	67,70	-88,1	-22,54
Всього	+83973,3	+8,51	+66365,4	+6,2	+317116,8	27,90	-110579,0	-7,61

* Примітка. Складено автором за даними джерел [4].

Отже, попри весь спектр негативних чинників впливу на формування доходів населення як бази оподаткування (насамперед, масовий відтік з України робочої сили) обсяги мобілізованого податку на доходи фізичних осіб збільшилися на 20,50%.

Зазначене зростання є наслідком суттєвого збільшення грошових виплат військовим – на 92,4 млрд. грн порівняно з попереднім роком. Відповідно в структурі податку значна зросла частка ПДФО з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями і особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами, - до 28,93%, хоча у 2020-2021 роках вона становила лише 6,72% і 6,08% мобілізованого податку відповідно.

Натомість, обсяги ПДФО, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати, скоротилися у 2022 році на 20,8 млрд. грн, а його частка у загальному обсязі мобілізованого податку, яка в попередні роки перевищувала 80%, зменшилася до 63,67%. Значні втрати бюджетних коштів є наслідком звуження бази оподаткування податком на доходи фізичних осіб через вимушену міграцію великої кількості працездатного населення. За даними Міністерства економіки України, на територіях, де тривають бойові дії, було зайнято 10 млн працівників, з них щонайменше 5 млн людей втратили роботу.

Вимушена зміна місця проживання негативно впливає на соціалізацію зовнішніх та внутрішніх мігрантів, спостерігається невідповідність раніше набутих стереотипів, цінностей, світоглядних позицій з очікуваннями місцевого населення, усталеними в соціумі цієї країни або цього регіону правилами та нормами. Реакція біженців або переселенців на пережитий страх, втрату житла,

зміну оточення, руйнування планів на майбутнє тощо проявляється у девіантній поведінці. Організм людини використовує стрес для захисту від будь-яких фізичних або психологічних загроз. Стрес змушує організм діяти з метою захисту. Проте довготривале перебування у стані стресу шкідливе. В умовах жорсткого стресу, депресії, панічних розладів, зміни або втрати місця проживання та звичних побутових умов, а іноді і здоров'я, не кожна людина в змозі переформувати своє життя і продовжити ефективно працювати в нових умовах. Багато зовнішніх та внутрішніх мігрантів взагалі не шукають роботу, а розраховують лише на соціальні виплати та гуманітарну допомогу.

Свого часу основоположники поведінкових фінансів відомі американські вчені Д. Канеман та А. Тверські дійшли висновку, що нерациональна поведінка, яку економісти вважали девіантною і випадковою, насправді значно більше розповсюджена, особливо, коли йдеться про прийняття рішень в умовах невизначеності. Коли невизначеність стає домінуючим станом суспільства, а звичні норми не працюють, індивіди починають діяти нерационально. Причому психологи стверджують, що фінансова поведінка – це реакція на соціально-економічну та політичну реальність, яка не викликає оптимізму і породжує тотальну недовіру до всіх інститутів: як політичних, так і фінансових [5, с. 178].

Отже, після перемоги України над країною-агресором ключовими чинниками заохочення українців до повернення з-за кордону мають стати такі:

- співпраця з країнами ЄС відносно допомоги у поверненні біженців після війни задля зміцнення економіки України, збільшення надходжень до бюджету і, як наслідок, зменшення грошової європейської допомоги;

- швидка повоєнна відбудова (відновлення житлових будинків, шкіл, лікарень, об'єктів промисловості та критичної інфраструктури тощо);

- допомога людям з постраждалих регіонів (наприклад, грошові виплати, забезпечення житлом чи субсидіювання його оренди);

- допомога від державних структур (Державної служби зайнятості) чи приватних організацій у пошуку роботи або курсів перекваліфікації [1].

Таким чином, повернення людей та розширення бізнесу в Україні, а також відновлення національної економіки, промислових можливостей та виробництва сприятиме збільшенню фіскального значення податку на доходи фізичних осіб у бюджетних ресурсах держави. Податкова політика у сфері прибуткового оподаткування у повоєнний період має бути направлена на максимальну підтримку малозабезпечених верств населення, збереження і розвиток малого бізнесу, стимулювання інноваційної діяльності тощо і при цьому забезпечувати сталі надходження податків до бюджетів всіх рівнів.

Список використаних джерел:

1. ЦЕС: Як повернути додому вимушених мігрантів з України? *Голос України*. 2023. URL: <http://www.golos.com.ua/article/368771> (дата звернення: 10.11.2023).

2. Крицька І. Скільки людей та бізнесу повернулися на деокуповані території. Інфографіка за областями. *Forbes Ukraine*. 2023. URL: <https://forbes.ua/news/skilki-lyudey-ta-biznesu-povernulisya-na-deokupovani-teritorii-infografika-po-oblastyakh-04042023-12817> (дата звернення: 10.11.2023).

3. Міністерство фінансів України : Інформація про виконання Державного бюджету України за 2022 рік. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 (дата звернення: 10.11.2023).

4. Звітність про виконання Зведеного бюджету України. *Open Budget*. URL: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2023).

5. Шаманська Н., Шаманська О. Теорія поведінкових фінансів: генезис та еволюція. *Світ фінансів*. 2015. № 1. С. 173-184.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

*Солодовнік О. О., д-р екон. наук, професор, Буденна В. М., бакалавр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

В сучасному світі однією з важливих складових успіху бізнесу є його постійне вдосконалення. Основним трендом розвитку економіки упродовж останнього десятиліття є діджиталізація, що ґрунтується на широкому застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та використанні інформації, як форми нематеріального активу. На рівні окремого суб'єкта господарювання використання цифрових технологій створює певні переваги: зростання конкурентоспроможності, оптимізація роботи з великим масивом даних, формування іміджу та репутації підприємства, мінімізація окремих видів витрат, вдосконалення обліку та контролю господарських операцій тощо.

Діджиталізацію можна визначити як сучасний інноваційний етап економічного розвитку, в основі якого знаходиться інтеграція фізичних та цифрових ресурсів у сфері виробництва та споживання, в економіці та суспільстві. Даний етап характеризується новими методами генерування, обробки, зберігання та передачі інформації в усіх сферах людської діяльності. При цьому виникає необхідність організації діяльності підприємства з врахуванням особливостей переходу на нові принципи цифрової економіки, прогнозування можливих супутніх проблем, а також розробки рішень та пропозицій щодо мінімізації негативних наслідків та посилення основного результату діяльності підприємства [1].

Варто відзначити деякі особливості управління процесами на підприємстві в умовах діджиталізації:

- процеси отримання та обробки інформації відбуваються в режимі реального часу;

- діалогова взаємодія елементів середовища;

- швидкий відгук на запроваджені зміни;

- весь процес контролюється та управляється завдяки використанню автоматизованих технологій збору, обробки, аналізу та прогнозування Big Data та хмарних технологій.

Завдяки можливостям хмарних технологій процес реєстрації господарських операцій виходить на новий рівень – обліковий працівник може

виконувати свою роботу в будь-якому місці за межами підприємства, з будь-якого обладнання, підключеного до мережі Інтернет, застосовуючи спеціалізоване програмне забезпечення, що функціонує в діалоговому режимі під час обробки даних і отримання вхідних документів.

При використанні сучасного бухгалтерського програмного забезпечення можна виділити три основні етапи, на яких чітко простежуються можливості впровадження цифрових технологій:

1. Збір та реєстрація первинних даних для обробки в відповідному програмному забезпеченні;

2. Формування господарських операцій, структурування синтетичних та аналітичних рахунків, заповнення довідників постійною інформацією. (на цьому етапі проводиться контроль над веденими даними та правильне відображення їх у програмі);

3. Отримання результатів за звітний період на запит користувача [2].

Слід також зазначити, що при використанні цифрових технологій суттєво змінюється організація документообігу. Як наслідок - відбувається зростання обсягів використання електронних документів та з'являються можливості автоматично створювати первинну документацію й підвищувати рівень безпеки даних. Можна виділити такі варіанти переходу на електронне документування в Україні, як: Сервіс Вчасно; Сервіс Document.Online; М.Е.Doc; Paperless (створена ПриватБанком).

Розглядаючи перспективи діджиталізації обліку слід відмітити таку технологію, як блокчейн, яка дозволяє зберігати дані за допомогою постійного цифрового запису; забезпечувати доступ кожного учасника до актуальної копії бази даних, швидкість і надійність виконуваних операцій; захист операцій і користувачів завдяки децентралізації даних між серверами. Блокчейн та створені в його середовищі смарт-контракти за умови розробки належної нормативно-правової бази здатні істотно змінити форму та процес взаємодії суб'єктів господарювання [2].

З введенням цифрової трансформації економіки виникають потреби в змінах вимог до персоналу. Так, в умовах автоматизації бухгалтерського обліку і інших процесів на підприємствах, фахівці повинні бути підготовленими і володіти цифровими навичками. Для фахівців з бухгалтерського обліку такими навичками є:

- Вміння працювати з таблицями Microsoft Excel, Google Sheets (таблиці);
- Володіти навичками роботи зі спеціалізованими бухгалтерськими програмами;
- Знати як працюють хмарні технології та вміти застосовувати ці знання на практиці;
- Знати як правильно захищати інформацію від кібератак;
- Уміння працювати з документами в Microsoft Word.

На шляху цифровізації можуть існувати деякі проблеми, такі як обмежений бюджет, низька кваліфікація працівників та невисока зацікавленість дирекції в проведенні такого роду вдосконалень. Проте, спрямованість країни на

покращення інноваційних процесів може вирішити деякі проблеми, а також прискорити процес діджиталізації (наприклад, створення різних цифрових додатків) [3].

Отже, головним фактором розвитку бізнес-процесів у теперішній час є діджиталізація, яка передбачає впровадження сучасних ІКТ та управління відповідними змінами. Для того, щоб відповідати сучасним стандартам та тенденціям розвитку, створюючи конкурентні переваги, підприємства повинні своєчасно адаптуватися до нових умов і способів ведення обліку та контролю, впроваджуючи у обліковий процес сучасні ІКТ та забезпечуючи підвищення рівня цифрових компетенцій облікового персоналу.

Список використаних джерел:

1. Яценко В. В. Діджиталізація – сучасний фактор розвитку бізнес-процесів. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. [Електронний ресурс]. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2022/202.pdf
2. Бардаш С. В., Грабчук І. Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. [Електронний ресурс]. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/20.pdf
3. Лазоренко Т., Шолом І. Діджиталізація, як основний фактор розвитку бізнесу. [Електронний ресурс]. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201186>

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ І СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

*Солодовнік О. О., д-р екон. наук, професор, Коваленко Ю. Ю., бакалавр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Впровадження у господарську практику інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є одним із пріоритетних напрямів розвитку бізнесу та економіки України. За допомогою цифрових інструментів і технологій суб'єкти господарювання можуть оптимізувати свої бізнес-процеси, підвищити ефективність виробництва та реалізації продукції, забезпечити більш точний облік господарських операцій та оперативне формування різноманітної звітності. Цифровізація обліку також є важливим чинником підвищення ефективності контролю за прозорістю, правдивістю та повнотою усієї економічної інформації яку подають підприємства державним органам, а також дозволяє уникнути тіньового руху грошових коштів та ухилення від сплати податків. Тому дослідження стану використання ІКТ в бухгалтерському обліку і системі контролю в сучасних умовах є актуальним завданням.

На сьогодні перед управлінським та обліковим персоналом українських підприємств гостро стоїть питання, як максимально ефективно організувати діяльність підприємства, враховуючи фактори та ризики, що виникають в умовах воєнної економіки. На нашу думку, одним із шляхів мінімізації

негативних наслідків є інтенсифікація процесу діджиталізації, що дасть змогу спростити ведення обліку в усіх сферах діяльності та забезпечити збереження облікової інформації за допомогою сучасних ІКТ. Крім того, як зазначають автори [1], розвиток такого цифрового напрямку в бухгалтерському обліку дасть змогу уникнути порушення основних його принципів, зокрема: періодичності, безперервності, повного висвітлення, нарахування та відповідності доходів і витрат.

Для ведення бухгалтерського обліку вітчизняні підприємства наразі найчастіше використовують:

1. Комп'ютерні системи бухгалтерського обліку (КСБО);
2. Хмарні технології;
3. Електронний документообіг;
4. Електронний кабінет платника податку;
5. Програмний реєстратор розрахункових операцій (ПРРО);
6. Інтернет-банкінг;
7. Електронну систему публічних закупівель;
8. Сервіси для отримання кваліфікованого електронного підпису (КЕП).

Всі ці інструменти допомагають прозоро вести облік та підтримувати оперативну комунікацію різних підрозділів суб'єкта господарювання, що сприяє оптимізації господарської діяльності. Також це спрощує контроль за веденням діяльності з боку керівництва, адже цифрові дані доступні для управлінців в режимі реального часу, що дозволяє швидко реагувати на зміни в ситуації і приймати найбільш вигідні управлінські рішення.

Втім, в умовах війни актуалізувалося питання щодо умов для застосування ІКТ в обліку і контролю під час перебоїв з електропостачанням та зростання ризиків, щодо збереження цілісності даних. Для вирішення цієї проблеми доцільно використовувати «хмарні сервіси» для обміну інформації та «хмарні сховища» у мережі Інтернет. Суб'єктам, які ведуть свій бізнес у «білому» полі, це дасть змогу в будь-якій момент отримати з «хмари» необхідні бухгалтерські документи, які підтверджують проведені операції. Аналогічно це стосується підтвердження операцій із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій, оскільки вони також є в електронній системі податкової служби. Підтвердженням достовірності, наявної у «хмарному сховищі» інформації, є накладений електронний цифровий підпис посадової особи підприємства, установи чи організації або фізичної особи, яка таку інформацію надала відповідно до діючого законодавства. [1]

Також, одним із важливих питань діджиталізації бухгалтерського обліку в умовах воєнної економіки є забезпечення розробки та впровадження вітчизняних КСБО й інших інструментів для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання звітності. У цьому напрямі перспективним є проектування систем на основі «cloud-обліку», який повністю відрізняється від традиційного обліку. Для цілей «cloud-обліку» початкові витрати значно нижчі: не потрібно купувати сервери зберігання та обробки даних, пристрої зберігання копіювання даних або ліцензії на антивірусні програми. Крім того, окремі комп'ютери, на яких створюються дані та з яких вони надсилаються в «хмару»,

можуть мати нижчу продуктивність, ніж у традиційному обліку, а це означає, що вони є значно дешевшими. У «cloud-обліку» компонент безпеки не має вирішального значення. «Хмарне» бухгалтерське програмне забезпечення та дані зберігаються на захищених серверах, які контролюються компаніями, які надають «хмарні» бізнес-послуги, тому захищені від мережових атак [2].

Отже, використання ІКТ в бухгалтерському обліку і системі контролю є важливим кроком для досягнення конкурентних переваг в сучасному бізнесі та забезпечення економічної безпеки держави. Інтенсифікація процесу діджиталізації обліку і контролю дозволяє підвищити ефективність, точність та продуктивність роботи підприємства в складних сучасних умовах військової економіки. Це вимагає інвестицій та розробки ефективних механізмів забезпечення кібербезпеки в умовах військового стану.

Список використаних джерел:

1. Панасюк В., Мельничук І., Мужевич Н. Цифрова трансформація обліку в умовах форс-мажорних обставин. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 78-79. № 5-6. С. 51-57. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.051
2. Тенюх З., Пелех У. Діджиталізація бухгалтерського обліку в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-66>

ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ

*Солодовнік О. О., д-р екон. наук, професор, Майданник О. О., аспірант,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Соціально-економічний розвиток в багатьох країнах світу упродовж останніх десятиліть характеризується посиленням негативних впливів діяльності суб'єктів господарювання на екологію та суспільство. Для вирішення цієї проблеми уряди країн та міжнародні організації об'єднали свої зусилля і визначили пріоритети сталого розвитку, яких мають дотримуватися суб'єкти господарювання, проваджуючи свою діяльність.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 р. № 722/2019 орієнтирами для визначення пріоритетних напрямів і цільових показників у стратегічному плануванні розвитку на всіх рівнях є система глобальних Цілей сталого розвитку до 2030 року, які проголошено у резолюції Генеральної Асамблеї ООН на саміті 2015 р. «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р.». Досягнення визначених цілей сталого розвитку в умовах війни та повоєнного часу є потужним викликом для суспільства та усієї країни, оскільки війна негативно впливає на всі сфери життя, включаючи екологію, соціальний розвиток, економіку та інфраструктуру. Проте навіть в умовах військового конфлікту і тим паче по його закінченню необхідно приділяти

належну увагу сталому розвитку шляхом розробки відповідних стратегій та заходів.

Розробка конкретних стратегій та планів дій для досягнення цілей сталого розвитку повинні бути спрямовані на покращення всіх сфер життя і враховувати економічні, соціальні та екологічні аспекти. Спеціально розроблені показники, які відображають ключові аспекти сталого розвитку (економічна ефективність, соціальна справедливість, якість навколишнього середовища, рівень бідності та ін.), допомагають визначити прогрес у досягненні цілей сталого розвитку. Для об'єктивної оцінки рівня і тенденцій сталого розвитку важливе значення мають збір, обробка та аналіз інформації, що містить дані про економіку, стан навколишнього середовища, соціальні аспекти тощо. Аналіз цих даних допомагає визначити тенденції та проблеми, а моніторинг і оцінка – дозволяють відстежувати, як розвивається ситуація в часі. Оцінка дає змогу встановити, чи досягаються цілі сталого розвитку та які заходи можуть бути вжиті для досягнення цих цілей. Постійне вдосконалення стратегій та дій відповідно до результатів аналізу та оцінки дозволяє вчасно адаптуватись до нових викликів та змін у суспільстві.

Важливим інструментом контролю сталого розвитку є звітність, оскільки дані, що містяться у ній, дозволяють оцінювати прогрес, визначати проблеми та стан виконання стратегій сталого розвитку. Крім того, звітність забезпечує прозорість і підзвітність суб'єктів господарювання, а також сприяє залученню різних зацікавлених сторін, включаючи владу, громадянське суспільство, бізнес та активістів до процесу моніторингу та оцінки сталого розвитку.

Звітність розробляється на основі конкретних цілей і показників сталого розвитку, які визначені у стратегіях та планах дій, та вимагає збору й аналізу даних про виконання цілей і показників. Звіти надають можливість об'єктивно оцінити, наскільки успішно досягнуті цілі сталого розвитку. Порівняння фактичних результатів з поставленими цілями допомагає визначити прогрес. Звітність дозволяє також виявити проблеми та ризики, які можуть завадити досягненню цілей сталого розвитку, що надає можливість своєчасно реагувати на проблеми та коригувати стратегії. Звіти є інструментом для залучення громадськості та інших зацікавлених сторін до процесу контролю сталого розвитку, створюючи можливість для громадських обговорень і обрання кращих стратегій. Звітність сприяє публічній відповідальності влади, бізнесу та інших суб'єктів щодо досягнення цілей сталого розвитку. Звіти дозволяють проводити постійний моніторинг та вносити корективи до стратегій сталого розвитку в реальному часі на основі отриманих результатів.

Звітність про сталий розвиток може бути організована різними рівнями влади, відокремленими органами, компаніями, неприбутковими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Головне, щоб цей процес був систематичним, прозорим і відкритим задля забезпечення ефективного контролю сталого розвитку і досягнення поставлених цілей.

Відповідно до внесених у 2017 році змін та доповнень до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], запроваджено новий звіт - «Звіт про управління» та визначено необхідність його

представлення разом із фінансовою звітністю суб'єкта господарювання. Згідно із ст. 1 зазначеного Закону "...звіт про управління - документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності...". Відповідно до п. 7 ст. 11 цього ж закону "...Звіт про управління подається разом з фінансовою звітністю та консолідованою фінансовою звітністю в порядку та строки, встановлені законом. У разі подання підприємством консолідованої фінансової звітності подається консолідований звіт про управління. Від подання звіту про управління звільняються мікропідприємства та малі підприємства. Середні підприємства мають право не відображати у звіті про управління нефінансову інформацію...". У розвиток положень даного Закону, в 2018 році Наказом Міністерства фінансів України було затверджено Методичні рекомендації зі складання звіту про управління, якими запропоновано перелік напрямів та показників, які рекомендується розкривати у звіті про управління та зазначено, що вони не є вичерпними. При цьому, "...великим підприємствам...рекомендується включати у звіт про управління нефінансові показники діяльності, що містять інформацію щодо впливу його діяльності, зокрема на навколишнє середовище, довкілля, соціальні питання, у тому числі питання соціального захисту працівників підприємства, поваги прав людини, боротьби з корупцією та хабарництвом..." [2].

Подібну практику нефінансового звітування було запроваджено у країнах Європейського Союзу ще у 2014 році згідно із змінами до Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС «Про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність і пов'язані з ними звіти певних типів компаній» [3], відповідно до п. 26 якої "...Звіт про управління та консолідований звіт про управління є важливими елементами фінансової звітності. Необхідно представляти справедливий огляд розвитку підприємства та його стану, який можна порівняти з розміром та складністю бізнесу. Ця інформація має обмежуватися фінансовими аспектами виробничо-господарської діяльності підприємства. Вона також повинна включати аналіз екологічних і соціальних аспектів виробничо-господарської діяльності, необхідних для розуміння розвитку, результативності або стану підприємства..."

Отже, можна констатувати, що в Україні на законодавчому та виконавчому рівні впроваджуються елементи аналізу та контролю сталого розвитку суб'єктів господарювання, що відповідають її євроінтеграційному вектору розвитку. Разом із тим, достатньо велика кількість суб'єктів господарювання, на цілком законних підставах звільнені від подання звіту про управління, що за умови їх соціальної безвідповідальності може призводити до істотного негативного впливу на навколишнє природне середовище, недотримання мінімальних гарантій щодо соціального захисту працівників підприємства, поваги прав людини, боротьби з корупцією та хабарництвом тощо. Це актуалізує питання вдосконалення існуючої в Україні системи нефінансової звітності, що забезпечує розкриття суб'єктами господарювання інформації про сталий розвиток.

На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що звітність суб'єктів господарювання є інструментом, який сприяє сталому

розвитку, розкриває досягнутий успіх і проблеми у цій сфері, забезпечує ефективну реалізацію стратегій і планів соціального, екологічного та економічного розвитку. Вона є невід'ємною частиною сучасного підходу до управління бізнесом і організаціями в інтересах сталості та процвітання.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Наказ Міністерства фінансів України від 07.12.2018 № 982 «Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління» (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text>
3. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0034&qid=1680280038672>

РИЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ

Ткачук Н. М., канд. екон. наук, доцент, Ярошук В. О., здобувачка вищої освіти, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Страховання ризиків в умовах воєнного стану є важливою складовою для захисту інтересів фізичних та юридичних осіб, які можуть зазнати збитків в результаті воєнних дій. Ця тема є надзвичайно актуальною в наш час, оскільки воєнний стан є особливим правовим режимом, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки для незалежності чи територіальної цілісності держави. Саме з такими ризиками стикнулися сьогодні українці.

Основна суть страхування полягає в тому, що страхові компанії (страховики) зобов'язані виплачувати відшкодування в разі виникнення страхових випадків, передбачених договором страхування або чинним законодавством. Однак, введення воєнного стану вносить свої корективи до стану справ у сфері страхування. Страховики зіткнулися зі значними викликами, адже обсяги продажів страхових послуг в Україні суттєво знизилися, але переважна більшість страховиків продовжує свою діяльність, налагоджує процеси виплати страхових відшкодувань та укладає нові договори враховуючи інститут форс-мажору. Згідно з ним, шкода, завдана у результаті бойових дій, не визнається страховим випадком, проте в інших ситуаціях страхові компанії виплачують страхове відшкодування у звичайному порядку [1].

Зауважимо, що більшість страховиків включають сьогодні до договорів страхування додаткове «воєнне» застереження, відповідно до якого договори страхування, як правило, не діють на території проведення бойових дій і на окупованих територіях. Це означає, що жодні випадки, як спричинені бойовими

діями, так і незалежні від них, не визнаються страховими, якщо відбулися в зоні бойових дій чи на непідконтрольній уряду території.

Важливе, на наш погляд, дослідження щодо сутності ризиків в умовах воєнного стану провела Александрова М. М., яка зауважила, що «в страхуванні необхідно чітко використовувати поняття «воєнні» чи «військові» ризики для зменшення спорів, а також конкретне визначення всіх елементів страхового процесу при здійсненні страхування. Розмежування даних термінів необхідно розуміти від визначень слів «війна» та «військо». Дане твердження сформувався на основі звернення до Академічного тлумачного словника української мови, та було визначено, що «воєнний» – це той, який стосується війни, тобто є похідним від слово «війна». «Військовий» - це слово, яке стосується армії та є пов'язане зі словом «військо». Тому термін «воєнні ризики», буде стосуватися воєнних дій, загроз, конфліктів, проте термін «військові ризики» будуть пов'язані з ризиками війська чи армії» [2, с. 19].

Під наслідками військових подій та ризиками війни, стосовно різних страхових продуктів, можна розуміти наступне:

1. Воєнні дії – цей аспект включає в себе ситуації, де страхова компанія надає захист від подій, таких як попадання снарядів, мін, куль, обрушення будівель, наслідки пожежі, мінування територій тощо. Наприклад, це може бути страхування від нещасних випадків.

2. Воєнні ризики - це ситуації, коли страхова компанія надає захист від ризиків, пов'язаних з військовими діями, такі як руйнівна дія від ударних хвиль, наїзд або зіткнення з військовою технікою, падіння сторонніх об'єктів оборонного і спеціального призначення, пошкодження вогнем або теплом внаслідок близького розміщення від пожежі. Наприклад, це може бути страхування автомобіля.

Ризики під час воєнного стану значно зросли та разом з ними і страхові випадки, проте страхові компанії не відшкодовують збитки спричинені воєнними конфліктами, які спричиняють пошкодження чи поранення внаслідок влучання снарядів, літальних пристроїв, ракет, куль, тощо. Збитки які спричинені війною належать до форс-мажорних обставим, тому страховики мають право не виплачувати страхові виплати. Але це ніяким чином не впливає на страхові випадки, на які не було впливу війни, вони лише можуть відтермінувати виплату спираючись на форс-мажорні обставини, при тому якщо їх дія припиняється, має бути виконане зобов'язання страховика [3].

Частина 1 статті 991 Цивільного кодексу та частина 1 статті 26 Закону "Про страхування" передбачає низку випадків, коли страховик має право відмовитися від здійснення страхової виплати. При цьому цей перелік не є вичерпним, а договором можуть бути передбачені і інші підстави для відмови здійснити страхову виплату, якщо це не суперечить закону.

На практиці страхові компанії додають до своїх страхових полісів додаткові виключення, зокрема ті, які стосуються воєнних подій. Це означає, що якщо застраховане майно пошкоджується або знищується через бойові дії, наприклад, від вогнепальної зброї або артилерійських снарядів, страхова компанія може відмовити від виплати відшкодування. Страхування від ризиків,

пов'язаних з воєнними подіями, є окремим продуктом на ринку страхування, але останнім часом воно не є дуже поширеним через високі вартості.

Таким чином, страхування під час воєнного стану слід бачити як інструмент, який може значно полегшити роботу при подоланні складних ситуацій. Тому основні завдання включають:

1. Забезпечення повного роз'яснення страхувальникам при укладанні угод і недопущення уточнення ризиків, які є винятками.
2. Сприяння створенню найбільш вигідних умов та доступу при укладанні страхових полісів.
3. Забезпечення надійного захисту для страхувальників шляхом відшкодування збитків.
4. Розробка нових видів страхових продуктів, що відповідають потребам суспільства.

Можна дійти до висновку, що в цілому, страхування ризиків в умовах воєнного стану є важливим інструментом для захисту інтересів страхувальників та підтримки економіки в період воєнного стану. Навіть при введенні воєнного стану, ринок страхування продовжує працювати - страхові компанії обслуговують клієнтів, здійснюючи страхові виплати, хоча існують певні обмеження в їх діяльності, пов'язані зі складнощами організації зв'язку та роботи персоналу, ускладненим доступом до офісів та оригіналів документів. Однак, варто враховувати й те, що настання форс-мажорних обставин, таких як воєнний стан, може бути підставою для звільнення страхової компанії від відповідальності за невиконання страхового відшкодування, якщо між форс-мажором та невиконанням зобов'язання страховика є причинно-наслідковий зв'язок.

Список використаних джерел:

1. Матеріали Міжнародного науково-практичного круглого столу «Страховий ринок України: виклики в період дії воєнного стану та перспективи подальшого розвитку» - Київ, 2022. 92 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u207/zbirnik_tez_krugliy_stil_bss_19.12.2022_1.pdf#page=46
2. Александрова М. М. Зміст воєнних ризиків у страхуванні. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/187.pdf> (дата звернення: 02.11.2023)
3. Марина А. С., Пеценко М. В. Діяльність страхових компаній у воєнний час. Політ. Сучасні проблеми науки: тези доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених. Київ, 2023. С. 120-121.

ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Третяк Н. М., канд. екон. наук, доцент, Олійник Р. В., магістр Львівський національний університет імені Івана Франка

Російська агресія проти України впливає на всі сфери життя: екологію, економіку, політику, соціальну сферу. Банківська система є вразливою до зовнішніх факторів: економічних, політичних, правових. Негативний вплив

війни значно позначився на банківській системі України: змінилися та обмежилися умови функціонування банківського сектору, вплинувши на кредитні відносини, облікову ставку, операції з валютою, ставки за депозитами, похитнулася стабільність банків та скоротилася їх кількість в Україні. Однак, завдяки пильному регулюванню з боку Національного Банку України, банківська система адаптувалася до роботи підчас військового стану та гідно протистоїть викликам війни. На сьогодні банківська система України є стабільною, контрольованою та ліквідною [3].

Але військові дії тривають, економічний та фінансовий стан країни погіршується і тому з'являються нові виклики та загрози до діяльності вітчизняних банківських установ. За таких обставин актуалізується завдання розробки ефективних управлінських рішень та формування системи заходів антикризового менеджменту банків, які виконують функцію збереження суспільного капіталу [4].

Система антикризового менеджменту у першу чергу повинна базуватися на діагностиці ситуації в банківській системі. Діагностика стійкості банківських установ являє собою аналіз та оцінку ситуації в національній банківській системі, а також виявлення позитивних чи негативних чинників, які зумовлюють зміни у банківських установах в майбутньому [2].

Метою діагностики є своєчасне розпізнання кризи, подолання її небажаних наслідків, локалізації кризи, використання елементів дослідження як заходів превентивної санації, відновлення платоспроможності [1].

Особливістю антикризового менеджменту є поєднання у систему діагностики, попередження, подолання кризи, стратегії реструктуризації, застосування нестандартних методів в управлінні персоналом. З цих позицій антикризовий менеджмент можна розглядати як конструктивну реакцію на виявлення у результаті діагностики змін, що загрожують банкрутством або порушенням оптимального функціонування.

Економічна діагностика фінансової нестійкості, організаційної дисфункції – це основні поняття, які характеризують процес антикризового менеджменту в цілому. Це свідчить, що діагностика є функцією і специфічною стадією антикризового менеджменту. При діагностичних дослідженнях в антикризовому менеджменті необхідно також виділяти належність досліджуваного об'єкта за класом, типом, групою або виявленою нетрадиційною сукупністю ознак, їх діагностичну цінність для визначення результату [2]. Отже, діагностика – це категорія антикризового менеджменту, яка характеризується специфічним порядком зв'язків, структурою, функціями.

Діагностика банківських установ повинна проводитися за такими напрямками: визначення стійкості банківських установ на даний час та прогнозовану перспективу; оцінка ефективності виконання функцій банківською системою в економіці; визначення чинників, що зумовлюють дестабілізацію банківської системи на даний час, тобто під час війни, середньо- та довгострокову перспективу.

Відтак, з метою своєчасного виявлення кризових явищ в банку, якісної та достовірної оцінки впливу негативних явищ, доцільно запровадити систему

діагностики фінансової стійкості банку, яка базується на використанні показників ліквідності, фінансової стійкості, виявленні чинників, що спричинили зміни у стані банку, індикаторів фінансової стійкості, що дозволить ефективно здійснювати заходи антикризового менеджменту в банку.

Список використаних джерел:

1. Дадашова П. Стрес-тестування банків як інструмент банківського регулювання. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Stress-test_Dadashova_pr_2020-06-19.pdf?v=4
2. Коваленко В. В. Антикризове фінансове управління в системі суб'єктів економічної діяльності: методи та інструменти оцінювання: монографія. Одеса. 2013. 381 с.
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
4. Стабільність понад усе, цифровий ризик-менеджмент та перезапуск сервісів із хмари. Як війна загартувала ПриватБанк. Журнал Forbes Ukraine. 2022. URL: <https://forbes.ua/money/stabilnist-ponad-use-tsifroviy-rizik-menedzhment-ta-perezapusk-servisiv-iz-khmari-yak-viyna-zagartovala-privatbank-01112022-9343>

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ З УРАХУВАННЯМ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Тугай В. С., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

Адаптивне управління підприємством набуває особливого значення в умовах цифрових трансформацій. Динамічні зміни технологічного середовища вимагають від компаній швидкої адаптації та гнучкого реагування. Вибір оптимальної стратегії адаптивного управління з урахуванням цифрових тенденцій є запорукою успіху та конкурентоспроможності бізнесу.

Адаптивне управління підприємством з урахуванням цифрових трансформацій визначається комплексним підходом до використання цифрових технологій для оптимізації бізнес-процесів та підвищення конкурентоспроможності.

Таблиця 1 – Особливості вибору стратегії адаптивного управління

Аспект	Опис	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Аналіз даних	Застосування інструментів аналізу великих обсягів даних для отримання цінних інсайтів та передбачення тенденцій для обґрунтованих рішень.	- Покращення прийняття рішень на основі об'єктивних даних.	- Високі витрати на обладнання та програмне забезпечення для обробки великих обсягів даних.
Гнучкість бізнес-процесів	Використання методологій Agile управління для швидкої реакції на зміни в ринкових умовах та постійного вдосконалення продуктів та послуг.	- Збільшення ефективності та швидкості впровадження нових ідей.	- Не всі бізнес-процеси можуть бути адаптовані до Agile, особливо в старих традиційних організаціях.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Цифрова інтеграція	Впровадження ERP-систем та інтеграція з іншими цифровими рішеннями для покращення ефективності внутрішніх процесів.	- Збільшення зручності та точності обміну інформацією в компанії.	- Високі витрати та тривалий час на інтеграцію нових систем, можливі проблеми з сумісністю.
Інновації та нові технології	Використання Штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання (МН) для автоматизації процесів, аналізу великих обсягів даних та прогнозування подій.	- Покращення ефективності та точності завдяки автоматизації.	- Необхідність великих витрат на розробку та впровадження нових технологій, можливість втрати робочих місць.
Клієнтська орієнтованість	Впровадження CRM-систем для ефективної взаємодії з клієнтами та розробки продуктів, що відповідають їхнім потребам.	- Покращення взаємодії з клієнтами та збільшення їхньої лояльності.	- Високі витрати на впровадження CRM та необхідність постійного оновлення та підтримки.
Кібербезпека	Застосування сучасних підходів до кібербезпеки для захисту конфіденційності та цілісності даних.	- Забезпечення безпеки конфіденційної інформації та уникнення кібератак.	- Зростання загроз та потреба постійного оновлення технічних та програмних засобів для боротьби з кіберзагрозами.
Навчання та розвиток персоналу	Забезпечення навчання персоналу цифровим технологіям та інструментам для успішної імплементації та використання цифрових ініціатив.	- Підвищення кваліфікації персоналу та забезпечення їхньої готовності до використання нових технологій.	- Потреба у великих витратах на навчання та можливість опору з боку працівників до змін та вивчення нових технологій.
Ефективне управління змінами	Розробка стратегій управління змінами для ефективного впровадження цифрових ініціатив та прийняття нововведень персоналом.	- Забезпечення успішного впровадження та прийняття нововведень усім персоналом	

В таблиці підкреслено важливість збалансованого підходу до впровадження цифрових технологій у бізнес-процеси підприємства. Досліджені аспекти, такі як аналіз даних, гнучкість бізнес-процесів, цифрова інтеграція, інновації та нові технології, клієнтська орієнтованість, кібербезпека, навчання та розвиток персоналу, ефективне управління змінами, і стійкість до ризиків, мають свої переваги та недоліки.

Ефективне використання цифрових технологій вимагає уважного аналізу та інтеграції різних аспектів від аналітики даних до забезпечення кібербезпеки та навчання персоналу. При цьому важливо враховувати конкретні особливості підприємства, його галузі та масштабі. Забезпечення стійкості до ризиків,

ефективного управління змінами та підтримки персоналу у процесі цифрової трансформації є ключовими факторами успішності цього процесу.

Адаптивне управління в умовах цифрових трансформацій вимагає комплексного стратегічного підходу з урахуванням можливостей нових технологій. Ключовими напрямками адаптивного управління є: аналіз даних, гнучкість бізнес-процесів, цифрова інтеграція, впровадження інновацій, клієнтська орієнтованість, кібербезпека, розвиток персоналу. Вибір конкретної стратегії адаптивного управління має ґрунтуватися на ретельному аналізі можливостей і ризиків з урахуванням специфіки підприємства. Важливими факторами успіху є ефективне управління змінами, навчання персоналу, забезпечення кібербезпеки та стійкості до ризиків.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку конкретних методик вибору адаптивної стратегії управління підприємством в умовах цифровізації.

Список використаних джерел:

1. Bnazhenov, A., Barykin, S., Dumbrovskaya, E., & Smirnova, M. (2022). Management of enterprise adaptive changes in digitalization. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 8(3), 97. <https://doi.org/10.3390/joitmc8030097>
2. Ulesov, D., Kryukova, E. M., Shuvalova, O., Volkova, I., & Florko, N. (2022). Strategic Adaptation Tools for Managing Enterprise Responsiveness. *Sustainability*, 14(13), 7753. <https://doi.org/10.3390/su14137753>
3. Gruszka, K., Wojtkowiak, D., Gajowiak, M., & Gajowiak, A. (2023). Improving Business Processes in the Transition to Industry 5.0—The Adaptive Management Approach. *Processes*, 11(2), 300. <https://doi.org/10.3390/pr11020300>
4. Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. *The Journal of Strategic Information Systems*, 28(2), 118-144. <https://doi.org/10.1016/j.jsis.2019.01.003>
5. Ularu, E. G., Puican, F. C., Apostu, S. A., & Velicanu, A. (2022). Digital Transformation Challenges in the Pandemic Era from Strategic Management Perspective. *Economic Computation & Economic Cybernetics Studies & Research*, 56(4). <https://doi.org/10.24818/18423264/56.4.22.01>
6. Olha Garafonova, Hanna Zhosan, Viktoriia Marhasova, Nataliia Tkalenko, Kateryna Trukhachova MATRIX METHOD OF COMPETITIVE ANALYSIS OF THE RESULTS OF ECONOMIC ACTIVITY OF HOSPITALITY ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF STRATEGIZATION AND DIGITAL TRANSFORMATION. "MANAGEMENT THEORY AND STUDIES FOR RURAL BUSINESS AND INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT Volume43 Issue2 Page237-248" 2021 <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/2355>

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМОК ГАРАНТУВАННЯ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

*Філяр С. В., канд. екон. наук, доцент, Приходько А. С., бакалавр,
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет, м. Черкаси*

Щорічно міжнародна недержавна організація Transparency International публікує щорічний рейтинг країн світу за показником рівня корупції, так званий «індекс сприйняття корупції» [1].

За даними Transparency International Ukraine (відділення, що отримало повну офіційну акредитацію Transparency International) Україна за 10 останніх років демонструє суттєві успіхи у боротьбі з корупцією [2].

Що ж стало фундаментом для боротьби з корупцією? Які заходи вживає Україна на сьогоднішній день для посилення боротьби з корупцією та що було б доцільно зробити ще в цьому напрямку?

Після «Революції Гідності» посилюється суспільний запит на боротьбу з корупцією. У зв'язку з цим, був прийнятий та 26 жовтня 2014 року набув чинності Закон України «Про запобігання корупції».

Закон надав законодавче визначення поняттю «корупція», визначив правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень.

Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупція – це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3].

Відповідно, боротьба з корупцією передбачає вжиття комплексу заходів, направлених на запобігання і припинення протиправних корупційних дій та усунення їх наслідків.

Першим кроком для боротьби з корупцією, зробленим Україною, стало запровадження антикорупційної політики, яка включає в себе антикорупційну стратегію. А вже на виконання антикорупційної стратегії прийнята державна антикорупційна програма, про що йдеться у ст.ст. 18-18¹ Закону України «Про запобігання корупції» [3].

Каталізатором прогресу у боротьбі з корупцією стали рекомендації Європейської комісії щодо надання Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу з розумінням того, що Україною будуть зроблені певні дії (кроки).

Серед кроків особливо виділяється рекомендація посилення подальшої боротьби з корупцією, зокрема на найвищому рівні, через активні та ефективні розслідування, а також через надійний послужний список судових обвинувачень і вироків [4].

В оприлюдненому Єврокомісією висновку [5] йдеться, що Україна на сьогоднішній день продемонструвала можливість і наміри зміцнювати законодавчу базу про боротьбу з корупцією та посилювати судове переслідування у справах про корупцію, навіть на самому високому рівні.

Серед значущих заходів можна виділити наступні.

- Запрацювала та стала відкритою система електронного декларування активів, припинена після введення воєнного стану, хоча і з деякими недоліками, пов'язаними з повноваженнями Національного агентства з запобігання корупції.

- Посилено юридичну відповідальність за порушення вимог щодо декларування доходів і майна, у контексті адміністративного та кримінального права.

На виконання однієї з ключових вимог ЄС, 26 жовтня 2023 року Президент України підписав Закон України про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» щодо політично значущих осіб» [6]. Цим законом, зокрема, передбачено створення реєстру політично значущих осіб (Politically Exposed Persons, PEPs) та повернення для них позитивного фінансового моніторингу (замість трьох років, як це було встановлено з початку війни).

Нарешті запрацював інститут «викривачів корупції». На офіційному сайті Вищого Антикорупційного суду розміщена інформація, що розглядаючи справу № 991/2197/22 Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду дійшла висновку про виплату викривачу винагороди коштом Державного бюджету України за процедурою безспірного списання у розмірі 1,68 млн грн [7]. Ця подія фундаментально закріплює формування культури викривання в Україні й стимулює викривачів повідомляти про факти корупції, які їм вдалося зафіксувати.

Взагалі, Вищий антикорупційний суд демонструє прогресуючу ефективність у розгляді корупційних справ. Так, у 2021 році судом винесено 32 вироки в кримінальних справах про корупційні правопорушення, у 2022 році – 43, а станом на 10 листопад 2023 року вже 54 [8].

Незважаючи на це, недосконалість сучасного законодавства та низка інших чинників у сфері кримінального судочинства створює реальні ризики для корупційних практик.

Відтак зрозуміло, що комплекс заходів, спрямованих на забезпечення доброякісності процесуальних рішень, є одним із ефективних засобів протидії корупції у цій сфері. І це стосується, перш за все, досконалості нормативно-правового регулювання технології прийняття кримінально-процесуальних рішень. Адже детальна її нормативна регламентація, в тому числі шляхом усунення правової невизначеності при формулюванні підстав та умов для винесення кримінально-процесуальних рішень (зокрема, через надмірну насиченість таких норм оціночними поняттями, неоднозначними термінами), породжує певні «труднощі» та створює «неприємний мікроклімат» для корупційних зловживань особою, що приймає рішення, своїми дискреційними повноваженнями [9, ст. 205].

Не останню роль у боротьбі з корупцією відіграють правоохоронні органи, основним завданням яких є збір доказової бази про корупційні правопорушення. Для належного функціонування системи антикорупційних правоохоронних органів, у липні 2022 року та у березні 2023 року відповідно,

після прозорих та процедур відбору із залученням незалежних експертів, було призначено керівників Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) та Національного антикорупційного бюро України (НАБУ).

Проблема боротьби з корупцією для України стане ще більш актуальною, коли почнеться післявоєнна відбудова, адже від рівня корупції залежатиме як довіра іноземних партнерів та інвесторів до нашої країни, так і рівень життя українців.

Тому, можна зробити висновок, що розширення антикорупційного законодавства, координація діяльності антикорупційних органів, вдосконалення судового захисту стане основою гарантування безпеки бізнесу в Україні.

Список використаних джерел:

1. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary/accession-criteria_en;
2. <https://cpi.ti-ukraine.org/>
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>;
4. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3802;
5. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_5633;
6. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42683>;
7. <https://ap.vaks.gov.ua/publications/991-2197-22-091123/>;
8. <https://reyestr.court.gov.ua/Page/1>;
9. Шило О. Г., Глинська Н. В., Москвич Л. М. Корупційні ризики чинного Кримінального процесуального законодавства України: окремі питання. Питання боротьби зі злочинністю. 2014. Вип. 27. - С. 204-210.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Філяр С. В., канд. екон. наук, доцент, Чміль А. Д., викладач, Дядя С. Б., бакалавр, Черкаська філія Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» м. Черкаси

Саме поняття «фінансова безпека підприємства» виникло у літературі нещодавно. Це з тим, що раніше було дві погляду шляху підвищення фінансової стійкості підприємства. Одні автори розглядали фінансову безпеку як елемент економічної безпеки підприємства, а інші автори вважали за доцільне розробити на підприємстві комплекс заходів, який міг би запобігти його банкрутству.

Таким чином, одні автори вважають, що фінансова безпека підприємства – це комплексне поняття, інші – стан ефективного використання ресурсів, а треті – це кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану. Проте всі вони сходяться, що фінансова безпека підприємства висловлює певний його фінансовий стан, а також можливість протистояти різним загрозам підприємства, які б підірвали його діяльність.

Фінансова безпека є ключовою складовою економічної безпеки підприємства.

Метою забезпечення фінансової безпеки є розробка необхідних заходів для стабільного зростання в короткостроковій перспективі (стабілізація фінансового стану підприємства) та довгостроковій перспективі (збереження найважливіших фінансових пропорцій).

Для того, щоб досягти цієї мети, треба встановити головні фінансові інтереси, визначити ризики та загрози, а також реалізувати необхідні заходи для їх усунення [3].

Діяльність із забезпечення фінансової безпеки підприємства має бути спрямована на захист фінансових ресурсів від різних видів загроз.

В даний час основними загрозами для фінансової безпеки вважаються:

- Нестабільність економіки держави;
- Коефіцієнт ліквідності;
- Неплатоспроможність підприємства;
- Технологія виробництва;
- Рівень кваліфікації працівників;
- Зниження ринкової вартості підприємства [3].

Якщо застосувати неефективні методи та інструменти для діагностики ризиків та загроз підприємства, то надалі будуть ухвалені невірні рішення, що призведе до спаду діяльності підприємства, і зрештою до її припинення чи банкрутства [4].

Щоб забезпечити нормальне функціонування фінансової системи підприємства необхідно вирішити низку завдань, які розглянуті малюнку 1 [6].

Рис. 1 Задачі фінансової безпеки підприємства

Певною мірою рівень фінансової безпеки залежить від керівництва підприємства. Це пояснюється тим, що при виявленні будь-яких загроз керівнику важливо оперативно відреагувати на цю проблему і тоді, можливо, вдасться мінімізувати збитки та витрати підприємства. Тому керівництву компанії необхідно своєчасно проводити аналіз підприємства на кожному його етапі розвитку, щоб була можливість виявити всі проблеми на ранньому етапі [7].

Таким чином, проблема фінансової безпеки є актуальною в сучасній економіці, тому що саме фінансова безпека є головною складовою у

забезпеченні економічної безпеки підприємства. Для підприємства важливо визначити фінансові ризики та їх вплив на діяльність організації для того, щоб зрештою мінімізувати загрозу банкрутства підприємства

Список використаних джерел:

1. Бардаш С.В. Контроль діяльності суб'єктів господарювання: гіпотези та версії порушень : монографія / С.В. Бардаш. – К. : Вид-во Нац. торг.-екон. ун-ту, 2008. – 312 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / авт.-уклад. В.Т. Бусел. – К. : ВТФ "Перун". – 1440 с.
3. Голобородько Ю. О. Теоретичні підходи до розкриття сутності та складових фінансової безпеки банківських установ / Ю. О. Голобородько // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.12. – 2012. – С. 194 – 198.
4. Дмитров С. О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку / О. С. Дмитров // Фінансовий простір. – № 2 (6). – 2012. – С. 11 – 15
5. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: нац. інтереси, реал. загрози, стратегія забезпечення : навч. посібн. / М.М. Єрмошенко. – К. : Вид-во Нац. торг.-екон. ун-ту, 2001. – 307 с.
6. Захаров О.І. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності : навч. посібн. / О.І. Захаров, П.Я. Пригунов. – К. : Вид-во КНТ, 2008. – 257 с.
7. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посібн. / М.І. Камлик. – К. : Вид-во "Атіка", 2005. – 432 с.

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НА ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шишкіна О. В., д-р екон. наук, доцент, Борисенко І. А., аспірант, Національний університет «Чернігівська політехніка»

Інвестиційна безпека відіграє важливу роль у формуванні інвестиційної поведінки суб'єктів на фінансових ринках, особливо в умовах воєнного стану. Військові дії здатні спричинити значні турбуленції і посилити невизначеність на фінансових ринках, що впливає на рівень ризику та знаходить відображення у поведінці інвесторів.

Інвестори зацікавлені перш за все у стабільних та безпечних ринках для розміщення своїх коштів. Якщо ж країна перебуває в стані війни й військові дії спричиняють суттєву втрату активів країни, інвестори можуть утримуватися від ризикованих інвестицій та обирати більш консервативні варіанти вкладень, які вважаються більш безпечними в умовах конфлікту, наприклад, дорогоцінні метали, державні облигації або інші засоби, що зазвичай сприймаються надійними в часи високого ступеня невизначеності зовнішнього і внутрішнього середовища [7,8].

Особливо суттєво військовий стан здатен вплинути на зовнішні інвестиції. Іноземні інвестори зазвичай уникають ринків країни, яка перебуває в стані війни, що може призвести до зниження обсягів або навіть відтоку інвестиційного капіталу та зростання вартості кредитів, що безумовно

негативно позначиться на діловій активності економічних суб'єктів, а, отже, і на інвестиційній привабливості країни для інвестиційних вкладень.

Військові дії, що відбуваються на території країни, часто супроводжуються втручанням державних органів регулювання фінансових ринків (в Україні це Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР)) у механізми функціонування фінансових ринків, наприклад, шляхом введення ринкових обмежень, у процентні ставки чи надання додаткових стимулів для інвесторів, що має на меті запобігання паніці серед інвесторів, мінімізацію відтоку інвестиційних капіталів, забезпечення стійкості фінансово-економічної системи.

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що інвестиційна безпека має значний вплив на інвестиційну поведінку суб'єктів на фінансових ринках у воєнний період. Існуючі і потенційні інвестори реагують на зміни політичних, економічних та соціальних умов, вишукуючи способи зменшення ризиків та збереження своїх активів у невизначених умовах воєнних дій.

Таким чином, інвестиційна безпека та інвестиційна поведінка є взаємопов'язаними категоріями в будь-якій економічній системі. Існуючі і потенційні інвестори приймаючи рішення намагаються перш за все оцінити рівень безпеки для своїх інвестицій. На нашу думку та з урахуванням опрацювання наукових робіт по означеній проблематиці, це можна зробити за рахунок дослідження глобальних економічних і політичних подій, політичної і економічної стабільності, фінансової надійності, ринкової ліквідності та рівня корупції [1 - 6,8].

Вплив *глобальних економічних та політичних подій*, що відбуваються в світі, можна дослідити за допомогою таких показників, як:

- рівень дипломатичної ізоляції чи підтримки від інших країн;
- участь у міжнародних організаціях та дотримання міжнародних договорів;
- рівень співпраці з іншими країнами та регіональними блоками;
- рівень розвиненості демократичних інститутів та дотримання принципів правової держави;
- чесні та прозорі вибори;
- свобода слова та громадянські свободи;
- відносини з сусідніми країнами та іншими глобальними гравцями;
- участь у міжнародних конфліктах та вплив на регіональну стабільність.

Зазначимо, що світові тенденції можуть впливати на інвестиційний клімат у країні, посилювати інвестиційний ризик, змінювати поведінку інвесторів та впливати на їхні рішення.

Вплив *політичної стабільності* на інвестиційну безпеку і інвестиційну поведінку можна оцінити через наступні показники:

- кількість та масштаби політичних конфліктів в країні;
- рівень політичної насильницької діяльності та протестів;
- ефективність та стабільність владних інституцій.

Політична нестабільність може впливати на рішення інвесторів, змушуючи їх обирати менш ризиковані інвестиції.

Економічну стабільність можна оцінити за допомогою дослідження:

- рівня економічного розвитку та динаміки економічного зростання;
- стабільності валютного ринку та фінансової системи;
- здатності до впровадження та здійснення ефективної економічної політики.

Важливо відмітити, що економічне зростання та стабільність розвитку сприяють інвестиціям, зменшуючи ризики втрат.

Для діагностування впливу *фінансової надійності* на поведінку інвесторів доцільно використовувати такі показники:

- розмір і динаміка змін ВВП;
- стан, динаміка і вартість обслуговування боргу;
- рівень бюджетного дефіциту чи надлишку;
- співвідношення доходів та витрат уряду;
- рівень золотовалютних резервів;
- співвідношення експорту та імпорту товарів і послуг;
- рівень інфляції та її динаміка;
- відсоткові ставки та їх стабільність;
- доступність кредитів для бізнесу та фінансових установ та ін.

Зауважимо, що сильна фінансова система, у тому числі, кредитна і банківська, підвищують рівень довіри інвесторів до держави / галузі і т.ін., що намагаються залучити фінансові ресурси для свого функціонування і розвитку. Натомість фінансові кризи та військові дії негативно позначаються на інвестиційній привабливості і поведінці інвесторів.

Наступним напрямом, який потрібно враховувати інвесторам та учасникам фінансових ринків є аналіз *ринкової ліквідності*, яка вказує на здатність активів бути купленими чи проданими без великих змін у їхній ціні. Для оцінки ринкової ліквідності країни на нашу думку доцільно розглядати наступні показники:

- загальний обсяг торгів на фондовому ринку, облігаційному ринку та інших фінансових ринках;
- рівень спредів, тобто різниці між ціною купівлі та ціною продажу активів;
- середній час необхідний для виконання заявок на покупку чи продаж активів;
- глибина ринку;
- рівень короткострокового фінансування;
- зміни в обмінних курсах та стабільність валютного ринку;
- інтервенції центрального банку для підтримки стабільності валюти;
- ліквідність споживчих кредитів та інших фінансових продуктів для населення.

Низька ринкова ліквідність може обмежити можливості здійснення операцій та збільшити ризики для інвесторів.

Останнім, але не менш важливим напрямком аналізу, результати якого можуть суттєво вплинути на поведінку інвесторів є *рівень корупції*, який можна дослідити за допомогою таких показників:

- корупційний індекс Всесвітнього банку (CPI), що вимірює рівень сприйняття корупції в урядових та публічних службах;
- індекс корупції, що оцінює рівень корупції в різних сферах, включаючи владу, поліцію, судову систему;
- рівень корупції в урядових та громадських структурах;
- рівень доступності та прозорості публічної інформації;
- наявність та діяльність національних антикорупційних агентств;
- рівень прозорості управління та доступ до інформації;
- ефективність боротьби з корупцією та проведення реформ;
- наявність та ефективність етичних стандартів для урядових службовців та бізнесу;
- механізми контролю за додержанням етичних норм;
- наявність та ефективність законодавства, спрямованого проти корупції;
- строки та суворість покарань за корупційні порушення;
- участь у міжнародних ініціативах та конвенціях проти корупції.

Високий рівень корупції може створити недовіру та зменшити / мінімізувати бажання інвесторів інвестувати кошти у певні проєкти і програми.

Результати проведених нами досліджень свідчать про наявність суттєвих проблем забезпечення інвестицій в Україні та про зниження інвестиційної привабливості країни особливо в останні роки, за активного ведення воєнних дій. Як вже було зазначено, воєнний стан негативно впливає на інвестиційний клімат країни через політичну нестабільність, великі ризики та невизначеність щодо майбутнього. Однак, вважаємо доцільним виділити низку чинників, які можуть сприяти притоку інвестицій в Україну навіть в умовах війни, а саме:

- здатність уряду забезпечити стабільність та безпеку в регіонах, які значно віддалені від територій з активною фазою війни, що може сприяти залученню інвестицій в такі регіони, у тому числі за рахунок релаксованих підприємств;
- надання урядових гарантій для іноземних інвесторів та бізнесу, що може сприяти підвищенню рівня довіри інвесторів і залученню їхніх інвестицій;
- створення можливості доступу до внутрішніх ринків та природних ресурсів, що може зацікавити інвесторів, навіть у військовий період, оскільки незважаючи на високі ризики, вони можуть отримати прибутки в майбутньому;
- наявність підтримки від міжнародних організацій та країн може забезпечити додатковий стимул для інвесторів.

Запровадження таких заходів на державному і міждержавному рівнях може створити умови для притоку інвестицій навіть в умовах війни. Однак вони й далі будуть мати високий рівень ризику, а інвесторам доведеться докладати суттєвих зусиль для забезпечення безпеки своїх інвестицій та ділових інтересів. Зазначені аспекти стануть предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Bodie, Z., & Kane, A. (2020). Essentials of investments. URL: <https://cutt.ly/owT54ZRf>

2. Blahun I. Особливості формування раціональної поведінки учасників фінансового ринку. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University, "Economics" Series*. 2017. №. 5 (33). – С. 52-56. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/download/21/15>
3. Jorgenson D. The theory of investment behavior //Determinants of investment behavior. NBER, 1967. С. 129-175. URL: <https://www.nber.org/system/files/chapters/c1235/c1235.pdf>
4. Kahneman D., Tversky A. Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Handbook of the fundamentals of financial decision making: Part I*. 2013. С. URL: <http://www.albacharia.ma/xmlui/bitstream/handle/123456789/31987/kahnmtversky.pdf>
5. Nofsinger J. R., Sias R. W. Herding and feedback trading by institutional and individual investors // *The Journal of finance*. 1999. Т. 54. №. 6. С. 2263-2295. URL: <https://cutt.ly/jwT56ilC>
6. Shiv B. et al. Investment behavior and the negative side of emotion // *Psychological science*. – 2005. – Т. 16. – №. 6. – С. 435-439. URL: <https://web.stanford.edu/~rehall/Tax%20policy%20reply%20AER%201969.pdf>
7. Шишкіна О., Борисенко І. Типи і принципи поведінки інвесторів на фінансових ринках в умовах цифрової економіки. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2022. № 2(30). С. 101-114.
8. Шишкіна О., Кальченко О. Ризикозалежність промислових підприємств від інвестиційної привабливості національної економіки *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 2 (18). С. 245–260.

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ВІД ВОЄННИХ РИЗИКІВ

Шпомер Т. О., канд. екон. наук, ст. викладач, Реус Р. В., аспірант, Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів

Потерпаючи від довготривалої військової агресії Україна зазнала масштабних втрат і руйнувань. Ефективне й швидке відновлення економіки країни неможливе без залучення інвестицій. Тому, нагального значення на сьогодні набуває розробка механізму їхнього захисту.

Однією із основних передумов залучення приватного капіталу та інвестицій виступає їх страхування від воєнних ризиків. Стандартна теорія ймовірностей настання ризикової події, яка використовується при класичному страхуванні, у випадку з воєнними ризиками не працює. Ймовірність реалізації таких ризиків в країні, де ведуться бойові дії, наближається до 100%. Відповідно, розмір страхових платежів при такому виді страхування має бути набагато більшим, що і формує ключову особливість, яка відрізняє страхування воєнних та інших ризиків. Таким чином, продукти приватних страховиків є надто дорогими і практично недоступними для інвесторів. До того ж, кількість страховиків, які мають бажання брати участь у такому страхуванні є незначною. У більшості випадків, страховий поліс має покривати як прямі матеріальні втрати інвестора, так і передбачати відшкодування розміру втраченої інвестиції. В результаті цього, відповідальність за забезпечення страхового покриття має лягати також і на плечі держави. Однак, зважаючи на сучасні бюджетні обмеження та незначні внутрішні можливості економіки країни, пріоритетною є розробка механізму страхування інвестиційної

діяльності на основі розподілу її ризиків між інвесторами та державою, а також міжнародними донорами, які б гарантували покриття витрат на страхування та відшкодування можливих збитків.

На сьогодні вже започатковано декілька механізмів страхування інвестицій в українську економіку від воєнних ризиків, реалізація яких забезпечується світовими фінансовими інституціями (табл. 1).

Таблиця 1 – Механізми страхування інвестицій від воєнних ризиків

Назва фінансової інституції	Характеристика
1	2
<p>Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (MIGA), член групи Світового банку</p>	<p>Метою діяльності є страхування чи надання гарантій інвестиціям в умовах політичної нестабільності або ризиків, пов'язаних з державною експропріацією та конфліктами в країнах, де приватні андеррайтери не наважуються працювати.</p> <p>Продукти компанії можуть покривати ризики лише для міжнародних інвесторів, а для українських компаній цей механізм недоступний. При цьому, інвестиції можуть призначатися для будь-якої країни, навіть такої, що не</p>
	<p>входить до її складу.</p> <p>Організація збирає кошти в спеціалізований трастовий фонд, що дозволяє встановлювати певний обсяг ліміту для України. Звертаючись до партнерів, з якими вона ділить ризики (перестраховики, інституції розвитку, експортно-кредитні агенції) мультиплікує залучені ресурси в кілька разів.</p> <p>Гарантії компанії є страховкою, за яку повинен платити інвестор. Вартість страхування становить 2-3% від об'єкта інвестиції на рік.</p>
<p>Міжнародна фінансова корпорація розвитку (DFC), США</p>	<p>Пропонує страхування збитків унаслідок валютних проблем, неправомірного втручання органів влади, політичного насильства, в т.ч. бойові дії внаслідок оголошеної або неоголошеної війни, революції, тероризм, саботаж та ін</p> <p>Зосереджена на залученні іноземних інвестицій у проекти з розвитку інфраструктури, енергетики, охорони здоров'я, сільського господарства та інших галузей. Інвестори можуть застрахувати актив, дохід або обидві складові одночасно. Додатково, страхування може покрити видатки на евакуацію або збитки від пошкодження критичної інфраструктури.</p> <p>Зазвичай надає підтримку лише американським інвесторам, проте розглядається можливість страхувати проекти, ініційовані українськими інвесторами.</p>

Продовження таблиці 1

1	2
Агентство США з міжнародного розвитку (USAID)	<p>Відповідає за не військову допомогу США іншим країнам. Розроблено механізм страхування політичних ризиків (PRI), який забезпечує накопичення та цільове використання грошового пулу, що є амортизатором політичних ризиків, пов'язаних з інвестиціями в Україну; сприяє залученню приватних комерційних страхових компаній PRI та використанню наявної інфраструктури вітчизняного страхового ринку; здійснює страхові відшкодування за страховими випадками, пов'язаними як з політичним насильством, так і з неправомірним втручанням органів влади; надає підтримку українським інвесторам на рівні з іноземними; пропонує спрощені вимоги та процедури щодо екологічних стандартів з метою прискорення фінансування відбудови.</p> <p>Схема гарантій може покривати як нові проекти, так і нещодавно інвестовані кошти. Обмежень за сумою інвестицій немає.</p>
	<p>Інвестиційні гарантії забезпечують довгострокове покриття ризиків тривалістю 15 років, а за необхідності можуть бути продовжені ще на 5 років.</p> <p>Найбільший запит на інвестиційні гарантії демонструють сільськогосподарський та будівельний сектори, енергетична інфраструктура.</p>
Корпорація Страхування Експортних Кредитів (КУКЕ), Польща	<p>Відповідає за страхування польських підприємців в регіонах, які характеризуються високим рівнем політичного ризику. Страхування гарантується Державним бюджетом Польщі.</p> <p>Страховий поліс покриває такі страхові випадки: рішення органів влади, що не дозволяють реалізовувати інвестицію; оголошення загального мораторію на платежі; рішення, що обмежують або забороняють вивіз товарів або капіталу; повне позбавлення можливості користуватися правами, пов'язаними з інвестицією або непередбачувані форс-мажорні обставини (військові дії, державні перевороти, землетруси, екстремальні природні явища тощо)</p>

Джерело: складено авторами на основі [1; 2; 3]

Проте, розглянуті вище механізми страхування інвестицій від воєнних ризиків надають гарантії переважно іноземним інвесторам та залишають практично без захисту вітчизняних підприємців в силу того, що більшість капітальних інвестицій в Україні формується саме за рахунок власних коштів внутрішніх інвесторів.

Досвід розвинених країн світу (Японії, Німеччини, Франції, Австралії та ін.) свідчить про наявність державних установ, які забезпечують страхування інвестицій від воєнних ризиків. Що стосується України, то такою державною

установою є Експортно-кредитне агентство (ЕКА), управління яким здійснює Кабінет Міністрів України через Міністерство економіки України. Однак, на законодавчому рівні ЕКА не має повноважень надавати послуги зі страхування інвестицій від воєнних ризиків всередині країни, а страхує їх переважно за її межами. До того ж, ЕКА спроможне сприяти незначній інвестиційній активності в економіці країни, оскільки державна підтримка страхування інвестицій здійснюється лише в межах його статутного капіталу, розмір якого не перевищує 1,9 млрд. грн [2]. Тому важливим кроком на сьогодні є залучення додаткових джерел фінансування діяльності ЕКА (рис. 1).

З урахуванням багатогранності проблем, з якими стикаються інвестори в Україні, необхідним є створення комплексної системи механізмів страхування інвестицій від воєнних ризиків за участю трьох сторін: міжнародних донорів, українських урядових структур та представників страхового ринку та сприяла б забезпеченню рівних прав та умов для внутрішніх і зовнішніх інвесторів.

Рисунок 1 – Фінансове забезпечення національної програми страхування інвестицій від воєнних ризиків через ЕКА

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Список використаних джерел:

1. Страхування воєнних ризиків. Як влада планує вмовити інвесторів вкладати в Україну зараз. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/4/701830/>

2. Страхування інвестицій від воєнних ризиків в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/strakhuvannya-investytsiy-vid-voyennykh-ryzykiv-v-ukrayini>

3. Страхування інвестицій від політичних та воєнних ризиків, як інструмент їх залучення в Україну. URL: <https://www.dictio.com.ua/news/strakhuvannya-investicij-vid-politichnih-ta-voiennih-rizikiv-yak-osnovnyi-instrument-yih-zaluchennya-v-ukrayinu>

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Момот Т. В. д-р екон. наук, проф., Авілова Ю. В., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Оборотні активи є невід’ємною частиною операційної діяльності будь-якого підприємства, оскільки вони забезпечують безперервний процес відтворення ресурсів. Для забезпечення оптимального використання оборотних активів важливим чинником є процес його обліково-аналітичного забезпечення. Дослідження змісту і характеру проблем обліково-аналітичного забезпечення системи управління підприємств засвідчує, що потребує подальшого розвитку формування адаптивних до сучасних економічних умов концептуально-методологічних засад бухгалтерського обліку та відповідного методичного інструментарію (табл. 1).

Таблиця 1 - Підходи до трактування поняття «обліково-аналітичне забезпечення»

№ з/п	Автор	Визначення поняття «обліково-аналітичне забезпечення»
1	Безродна Т. [1]	Це процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості. Сам термін «забезпечення» означає виконання, гарантування здійснення процесу постачання обліково-аналітичної інформації в системі управління.
2	Гангал Л.С. [2]	Обліково-аналітичне забезпечення - це система, котра складається з низки підсистем, на вході якої є дані, зокрема, оперативного, статистичного, фінансового й управлінського обліку, відносно яких здійснюються процеси обробки (узагальнення, класифікації, перевірки, аналізу), а на виході – аналітичні звіти для застосування певними суб’єктами в процесі прийняття управлінських рішень.
3	Гнилицька Л.В. [3]	Обліково-аналітична інформація представляє собою економічну модель взаємозв’язку між системою економічної безпеки, інформаційним ресурсом, якої вона є, та інформаційними процесами в середині підприємства.
4	Камінська Т. [4]	Обліково-аналітичне забезпечення - система збору, обробки, узагальнення, подання та аналізу фінансової інформації, забезпечення її кількості і якості для ведення господарської діяльності, зокрема, її управління.

Узагальнюючи наведені підходи, обліково-економічне забезпечення управління оборотними активами доцільно визначити як комплекс заходів,

систем і процедур, спрямованих на ефективне використання, контроль та аналіз оборотних активів для підвищення рентабельності та ліквідності підприємства, що включає такі складові:

Облікова система: забезпечення точного та своєчасного обліку всіх оборотних активів, включаючи запаси, дебіторську заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти.

Фінансовий аналіз: регулярний аналіз показників оборотності активів, ліквідності, рентабельності та інших ключових фінансових індикаторів. Це включає аналіз змін у розмірах та структурі оборотних активів, виявлення зон ризику та неефективності.

Бюджетування та планування: розробка та виконання бюджетів, пов'язаних з оборотними активами. Це допомагає підприємству прогнозувати потреби в ресурсах, оптимізувати рівень запасів та грошових коштів, планувати витрати та доходи.

Управління запасами: ефективне управління запасами є ключовим для зниження витрат та підтримання необхідного рівня ліквідності. Це включає методи оптимізації запасів, управління замовленнями, контроль залишків та якості запасів.

Управління дебіторською заборгованістю: встановлення ефективних політик кредитування та збору заборгованостей, аналіз кредитоспроможності клієнтів, моніторинг та управління термінами погашення заборгованостей.

Контроль та внутрішній аудит: регулярний контроль за станом та рухом оборотних активів, аудит облікових процедур та фінансових операцій для запобігання помилкам, шахрайству та неефективності.

Інформаційні технології: використання сучасних ІТ-систем для автоматизації обліку, аналізу та управління оборотними активами. Підхід до обліково-економічного забезпечення управління оборотними активами повинен бути комплексним та індивідуалізованим, враховуючи специфіку, масштаб та стратегічні цілі підприємства.

Проведено аналіз обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами будівельного підприємства на прикладі АТ "Трест Житлобуд-1". Встановлено, що для оптимізації обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами доцільним є:

– відкриття субрахунку 289 «Транспортно-заготівельні витрати». Це дасть можливість підприємству перенести витрати на заготівлю запасів, сплату тарифів за вантажно-розвантажувальні роботи, та транспортування ТМЦ до місць їх використання на даний субрахунок, та, у подальшому, полегшить процес узагальнення інформації про ТМЦ;

– створення внутрішнього документу для фіксування бракованих запасів. Даний документ має містити в собі інформацію про кількість бракованих запасів та винуватців, які це допустили, з метою подальшого аналізу та вчасного прийняття управлінських рішень. Це допоможе вчасно виявляти всі браковані запаси та мінімізувати появлення непродуктивних оборотних активів у майбутніх періодах;

– створення Реєстру історії дебіторської заборгованості з метою оптимізації обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю.

Таким чином, глибше розуміння та удосконалення обліково-аналітичного забезпечення оборотних активів має важливе значення для підвищення ефективності управління та забезпечення стійкого розвитку будівельного підприємства.

Список використаних джерел:

1. Безродна Т. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття [Електронний ресурс] / Т. М. Безродна // Вісн. Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля. — 2008. — № 10 (128). — Ч. 2. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2008_10_2/bezrodna.pdf

2. Гангал Л.С. Обліково-аналітичне забезпечення управління конкурентоспроможністю агропромислових підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 ; ОНЕУ. Одеса, 2016. 297 с.

3. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / Л.В. Гнилицька // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Науковий журнал. - Луганськ.: СНУ ім. В.Даля, 2011. – №3 (157). – С. 57-65.

4. Камінська Т. Г. Обліково-аналітичний процес: його зміст стадії / Т. Г. Камінська // Наук. вісн. НАУ. — 2002. — Вип. 50. — С. 313–318.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Ромашко О. М., канд. екон. наук, Гребінник С. Б., здобувач освіти, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

У сучасному світі кожна людина та організація стикаються з непередбачуваними ризиками, які можуть призвести до великих збитків, нанести шкоду здоров'ю або навіть загрожувати життю. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у захисті від цих ризиків. Саме тут важливу роль відіграє страховий захист, який є не лише фінансовою стратегією, але й гарантією безпеки та стабільності.

Поняття страхового захисту, якщо розглядати цю категорію у широкому розумінні, висвітлено в Законі України «Про страхування» – це економічна категорія, що відображає сукупність специфічних розподільних та перерозподільних відносин, пов'язаних з подоланням або відшкодуванням втрат, що завдаються матеріальному виробництву та життєвому рівню населення стихійними лихами та іншими надзвичайними подіями (страховими ризиками) [1].

Страховий захист у вузькому сенсі – сукупність перерозподільних відносин щодо подолання (превенція) або відшкодування збитків (страхові виплати), що завдаються конкретним об'єктам страхування (товарно-матеріальним цінностям, майну, життю та здоров'ю людей). Потреба у страховому захисті конкретизується у страхових інтересах [2].

Тобто цей термін слід розуміти як економічну та юридичну (правову) категорію, яка гарантує нам захист страхових інтересів щодо подолання або відшкодування збитків, пов'язаних зі стихійними лихами та іншими надзвичайними подіями (страховий ризик). Це також означає готовність страховика надати страхувальнику, вигодонабувачу або застрахованій особі при настанні страхового випадку матеріальне забезпечення у формі страхових та інших виплат. Таким чином, страховий захист виражає найважливішу функцію страхування, яка полягає у захисті від ризиків. Страховий захист є виразом мети та сутності страхування.

Першочергово зазначимо, що за галузевою ознакою страховий ринок поділяють на ринок страхування життя та ринок загальних (ризикових) видів страхування (майнового, особистого, відповідальності). Ми будемо розглядати показники у сегменті ризикових видів страхування, тобто non-life, таблиця 1.

Таблиця 1 – Склад та структура страхових премій страхових компаній у сегменті non-life у розрізі фізичних та юридичних осіб

Показник	2020		2021		2022	
	Млн грн	Пв, %	Млн грн	Пв, %	Млн грн	Пв, %
Страхові платежі (премії, внески), усього	40 157,7	100	43 820,8	100	34 849,5	100
від страхувальників – фізичних осіб	17 713,9	44,11	22 184,0	50,62	19 903,2	57,11
від страхувальників – юридичних осіб	18 241,9	45,42	19 746,20	45,06	13 814,60	39,64
від перестраховальників	4 201,8	10,46	1 890,6	4,31	1 131,6	3,24

Джерело: пораховано авторами за [3]

За даними табл. 1 у 2020 році страхові премії склали 40 157,7 млн грн, з них: найбільше від страхувальників – юридичних осіб (45,42%), дещо нижчою є частка страхових премій від фізичних осіб (44,11%) та найменшою від перестраховальників 10,46%. У 2021-2022 рр. основну частку займають премії від фізичних осіб - 50,62% і 57,11% відповідно.

Відмічено щорічне поступове зростання страхових премій від фізичних осіб та на оборот зменшення з кожним роком частки страхових премій від юридичних осіб та перестраховальників. Навіть у 2022 році, коли почалось вторгнення російської федерації, частка страхових премій від фізичних осіб зросла, що свідчить про активну роль населення в страхуванні або про їх бажання зменшити ризики та забезпечити фінансову безпеку в невизначених умовах.

У 2022 році ми бачимо зменшення платежів від усіх страхувальників, яке було спричинено воєнним конфліктом в країні.

Страхування в Україні довгий час залишалося одним із найбільш проблемних сегментів фінансового ринку. А повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України на початку 2022 року значно поглибило проблемну ситуацію та спричинило нові виклики, які залишили відбиток як на діяльності страхових компаній, так і ефективності усього ринку страхування. Нині страховий захист в Україні характеризується досить помірними темпами розвитку.

Виокремлення існуючих проблем за політичними, економічними, соціальними та технологічними напрямками допоможе виявити перспективні інструменти подолання загроз та використання можливостей розвитку страхового ринку, рис. 1.

Напрямок	Проблема	Рекомендація
Політичний напрям	Відсутність досконалого законодавства	Новий Закон України «Про страхування»
	Відсутність державної підтримки	Запровадження системи повноцінної підтримки
	Необхідність управління складними післявоєнними ризиками	Розробка проектів державно-приватного партнерства
	Ухилення від сплати податків або виведення капіталу	Посилення регулятивного впливу
Економічний напрям	Низька мотивація страховиків/інвестиційна привабливість	Оптимальне збалансування інтересів усіх сторін страхової діяльності
	Втрата постійних клієнтів	Розробка програм із страхування пріоритетних ризиків
Соціальний напрям	Низька платоспроможність населення	Нагляд за наданням послуг та підвищення якості
	Недостатній рівень довіри	Підвищення культури страхування
Технологічний напрям	Невідповідність структури активів	Використання інноваційних фінансових ресурсів
	Відсутність страхування воєнних ризиків	Розширення переліку страхових послуг

Рисунок 1 – Проблеми та напрями розвитку страхового ринку України
Джерело: побудовано авторами за [4; 5]

Проте страховий ринок України в сучасних умовах через військову агресію та кризовий стан економіки має досить обмежені можливості для сталого розвитку.

Отже, страховий захист в Україні за усіма виділеними напрямками наразі перебуває у стані поступового відновлення від шокового стану у зв'язку з військовою агресією, водночас він напрацьовує низку інструментів та має потужні перспективи, які здатні позитивно вплинути на розвиток самого страхового ринку та економіки держави загалом [4].

Список використаних джерел:

1. Про страхування. Офіційний вебпортал парламенту України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
2. Страховий захист. URL: <https://tbtbroker.com/vocabulary/termin/strakhovaya-zashhita>
3. Наглядова статистика. Національний банк України.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
4. Хропонюк, Д., & Длугопольський, О. (2022). Сучасні проблеми та перспективи розвитку стахового ринку україни. *Innovation and Sustainability*, (1), 118–126. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.118.126>
5. Interfax-Ukraine. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. Інтерфакс-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html>.

БАГАТОВИМІРНЕ РАНЖУВАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ ДО ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Радзевич І. Р., бакалавр, Федак С. Ю., бакалавр, Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів, Україна)

Неперервне виробництво матеріальних та духовних благ у суспільстві є беззаперечною умовою нормального існування людей, розвитку людства загалом та добробуту населення зокрема. Сучасне виробництво трактують як складний розгалужений і всеосяжний організм, який забезпечує життєдіяльність і певний рівень життя населення [1]. Добробут населення - одна з ключових категорій економічної політики держави. Поняття добробуту населення є багатогранним, яке поєднує економічну, екологічну та соціальну компоненти. Рівень добробуту населення - це чинник, котрий сприяє людському розвитку, сприяючи його активній економічній поведінці. Тому дослідження проблем рівня добробуту населення є надзвичайно актуальним.

Низка наукових праць присвячена проблемам оцінювання та аналізу добробуту населення. Зокрема, Приданникова Ю. у [2] описує теорії та моделі економічного зростання та їх вплив на матеріальний добробут населення, а Флербей М. у [3] здійснює оцінку впливу ризику та невизначеності на добробут населення. Використовуючи різні соціально-економічні показники, Вдовин М., Міщук Т. у [4] здійснювали рейтингування регіонів України за показниками добробуту населення. Крім того, різні методи моделювання використовують для дослідження соціально-економічного розвитку, що впливає на рівень добробуту населення. Так, у [4] використано ранжування та таксономічний аналіз, а у [5] - методи логістичної регресії.

Метою дослідження є інтегральне оцінювання регіонів України за показниками добробуту населення.

Для дослідження було обрано такі соціальні показники: кількість лікарняних закладів та безробітне населення у різних регіонах України, а також економічні показники: капітальні інвестиції за видами активів та ВРП (Валовий регіональний продукт) у розрахунку на одну особу.

Стандартизацію даних проведено з використанням розмаху варіації для ранжування областей України. Результати наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Стандартизовані показники добробуту населення різних регіонів України у 2021 році

Області України	Обсяг капітальних інвестицій	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн	Безробітне населення (за методологією МОП)	Кількість лікарняних закладів	Середнє
	Вагові коефіцієнти				
	0,3	0,4	0,2	0,1	
	Стандартизовані значення показників				
Вінницька	0,06	0,22	0,58	0,47	0,0675
Волинська	0,03	0,16	0,84	0,22	0,066
Дніпропетровська	0,37	0,4	0	1	0,0928
Донецька	0,16	0,11	0,04	0,52	0,0381
Житомирська	0,04	0,18	0,76	0,23	0,0639
Закарпатська	0,01	0,09	0,76	0,16	0,0514
Запорізька	0,09	0,28	0,48	0,44	0,0697
Івано-Франківська	0,03	0,16	0,85	0,48	0,0727
Київська	0,2	0,34	0,79	0,39	0,0978
Кіровоградська	0,02	0,21	0,83	0,22	0,0693
Луганська	0	0	0,84	0	0,0419
Львівська	0,12	0,23	0,49	0,73	0,0752
Миколаївська	0,03	0,22	0,77	0,23	0,0682
Одеська	0,09	0,22	0,58	0,59	0,0733
Полтавська	0,12	0,42	0,57	0,42	0,0902
Рівненська	0,02	0,13	0,89	0,23	0,0644
Сумська	0,03	0,19	0,87	0,19	0,0689
Тернопільська	0,03	0,13	0,84	0,38	0,0672
Харківська	0,1	0,24	0,49	0,81	0,0762
Херсонська	0,01	0,15	0,8	0,14	0,0598
Хмельницька	0,05	0,18	0,8	0,2	0,0662
Черкаська	0,04	0,21	0,82	0,23	0,0711
Чернівецька	0	0,09	1	0,03	0,0598
Чернігівська	0,03	0,23	0,8	0,2	0,0703
м.Київ	1	1	0,3	0,61	0,2054

Джерело: побудовано авторами за даними Держстату України [7]

У даному дослідженні обсяг капітальних інвестицій, ВРП та кількість лікарняних закладів - це показники стимуляторами, а безробіття населення - дестимулятор. Тому стандартизація здійснена з урахуванням стимуляторів та дестимуляторів. Результати ранжування наведено у табл. 2

Таблиця 2 - Ранжування регіонів України за показниками соціально-економічного розвитку

Регіони України	Інтегральна оцінка	Рейтинг
м.Київ	0,2054	1
Київська область	0,0978	2
Дніпропетровська область	0,0928	3
Полтавська область	0,0902	4
Харківська область	0,0762	5
Львівська область	0,0752	6
Одеська область	0,0733	7
Івано-Франківська область	0,0727	8
Черкаська область	0,0711	9
Чернігівська область	0,0703	10
Запорізька область	0,0697	11
Кіровоградська область	0,0693	12
Сумська область	0,0689	13
Миколаївська область	0,0682	14
Вінницька область	0,0675	15
Тернопільська область	0,0672	16
Хмельницька область	0,0662	17
Волинська область	0,066	18
Рівненська область	0,0644	19
Житомирська область	0,0639	20
Чернівецька область	0,0598	21
Херсонська область	0,0598	22
Закарпатська область	0,0514	23
Луганська область	0,0419	24
Донецька область	0,0381	25

Джерело: побудовано авторами за даними Державної служби статистики України [3]

Аналізуючи обчислені дані, варто зазначити, що топ-3 областей за кількістю капітальних інвестицій на 1 особу та валовим регіональним продуктом на 1 особу у 2021 році, виглядає наступним чином:

1. м. Київ, Київська область: Має найвищий рівень капітальних інвестицій на душу населення та валовий регіональний продукт, що може бути пов'язане з великою концентрацією бізнесу, інвестиційного потенціалу та розвиненою інфраструктурою.

2. Дніпропетровська область: Також має високі показники капітальних інвестицій та валового регіонального продукту. Це може бути пов'язано з промисловим сектором, що є сильним у цьому регіоні.

3. Полтавська область: Також відзначається значними капітальними інвестиціями та високим рівнем валового регіонального продукту.

Аутсайдерами рейтингу є Чернівецька, Херсонська, Закарпатська, Луганська, Донецька області, що зумовлено низьким рівнем ВРП. На нашу думку, цим регіонам варто сприяти стимулюванню інвестицій, зокрема покращенню інвестиційного клімату через створення сприятливих умов для бізнесу та припливу капіталу. Доцільно також забезпечити розвиток інфраструктури, зокрема сприяти інвестуванню у розвиток та модернізацію інфраструктури може залучати більше інвесторів і покращити життя місцевого населення. Варто також, здійснювати підтримку малих і середніх підприємств, що в свою чергу призведе до економічного зростання та створення нових робочих місць. І вочевидь, забезпечити зростання капіталовкладень у медицину, підвищення кваліфікацію працівників тощо.

Зважаючи на сьогоденні реалії, ці рекомендації актуальні лише для Чернівецької та Закарпатської областей, адже частина Херсонської, Луганської та Донецької області знаходяться під окупацією. Однак, після перемоги України важливість досліджень з питань добробуту населення лише зростатиме для необхідного післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Павлюк Т.І. Добробут населення – основа розвитку держави. Економічні студії. 2019. № 4(26) С. 128–131.

2. Приданникова Ю.Є. Теорія та моделі економічного зростання та їх вплив на матеріальний добробут населення. URL: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/4456/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf?sequence=1>

3. Fleurbaey M. Welfare economics, risk and uncertainty. Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économie. 2018. № 51(1). P. 5–40. 4. Waddock S. Wellbeing economics narratives for a sustainable future. Humanistic Management Journal. 2021. № 6(2). P. 151–167.

4. Вдовин М., Міщук Т. Рейтингування регіонів України за показниками добробуту населення. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2022. Вип. (1 (91)). С. 3-9.

5. Vdovyn, M., Zomchak, L. (2023). Multidimensional Ranking and Taxonomic Analysis of the Regional Socio-Economic Development in Ukraine. In: Hu, Z., Dychka, I., He, M. (eds) Advances in Computer Science for Engineering and Education VI. ICCSEEA 2023. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol 181. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-36118-0_32

6. Zomchak, L., Starchevska, I.: Macroeconomic determinants of economic development and growth in Ukraine: logistic regression analysis. In: Hu, Z., Wang, Y., He, M., eds Advances in Intelligent Systems, Computer Science and Digital Economics IV. CSDEIS 2022. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies. Springer Cham, p. 158 (2023). https://doi.org/10.1007/978-3-031-24475-9_31

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>

ЗМІСТ

Daniele Tumietto

UKRAINE'S EURO-INTEGRATION AMID CONFLICT: EMBRACING A VISION OF PEACE, COLLECTIVE PROGRESS, AND SUSTAINABLE VALUES..... 5

Russell Tripplett, Tetiana Momot

STRATEGIC INVESTMENTS AND REFORMS: PAVING THE WAY FOR UKRAINE'S ECONOMIC RESILIENCE AND GROWTH 5

Tetiana Momot., Angelo Azueta, Bogdan Chalyy

LEVERAGING FINANCIAL TECHNOLOGY (FINTECH) FOR A MORE INCLUSIVE GLOBAL BANKING SYSTEM 8

Nederița A., Grabarovschi L.

PROBLEMATIC MATTERS RELATED TO PROVISIONS ACCOUNTING FOR DOUBTFUL DEBTS 9

K. Semashko

OPTIMIZATION OF THE COMPANY'S BUSINESS PROCESSES AND ECONOMIC INDICATORS USING CLOUD COMPUTING 12

Андренко О. А., Мордовцев С. М.

Методичний підхід до інтегральної оцінки фінансового стану комунальних підприємств теплопостачання 15

Андренко О. А., Петухова А. О.

Рейтингова оцінка конкурентоспроможності податкових систем провідних країн світу 19

Андрушкевич Н. В.

Концепція економічної безпеки підприємства в умовах кризи воєнного стану... 23

Бондарук Т. Г., Степаненко Ю. Ю.

Податкова гармонізація в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення територій 26

Буденна В. М., Обуховська З. О.,

Вплив діяльності підприємства на формування облікової політики в умовах воєнного стану 30

Вітюк А. В.

Джерела фінансового забезпечення підприємств в умовах війни 33

Гавриличенко Є. В., Світлична А. О.

Шляхи удосконалення системи управління дебіторською заборгованістю у контексті забезпечення безпеки житлово-комунального підприємства 37

Гайко Ю. І.

Інформаційно-аналітичне дослідження ринку нерухомості, як елемент забезпечення економічної безпеки будівельного бізнесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення міст 41

Гордієнко Н. І., Нікітін С.

Особливості розрахунків з оплати праці за міжнародними стандартами..... 44

Дубина М. В., Тарасенко А. В.

Роль фінансової грамотності у розвитку фінансових установ в Україні 50

Єремян О. М., Уманський І. В. Порядок відображення в обліку збитків і втрат торговельних підприємств у результаті бойових дій	53
Єрмоленко О. А., Пешикова О. С. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на економічну та фінансову безпеку підприємства	55
Єрмоленко О. К. Важливість інформаційно-аналітичного забезпечення в системі управління підприємством в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення	58
Жосан Г. В., Бондар Б. А. Вплив технологій штучного інтелекту на оптимізацію бізнес-процесів організацій в умовах цифровізації	60
Жосан Г. В., Карова А. С. Формування туристичних кластерів як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємств туристичного бізнесу	62
Згадова Н. С., Клентак М. В. Фінансово-економічна безпека підприємства в умовах ринкової трансформації економіки	64
Івченко В. Л., Купріянова В. С. Управління національним господарством через призму інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки	67
Карпушенко М. Ю., Карпушенко О. О. Особливості відображення ризикових подій в обліку в умовах воєнного стану.	69
Клена В. В. Стан і перспективи розроблення та удосконалення технічних засобів для зберігання, транспортування матеріально-технічних засобів логістики збройних сил України	72
Козловський А. В. Підходи щодо формування механізму управління оборотними коштами підприємств будівельної галузі	73
Крайівська І. А., Таранушенко Є. В. Гармонізація та стандартизація як передумови формування організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку в Україні	79
Крихівська Н. О., Теленко Д. І. Щодо сутності поняття «фінансово-економічна безпека банківських установ».....	82
Круглякова В. В., Тараненко Г. Д. Антикорупційні програми у приватному секторі	84
Ксензов Д. Є. Формування системи управління ризиками інвестиційної діяльності підприємства харчової промисловості ринку молочної галузі в умовах воєнної економіки	88
Кузуб М. В., Бендяк С. О. Аудит фінансових звітів: методи та процедури	92

Кузуб М. В., Вдовиченко К. О.	
Особливості обліку товарних операцій	94
Кузуб М. В., Карпенко О. О.	
Роль бухгалтерського обліку у прийнятті стратегічних рішень.....	97
Кузуб М. В., Ліштаба С. Я.	
Бухгалтерський облік як невід’ємна складова професійної діяльності фахівців галузі підприємництва.....	100
Кузуб М. В., Лисенко К. С.	
Вплив інфляційних процесів на фінансовий стан підприємства в умовах воєнного стану	103
Кузуб М. В., Шефкіна М. Л.	
Облік та оподаткування криптовалютних операцій	105
Лелюк Н. Є., Бабаєв Ю.	
Оцінка адаптивного розвитку страхових компаній у сучасних умовах	108
Лелюк Н. Є., Морозов І. О.	
Місце страхових компаній в пенсійному забезпеченні населення України	110
Лисьонкова Н. М., Васільєва К. О.	
Фінансова безпека підприємства в системі забезпечення економічної безпеки... ..	113
Литовченко О. Ю., Буревич С.	
Шляхи зміцнення фінансового стану підприємств в умовах воєнної економіки.	115
Литовченко О. Ю., Ганічева Д. О.	
Антикорупційні заходи у забезпеченні фінансової безпеки бізнесу в контексті євроінтеграції	117
Литовченко О. Ю., Ключова А. С.	
Актуальні питання забезпечення механізму фінансово-економічної безпеки підприємства	120
Литовченко О. Ю., Протас А. Ю.	
Фінансово-економічна безпека підприємств в умовах воєнної економіки: стратегічний аспект	123
Литовченко О. Ю., Щерба М. О.	
Значення податкового менеджменту в умовах воєнної економіки.....	125
Майборода Ю. В.	
Страхування в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення на основі британського досвіду.....	127
Масан В. В.	
Безпека цифрових систем, як засіб забезпечення ефективної роботи транспортної сфери.....	130
Мізік Ю. І., Юнг Р. В.	
Організація внутрішнього аудиту запасів в системі управління суб’єкта господарювання в умовах воєнного стану	132
Можайкіна Н. В., Льовушкіна С. В.	
Розвиток аутсорсингу в міжнародній діяльності компаній.....	137
Можайкіна Н. В., Саркісов В. Е.	
Вдосконалення управління інноваційним розвитком вітчизняних підприємств.....	140

Можайкіна Н. В., Фурман О. В.	
Аналіз проблем та перспектив інтернет-послуг в Україні.....	142
Момот Т. В., Магденко А. Ю.	
Ринок іноземних інвестицій та бізнесу в Україні в умовах війни.....	146
Момот Т. В., Петренко К. О.	
Аналіз проблем розвитку ринку праці в умовах повномасштабної війни	149
Момот Т. В., Серова Д. Д.	
Дослідження проблем аграрного сектору в умовах воєнного стану: шляхи формування продовольчої безпеки та виходу з кризової ситуації.....	154
Мохненко А. С., Антонов Р. А.	
Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва в умовах воєнної економіки	158
Мошковська О. А.	
Стратегічний управлінський облік на молокопереробних підприємствах в умовах воєнного стану.....	160
Мошковська О. А., Видрич Т. М.	
Історія бухгалтерського обліку Англії у середні віки	164
Мошковська О. А., Волощук Т. М.	
Особливості бухгалтерського обліку в Польщі	166
Мошковська О. А., Глазунова С. Р.	
Особливості бухгалтерського обліку Іспанії.....	169
Мошковська О. А., Гнатюк В. А.	
Особливості бухгалтерського обліку у Великобританії	173
Мошковська О. А., Гуцик С. Я.	
Модель бухгалтерського обліку в Італії	175
Мошковська О. А., Доброштан М. О.	
Особливості бухгалтерського обліку в Канаді	177
Мошковська О. А., Кондратьєв В. С.	
Моделі бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах	180
Мошковська О. А., Костенко О. О.	
Порівняльна характеристика систем бухгалтерського обліку в США та Україні	183
Мошковська О. А., Охрімчук А. В.	
Французька система обліку, її особливості	187
Мошковська О. А., Рогожнікова П. О.	
Модель бухгалтерського обліку в південній Кореї	190
Мошковська О. А., Шудрук Д. Р.	
Особливості бухгалтерського обліку в Китаї	193
Мошковська О. А., Язловецька О. О.	
Порівняльна характеристика систем бухгалтерського обліку Франції та України	196
Нагірна О. В., Висоцька І. Б.	
Особливості функціонування банківської системи України в умовах воєнної економіки	200
Нетребчук Л. О., Білик К. Ю.	
Вплив євроінтеграції на стандарти обліку та звітності в банківській сфері України	203

Нетребчук Л. О., Шараєвська Ю. Ю. Перспективи розвитку звітності банку в умовах цифрової трансформації фінансового сектору	205
Остапенко Р. М. Тенденції розвитку ринку деривативів в Україні	208
Остапчук С. М. Безпека бізнесу в умовах воєнної економіки: значення корпоративної прозорості	210
Островський І. А., Деменко В. О. Цифрові фінансові інструменти міжнародних розрахунків як чинник безпеки зовнішньоекономічної діяльності	213
Палієв В. Оцінювання готовності бізнес-організацій до реалізації стратегії ревіталізації в умовах "зеленої" трансформації	215
Панченко О. І., Акінчиць О. А. Страхування військовослужбовців в Україні та міжнародний досвід	217
Панченко О. І., Лесун С. М. Особливості страхування фінансових ризиків банківських установ	220
Пиріг С. О. Цифрова трансформація бізнесу: основні принципи та безпека	222
Повод Т. М., Чайка Р. Г. Поведінкова економіка: сучасний аспект	225
Попова Л. М., Крайник О. В. Особливості управління фінансовою політикою банку	227
Попова Л. М., Степаненко В. М. Правові основи забезпечення фінансової безпеки України в умовах воєнного стану.....	232
Протасов В. В. Накладна на повернення продуктів в дошкільному навчальному закладі.....	238
Радіонова Л. О. Теорія інформаційної безпеки у філософському контексті.....	240
Радіонов В. С. Інформаційна безпека бізнесу: системний підхід.....	245
Родченко С. С., Левченко В. О. Управління кредитами банківської установи та забезпечення їх повернення.....	249
Родченко С. С., Слепцов Д. Є. Депозитна політика комерційного банку та аналіз депозитних коштів.....	250
Родченко С. С., Якубець Д. О. Облік кредитних коштів та ризики при оформленні кредитних операцій.....	252
Романенко О. Б. Управління ризиками державно-приватного партнерства.....	254
Ромашко О. М., Закревська О. М. Аналіз відмінностей в обліку дебіторської заборгованості між вітчизняними та міжнародними стандартами.....	257

Ромашко О. М., Опшитош М. В.	
До аналізу діяльності основних компаній з КАСКО страхування на вітчизняному ринку.....	260
Рубанова С. Я.	
Публічні фінанси в умовах трансформації економіки.....	263
Свідер О. П., Храбуст Н. І.	
Управління бізнес-процесами на підприємстві в умовах цифрової трансформації.....	264
Севастьяненко О. В., Вишня А. І.	
Державна підтримка бізнесу в умовах воєнного стану.....	268
Севастьяненко О. В., Руденко К. В.	
Страховий ринок України під час воєнного стану.....	270
Семенюк Ю. І.	
Роль міжнародного кредитування корпоративного сектору України в умовах війни.....	274
Сідельникова Л. П., Кібенко В. В.	
Поведінкові акценти оподаткування фізичних осіб в умовах воєнної економіки	277
Солодовнік О. О., Буденна В. М.	
Діджиталізація обліку та контролю: сучасні тренди та перспективи розвитку в Україні.....	282
Солодовнік О. О., Коваленко Ю.Ю.	
Використання інформаційно-комунікаційних технологій в бухгалтерському обліку і системі контролю в умовах воєнної економіки.....	284
Солодовнік О. О., Майданник О. О.	
Звітність суб'єктів господарювання як інструмент управління сталим розвитком.....	286
Ткачук Н. М., Ярошук В. О.	
Ризики в умовах воєнного стану: сутність і особливості страхування.....	289
Третяк Н. М., Олійник Р. В.	
Діагностика в системі антикризового менеджменту комерційних банків.....	291
Тугай В. С.	
Особливості вибору стратегії адаптивного управління підприємством з урахуванням цифрових трансформацій.....	293
Філяр С. В., Приходько А. С.	
Боротьба з корупцією як ключовий напрямок гарантування безпеки бізнесу...	295
Філяр С. В., Чміль А.Д., Дядя С. Б.	
фінансова безпека підприємства як складова економічної безпеки.....	298
Шишкіна О. В., Борисенко І. А.	
Вплив інвестиційної безпеки на формування інвестиційної поведінки суб'єктів на фінансових ринках в умовах воєнного стану.....	300
Шпомер Т. О., Реус Р. В.	
Особливості страхування інвестицій від воєнних ризиків.....	304
Момот Т. В., Авілова Ю. В.	
Обліково-аналітичне забезпечення управління оборотними активами будівельного підприємства.....	308

Ромашко О. М., Гребінник С. Б.

Напрями удосконалення страхового захисту фізичних та юридичних осіб 310

Радзевич І. Р., Федак С. Ю.

Багатомірне ранжування регіонів України за показниками добробуту
населення до повномасштабного вторгнення.....313

Електронне наукове видання

**МАТЕРІАЛИ
XII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**"ФІНАНСОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОЇ
ЕКОНОМІКИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ "**

22 – 23 листопада 2023 р.

*Матеріали конференції опубліковані в авторській редакції
мовою оригіналу*

Відповідальний за випуск

Момот Т. В.

Редактор

Лелюк Н. Є.

Підп. до друку 27.12.2023. Формат 60 × 84/16.

Ум. друк. арк. 18,8.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: office@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.